FR. ANDREÆ SGAMBATI

ORDINIS MINORUM

S.FRANCISCI CONVENTUALIUM

OPUS

DE THEOLOGICIS INSTITUTIS.

TOMUS UNDECIMUS

COMPLECTENS

LIBROS DE JUSTIFICATIONE, ET DE SACRAMENTIS IN GENERE.

NEAPOLI

ANNO MDCCLXXXI.

EX TYPOGRAPHIA FRATRUM PACI.

SUPERIORUM FACULTATE.

THOMÆ VARGAS MACCIUCCA

EQUITI HIEROSOLYMITANO

JUVENI ORNATISSIMO, ET AMICISSIMO

F. ANDREAS SGAMBATI

Opus hocce suum

D. D. D.

SI quid mihi felix, faustum, fortunatumque contingere unquam potuit, EQUES AMPLISSIME, id profecto contigisse nunc gaudeo, quum Theologicæ lucubrationes istæ, non sine Divino Numine, auspicatissimo Nomini Tuo dicatæ cuduntur. Tu enim in ipsa juvenili ætate, præclara Majorum Tuorum vestigia persequens, nervos viresque omnes intendis, ut ad summum doctrinæ, probitatisque fastigium celer ac gloriosus ascendas. Et sane tanta retrusioris philologiæ, & sacræ ac profanæ historiæ, graviorumque disciplinarum scientia, ac præsertim Divini omnis humanique juris prudentia,

 ani-

animum imbuere tuum diu noctuque conaris, quantam, quum tempus erit, universi mirabuntur, suspicient, commendabunt. Domesticam enim Bibliothecam selectissimis Scriptoribus a Sapientissimo Parente Tuo abunde ditatam, aliasque hac in Urbe celebriores, frequentare non cessas, ut communi cum Musis contubernio utens, honestissimam expleas veri rectique cupiditatem. Christianam præterea pietatem a literarum studiis divelli non patiens, sub vigili Optimorum Parentum cura, religiosis sanisque moribus exornaris, quibuscum summam comitatem facilitatemque conjungens, omnium animos in Tui existimationem, & amorem vehementer impellis. Sed jam modestiæ Tuæ consulendum existimo, cui invito ac reluctanti opus istud inscriptum volui; cum non inanes hominum laudes, sed præstantia virtutum ornamenta secteris. Macte itaque esto ingenio, probitate, doctrina, Nobilium & Egregiorum Juvenum OPTIME, consuetaque humanitate excipe publicum istud

& æter-

& æternum meæ erga te obſervantiæ ; ac grati animi teſtimonium ; meque, ut hucuſque feciſti, intima quæſo charitate complectere. Vale.

IN.

I N D E X

LIBER XXIII.

LI-

FINIS.

DE
THEOLOGICIS INSTITUTIS
LIBER XXIII.

In quo de Justificatione, bonorumque operum merito disputatur.

Alibi de actuali gratia sermonem habuimus; nunc antequam de Sacramentis agamus, de gratia habituali disserimus, cujus præcipuus effectus est, hominem justificare *formaliter*, ut ex injusto justus evadat, possitque bona pietatis opera facere, quorum intuitu æternæ gloriæ præmium a Deo reportet, Hinc de justificatione, bonorumque operum merito breviter hoc in libro tractabimus, omittentes, aut leviter attingentes, quasdam Scholæ quæstiones, in quibus agendis aut nulla, aut parva cum utilitate quidam olim multum temporis impenderunt.

CAPUT I.

Ubi quid sit Gratia habitualis, sive justificans, explicatur.

DUm de justificatione differitur, plurimum Novatores a Catholicis discrepant; ac in eo præsertim, quod negant justificari hominem per veram propriamque justitiam, sive per gratiam, charitatemque animæ inhærentem, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Arbitrantur enim extrinsecam dumtaxat & forensem admittendam esse justitiam, quæ in soli sempiterni Judicis declaratione, sive in remissione peccati per solam imputationem justitiæ Christi consistat. Catholici vero propugnant, justificationem fieri per justitiam inhærentem, quam Tridentina Synodus in sess. 6. c. 7. unicam formalem caussam nostræ justificationis appellat.

Quidam Theologi, ut Bartholomæus Medina in 1. 2. q. 110. a. 2. dixerunt, Synodum Tridentinam contra hæreticos tantummodo statuisse, quod Deus quando peccatores justificat, non solum illis peccata remittat non imputando ad pœnam; sed etiam interius eos secundum animam renovet, ut ex pravis & injustis recti efficiantur & justi. Negant autem a Concilio definitum, num interiorem hanc renovationem operetur Deus per qualitatem aliquam permanenter inhærentem, an vero per solam

actua-

actualem divini auxilii motionem. Andreas autem Vega scribens in c. 7. sess. 6. Concilii Tridentini, diversam sententiam sequitur, affirmatque, dogma esse in eo Concilii loco statutum, quod gratia & virtutes sint habitus nobis infusi, & justificatio per habitualem gratiam habeatur.

Alii vero Theologi, quibus & nos subscribimus, negant definivisse Concilium, quod justificans gratia sit habitus infusus, & qualitas permanenter inhærens; cum potius a nomine *habitus* consulto Tridentini Patres abstinere voluerint, ne Scholæ opinionibus præjudicium aliquod afferretur. Addunt autem, quod licet citata Medinæ sententia a Concilio proscripta non fuerit, falsum est tamen, quod per actualem dumtaxat motionem justificatio peragatur. Loquitur namque Concilium de justificatione generaliter sumpta; prout nempe illa justificationem etiam infantium, & amentium comprehendit: atqui in istis actualis illa motio fingi non potest. Deinde Synodus Tridentina justitiam appellat primam stolam, sive spirituale quoddam animæ indumentum, talibusque illam exprimit characteribus, quæ actuali tantum & transitoriæ motioni non competunt; sed permanentem gratiam omnino requirunt, quam Scholastici *habitualem* appellant.

Gratia ergo sanctificans, sive illa per quam formaliter justificamur, est permanens, ac per modum habitus nobis inhæret: quod sequentibus etiam argumentis facile confirmatur. Et 1. Scriptura Dei gratiam comparat creatis rebus, quæ permanentes sunt, vel etiam inhærentes, cujusmodi sunt unctio, vel unguentum, pignus, & semen. Ita in 2. ad Cor. c. 1. v. 21. & 22.

Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Et in 1. Joan. 2. v. 27. *Unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis*. Denique in hac eadem epist. c. 3. v. 9. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet*.

Deinde in Viennensi Concilio duæ relatæ sunt opiniones, quarum una dicebat, renatis per Baptismum parvulis conferri quidem originalis peccati remissionem, non vero gratiam; alia asserebat, conferri etiam gratiam, & virtutes quoad habitum, etsi nondum pro illo tempore quoad actum; Concilium autem hanc secundam probat, aitque: *Opinionem secundam, quæ dicit tam parvulis, quam adultis conferri in Baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam*. Ita habetur in Clementina unica titulo *de Summa Trinitate & fide Catholica*.

Postremo Catechismus Romanus Pii V. jussu editus & approbatus in p. 2. cap. 2. de Baptismo n. 50. ait: *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna anathematis proposita decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio; sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, ac splendidiores reddit*.

Ex dictis apparet, gratiam qua formaliter justificamur, creatum aliquid esse, non vero vel ipsum Deum, vel ipsum Spiritus Sancti per-

personam. Hinc Tridentina Synodus in sess. 6. cap. 7. exponens modum, quo homines justificantur, affirmat, id fieri, dum Christi *sanctissimæ Passionis merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret*. At quod diffunditur, a diffundente distinguitur; & quod inhæret, creatum aliquod esse debet.

Ibidem quoque Concilium formalem nostræ justificationis causam ab efficiente secernit, aitque: *Unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam*. Quibus profecto nil clarius, ut ostendatur, justificantem gratiam donum esse creatum, a Deo, & a Spiritu Sancto omnino diversum.

Id etiam ex Augustino colligitur tum alibi, tum in lib. de spir. & lit. c. 9. ubi referens ea Pauli verba Rom. 3. v. 21. *Justitia Dei manifestata est*, ait: *Non dixit, justitia hominis, vel justitia propriæ voluntatis; sed justitia Dei; non qua Deus justus est, sed qua induit hominem, cum justificat impium*. Ac deinde allatis ejusdem Apostoli verbis v. 22. *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi*, subjungit: *Sicut autem ista fides Christi dicta est, non qua credit Christus: sic & illa justitia Dei, non qua justus est Deus. Utrumque enim nostrum est; sed ideo Dei, & Christi dicitur, quod ejus nobis largitate donatur.* Tandem c. 32. inquit: *Charitas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus nostris; non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos: si-*

cut justitia Dei, qua justi ejus munere efficimur; & Domini salus, qua nos salvos facit; & fides Jesu Christi, qua nos fideles facit.

Eadem postremo Bernardi sententia est, qui in libro de diligendo Deo c. 12. ait: *Dicitur recte Charitas & Deus, & Dei donum. Itaque Charitas dat charitatem, substantiva accidentalem. Ubi dantem significat, nomen substantiæ est; ubi donum, qualitatis.* Ergo gratia sanctificans, quæ, uti mox dicemus, a charitate distincta non est, a Deo & a Spiritu Sancto distinguitur, sicut distinguitur effectus a causa.

Quæ cum ita se habeant, juxta Peripateticorum opinionem satis probabiliter affirmandum esse videtur, quod gratia sanctificans sit habitus supernaturalis, & qualitas accidentalis absoluta, realiter ab anima nostra distincta. Nam cum anima non sit justa ex sui natura, possitque a gratia ad peccatum, & a peccato ad gratiam pertransire; profecto patet, quod gratia ab anima realiter distinguatur. Atqui non distinguitur ut substantia, nam substantia supernaturalis non est aliquid creatum; neque potest substantia quæcunque alteri inhærere, sicuti de gratia dicitur quod inhæreat. Deinde nequit esse mera relatio; cum sit animæ decor, & participatio quædam divinæ naturæ; quod magnam redolet perfectionem. Erit igitur accidens absolutum, & absoluta qualitas, animæ superaddita, quæ quia difficulter est mobilis, & permanenter inhæret, habitus appellatur; de quo Catechismus Romanus in p. 2. c. 2. de Baptismo n. 52. ait: *Ex Christi Domini plenitudine in omnes qui justificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit.* Lege quæ diximus in lib. 3. c. 5.

Tho-

Thomistæ passim affirmant, gratiam habitualem a charitate realiter esse distinctam: Scotistæ vero, aliique Theologi eundem gratiæ & charitatis habitum esse contendunt. Horum nos opinionem libenter amplectimur, quam solent multiplici argumento probare.

Et 1. Scriptura easdem proprietates tribuit charitati, quas gratiæ tribuunt diversæ sententiæ Defensores: non ergo realis distinctio charitatem inter & gratiam intercedit. Probatur antecedens. Nam gratia sanctificans, uti Thomistæ volunt, nos adoptivos Dei filios efficit: at id etiam de charitate S. Joannes affirmat in epist. 1. c. 3. v. 1. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus*. Tum gratia hominem Dei amicum reddit; quod præstat & charitas, juxta illud Joan. 14. v. 21. *Si quis diligit me, diligetur a Patre meo*. Deinde charitas non secus, ac gratia nos Deo conjungit; ut enim legitur in 1. Joan. 4. v. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Insuper sicuti gratia, ita & charitas spiritualem nobis vitam impertit. *Scimus*, inquit Joannes in epist. 1. c. 3. v. 14. *quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Præterea quemadmodum gratia, sic & charitas, fons est & radix virtutum omnium operumque bonorum. Ut enim scribit Apostolus in 1. ad Cor. c. 13. v. 4. & sequen. *Charitas patiens est, benigna est, &c.* Et Rom. 13. v. 10. *Plenitudo ergo legis est dilectio*. Rursus tum gratia, tum charitas est semen vitæ æternæ, & causa nostræ salutis: unde Jacobi 1. v. 12. dicitur: *Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se*. Quidquid denique

Thomistæ habituali gratiæ solent adscribere, illud idem a Scriptura, & Patribus adscribitur charitati; quod profecto realem identitatem evidenter ostendit.

His accedit, quod uti recte notat Estius in 2. d. 26. §. 4. cum Tridentini Patres in sess. 6. cap. 7. de formali causa nostræ justificationis ex professo tractarent, eam unicam esse dixerunt; Dei nempe justitiam, qua justos ille nos facit. Hanc vero postea charitatem Dei diffusam in nostris cordibus nominarunt, nulla facta mentione gratiæ, sed fidei dumtaxat & spei, quas simul cum charitate homini, dum justificatur, docuerunt infundi. Si ergo, quod inter omnes convenit, justificatio per infusionem gratiæ habitualis habetur; aut ex mente Concilii gratia cum charitate est eadem; aut, quod non est credendum, doctrina Concilii de formali causa justificationis perfecta non erit; atque adeo falsa erit ex ea parte, qua tradit unicam esse caussam formalem nostræ justificationis; nempe justitiam, quam eandem facit cum charitate.

Eadem quoque est Augustini sententia, qui in lib. de natura & gratia c. 42. aperte pronunciat charitatem esse verissimam, plenissimam, perfectissimamque justitiam; & ibidem c. 70. dicit: *Charitas inchoata, inchoata justitia est; charitas provecta, provecta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est.*

Postremo si gratia ita a charitate distinguitur, quomodo distinguitur anima a potentiis suis, uti Thomistæ volunt, ajentes, gratiam velut essentiam vitæ supernaturalis præsupponi supernaturalibus virtutibus, eisdemque substerni; conse-

ſequens profecto erit, quod abſque gratia, nulla eſſe poſſit in homine virtus infuſa; quemadmodum ſine eſſentia, nulla ejus potentia, vel potentiæ habitus eſſe poteſt: atqui amiſſa gratia permanent adhuc fidei, & ſpei habitus, licet informes. Non ergo poteſt gratia ad univerſum genus habituum & operationum ſupernaturalium comparari, tanquam eſſentia quædam ad potentias, vel operationes; cum potentiæ, & operationes eſſentiam neceſſario prærequirant.

Sed objectant 1. Scriptura de gratia & charitate loquitur tanquam de donis omnino diſtinctis. Legitur enim in 2. ad Cor. 13. v. 13. *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritus Sancti*. Et in 1. ad Tim. 1. v. 14. *Superabundavit autem gratia Domini noſtri cum fide, & dilectione*: ubi inſinuatur gratiam, ſicut a fide, ita & a charitate diſtingui: cum ergo a fide realiter diſtinguatur, realiter quoque a dilectione diſtinguitur.

Reſp. quod particula *&* non eſt ſemper ſignum diſtinctionis inter ea, quæ jungit; uti tum ex innumeris aliis locis apparet, tum ex 2. ad Cor. c. 1. v. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis*. Ubi nemo aſſerere poteſt, quod Deus non ſit Pater Chriſti, & quod Pater miſericordiarum non ſit Deus conſolationis; ſicuti neque ex objecto primo textu inferre quis poteſt, quod gratia, & charitas non ſit communicatio Spiritus Sancti. In altero teſtimonio gratiæ nomine non gratia creata intelligitur, ſed gratuita Dei voluntas, qui ad Chriſti fidem, & dilectionem vocavit Apoſtolum.

Adnotamus hic inſuper, quod dum Tridentina

tina Synodus sess. 6. can. 11. damnat, qui dixerit, hominem justificari *exclusa gratia*, *& charitate*, noluit gratiam charitatemque veluti duo realiter distincta proponere; præsertim quia ibi duo verba numeri singularis adjungit, ut nempe demonstret, quod duo præmissa vocabula de uno eodemque dono aut debeant, aut percommode possint intelligi. Sequitur enim: *quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur*, *atque illis inhæreat*. Quanquam Concilii Patres verba sua sic data opera temperaverint, ut quæstionem inter Catholicos controversam in alterutram partem definire noluerint; contenti videlicet id definire dumtaxat, quod contra totius Ecclesiæ consensum ab hæreticis negabatur.

Objiciunt 2. Rom. 5. v. 5. legitur: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Ex quo textu argumentum istud informant: Prius datur Spiritus Sanctus, quam detur charitas: atqui Spiritus Sanctus datur per aliquod donum suum, quod aliud non videtur esse, quam gratia: gratia igitur charitatem præcedit, ab eaque distinguitur. Unde & Augustinus in lib. de dono persev. c. 16. dicit, quod *gratia prævenit charitatem*.

Resp. quod Apostolus tantum affirmat, dari nobis ipsum Spiritum Sanctum, qui est donum increatum, cuius primarius ac principalis effectus in nobis est charitas. Quare non ibi aliquis ordo donorum nobis inhærentium indicatur; sed eo ipso, quo Spiritus Sanctus datus est nobis, charitas Dei diffusa in cordibus nostris asseritur. Hinc utrumque præteritum, *diffusa est*,

est, & *datus est*, ad idem instans temporis ac naturæ refertur. Quamvis enim Spiritus Sanctus donis suis prior sit, non tamen prius ille tribuitur.

Denique dum Augustinus ait, quod gratia prævenit charitatem, contra Pelagianos ostendit, neminem posse Deum diligere, nisi per gratiam. Hæc enim *prævenit fidem*, *prævenit voluntatem*, *prævenit omnem obedientiam*, *prævenit etiam charitatem*, *qua una Deo veraciter & suaviter obeditur*, *& hæc omnia gratia in eo cui datur*, *& cujus hæc omnia prævenit*, *operatur.*

Objiciunt 3. Effectus formales gratiæ & charitatis sunt omnino diversi, adeo nempe ut possint etiam ab invicem separari. Formalis enim effectus gratiæ est esse gratum ac dilectum, charitatis autem est esse diligentem: atqui fieri potest, ut quis diligatur, & non diligat; & contra, ut quis diligat, nec tamen diligatur; præsertim ad bonum illud, ad quod homo Deo per gratiam fit acceptus, idest ad vitam æternam. Oportet igitur & ipsas formales causas, gratiam & charitatem, esse diversas.

Resp. quod argumentum dumtaxat ostendat, gratiam & charitatem inter se rationis distinctione differre. Illi vero effectus, scilicet esse dilectum, & esse diligentem, ab una eademque forma sive qualitate diversimode considerata proveniunt. Nam una charitas, quatenus est virtus operativa, reddit hominem habilem ad opus, scilicet ad dilectionem Dei; proindeque formaliter efficit diligentem in habitu: quatenus autem est pulcherrima quædam forma animæ inhærens, reddit animam formaliter pulchram, eaque ratione Deo gratam ac dilectam;

ut

ut necesse non sit propter hoc ponere qualitatem aliquam realiter a charitate distinctam, per quam formaliter Deo gratus homo reddatur.

Et quamquam fieri possit, ut quis diligatur & non diligat; quomodo Deus nos non diligentes, ab æterno dilexit, ad hoc ut aliquando eum diligeremus; ea tamen dilectione, qua nos gratos habet & ad vitam æternam acceptos, non diligit nisi diligentes: quia nimirum ratio dilectionis ejus qua sic diligit, est dilectio nostra, per quam eum diligimus; idest charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctus, qui datus est nobis.

CAPUT II.

Quod in justificatione peccata vere tollantur.

JUstificatio multifariam in Scripturis accipitur vel nempe pro divina lege, qua præcepta justitiæ proponuntur; juxta quod habetur in Psalmo 118. v.5. *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas:* Vel pro externa declaratione justitiæ; quo in sensu legitur Isaiæ 5. v. 23. *Justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo:* Vel pro interna animi rectitudine, per quam sanctitate perfundimur; uti legitur ad Rom. 4. v. 5. *Credenti in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam:* Vel postremo pro ejusdem justitiæ incremento; ut Apoc. ult. v. 11.

11. *Qui justus est, justificetur adhuc.*

Novatores, sicuti etiam in superiori capite notatum est, interiorem justitiam negant, & forensem dumtaxat admittunt, qua Deus hominem pronunciat declaratque justum, non illi suum imputando peccatum; sed imputando Christi justitiam, qua extrinsece, veluti veste contectus, coram Deo justus apparet, quamvis in se sit revera peccator. Hinc ajunt, in justificatione peccata vere non deleri, non tolli, sed operiri dumtaxat, & tegi; quasi quod a Deo non videantur, cum illa non puniat.

Propositio, In justificatione impii peccata vere ac omnino tolluntur.

Probatur 1. ex Scripturis, quæ passim affirmant, Deum peccata delere, tollere, auferre, & peccatorem ab iniquitate lavare, mundare, ac super nivem album efficere. Ita in Psalmo 50. v. 3. & 4. legitur; *Dele iniquitatem meam, Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me.* V. 9. *Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.* Et v. 11. & 12. *Omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus: &c.* Item Isaiæ c. 1. v. 16. *Lavamini, & mundi estote.* Ezech. 36. v. 25. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Michææ 7. v. 18. *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem?* Tandem Apostolus in 1. ad Cor. 6. v. 11. postquam recensuit gravia anteactæ vitæ delicta, subjunxit: *Et hæc quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis: &c.*

Ad hæc autem, & ad alia plura Scripturarum oracula perperam respondent hæretici, evinci

ci dumtaxat, quod peccata justificatis non imputentur ad pœnam. Nam profecto ablutus, mundatusque non recte dicitur ille, qui adhuc inquinatus est sordibus; licet alterius pallio, aut veste sibi applicata tegatur. Male etiam dealbari ut nix, Æthiops diceretur, si solum nigredinem ejus sub candida veste aliquis occultaret. Male etiam dicerentur peccata deleri, vel tolli; si ut capilli capitis, solummodo raderentur, & rursus pullularent, rursusque redirent.

Probatur 2. ex SS.Patribus. Chrysostomus in lib. de compunctione cordis ait: *Cordis compunctio, sicut ignis, omne animæ vitium perurit, & adimit; & quantacumque in ea repererit mala, abstergit universa, & penitus delet.* Similia scribit etiam in lib. 3. de Sacerdotio c. 6. & in homilia 4. super epist. 1. ad Cor.

Hieronymus in c. 2. Sophoniæ scribit, animam prius peccatorum sordibus inquinatam dicere Cant. 1. *Nigra sum*; sed de eadem post actam pœnitentiam dici Cant. 8. juxta lectionem LXX. *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata?* Quibus consona tradit in lib. 3. adversus Pelagianos.

Tandem Augustinus in lib. 1. ad Bonifacium c. 12. hæc habet: *Dicunt etiam baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. Quis hoc adversus Pelagianos, nisi infidelis, affirmet? Dicimus ergo baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere: nec, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, unde cre-*

crescant iterum resecanda peccata .

Probatur 3. ex theologica ratione. Nisi dicamus, quod in justificatis peccati macula penitus deleatur, plura ac gravia consequuntur absurda Sacris Scripturis aperte pugnantia. Sequitur enim, quod homines justificati sint simul filii Dei, & diligantur ab illo; simulque sint filii diaboli, & odio habeantur a Deo: nam *odio sunt Deo impius, & impietas ejus*; ut ait Sapiens c. 14. v. 9.

Dicendum insuper erit, homines non fuisse per Christum a peccati servitute solutos; nec Christum esse Agnum, qui tollit peccata mundi; ac plus valuisse Adæ peccatum ad inficiendum, quam Christi sanguinem ad mundandum.

Præterea sequitur, Deum non judicaturum esse homines secundum veritatem, neque secundum opera singulis retributurum esse mercedem. Ac tandem infertur, Sanctorum Ecclesiam, ad quam pertinent Justi perseverantes in gratia, habere rugam, & maculam; atque in cœlesti Jerusalem habitare aliquos coinquinatos; neque mundos corde dumtaxat, sed & immundos fœdissimosque frui purissimæ divinæ lucis obtutu.

Rectissime igitur Tridentina Synodus definivit sess. 5. can. 5. *Siquis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.*

Objicies 1. In Psalmo 31. v. 1. & 2. David ait: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non im-*

imputavit Dominus peccatum. Ubi tria illa verba *remitti*, *tegi*, & *non imputari* idem omnino significant, unumque per aliud explicatur. Remittuntur enim a Deo peccata, quia teguntur; ita ut apparere coram Deo minime videantur: teguntur autem, quia non imputantur ad pœnam; juxta quod Ezech. 33. v. 16. legitur: *Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur*. Et in 2. ad Cor. 5. v. 10. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum*.

Resp. quod eo in loco peccata non ita tegi dicuntur, ut latitent adhuc & vivant, sicuti corpus vestibus operitur; sed ita, ut omnino deleantur, perfecteque sanentur, quemadmodum vulnera emplastro teguntur. Audi Augustinum enarrat. 2. in citatum Psal. *Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt. Si texit peccata Deus, noluit advertere; si noluit advertere, noluit animadvertere; si noluit animadvertere, noluit punire; si noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Non sic intelligatis quod dixit peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivant*, &c. Ac deinde subjungit: *Deus ergo tegat vulnera, non tu: nam si tu tegere volueris erubescens, Medicus non curabit. Medicus tegat, & curet, emplastro enim tegit: sub tegmine Medici sanatur vulnus, sub tegmine vulnerati, celatur vulnus*.

Et sane quamvis homo possit non videre peccata, quæ adhuc existunt; unde David in Psal. 18. v. 13. ait: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me*: Deus tamen, cujus oculis nuda omnia sunt, & aperta, uti ait Apostolus Hebr. 4. v. 13. non potest non ea vide-

dere: proindeque relate ad ipſum, idem eſt peccatum tegi, aut non imputari, aç deleri prorſus, & omnino non eſſe.

Ex dictis apparet ſenſus, quo exponendus eſt verſus 3. Pſalmi 84. *Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ: operuiſti omnia peccata eorum*. Dicuntur enim operiri peccata per metaphoram ſumptam ab eo, quod terra obruitur, vel in aqua demergitur, ut prorſus intereat: ſicuti de Ægyptiis Exodi 15. v. 10. dicitur: *Operuit eos mare: ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus*. Unde Michææ 7. v. 19. legitur: *Projiciet in profundum maris omnia peccata noſtra*; ideſt omnino abolebit, perdet, extinguet.

Objicies 2. Impius adhuc poſt juſtificationem remanet coram Deo inquinatus & turpis: non ergo peccata ejus in juſtificatione vere delentur. Probatur antecedens ex Iſaiæ verbis c. 64. v. 6. *Facti ſumus ut immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ univerſæ juſtitiæ noſtræ*. Et Pſalmo 142. v. 2. *Non intres in judicium cum ſervo tuo: quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens*.

Reſp. quod teſtibus etiam Calvino, & Muſculo, apud Iſaiam ſermo non ſit de bonis Juſtorum operibus, ſed de fictis perfidorum Judæorum juſtitiis: unde eodem in cap. v. 7. ſubditur: *Non eſt, qui invocet nomen tuum, qui conſurgat, & teneat te*.

David vero dumtaxat affirmat, Juſtos in aliqua venialia peccata prolabi; quare etiam ipſi de ſua juſtitia præſumere nequeunt, ſed divinam debent implorare clementiam. Hinc & Job c. 4. v. 17. ait: *Numquid homo Dei comparatione juſtificabitur, aut factore ſuo purior erit*

vir? Ceterum nisi idem Propheta justis innocentiam inesse putasset, minime Psalmo 17. v. 24. dixisset: *Et ero immaculatus cum eo*: & Psal. 7. v. 10. *Judica me, Domine, secundum justitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.*

At dices, S. Hieronymus lib. 3. in Hieremiam v. 13. laudata verba Davidis adducit: *Non justificabitur &c.* atque quod referenda sint, *non ad comparationem Dei, ut veteres, & novi hæretici volunt, & patroni hæreticorum, sed ad scientiam ejus*; causam proferens, quoniam, *homo videt in facie, & Deus in corde, & quod vitiis, atque peccatis omnis impletur humana conditio.* Etiam Gregorius lib. 35. Moralium c. 20. scribit: *Mala nostra pura mala sunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt.*

Resp. respexisse Hieronymum ad humanam conditionem Dei gratia destitutam, necnon ad venialia crimina, in quæ cadit etiam Justus in hoc corruptibili corpore ingemiscens. Novos ergo, ac veteres hæreticos appellat Hieronymus Origenistas, & Pelagianos; quorum dogma erat, posse hominem vivere absque peccato, Gregorius denique loquitur de bonis operibus, quæ nos approbamus & commendamus; in quibus appetitus laudis, typhusque superbiæ *nonnunquam* inficit honestatem.

Objicies 3. Nemo quantumvis justus eximitur a peccato, nisi perfecte præceptum charitatis adimpleat; nam, uti in 1. Joan. 3. v. 14. legitur: *Qui non diligit, manet in morte.* Atqui nemo in hac vita perfecte potest præce-

ptum

ptum charitatis implere, uti asserit Augustinus in lib. de perfect. justit. c. 2. Ergo licet homo justificetur, semper tamen remanet in peccato.

Resp. distinguendo majorem, nisi impleat quoad præcepti substantiam, concedo; quoad omnem intensionem & modum, nego. Verum est utique, quod præceptum charitatis ea intensionis perfectione, qua impletur in Patria, impleri hac in vita non possit; ut nempe toto conatu, nulla corporis sarcina animam aggravante, nullo carnis motu ad sensibilia deprimente, nullo adhuc veniali peccato charitatis remittente fervorem, feratur in Deum; quod citato in loco Augustinus affirmat. At impleri facile præceptum illud potest quoad essentiam, appretiative, ut ajunt, Deum super omnia diligendo; quo sane pacto hac etiam in via a Justis impletur.

Ex huc usque dictis infertur, quod juxta ordinariam, ut inquiunt, Dei potentiam, gratia justificans, & peccatum simul esse non possint. Subtiliores vero Scholastici quærere insuper solent, an illa simul esse queant saltem juxta potentiam absolutam. Scotistæ ita fieri posse contendunt; at Thomistæ oppositum opinantur. Illorum momenta ad subtilissimam rationem istam facile reducuntur.

Si qua hujusce rei contradictio foret, illa sane ex oppositione descenderet, quæ peccatum inter, & gratiam invenitur: atqui oppositio isthæc non est physica, & ex rei natura, sed moralis tantum, & ex ordinatione divina: ergo per absolutam saltem Dei potentiam tolli potest; siquidem, ut notat Mastrius, præcisa

tali ordinatione, a qua utique potentia Dei absoluta præscindit, jam gratia, & peccatum non amplius erunt opposita, ideoque simul poterunt in eodem subjecto componi. Probatur minor. Si peccatum, & gratia ex rei natura, & ratione propriæ entitatis oppositionem haberent, ejusceemodi oppositio reducenda foret ad aliquod ex quatuor illis oppositionum generibus, quæ a Philosophis admittuntur: atqui id falsum est. Non enim opponuntur *relative*, ut filiatio & paternitas; cum nullum inter se ordinem præ se ferant: neque *contrarie*; quia oppositio ista inter entia positiva versatur; licet autem gratia sit forma positiva, peccatum tamen non est aliquod positivum physicum & reale: neque *contradictorie*; peccatum enim non est pura negatio, cum in subjecto capaci & idoneo ad recipiendam gratiam inveniatur: neque tandem opponuntur *privative*, quia peccatum ex suo conceptu formaliter non consistit in privatione gratiæ, sed in privatione rectitudinis & honestatis, quæ deberet inesse actui, & tamen reipsa non inest: lege hujusce nostri operis lib. 13. c. 1. Quod si peccatum aliquo modo involvit privationem gratiæ, *materialiter* solum, & *concomitanter* involvit; idque verum est de facto, & regulariter juxta leges pro præsenti rerum ordine constitutas, non autem absolute loquendo, & ex ipsa rei natura. Oppositio itaque quæ peccatum inter & gratiam intercedit, non est physica, sed moralis; proindeque &c.

Dices. Nulla esse potest participatio justitiæ cum iniquitate, lucisque cum tenebris: neque potest idem homo simul ac semel esse ad Deum con-

conversus, & aversus ab illo; natus ex Deo, atque peccato mortuus; templum Spiritus Sancti, membrumque diaboli: &c. Deinde cum gratia sanctificans sit a charitate indivulsa, si peccatum & sanctitas simul existant; cur non poterit habitualis charitas stare cum reatu damnationis æternæ, ut commentus est propos. 31. & 32. Michael Bajus?

Sed regerunt Scotistæ cum P. Mastrio, adductum argumentum contra Scholasticos illos urgere, qui asserunt, gratiam physice & ex sui natura justificationem in homine operari. At res non ita se habet, cum nulla creata virtus possit ex sui natura delere peccata, ac reddere hominem Dei amicum, templum Spiritus Sancti, &c. Ex sola igitur Dei ordinatione gratia hujuscemodi præstat effectus: proindeque alia in hypothesi qua homo gratiam simul & peccatum haberet, non esset ille justus & injustus, dignus vita æterna & dignus pœna æterna; sed tantum injustus, peccator, & æterna pœna dignus; quia facta hypothesis juxta absolutam Dei potentiam a lege modo constituta præscindit; neque tunc gratia aliud præstaret, quam in Dei amorem hominem habitualiter inclinare: id enim gratiæ ex rei natura convenire videtur, quia cum in Scoti sententia a charitate minime distinguatur, naturaliter hominem ad Deum amandum inclinat.

Quod si dixeris: Eo ipso quod gratia ex sui natura hominem in Dei amorem inclinat, idem homo dicendus esset per gratiam habitualiter conversus in Deum: ergo cum aliunde per peccatum esset aversus a Deo; in facta hypothesi simul conversus esset & aversus.

Ad hoc illi respondent, peccatum eo in casu fore aversionem Dei, quatenus peccans se privaret rectitudine, quam ex Dei præcepto habere deberet; & hanc dumtaxat aversionem essentialiter peccatum includit. Esset etiam conversus ad Deum virtualiter, vel habitualiter; quatenus gratiam inhærentem haberet, quæ ipsum ad amandum Deum redderet inclinatum: ejuscemodi vero conversio, & aversio minime opponuntur. In præsenti autem rerum dispositione aversio a Deo quam peccatum includit, dicit ulterius privationem juris ad hæreditatem æternam, & conversio per gratiam, ejusdem juris positionem involvit; atque ita repugnant. Sed Scotistæ negant conversionem illam ex natura rei gratiæ convenire; quia Deus juxta potentiam absolutam statuere potuisset, quod non habens gratiam salvaretur, & eam habens damnaretur, nisi hæc vel illa opera exerceret. Denique Baji sententia juxta hunc rerum ordinem intellecta merito proscripta est.

CA-

CAPUT III.

Quod justificatur homo per gratiam & charitatem intrinsecus inhærentem.

LUtherani passim affirmant, quod hominis justitia in sola peccatorum remissione consistat: Calvinistæ vero eandem in sola imputatione justitiæ Christi reponunt. Hinc utrique negant gratiam charitatemque intrinsecus inhærentem. At contra illorum errorem ita Tridentina Synodus in sess. 6. can. 11. definivit: *Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam, gratiam qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.* Id autem quam merito statutum sit, sequens aperiet

Propositio. Justificatur homo per gratiam charitatemque intrinsecus inhærentem.

Probatur. Joannis 3. v. 5. & 6. ait Christus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est*: Sicut igitur naturaliter inhæret nobis natura hominis, per quam nascimur carne; ita & divinæ naturæ participa-

tio, quam in justificatione recipimus spiritualiter renascendo, supernaturaliter nobis inhæret.

Deinde scribens Apostolus ad Ephes. 4. v. 23. & 24. inquit: *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis*. Quod expendens Augustinus in lib. 6. de Gen. ad lit. c. 24. ait, quod nos renovari dicamur, quia *recipimus justitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo*. Atqui uti vel ipsi fatentur hæretici, primus homo inhærentem habuit interioremque justitiam: si ergo nos per gratiam renovati justitiam illam accipimus, in qua creatus est, & a qua lapsus est homo, non aliam profecto justitiam quam inhærentem accipimus.

Item Paulus ad Rom. 5. v. 19. docet, quod *sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi*. Atqui homines constituti sunt peccatores per Adæ peccatum ab eo in omnes originaliter derivatum, ac unicuique internum, & proprium; uti in lib. 13. diximus de originali peccato tractantes: ergo homines constituuntur justi non per extrinsecam dumtaxat Christi justitiam, sed per justitiam intrinsecam a Deo in eos per Christi merita derivatam. Quamobrem Augustinus in lib. 1. de peccat. mer. c. 10. ait: *Legimus justificari in Christo, qui credunt in eum propter occultam communicationem, & inspirationem gratiæ spiritalis, qua quisquis hæret Domino, unus spiritus est*. Huc denique faciunt, quæ in hujusce libri c. 1. diximus justificantis gratiæ indolem explanantes. Legendus est etiam S. Bonaventura

ra in 4. d. 17. p. 1. a. 1. q. 1.

Objicies 1. Ad Philippenses 3. v. 9. scribit Apostolus: *Et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide*. Quibus ostenditur, nos interiorem justitiam non habere, sed justos dumtaxat per Christi justitiam inveniri.

Similiter ad Rom. 4. v. 5. legitur: *Credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei*; id est, acceptatur fides ejus, qua credit ad se Christi justitiam pertinere, ut ita per Christi justitiam gratis sibi imputatam justus evadat. Quæ sane interpretatio mentem Apostoli prope videtur attingere, qui hoc in capite justitiam undecies imputationem appellat.

Resp. ad 1. quod testimonium illud non in sensu formali intelligendum sit, quasi sit sensus, Dei & Christi justitiam esse formam, qua justi denominamur; sed exponendum est in sensu efficientis causæ, & meritoriæ, quatenus scilicet Deus in nobis justitiam efficit, quam Christus sua nobis passione promeruit. Ita in 1. ad Cor. c. 1. v. 30. Paulus de Christo ait: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio*. Ex quo sicuti non infertur, nobis interiorem sapientiam non hærere; ita neque consequitur, justificationis nobis gratiam non infundi. Hisce ergo in textibus est metonymiæ figura, qua effectus pro causa sumitur; ac notatur, quod Christus meritoria causa sit, per quam sapiamus, per quam a peccato purgemur, per quam Spiritus Sancti gratiam consequamur. Sic quoque Deus

in

in Psalmis dicitur spes nostra, salus, virtus, fortitudo, protectio, &c.

Denique objecto in loco non dicit Apostolus, se justitiam non habere, sed non habere *suam ex lege*; id est, per propria legis opera comparatam; habere vero justitiam asserit per fidem Christi a Deo receptam. Unde S. Augustinus in lib. 3. ad Bonifacium contra duas epistolas Pelagian. c. 7. scribit: *Cum enim dixisset*: Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ est per fidem Christi; *addidit*: Quæ est ex Deo. *Ipsa est ergo justitia Dei, quam superbi ignorantes suam volunt constituere. Non enim propterea justitia Dei dicitur, quoniam Deus ea justus est, sed quia homini ex Deo est. Secundum hanc autem justitiam Dei, hoc est, quæ ex Deo nobis est, nunc fides operatur per dilectionem.*

Altero in textu Paulus non affirmat, quod credenti in eum, qui justificat impium, reputetur justitia, sed quod fides ejus ad justitiam reputetur; non quod fide, quasi manu, Christi justitiam apprehendat, ut Sectarii volunt, sed quod fides sit dispositio, & medium ad justitiam acquirendam. Quod explicat exemplo Abrahæ, qui fide, qua *contra spem in spem credidit*, seipsum ad justitiam præparavit: fides autem credenti extrinseca dici non potest.

Objicies 2. In 2. ad Cor. c. 5. v. 21. Apostolus ait: *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Atqui Christus peccatum fecit imputatione dumtaxat: ergo & nos sola imputatione efficimur justitia. Unde Augustinus in Enchir. c. 41. scribit: *Ipse ergo peccatum, ut nos*

nos justitia: nec nostra, sed Dei, nec in nobis, sed in ipso: sicut ipse peccatum non suum, sed nostrum, nec in se, sed in nobis constitutum, similitudine carnis peccati, in qua crucifixus est, demonstravit.

Resp. quod eo in loco Paulus Corinthios adhortetur, ut *reconcilientur Deo*, qui tanto nos amore dignatus est, ut Christum Filium suum, qui nulli unquam peccato fuit obnoxius, pro nobis peccatum fecerit; id est, constituerit hostiam, sive victimam, quæ peccata nostra piaret; atque ita in ipso, sive ipsius merito, nos efficeremur justitia Dei. Ex quo tantum infertur, quod sicuti peccatum non Christi, sed nostrum est meritoria passionis Christi causa; ita justitia non nostra, sed Dei per Christum est efficiens ac meritoria causa, qua Deo reconciliamur, & a peccatis abluimur. Ceterum sicuti Christus ob peccatum, quod nobis inerat, vere mortuus est, & vere factus est sacrificium pro peccatis; ita & nos ob justitiam, quæ in illo est, vere peccato morimur, vere spiritalem vitam, gratiamque justificantem infusam a Deo consequimur. Et hanc quidem interpretationem Chrysostomus, Augustinus, Anselmus, & alii tradunt; uti in hunc locum adnotat Tirinus.

Objicies 3. Ad Ephesios 4. v. 24. inquit Paulus: *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis*. Atqui indumentum extrinsecus tantum nobis adhæret: igitur & justitia.

Resp. quod novum hominem induamus, gratiam recipiendo, & exercendo virtutes, quarum nobis Christus exempla monstravit; sicu-

ti

ti dum veterem hominem deponimus ac exuimus, ut ibidem v. 22. dicit Apostolus, hærentia nobis peccata rejicimus, carnis desideria mortificamus, insitæque concupiscentiæ affectionibus reluctamur. Et sane eodem in loco v. 23. Paulus ait: *Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem &c.* Dum ergo hominem novum induimus, mentis nostræ spiritu renovamur: atqui renovatio isthæc sine interiori animæ pulchritudine ac justitia non subsistit. Deinde alibi Scriptura indumenti nomine aliquid internum ostendit, uti in 1. ad Cor. 15. v. 53. legitur: *Oportet, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem*. Et in 1. ad Thessal. 5. v. 8. *Induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis*. Tandem ad Coloss. 3. v. 12. *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam*.

Jam itaque ex dictis apparet, justificationem nostram reipsa fieri per gratiam intrinsecus inhærentem. At hic ulterius Scholastici quærunt, num Deus de potentia absoluta possit absque ejuscemodi gratia peccata dimittere. Scotistis affirmativa hac in re sententia placet, quam ita demonstrare nituntur: I. Quidquid Deus mediante creata virtute producit, potest etiam ipse solus immediate producere: atqui ipse solus reipsa justificat, & peccata remittit, quamvis gratia mediante: ergo de potentia absoluta potest immediate sine gratia justificare, & per solam extrinsecam condonationem peccata delere.

II. Potest homo illatam sibi injuriam per so-

solam condonationem absque collatione alicujus intrinseci doni remittere : ergo idipsum præstare potest & Deus respectu injuriæ, quam sibi irrogat creatura ; quidquid enim creatura facere potest, potest etiam Deus, nisi imperfectionem includat, quæ in hac hypothesi non apparet.

III. Uti in calce præcedentis quæstionis advertimus, gratia habitualis peccata remittit non physice, sive ex sui natura, sed moraliter solum, sive quia ita Deo placuit ordinare : ergo poterat Deus aliter de potentia absoluta statuere, & mortale peccatum sine gratiæ infusione remittere.

Sed contra cum P. Berti Thomistæ objectant. Mors tolli non potest, nisi per vitam ; neque animæ vulnus, nisi per sanitatis instaurationem ; neque hominis carnalis vetustas, nisi per innovationem spiritus ; neque cor lapideum, nisi per carneum. Præterea cum reatus culpæ sit privatio justitiæ, privationes autem per solam formam abscedant ; tam repugnat hominem impium absque gratia justificari, quam cæcum absque facultate visus illuminationem recipere, curvamque lineam sine rectitudine fieri directam. Defendi quidem posset Scotistarum opinio, si in peccato esset sola ratio debiti, sive reatus pœnæ ; sed cum existat in illo etiam maculæ turpitudo, non video qua valida argumentatione possint iidem Scotistæ oppositam sententiam evertere.

Respondent vero Scotistæ, quod, uti superius dictum est, gratia non ex sui natura supernaturalem vitam animæ tribuat, neque physice sanitatem instauret, &c. non enim creatu-

ra

ri ulla potest ejuscemodi præcellentia munera absque Dei voluntate, & ordinatione præstare. Præterea reatus culpæ est quidem privatio justitiæ: at justitia bifariam sumi potest; vel nempe pro rectitudine, sive conformitate ad legem; vel pro habitualis gratiæ ornamento. Privatio rectitudinis formaliter includitur in peccato: privatio vero gratiæ concomitanter dumtaxat in illo continetur. Nam & in statu naturæ puræ, cujus nos possibilitatem ostendimus in lib. 11. c. 10. & 11., potuissent quidem esse peccata, sed sine gratiæ privatione; & esse justitia potuisset, absque tamen infusione gratiæ, & accidentariæ qualitatis. Non ergo ita gratia & peccatum opponuntur, ut visus & cæcitas, vel uti rectitudo & curvitas. Denique etsi peccatum non solam debiti rationem, pœnæque reatum, sed & maculæ turpitudinem præse ferat; hæc tamen macula statim tollitur, dum tollitur peccatum: peccatum autem, ut ex dictis apparet, per solam Dei voluntatem, & extrinsecam condonationem tolli potest: ergo & ipsa maculæ turpitudo, culpæque reatus potest simili modo deleri, quin ulterius accidentalis gratiæ ornatus accesserit.

CA-

CAPUT IV.

Quomodo adulti ad justificantem gratiam disponantur.

DOgma fidei est a Tridentina Synodo sess. 6. canone præsertim 9. statutum, quod adulti per motum voluntatis suæ disponere ac præparare se debeant ad justificationis gratiam consequendam. Hinc Joelis 2. v. 12. *dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro.* Et Zach. c.1. v. 3. *Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.* Ista vero conversio absque liberi arbitrii motu evenire non potest. Lege S. Bonaventuram in 4. d. 17. p. 1. a. 1. q. 2.

Ut autem ejusmodi motum a præveniente Dei gratia repetendum esse noscamus, Threnorum 5. v. 21. dicitur: *Converte nos Domine ad te, & convertemur.* Quare Concilium Tridentinum in sess. 6. cap. 5. citatos textus simul conjungens ait: *In sacris literis cum dicitur,* Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, *libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus,* Converte nos Domine ad te, & convertemur, *Dei nos gratia præveniri confitemur.*

Id etiam passim docuit Augustinus, ac præcipue in celebri illa sententia ex Sermone 15. de Verbis Apostoli, nunc Serm. 169. c.11. *Qui fecit te sine te, non te justificat sine te: ergo fecit nescientem, justificat volentem.* Quibus Lu-

the-

theri insania confutatur ajentis, quod liberum arbitrium ad justificationem omnino nil agat.

Loquimur autem de adultis: nam infantes ad gratiam Baptismatis per actus liberi arbitrii disponi non possunt; & falso Lutherus in illis præcedere dixit actualem fidem, qua credant in Christum, præveniente usu rationis ætatem. Unde Augustinus in lib. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 24. ait: *Infantes baptizati, non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad justitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem*.

Prima vero inter hasce dispositiones est fides. Id enim aperte Scriptura testatur Joan. c. 1. v. 12. *Dedit eis potestatem, filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus*. Item Rom. 4. v. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*. Denique Hebr. 11. v. 6. *Sine fide impossibile est, placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator fit*. Qua de re Doctor Angel. in 1. 2. q. 113. a. 4. ait: *Ad justificationem impii requiritur motus mentis, quo convertitur in Deum. Prima autem conversio in Deum fit per fidem, secundum illud ad Hebr.* 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est: *& ideo motus fidei requiritur ad justificationem impii*. Tandem Augustinus tum alibi, tnm in epist. 194. ad Sixtum affirmat, quod ex fide *omnis justitia sumit initium*.

Lutherus asseruit, fidem qua justificamur, esse fiduciam, qua absque ulla hæsitatione certo confidimus ob Christi merita nobis peccata remitti. At quamvis ad justificationem spes etiam, humilisque fiducia requiratur; cum sicut olim

olim Paralytico, ita nobis quoque dicatur: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua:* Matth. 9. v. 2. fiducia tamen ista in fide fundatur; ideo enim in aliquo fiduciam collocamus, quoniam fidelem illum esse credimus, ac veracem.

Et sane describens fidem Paulus ad Hebr. c. 11. v. 1. ait: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Quod si fides est substantia, sive fundamentum spei, est etiam fiduciæ fundamentum. Et uti bene adnotat S. Thomas in 2. 2. q. 129. a. 6. *nomen fiduciæ hoc principaliter significare videtur, quod aliquis spem concipiat ex hoc, quod credit verbis alicujus auxilium promittentis.* Hinc merito Tridentinum in sess. 6. can. 12. ait: *Si quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur: anathema sit.*

Tandem specialis illa divinarum promissionum fiducia, ut Lutherus exposuit, pro arbitrio conficta est. Non enim Deus cuilibet peccatori revelat, quod ei sint remissa peccata. Proferri quidem possunt testimonia Scripturarum, in quibus generales promissiones habentur, factæ omnibus ad Deum recte conversis; aut etiam speciales, quæ factæ fuerunt Hæmorrohissæ, Paralytico, & Magdalenæ: at parem aliis omnibus gratiam concedi, revelationem nempe fieri, quod sint rite conversi, & quod peccatorum remissionem acceperint, nullibi legitur in Scripturis, ex quibus solis juxta hæreticorum sententiam continentur omnia, quæ revelata sunt nobis. Fictitia igitur est illa Lutheri fiducia.

Calvinus in lib. 3. institut. c. 2. aliique post ipsum, triplicem distinguunt fidem. Unam historicam, qua credimus vera esse quæ in Scripturis habentur; alteram miraculorum, qua credimus nihil esse, quod fieri a Deo non possit; tertiam promissionum, qua credimus veras esse Dei promissiones de gratuita peccatorum remissione per merita Christi. Tres hasce fidei species tribus Dei proprietatibus asserunt respondere; historicam scilicet, veritati; miraculorum, potentiæ; promissionum denique, bonitati. Addunt præterea non justificari hominem per fidem historicam, neque per fidem miraculorum, sed per promissionum fidem, quam duplicem esse ajunt; generalem nempe unam, qua generatim credimus promissam esse peccatorum remissionem iis omnibus, qui in Christum credunt; alteram specialem, qua unusquisque in particulari promissionem illam sibi applicans certo credit, omnia sibi peccata dimissa esse per Christum.

At specialis ista fides explosa manet ex dictis contra Lutherum. Fides enim certa & infallibilis esse non potest, nisi Dei verbo nitatur; in Dei autem verbo non legitur annuntiata mihi, aut illi in particulari remissio peccatorum, paucissimis dumtaxat exceptis: reliqui ergo homines non nisi temere credere possunt peccata sibi esse remissa.

Deinde historica fides est illa, qua credimus, quod Christus crucifixus sit, mortuus, & sepultus, quod a mortuis resurrexerit, quod in Cœlum ascenderit, &c. Atqui fides ista justificat; uti tum ex Symbolo Apostolorum, & Athanasii constat, tum ex Scriptura clarissime de-

demonstratur: Legitur enim Rom. 10. v. 9. *Si in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris*. Et in 1. ad Cor. c. 15. v. 1. & seq. *Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & salvamini .... quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, &c.*

Præterea fides quam exigebat Christus, & in cujus confirmationem miracula faciebat, ad justificationem profecto parabat; venerat enim, ut salvos faceret peccatores. Atqui ejusdemodi fides non erat solius bonitatis, & misericordiæ, sed modo potentiæ, modo etiam veritatis. Hinc Matth. 9. v. 28. duobus cæcis petentibus, ut lumen reciperent, Christus ait: *Creditis, quia hoc possum facere vobis?* Et respondentibus illis: *Utique Domine*, inquit: *Secundum fidem vestram fiat vobis*. Et hæc quidem est potentiæ fides. Deinde Joan. 6. v. 69. & 70. *Respondit Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: & nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Christus. Filius Dei*. Quæ profecto fides est veritatis.

Notandum hic quoque est, quod Novatores communiter asserant, sola fide justificationem acquiri; quatenus nempe sicuti pauper manu eleemosynam apprehendit; ita peccator fide apprehendit Christi justitiam, qua indutus coram Deo justus apparet. Hinc arbitrantur, ceteros actus, quos peccator operatur, ad justificationem non efficienter, sive dispositive concurrere, sed ad illam concomitanter tantummodo se habere.

At Scriptura non tantum fidei, sed aliis etiam actibus justificandi vim tribuit. Sicut enim de fide legitur Hebr. 11. v. 6. *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit:* Ita de spe, & fiducia Matth 9. v. 2. habetur: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*. Et de dilectione Dei Lucæ 7. v. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Et de timore Ecclesiastici 1. v. 27. *Timor Domini expellit peccatum*. Et de pœnitentia Act. 2. v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum*. Denique de observantia mandatorum Matth. 28. v. 19. & 20. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*.

Neque audiendus est Calvinus affirmans, charitatem, timorem, aliosque ejusemodi actus non justificare, nisi virtute fidei; proindeque huic dumtaxat adscribendum esse totum justificationis nostræ negotium. Potius enim ex Scripturis ostenditur, quod fides charitatis virtute justificet: nam Paulus in 1. ad Cor. 13. v. 2. ait: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*. Et ad Galatas 5. v. 6. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides, quæ per charitatem operatur*. Deinde ad Hebr. 11. v. 17. fidem commendat in Abraham, non sterilem, & otiosam, sed cum obedientia & sancta operatione conjunctam: *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones*. De-

Denique S. Jacobus in epiſtola ſua c. 2. v. 14 ait: *Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum?* ſubditque v. 24. *Videtis, quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantum?* ac poſtmodum v. 26. concludit: *Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.*

Sed hæretici non paucos Scripturæ textus opponunt in quibus juſtificatio ſoli fidei adſcribi videtur. Actorum 13. v. 39. ait Apoſtolus: *In hoc omnis qui credit juſtificatur.* Rom. 3. v. 28. *Arbitramur enim juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.* Et c. 4. v. 3. *Credidit Abrahaam Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam.* Item c. 5. v. 1. *Juſtificati ergo ex fide.* Tandem Galatarum 3. v. 8. *Ex fide juſtificat gentes Deus.* &c.

Verum ad hæc cum Tridentino Concilio ſeſſ. 6. cap. 8. reponimus. *Cum Apoſtolus dicit juſtificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: ut ſcilicet, per fidem ideo juſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt, placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire.* Quam expoſitionem jam oim tradiderat Auguſtinus in lib. de prædeſt. S. c. 7. ſcribens: *Ex fide autem ideo dicit*, Paulus, *juſtificari hominem, quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cetera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juſte vivitur.* Unde inferius S. Doctor fidem appellat ſpiritualis ædificii *fundamentum.*

Dum ergo Paulus ait, hominem justificari per fidem, non ex legis operibus; non excludit opera gratiæ, timorem, spem, charitatem, pœnitentiam, novæque vitæ propositum; sed opera dumtaxat excludit, quæ fidem præcedunt, ac fiunt absque gratiæ prævenientis auxilio, sive opera legis, aut Mosaicæ, aut naturalis, absque ulla Reparatoris fide patrata. Fides itaque quæ justificat, ea est, quæ per charitatem operatur. Unde Augustinus in lib. de fide & operibus c. 14. ait: *Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem, planeque Evangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Unde illam fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseverat, ut dicat: Si habeam omnem fidem, itaut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. &c.* Denique eodem in lib. c. 9. n. 15. hæc præmiserat S. Doctor: *Justificati gratis per gratiam. Non itaque justificati per legem, non justificati per propriam voluntatem; sed justificati gratis per gratiam ipsius; non quod sine voluntate nostra fiat: sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem. &c.*

Opponunt & illud Lucæ 8. v. 50. *Crede tantum, & salva erit:* ex quo concludi ajunt, quod ad justitiam fides sola sufficiat. At intelligendus est textus non de peccatorum remissione, ac de sanctificationis gratia, sed de salute filiæ principis Synagogæ, ejusque a mortuis excitatione. At alia fides ad sanctificandas animas, alia ad miracula patranda requiritur. Neque Christus fidem requirebat a puella,

quam

quam ad vitam revocare volebat, sed a parente, qui pro filia precabatur.

Objectant tandem. Opera quæ justificationem præcedunt, fiunt ab homine peccatore, & adhuc servo peccati, ac propterea sunt fructus arboris malæ, & ipsa in se mala sunt opera, & peccata. Ut enim legitur Matth. 7. v. 18. *Non potest arbor mala bonos fructus facere.*

Sed esto quod homo ante justificationem sit adhuc in statu peccati, dum tamen ex motione Spiritus Sancti concipit actus fidei, spei, divinique timoris, jam non ut peccator agit, aut ex affectu ad peccatum, sed potius ex affectu, saltem inchoato, & imperfecto, ad justitiam operatur. Unde Synodus Tridentina sess. 6. can. 7. inquit: *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vera esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare: anathema sit.* Licet enim in illo fides non adhuc perfectè sit viva, quia nondum charitate formatur; non tamen est prorsus informis, mortua, & otiosa, sed efficax; excitat enim, movetque ad timoris, spei, pœnitentiæ, & dilectionis actus, quibus via ad justitiam præparatur.

Hinc peccator est utique arbor mala; dum tamen in eo per fidem supernaturales actus illi excitantur, non operatur ex radice mala, sed ex semine bono, quod in cor ejus spargit motio S. Spiritus, per quam potest actus aliquomodo vivos, & salutares elicere, quibus ad justitiam se disponit, quamvis hanc *de condigno* mereri non possit. Ut enim Tridentina

Synodus ait in sess. 6 c. 8. *Nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur: si enim gratia est, jam non ex operibus, alioquin, ut Apostolus inquit, gratia jam non est gratia.* Quod ergo positis actibus qui disponunt ad gratiam, Deus eandem gratiam largiatur, non ex debito justitiæ provenit, sed est novum beneficium in divina promissione fundatum; quo ex mera liberalitate pœnitentibus ille gratiam infundit, & peccata dimittit.

Sed jam de dispositionibus aliis ad justitiam requisitis differamus oportet. Docet itaque Tridentinum in sess. 6. cap. 6. quod adulti „ disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati „ divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt; atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu; & „ dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, „ ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum „ sibi propter Christum propitium fore; illumque, tanquam omnis justitiæ fontem, diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet: denique dum „ proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.

Necesse est igitur, ut timor, & spes fidem sequantur in eo, qui ad obtinendam justificatio-

tionis gratiam se disponit. Ac de timore quidem habetur Prov. 14. v. 27. *Timor Domini fons vitæ:* de spe autem ad Rom. 8. v. 24. *Spe salvi facti sumus*. Ubi ergo per fidem intelligit homo se legem esse trasgressum, damnationemque mereri, ac Deum misericordem & justum statuisse, quod impius, nisi resipiscat, gehennæ supplicium vitare non possit, divinæ justitiæ timore concutitur; indeque propriam infirmitatem, demeritumque perpendens, ad Deum confugiens, quem scit nolle mortem peccatoris, & neminem in se sperantem ex sua pietate deserere, cum regio Propheta in Psal. 6. v. 1. & seq. precatur: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum. Sana me, Domine, &c.* Ita ergo fides timorem, timor spem, spes orationem gemitumque præcedit.

Ex quibus apparet contra Lutherum, quod, uti Tridentina Synodus habet in sess. 14. c. 4. timor Dei vindicis, *ex gehennæ & pœnarum metu conceptus, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, non solum non faciat hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei sit, & Spiritus Sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat.* Et sane in lib. 2. Regum c. 12. Nathan comminatione ingentium calamitatum Davidem ad pœnitentiam hortabatur. Ita & Lucæ 3. v. 7. & seq. Joannes turbis ad se venientibus, ut baptizarentur, ajebat: *Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ . . .*

Jam

Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Sic denique inquiebat Christus ipse Lucæ 12. v. 5. *Ostendam vobis, quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete.*

Quod vero ad spem attinet, adnotamus, quod illa ad justificationem absolute & simpliciter requiratur, Nam etsi possit fortasse aliquis se sine timore pœnæ ad justitiam præparare cum solo filiali, perfecto quetimore; uti Magdalenæ, aliisque contigit, qui charitatis fervore justitiam sunt adepti; nemo tamen eandem justitiam obtinet sine spe veniæ consequendæ per Christum; quia, ut Joannes ait in epist. 1. c. 2. v. 2. *ipse est propitiatio pro peccatis nostris*; utque dicit Petrus Act. 4. v. 12. *non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Quare sicuti nemo habere potest justitiam sine fide in Christum, ita nec sine spe eandem a Deo obtinendi per Christum. Ad quod respiciens Tridentinum in sess. 6. can. 3. eodem modo necessariam ad justificationem statuit spem, ac fidem, & charitatem; & in sess. 14. c. 4. contritionem, quam quovis tempore necessariam fuisse dicit ad impetrandam veniam peccatorum, includere dicit fiduciam divinæ misericordiæ; quæ quidem fiducia est actus spei.

Post spem vero Concilium Tridentinum in loco superius laudato, dilectionem Dei commemorat. Cumque dilectio Dei sit duplex; alia nempe amicitiæ, sive benevolentiæ, qua diligitur Deus, quia in seipso bonus est; alia con-

cu-

cupiſcentiæ, qua diligitur, quia bonus eſt nobis; ſolent hic Theologi quærere, quænam dilectio ſit diſpoſitio ad obtinendam juſtificationis gratiam requiſita.

Ad quod brevis hæc eſto reſponſio. Si de juſtificatione extra Sacramentum obtinenda loquamur, requiritur prima Dei dilectio, amicitiæ ſcilicet. Nam contritionem, quæ hominem Deo reconciliat extra Sacramentum, Tridentinum in ſeſſ. 14. cap. 4. vocat *contritionem charitate perfectam*: hæc autem amorem amicitiæ erga Deum, prout eſt in ſe bonus, includit. Ad obtinendam vero juſtificationem per Sacramentum ſive Baptiſmi, ſive Pœnitentiæ, juxta opinionem, quam magis probabilem judicamus, ſufficit altera Dei dilectio, quæ concupiſcentiæ nominatur; ſicut ad hoc idem ſatis eſſe contritionem imperfectam, ſive attritionem, quæ non amorem charitatis, & amicitiæ, ſed concupiſcentiæ dumtaxat importat, alibi uti probabilius oſtendetur. Unde quia Concilium in laudata ſeſſ. 6. cap. 6. loquitur de diſpoſitionibus, quibus gratia juſtificationis per Baptiſmum acquiritur, conſulto ait, *Deum, tanquam omnis juſtitiæ fontem, diligere incipiunt*; id eſt, Deum ut fontem, ex quo in nos juſtitia omnis emanat: quod profecto eſt Deum diligere prout bonus eſt nobis, nondum vero prout bonus in ſeipſo ſubſiſtit.

Poſtquam autem peccatores ad juſtitiam ſe diſponentes, Deum, tanquam omnis juſtitiæ fontem, diligere incipiunt, juxta Concilium, moveantur oportet adverſus peccata per odium aliquod, ac deteſtationem &c. idque contra Lutherum docuit, qui pœnitentiam nihil aliud, quam

quam novam vitam, esse putavit. Contra quem etiam hæc leguntur in sess. 14. c. 4. *Declarat igitur sancta Synodus, hanc contritionem non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, juxta illud* Ezech. 18. Projicite a vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum. *Et certe qui illos Sanctorum clamores consideraverit*, Psal. 50. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci: Psal. 6. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: Isaiæ 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ; *& alios hujus generis, facile intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse.*

Loquitur autem Tridentinum de pœnitentia, quæ juxta ordinariam viam necessario justificationem præcedere debet; non vero de illa, quæ in extraordinario casu quandoque contingit: ut si quis ad martyrium rapiatur, & in memoriam ipsi peccata non veniant; tunc per expressam Dei dilectionem cum sola virtuali contritione, & pœnitentia gratiam justificationis acquirit; cum Deus diligentes se diligat, imo nullus vera charitate diligere Deum possit, nisi prius ab illo diligatur.

Concludit denique Tridentinum, quod ut impius se ad justitiam paret, habere debeat propositum suscipiendi Baptismum, inchoandi novam vitam, & servandi divina mandata. Nam quod in infideli propositum requiratur suscipiendi Baptismum, ex Act. 2. v. 37. non obscure colligitur, ubi cum ex prædicatione Petri quamplu-

plures compuncti corde interrogarent Apostolos: *Quid faciemus, viri fratres?* Respondit Petrus v. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum. Et accipietis donum Spiritus Sancti.*

Requiri etiam in baptizato propositum suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ, asserit Tridentinum in sess. 14. c. 4. docens, *Etsi contritionem aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam Pœnitentiæ sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* Et merito quidem: id enim est respectu peccatoris baptizati Sacramentum Pœnitentiæ, quod est respectu peccatoris non baptizati Sacramentum Baptismi: atqui in isto, ut justificetur, necessarium est Baptismi propositum: ergo & in illo propositum suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ omnino requiritur.

Quod denique requiratur propositum emendandæ vitæ, observandique præcepta Dei, colligitur ex Ezech. c. 10. v. 21. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam: vita vivet, & non morietur.* Hoc vero propositum non semper esse debet explicitum; sed sufficit quandoque, quod implicitum sit, & virtuale: ut dum quis ad justificationem per actum amoris Dei super omnia formaliter, proximeque disponitur. In illo enim actu virtualiter continetur propositum suscipiendi Sacramentum, emendandi vitam, Deique præcepta servandi.

Bre-

Breviter hic poſtremo notamus, Scotiſtas, alioſque nonnullos opinari, quod quamvis juxta ordinariam Dei legem juſtificatio præfatos actus in peccatore requirat, quibus ad gratiam ſe diſponat; poſſit tamen Deus de abſoluta ſua potentia peccatorem juſtificare, quin ille aliquem actum eliciat, quo ſe convertat ad Deum, & peccata retractet. Plures ad id probandum rationes afferri ſolent; ſed potior illa eſſe videtur ex eo deprompta, quod poſſit Deus independenter ab omni conditione producere, quidquid libere poſita aliqua conditione producit: atqui peccati remiſſio eſt actio libera a Deo proveniens, poſita pœnitentiæ conditione; non enim Deus per pœnitentiam cogitur, ut peccatori delicta relaxet: ergo &c. Sed lege P. Maſtrium de hac quæſtione prolixius diſſerentem in 2. diſp. 7. q. 4.

C A P U T V.

Quod nemo mortalium certitudinem fidei habere possit de sua justitia, nisi specialiter sibi a Deo id fuerit revelatum.

ASserunt Novatores, quod homo per fidem de sua justitia, perseverantia, prædestinatione, & vita æterna securus, certusque reddatur; idque de seipso prorsus debeat certo tenere, si fidelis esse velit, & justus.

Propositio, Nemo mortalium, absque speciali revelatione, tenetur, aut potest, certitudine divinæ fidei credere, quod sit in gratia.

Probatur. In Psalm. 18. v. 13. legitur: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me*. Prov. 20. v. 9. *Quis potest dicere, mundum est cor meum; purus sum a peccato?* Et Ecclesiastæ 9. v. 1. *Sunt justi, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta*. Denique in 1. ad Cor. 4. v. 4. Apostolus de seipso ait; *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.*

Idem quoque probatur ex aliis Scripturæ textibus, quibus ostenditur, quod homo semper esse debeat in timore; ut liquet ex Prov. 28. v. 14. *Beatus homo, qui semper est pavidus*. Et ad

ad Philip. 2. v. 12. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini*. Tandem in 1. Petri c. 1. v. 17. *In timore incolatus vestri tempore conversamini*. Quibus & alia plura addere possemus oracula, nisi res esset omnino perspicua.

Accedunt SS. Ecclesiæ Patres communi id consensu docentes, quos inter Augustinus in Psal. 41. n. 13. cor hominis impenetrabili abysso comparat, aitque: *Si profunditas est abyssus, putamus non cor. hominis abyssus est? Quid enim est profundius hac abysso? . . . . . Abyssum invocant Sancti prædicatores verbi Dei. Numquid & ipsi non abyssus? Ut noveris, quia abyssus & ipsi, Apostolus ait, Minimum est, ut a vobis dijudicer, aut ab humano die. Quanta autem abyssus sit, audite amplius: Neque enim ego meipsum dijudico. Tantam ne profunditatem creditis esse in homine, quæ lateat ipsum hominem, in quo est? &c.*

Item Gregorius M. in lib. 7. epist. 25. respondens ad Gregoriam Augustæ cubiculariam, quæ scire ab ipso cupiebat, an dimissa sibi essent peccata, hæc inter alia scribit: *Rem difficilem, etiam & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat. Inutilem vero, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum jam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minime valebis*. Lege tandem S. Bernardum in Serm. de Adventu, & Serm. 23. in Cantica.

Adest & ratio. Nam justificatio hominis non tantum a Divina clementia, & voluntate, sed etiam ab humana dispositione ac conatu dependet. Atqui nemo sine speciali revelatione nosse potest, quod dispositionem omnem, omnemque eo-

conatum adhibuerit ad justificationis gratiam obtinendam. Ut enim bene ait Gregorius in 1. parte Pastoralis c. 29. *Mens humana sæpe sibi mentitur de seipsa, & fingit, se amare, quod non amat*. Et Augustinus in lib. 50. homiliarum hom. 35. inquit: *Quamdiu vivimus hic, de nobis ipsis nos ipsi judicare non possumus, non dico, quid cras erimus, sed quid hodie sumus*.

Hinc apposite Synodus Tridentina in sess. 6. cap. 9. ait: „ Neque illud asserendum est, o- „ portere eos, qui vere justificati sunt, absque „ ulla omnino dubitatione apud semetipsos sta- „ tuere se esse justificatos; neminemque a pec- „ catis absolvi, ac justificari, nisi eum, qui „ certo credat, se absolutum, & justificatum „ esse, atque hac sola fide absolutionem, & „ justificationem perfici; quasi qui hoc non „ credit, de Dei promissis, deque mortis, & „ resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam „ sicut nemo pius de Dei misericordia, de Chri- „ sti merito, deque Sacramentorum virtute, „ & efficacia dubitare debet; sic quilibet dum „ seipsum, suamque propriam infirmitatem & „ indispositionem respicit, de sua gratia formi- „ dare, ac timere potest; cum nullus scire va- „ leat certitudine fidei, cui non potest subesse „ falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Le- „ gendi sunt etiam ejusdem sessionis canones „ 13. & 14.

Objicies 1. Postquam Christus Joan. 14. v. 17. discipulis promisit *Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum*, adjunxit: *Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit*.

Et v. 20. *In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.*

Item Apostolus ad Rom. 8. v. 16. scribit: *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei;* in quæ verba Chrysostomus ait: *Cum autem spiritus testificatur, quæ tandem ambiguitas?*

Legitur etiam in 1. ad Cor. 2. v. 12. *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis.*

Præterea in 2. ad Cor. 13. v. 5. ait Paulus: *Vosmetipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est: nisi forte reprobi estis?*

Denique ne alia proferamus, S. Petrus in epist. 2. c. 1. v. 10. ita nos admonet: *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Possumus ergo certi esse, quod gratiam habeamus, & simus electi.

Resp. ad 1. quod Fideles, in quibus Spiritus S. inhabitat, illum utique cognoscunt; non quidem sterili cognitione, qualis ex informi fide descendit, sed fructuosa, qualis ex fide viva procedit; at ejuscemodi cognitio conjecturæ limites non transcendit; cum certo nosse nemo possit, quod opera, quæ ipse facit, non ex informi, sed ex viva fide proveniant. Posteriora vero Christi verba intelligenda non sunt de die vitæ præsentis, sed de die futuri seculi, in quo vita beata viventes, Deum in nobis esse, evidenter ac certissime cognoscemus. Lege Cyrillum lib. 9. in Joan. c. 47., & Augustinum tract. 75. in Joannem, & Seraph. Doctorem exposit. in hunc locum.

Ad 2. dicimus, quod Apostolus vel non de sin-

singulis Christianis id afferat, sed de tota loquatur Ecclesia, cui Spiritus Sanctus testimonium perhibet, quod gratiam adoptionis acceperit; ibi enim Paulus comparationem instituit Ecclesiam inter, & Synagogam, quæ spiritum servitutis in timore dumtaxat accepit. Vel si de Fidelibus in singulari textum exponere velis, hunc ille sensum includit; quod nempe Spiritus S. testimonium nobis reddat, quod simus filii Dei, filialem infundens amorem: at revelatione seclusa certo nobis constare non potest, quod testimonium illud a Spiritu Sancto reddatur; sed per probabilem tantummodo conjecturam id novimus, per experimentum scilicet tranquillitatis conscientiæ, & cujusdam internæ pacis, ac per pios affectus, quibus confidenter dicimus, *Abba, Pater*. Cum enim hæc possint etiam in peccatoribus inveniri, & a præsumptionis spiritu proficisci; idcirco etsi illud Spiritus Sancti testimonium in seipso sit verax, nobis tamen non evidenter apparet. Quare Joannes in. epist. 1. c. 4. v. 1. nos admonet: *Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si ex Deo sunt.*

Ad Chrysostomi verba facile respondemus, quod si testimonium illud esse Spiritus Sancti constiterit, nulla ambiguitas remanebit, quia fallax esse non potest; quia tamen Spiritus Sancti esse aliquando putatur, & non est, idcirco ambiguus est, & fallax. Ceterum Chrysostomus de tota Ecclesia texum exponit.

Hic si quis illud objecerit, quod eodem in cap. legitur v. 38. *Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli... neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, &c.* Repo-

nemus, non loqui Paulum de certitudine fidei, sed solummodo de morali, quæ ex signis, & conjecturis habetur. Unde Græcus habet, πέπεισμαι γάρ; idest, persuasus sum, sive confido, uti legit etiam Hieronymus in epist. ad Algasiam. Quo etiam in sensu idem Apostolus in eadem epist. c. 15. v. 14. ait: *Certus sum, fratres mei, quoniam pleni estis dilectione.*

Ad 3. respondemus cum S. Thoma in 1. 2. q. 112. a. 5. ad 4. „ quod Apostolus ibi loqui„ tur de donis gloriæ, quæ sunt nobis data in „ spe, quæ certissime cognoscimus per fidem; „ licet non cognoscamus per certitudinem, nos „ habere gratiam, per quam nos possumus ea „ promereri. Vel potest dici, quod loquitur „ de notitia privilegiata, quæ est per revela„ tionem: unde subdit: *Nobis autem revelavit* „ *Deus per spiritum suum.*

In 4. testimonio non loquitur Paulus de præsentia Christi in Corinthiis per gratiam sanctificantem, sed per potestatem imperandi, puniendi, ac miracula perpetrandi; quod nosse illi facillime poterant, si reprobi a fide non essent; idest, nisi essent privati fide, gratia, & lumine Christi, ac prioribus infidelitatis, vel ignorantiæ tenebris involuti.

In 5. textu non ait Petrus, quod Fideles per bona opera de sua gratia, & prædestinatione certi omnino fiant; sed dumtaxat hortatur eos, ut in bonis operibus perseverent, atque ita vocationem suam, & electionem ad Christianismum, & ad gratiam justificantem faciant *certam*; idest, uti ex Græco textu liquet, firmam, fixam, stabilem; ne ab ea excidant, & in pristina scelera relabantur.

Ob-

Objicies 2. In Symbolo Apostolorum proponitur nobis credendus articulus ille : *Credo remissionem peccatorum* : quisque igitur divina fide credere debet, remissa sibi esse peccata.

Et profecto fide docemur, quod Sacramenta gratiam ei conferant, qui illa cum debita dispositione recipiunt: atqui adultus, dum baptizatur, cognoscere certo potest, qua fide, & intentione ad Sacramentum accedat.

Resp. articulum, qui ad remissionem peccatorum pertinet, non importare, quod quisque absoluta certitudine credat, peccata sibi esse remissa, uti contendunt hæretici; sed quod credat, ea sibi certo remitti, si pœniteat, ut oportet. Et quia nemo certo cognoscit, an ita pœniteat; ideo nemo certus est ea certitudine, cui falsum subesse non possit, quod reipsâ sibi fuerint remissa peccata: unde Ecclesiasticus c. 5. v. 5. ait: *De propitiato peccato noli esse sine metu.*

Ad id quod additur, adnotamus, quod ut adultus gratiam in Baptismo recipiat, moveri debeat per supernaturalem aliquam dispositionem, quam neque divina, neque humana certitudine potest agnoscere. Deberet insuper certior fieri de intentione Ministri, qui Baptisma conferret; quod naturaliter evenire non potest.

At dices. Si ita se res habet, nemo igitur digne potest Sacramentum Eucharistiæ recipere; cum ad illud digne recipiendum homo se a peccato mundum debeat judicare: ait enim Paulus in 1. ad Cor. 11, v. 28. *Probet autem seipsum homo, &c.*

Resp. quod ut homo digne ad Eucharistiam, aut aliud quodcunque Sacramentum accedat, non

non requiritur, quod judicium habeat speculative certum de sua justitia; sed satis est, ut adhibita diligentia prudenter, sive probabiliter judicet, se gratia non carere. Hoc enim ipso de licita Sacramenti susceptione judicium practicum sibi format; cum ad id moralis illa certitudo sufficiat, quæ in humanis etiam rebus intervenit.

Objicies 3. Potest quis certus esse certitudine scientiæ, imo & fidei, quod alius sit in statu gratiæ: ita Sacerdos qui baptizavit infantem, est certus, quod gratiam ille sanctificantem acceperit. Certus est enim, quod Baptismus ex opere operato gratiam largiatur; certus est insuper, se veram adhibuisse aquam, protulisse verba, & intentionem debitam applicasse, neque ex parte infantis obicem aliquem adfuisse. Pari ergo ratione quis poterit esse certus, se in gratiæ statu manere.

Resp. negando paritatem. Quia ad conferendum Baptisma ex parte Ministri nullus actus supernaturalis exigitur; sed sufficit actualis, vel virtualis intentio faciendi, quod facit Ecclesia, & quod aqua abluat, & quod legitima proferatur forma verborum, aliaque exterius impleantur, quæ certo scire poterunt, qui baptizant. At ut adultus digne ad Sacramentum accedat, gratiamque recipiat, requiritur dispositio ex supernaturali motivo proveniens, ac vera contritio peccatorum: quæ cum nemo possit certo cognoscere; idcirco quis certus esse non potest, se gratiam accepisse.

Sed dices. Ergo, homo justus de sua conscientia semper anxius, semper pavidus erit; & nunquam ea pace fruetur, quam spopondit Apo-

Apostolus ad Rom. 5. v. 1. *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum*.

Resp. negando consequentiam. Ad hoc enim, ut perpetuo conscientiæ tumultu justi homines non vexentur, satis profecto est, quod certitudinem habeant conjecturæ, quæ licet formidinem omnem non auferat, anxietatem tamen molestiamque compescit. Neque expedit Justo, ut de sua justitia sit omnino securus: ut enim legitur Prov. 28. v. 14. *Beatus homo, qui semper est pavidus*. Et Paulus apposite nos hortatur, ad Philip. 2. v. 12. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini*.

Concludamus igitur cum S. Thoma in 1. 2. q. 112. a. 5. „ quod tripliciter aliquid cognosci „ potest. Uno modo per revelationem; & hoc „ modo potest aliquis scire se habere gratiam. „ Revelat enim Deus hoc aliquando aliquibus „ ex speciali privilegio, ut securitatis gaudium „ etiam in hac vita in eis incipiat, & confidentius, & fortius magnifica opera prosequantur, & mala præsentis vitæ sustineant, „ sicut Paulo dictum est 2. ad Cor. 12. *Sufficit* „ *tibi gratia mea*.

„ Alio modo homo cognoscit aliquid per „ seipsum, & hoc certitudinaliter; & sic nullus potest scire se habere gratiam. Certitudo enim non potest haberi de aliquo, nisi „ possit dijudicari per proprium principium, „ sic enim certitudo habetur de conclusionibus „ demonstrativis per indemonstrabilia universalia principia. Nullus autem posset scire se „ habere scientiam alicujus conclusionis, si „ principium ignoraret. Principium autem gratiæ, & objectum ejus est ipse Deus, qui

„ propter sui excellentiam est nobis ignotus ,
„ secundum illud Job 36. *Ecce Deus magnus*
„ *vincens scientiam nostram*. Et ideo ejus præ-
„ sentia in nobis , & absentia , per certitudinem
„ cognosci non potest , secundum illud Job 9.
„ *Si venerit ad me , non videbo eum ; si autem*
„ *abierit , non intelligam* . Et ideo homo non
„ potest per certitudinem dijudicare , utrum
„ ipse habeat gratiam , secundum illud 1. ad
„ Cor. 4. *Sed neque meipsum judico : qui autem*
„ *judicat me , Dominus est* .

„ Tertio modo cognoscitur aliquid conjectu-
„ raliter per aliqua signa . Et hoc modo ali-
„ quis cognoscere potest se habere gratiam , in-
„ quantum scilicet percipit se delectari in Deo,
„ & contemnere res mundanas , & inquantum
„ homo non est conscius sibi alicujus peccati
„ mortalis . Secundum quem modum potest in-
„ telligi quod habetur Apoc. 2. *Vincenti dabo*
„ *manna absconditum , quod nemo novit nisi qui*
„ *accipit* ; quia scilicet ille , qui accipit , per
„ quandam experientiam dulcedinis novit , quam
„ non experitur ille , qui non accipit . Ista
„ tamen cognitio imperfecta est . Unde Apo-
„ stolus dicit 1. ad Cor. 4. *Nihil mihi conscius*
„ *sum , sed non in hoc justificatus sum* ; quia
„ ut dicitur in Psal. 18. *Delicta quis intelli-*
„ *git ? ab occultis &c.* " Vide & Seraph. Do-
ctorem in 3. d. 26. a. 1. q. 3.

CA-

CAPUT VI.

Quod gratia sanctificans augeri possit, possitque amitti, & iterum reparari.

BEguardi, & Beguinæ, quos Concilium Viennense damnavit, inter errores alios affirmarunt, *quod homo in vita præsenti tantum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddatur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit*. Ita constat ex Clementina, *Ad nostrum: Tit. de hæreticis*.

Calvinus in lib. 3. Institut. c. 2. docuit, quod ita constans sit hominis justitia, ut ex ea semel comparata excidere numquam possit, etsi gravissima peccata committat. Quo in errore Calvinus Joviniano, Pelagioque subscripsit.

Propositio 1. Quamdiu in hac vita sumus, semper possumus in charitate proficere. Est de fide.

Probatur 1. ex Scripturis. Psalmo 83. v. 8. legitur: *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion*. Prov. 4. v. 18. *Justorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem*. Et Ecclesiastici 18. v. 22. *Ne verearis usque ad mortem justificari*.

Idem quoque dogma ex N. T. colligitur. Scribit enim Apostolus ad Gal. 6. v. 9. *Bonum au-*

autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes: ergo dum tempus habemus, operemur bonum. Et ad Ephes. 4. v. 15. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia*. Tum ad Philip. 1. v. 9. *Et hoc oro, ut charitas vestra magis, ac magis abundet*. Denique Apoc. 22. v. 11. legitur: *Qui justus est, justificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc*.

Probatur 2. ex Patribus. Augustinus tract. 5. in epist. Joan. de charitate sic loquitur: *Ut perficiatur, nascitur; cum fuerit nata, nutritur; cum fuerit nutrita, roboratur; cum fuerit roborata, perficitur; cum ad perfectionem venerit, quid dicit? Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. &c.* Item S. Prosper in lib. sent. ex Augustino sent. 102. scribit: *In hac vita quae tota tentatio est, etiam in sublimissimis Sanctis, non apprehenditur illa perfectio, cui non supersit ascensio*. Tandem S. Leo in serm. 39. ait: *Haec est perfectorum vera justitia, ut nunquam praesumant, se esse perfectos: ne ab itineris nondum finiti intentione cessantes, ibi incidant in deficiendi periculum, ubi proficiendi deposuerint appetitum*. Eadem quoque Bernardi sententia est, uti ex epist. 91. liquet.

Probatur 3. ratione, quam suggerit S. Thomas in 2. 2. q. 24. a. 4. „ Ex hoc enim dicimur „ esse viatores, quod in Deum tendimus, qui „ est ultimus finis nostrae beatitudinis. In hac „ autem via tanto magis procedimus, quanto „ Deo magis appropinquamus, cui non appropinquatur passibus corporis, sed affectibus „ mentis. Hanc autem propinquitatem facit charitas, quia per ipsam mens Deo uni-

„ tur:

„ tur: & ideo de ratione charitatis viæ elt,
„ ut possit augeri. Si enim non posset augeri,
„ jam cessaret viæ processus. Et ideo Apostolus charitatem *viam* nominat, dicens 1. ad
„ Cor. 12. v. 31. *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*.

Hac de re agit etiam S. Bonaventura in 1, d. 17. p. 2. a. 1. q. 1. ubi inter alia illud habet: „ Constat, quod diversis majora, & minora „ præmia dabuntur. Unde Apostolus 1. Cor. „ 15. *Alia claritas solis, alia claritas lunæ* „ *&c.* & constat, quod uni & eidem secundum „ diversos status debetur diversum præmium, „ scilicet majus & minus: sed magnitudo præmii substantialis respondet quantitati charitatis, non secundum fervorem, sed secundum „ substantiam: ergo si contingit majus præmium alicui deberi, ergo & charitatem substantialiter augeri." Huc faciunt, quæ contra Jovinianum adduximus in lib. 3. c. 10.

Merito itaque Synodus Tridentina contra Lutheranos, & Calvinistas, negantes meritum bonorum operum, & augmentum gratiæ per eadem opera, sess. 6. can. 24. taliter definivit: *Si quis dixerit, justitiam acceptam non conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera; sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam: anathema sit*. Eandem etiam doctrinam tradit in ejusdem sessionis c. 10, aitque, quod *hoc justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat*, in Dominica 13. post Pentecosten: *Da nobis, Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum*.

Dices 1. Si charitas in hac vita crescere sem-

ſemper poſſet, & augmenti terminum nunquam haberet, conſequens profecto eſſet, quod quilibet Juſtus æquare poſſet, & ſuperare etiam B. Virginis, ipſiuſque Chriſti intenſiſſimam charitatem. Sequeretur item, quod charitas viæ poſſet ingentem charitatis patriæ perfectionem attingere: quod recte dici non poteſt.

Reſp. ad 1. quod licet quilibet Juſtus ſemper poſſit in gratia, & charitate proficere; reipſa tamen non excedet terminum ex divina præordinatione, ſive prædeſtinatione ſtatutum: cumque nemo prædeſtinatus ſit ad tantam charitatem, & gratiam, quanta potitur Chriſtus, ejuſque SS. Mater; idcirco nemo illos in charitate & gratia ſuperare poterit, vel æquare.

Ad 2. Vel ſermo procedit de charitate, quam idem homo habet in via, & poſtea habebit in Patria; vel fit comparatio inter charitatem cujuſcunque viatoris, & charitatem cujuſcunque Beati. Si primum, reponimus, quod cum Deus remuneret ultra condignum; charitas, quam in Patria habet Beatus, in eo ſtatu graduque non manet, quo fuit in ultimo inſtanti vitæ; ſed aliquod accipit incrementum, quum homo beatus evadit. Si ſecundum, aſſerimus, quod viatores aliqui magis intenſam habeant charitatem, quam nonnulli Beati: credere namque par eſt, quod plures Sancti Viri, qui hac in vita Deo indeſinenter inſerviunt, & pro eo plurima patiuntur, intenſiori charitate ſint præditi, quam infantes, qui cum ſola Baptiſmi gratia deceſſerunt, & quam adulti, qui dum hic viverent, non ita ſedulo bonis operibus ſtuduerunt.

Nihilo tamen minus charitas Patriæ charitatem viæ ſemper excedit in ſtatu, & modo ope-

operandi, quia beatificæ visioni conjungitur. Quo in sensu, postquam Christus Matth. 11. v. 11. dixit, quod *inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*, subjunxisse videtur: *Qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo*. Quare Doctor Angel. in 2. 2. q. 24. a. 7. ad 3. cum sibi objecisset, quod si charitas viæ posset semper augeri, posset etiam charitatem Patriæ adæquare; quia unum finitum per continuum augmentum pertingere potest ad quantitatem alterius finiti; respondet, „ quod ratio illa procedit in his, quæ habent „ quantitatem ejusdem rationis; non autem in „ his, quæ habent diversam rationem quanti„ tatis: sicut linea, quantumcunque crescat, „ non attingit quantitatem superficiei. Non „ est autem eadem ratio quantitatis charitatis „ viæ, quæ sequitur cognitionem fidei, & „ charitatis Patriæ, quæ sequitur visionem „ apertam. " Per hanc enim charitas summo cum gaudio, totoque conatu fertur in Deum, sine ullius admixtione contrarii, sine ulla temporis intermissione, sine ullo amittendi timore.

Quæres hic forsitan, an sicuti charitas augeri possit, ita possit & minui? Huic difficultati S. Thomas occurrit in 2. 2. q. 24. a. 10. scribens, quod „ si charitas diminuatur, opor„ tet, quod vel diminuatur per aliquem actum, „ vel per solam cessationem ab actu. Per ces„ sationem quidem ab actu diminuuntur vir„ tutes ex actibus acquisitæ, & quandoque et„ iam corrumpuntur . . . . Sed hoc ideo est, „ quia conservatio uniuscujusque rei dependet „ ex sua causa: causa autem virtutis acquisi„ tæ est actus humanus; unde cessantibus hu„ ma-

„ manis actibus virtus acquisita diminuitur, & „ tandem totaliter corrumpitur. Sed hoc in „ charitate locum non habet: quia charitas „ non causatur ab humanis actibus, sed solum „ a Deo , . . . Unde relinquitur, quod etiam „ cessante actu, propter hoc nec diminuitur, „ nec corrumpitur, si desit peccatum in ipsa „ cessatione

„ Relinquitur ergo, quod diminutio chari- „ tatis non possit causari, nisi vel a Deo, vel „ ab aliquo peccato. A Deo quidem non cau- „ satur aliquis defectus in nobis, nisi per mo- „ dum pœnæ, secundum quam subtrahit gra- „ tiam in pœnam peccati. Unde nec ei com- „ petit diminuere charitatem, nisi per modum „ pœnæ; pœna autem debetur peccato. Unde „ relinquitur, quod si charitas diminuatur, quod „ causa diminutionis ejus sit peccatum vel ef- „ fective, vel meritorie, Neutro autem modo „ peccatum mortale diminuit charitatem, sed „ totaliter corrumpit ipsam, & effective, „ quia omne peccatum mortale contrariatur „ charitati . . ., & etiam meritorie, quia qui „ peccando mortaliter aliquid contra charitatem „ agit, dignus est, ut Deus ei subtrahat cha- „ ritatem.

„ Similiter etiam nec per peccatum veniale „ charitas diminui potest, neque effective, ne- „ que meritorie. Effective quidem non, quia „ ad ipsam charitatem non attingit. Charitas „ enim est circa finem ultimum: veniale autem „ peccatum est quædam inordinatio circa ea, „ quæ sunt ad finem. Non autem diminuitur „ amor finis ex hoc, quod aliquis inordinatio- „ nem aliquam committit circa ea, quæ sunt

„ ad

„ ad finem : ficut aliquando contingit , quod „ aliqui infirmi multum amantes fanitatem , in„ ordinate tamen fe habent circa diætæ obfer„ vationem . Sicut etiam in fpeculativis fcien„ tiis falfæ opiniones circa ea, quæ deducuntur „ ex principiis , non diminuunt certitudinem „ principiorum . Similiter etiam veniale pecca„ tum non meretur diminutionem charitatis . „ Cum enim aliquis delinquit in minori, non „ meretur detrimentum pati in majori , Deus „ enim non plus fe avertit ab homine , quam „ homo avertat fe ab ipfo . Unde qui inordi„ nate fe habet circa ea , quæ funt ad finem , „ non meretur detrimentum pati in charitate, „ per quam ordinatur ad ultimum finem .

„ Unde confequens eft , quod charitas nullo „ modo diminui poffit , directe loquendo . Po„ teft tamen indirecte dici diminutio charitatis di„ fpofitio ad corruptionem ipfius , quæ fit vel „ per peccata venialia , vel etiam per ceffatio„ nem ab exercitio operum charitatis . " Hac de re legendus eft etiam S. Bonaventura in 1. d. 17. p. 2. a. 1. q. 3.

Propofitio 2. Jufti mortalem adhuc vitam agentes poffunt a juftitia & fanctitate deficere. Eft fidei dogma .

Probatur ex S. Bonaventura in 3. d. 31. a. 1. q. 1. „ primo per exempla veteris Teftamenti. „ Conftat enim, quod Saul charitatem habuit, „ cum de eo fcribatur, 1. Reg. 9. 2. quod non „ erat vir in Ifrael melior eo. Similiter & Da„ vid charitatem habuit, cum de eo dicat Do„ minus, Act. 13. 22. Inveni virum fecundum „ cor meum . Et conftans eft , quod uterque „ charitatem perdidit, quia uterque mortaliter

„ pec-

„ peccavit: Saul in persequendo David; David
„ in committendo adulterium, & homicidium:
„ Ergo &c.

„ Item: Hoc ipsum ostenditur per exempla
„ novi Testamenti, quia Discipuli Domini cha-
„ ritatem habuerunt, tam Apostoli, quam alii
„ Discipuli electi: sed multi de discipulis abie-
„ runt retro, secundum quod dicitur Joan. *6*,
„ Multi etiam de Apostolis dubitaverunt in fi-
„ de, secundum quod habetur Matth. ultimo,
„ & similiter ultimo Marci, & similiter ulti-
„ mo Lucæ: ergo charitatem habitam perdi-
„ derunt: ergo charitas semel habita potest
„ perdi.

„ Item: Hoc ipsum ostenditur per auctori-
„ tates. 1. Cor. 10. *Qui stat, videat, ne ca-*
„ *dat*, Et Apoc. 2. *Habeo adversum te pauca,*
„ *quod charitatem primam reliquisti*. Ergo cha-
„ ritas semel habita potest perdi, & deleri.

„ Item: Hoc ipsum probatur manifesto expe-
„ rimento, quia parvuli, qui baptizantur, ha-
„ bent gratiam, & ita charitatem, & cæteras
„ virtutes; & tamen quando veniunt ad adul-
„ tam ætatem, perdunt peccando, sicut planum
„ est: ergo charitas postquam habetur, amit-
„ titur.

„ Item: Hoc ipsum ostenditur rationabili ar-
„ gumento. Facilius est deficere, quam profi-
„ cere; & cadere, quam surgere: facilius est
„ etiam perdere charitatem, quam fidem, quia
„ perdita fide, perditur charitas, sed non con-
„ vertitur: sed possibile est hominem, qui non
„ habet charitatem, charitatem acquirere; pos-
„ sibile est etiam, hominem habentem fidem,
„ a fide recedere: ergo multo fortius possibile

„ est,

„ est, hominem habentem charitatem a charitate cadere.

Adnotat præterea S. Doctor in ejusdem quæstionis resolutione, „ quod charitas viæ non „ tollit a libero arbitrio vertibilitatem ad malum, sicut nec cupiditas tollit habilitatem „ ad bonum: simul ergo stat vertibilitas, & „ charitas. Sed ubi est vertibilitas, ibi potest „ esse culpa, & ibi tam charitas, quam gratia „ potest abesse. Restat igitur &c.

Hæc denique Catholica veritas locupletissimis Sanctorum Patrum testimoniis roboratur. Cyprianus in lib. de exhortatione Martyrii scribit, *ereptos de faucibus diaboli, & de laqueis seculi liberatos non debere denuo ad seculum reverti, ne perdant quod evaserint.*

Hieronymus in lib. 2. contra Jovinianum ait: *Si peccaverimus, & per peccati januam ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit.*

Augustinus etiam id passim affirmat, ac præsertim in lib. de correp. & gra. c. 8. demonstrat, *quod filiis suis Deus quibusdam, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, non dat perseverantiam.*

Hoc ipsum etiam manifeste convincunt ea omnia Patrum scripta, quibus contra Novatianos unanimiter docuerunt, quod post Baptismum lapsi recipiendi sint in gratiam per pœnitentiæ sacramentum. Quibus tandem accessit doctrina, ac definitio Concilii Tridentini in sess. 6. cap. 13. 14. & 15., pluribusque canonibus ejusdem sessionis, sed præcipue canone 17. quo damnantur, qui *justificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere dicunt; reliquos vero omnes, qui vocantur, vocari quidem;*

dem, sed gratiam non accipere; & can. 23. quo ei infertur anathema, qui dixerit, *hominem semel justificatum amplius peccare non posse, neque gratiam amittere; atque ideo eum, qui labitur, & peccat, nunquam vere fuisse justificatum*.

Objicies 1. Matthæi 7. v. 18. legitur: *Non potest arbor bona malos fructus facere*. Ait quoque Joannes in epist. 1. c. 3. v. 6. *Omnis qui in eo manet, non peccat*; & ibidem v. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & peccare non potest, quoniam ex Deo natus est*. Atqui Justi sunt arbor bona, manent in Deo, & ex illo sunt nati.

Resp. quod Justus sit arbor bona, quatenus charitatem habet, & bonam voluntatem, ex qua mali fructus, sive mala opera prodire non possunt. Hæc enim non a charitate, & voluntate bona, sed a cupiditate, & mala voluntate procedunt. Cum vero cupiditas ista in homine justificato excitari rursus queat; idcirco si illi obsecundare voluerit, fiet arbor mala, malosque fructus emittet. Hinc in sensu dumtaxat composito, uti Schola loquitur, intelligendus est textus; quia nempe peccata lethalia nequeunt cum gratia sanctificante componi. Unde non ait Christus: Arbor bona non potest fieri mala; sed, Arbor bona non potest malos fructus facere; quamdiu scilicet bona manet, ac bene agit.

Eadem etiam ratione qui natus est ex Deo, & in se habet semen ejus, peccare non potest; quia peccatum non a gratia, quæ est bonum semen, sed ab humanæ voluntatis libertate, & iniquitate derivat: & ideo recte scribit Augustinus tract. 4. in epist. 1. Joan. c. 3. n. 8. *In quantum in ipso manet, in tantum non peccat*.

Et

Et in lib. 2. de pecc. mer. & remiff. c. 8. ait: *Per quod filii Dei ſumus, per hoc peccare omnino non poſſumus . . . Per quod adhuc filii ſeculi ſumus, per hoc peccare adhuc poſſumus.*

Denique cum Joannes in eadem epiſt. c. 2. v. 1. dicat: *Filioli mei, hæc ſcribo vobis, ut non peccetis*; & c. 3. v. 17. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Cum, inquam, hæc ille ſcripſerit, profecto evidenter apparet, non ipſum ſenſiſſe, quod nequeant Juſti a charitate, & ſanctitate deficere.

Objicies 2. Magna charitatis perfectio poſtulat, ut extingui, ac deficere omnino non poſſit. Hinc Cant. 8. v. 7. dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem*. Et Joan. 4. v. 13. ait Chriſtus: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*. Ac tandem Apoſtolus in 1. ad Cor. 13. v. 8. *Charitas nunquam excidit.*

Reſp. ad 1. idcirco dici, quod aquæ multæ non poſſint extinguere charitatem; quia ſi loquamur de Juſtis, gratia ſanctificans ſuperat omnium tentationum, perſecutionum, tribulationum impulſus; dummodo actualis etiam gratia adſit, neque huic voluntas pro ſua libertate reſiſtat. Si autem loquamur de Eccleſia, cujus cum Chriſto unionem Canticum Canticorum ibidem adumbrat, nequeunt aquæ multæ extinguere charitatem; quia neque ingruentibus hæreſibus, neque ſævientibus perſecutionibus, neque vigentibus malis aliquorum moribus deſerit Salvator Eccleſiam, quam acquiſivit ſanguine ſuo.

Alterum quod ex Joannis 4. citatur, conditionato in sensu intelligendum est; si nempe fontem aquæ vivæ salientis in vitam æternam Justi non deserant. Ceterum nisi fontem illum plures peccando desererent, non dixisset Jeremias c. 17. v. 13. *Dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.*

Ad tertium. Apostolus præcellentiam charitatis supra fidem, & spem, & reliqua Dei dona demonstrat, ex quo charitas diligenter in hac vita custodita in Cœlo permaneat; unde statim adjungit: *Sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. &c.*

Ut tandem cavilli quilibet hic facile ac breviter enodentur, cum S. Thoma in 2. 2. q. 24. a. 11. notandum est, „ quod per charitatem „ Spiritus Sanctus in nobis habitat . . . Tri„ pliciter ergo possumus considerare charitatem. „ Uno modo ex parte Spiritus Sancti moven„ tis animam ad diligendum Deum: & ex hac „ parte charitas impeccabilitatem habet ex vir„ tute Spiritus Sancti, qui infallibiliter opera„ tur quodcunque voluerit, Unde impossibile „ est hæc duo simul esse vera, quod Spiritus „ Sanctus velit aliquem movere ad actum cha„ ritatis, & quod ipse charitatem amittat pec„ cando. Nam donum perseverantiæ computa„ tur inter beneficia Dei, quibus certissime li„ berantur quicunque liberantur, ut Augustinus „ dicit in lib. de prædestinatione Sanctorum, *si„ ve in lib. de dono persev. c. 14.*

„ Alio modo potest considerari charitas se„ cun-

„ cundum propriam rationem : & sic charitas „ non potest aliquid , nisi id quod pertinet ad „ charitatis rationem . Unde charitas nullo mo„ do potest peccare , sicut nec calor potest in„ frigidare : & sic etiam injustitia non potest „ bonum facere , ut Augustinus dicit in lib. 2. „ de serm. Dom. in monte c. 37.

„ Tertio modo potest considerari charitas ex „ parte subjecti , quod est vertibile secundum „ arbitrii libertatem . Potest autem attendi com„ paratio charitatis ad hoc subjectum & secun„ dum universalem rationem , qua comparatur „ forma ad materiam , & secundum specialem „ rationem , qua comparatur habitus ad poten„ tiam . Est autem de ratione formæ , quod sit „ in subjecto amissibiliter , quando non replet „ totam potentialitatem materiæ . . . Sic ergo „ charitas Patriæ , quia replet totam potentia„ litatem rationalis mentis , in quantum scili„ cet omnis actualis motus ejus fertur in Deum, „ inamissibiliter habetur . Charitas autem viæ „ non sic replet potentialitatem sui subjecti , „ quia non semper actu fertur in Deum : unde „ quando actu in Deum non fertur , potest ali„ quid occurrere , per quod charitas amittatur. „ Habitui vero proprium est , ut inclinet po„ tentiam ad agendum ; quod convenit habitui, „ in quantum facit aliquid videri bonum , quod „ ei convenit ; malum autem , quod ei repu„ gnat . Sicut enim gustus dijudicat sapores se„ cundum suam dispositionem , ita mens homi„ nis dijudicat de aliquo faciendo secundum „ suam habitualem dispositionem . . . Ibi ergo „ charitas inamissibiliter habetur , ubi id quod „ convenit charitati , non potest videri nisi bo-

 „ num ,

„ num, scilicet in Patria, ubi Deus videtur „ per essentiam, quæ est ipsa essentia bonita- „ tis; & ideo charitas patriæ amitti non potest. „ Charitas autem viæ, in cujus statu non vide- „ tur ipsa essentia Dei, bonitatis esse essentia, „ potest amitti." Legendi hac in quæstione sunt Estius in 3. d. 31. §. 1. & 2. Berti in lib. 19. c. ult. propos. 1. & Juenin in dissert. 2. de gra. habit. q. 2. a. 5. &c.

Sed quærendum postremo est, num charitas quæ per peccatum amittitur, possit quocunque in gradu, sive æquali, sive majori, sive minori, iterum reparari? Et quod recuperari possit charitas, ea omnia probant, quæ sacramentum pœnitentiæ statuunt, & relapsorum reconciliationem ostendunt. Nam sicuti qui labuntur, charitatem amittunt; ita qui reconciliantur, illam a Deo recipiunt. Unde Apoc. 2. v. 5. qui charitatem primam reliquerat, ita monetur: *Memor esto, unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.*

Quod vero possit quocunque in gradu, charitas reparari, invicta ratione ab Angel. Doctore in p. 3. q. 89. a. 2. ita monstratur: „ Motus liberi arbitrii, qui est in justificatione „ impii, est ultima dispositio ad gratiam, un- „ de in eodem instanti est gratiæ infusio, cum „ prædicto motu liberi arbitrii .... In quo „ quidem motu comprehenditur actus pœniten- „ tiæ .... Manifestum est autem, quod for- „ mæ, quæ possunt recipere magis, & minus, „ intenduntur, & remittuntur, secundum di- „ versam dispositionem subjecti .... Et inde „ est, quod secundum quod motus liberi arbi- „ trii, in pœnitentia est intensior vel remissior,

„ se-

„ secundum hoc pœnitens consequitur majorem
„ vel minorem gratiam. Contingit autem intensionem motus pœnitentis quandoque proportionatam esse majori gratiæ, quam illa a qua ceciderat per peccatum, quandoque autem æquali, quandoque vero minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in minori gratia, quam prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori; & eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia consequuntur." Consule etiam S. Bonaventuram in 3. d. 31. a. 1. qu. 2. & 3.

CAPUT VII.

Quid, & quotuplex sit meritum; & num possint Justi vitam æternam de condigno mereri?

QUandoque meriti nomen in malam partem accipitur, uti dum dicimus, quod homicida supplicium mereatur. Hic vero bono in sensu significat, atque a Scholæ Theologis passim ita describitur: *Meritum est bonorum operum, quæ sunt ex gratia, dignitas quædam sive præstantia, ob quam illis vel ex decentia, vel ex justitia rependitur præmium aliquod pertinens ad vitam æternam.*

In hac itaque descriptione primo notandum illud occurrit, *præmium pertinens ad vitam æternam*: nam temporalia bona, cum Justis æque ac peccatoribus communia sint, nequeunt esse

bonorum operum retributio, nisi sub ea ratione dumtaxat, quod possint ad salutem æternam per auxiliantem Dei gratiam ordinari; veluti dum quis divitiis utitur, ut eleemosynam largiatur, vel corporis animique valetudinem adhibet, ut oret, ac pietatem exerceat.

Adduntur insuper verba illa, *bonorum operum, quæ ex gratia fiunt*; ut enim ex alibi dictis contra Pelagium patet, nullum sine gratia opus aut fidem, aut justificationem, aut vitam æternam aliquo modo meretur.

Tandem adjungitur, *vel ex decentia, vel ex justitia*; cum non omne meritum tali dignitate sit præditum, ut servata æquitate merces illi ac præmium debeatur; sed complura sunt imperfecta & exigua, quibus præcedentibus dona Largitoris solent ex profusa ejus liberalitate rependi.

Hinc duplex meriti distinguendum est genus; ita ut alterum *meritum de condigno*, alterum *meritum de congruo* nuncupetur. Meritum de condigno est, cui ex justitia retribuitur æterna vita; illudque locum habet in solis justificatis, & habitualem gratiam præsupponit. Meritum vero de congruo illud est, cui ex sola decentia remuneratio confertur: & tale meritum in peccatoribus etiam invenitur, dum gratia præveniente excitati, fide, spe, & dilectione ad justificationis gratiam disponuntur.

Cum in eo turpissime Novatores erraverint, quod asseruerint, opera hominis, etiam justi, in seipsis esse peccata; quamvis non imputentur ad culpam, ob id dumtaxat, quod Dei, & Christi justitia contegantur; consequenter alium addiderunt errorem, ajentes, quod bona Justo-

rum

rum opera non vitam mereantur æternam, sed potius damnationem, & mortem; licet ex sua benignitate Deus præmium eis conferre decreverit. Ita Calvinus affirmat in lib. 3. institut. c. 15. §. 3.

Propositio. Bona Justorum opera non de congruo tantum, verum & de condigno vitam merentur æternam.

Probatur. Sæpe Scriptura testatur, quod Deus bonis Justorum operibus vitam æternam pro mercede retribuat: Atqui merces meritis correspondet, eisdemque rependitur: Ergo bona Justorum opera vitam æternam de condigno merentur. Et sane Sap. 5. v. 16. de Justis legitur: *Apud Dominum est merces eorum*. Matth. 5. v. 12. *Merces vestra copiosa est in cœlis:* Et c. 25. v. 34. *Possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: &c.* Et ad Rom. 2. v. 6. *Reddet unicuique secundum opera ejus*. Ac tandem in 2. ad Tim. 4. v. 8. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex: non solum autem mihi, sed & his, qui diligunt adventum ejus*. Alibi quoque de hoc dogmate clari evidentesque textus non raro leguntur.

Eandem præterea veritatem SS. Patres perpetuo docuerunt, quos inter Martyr Ignatius in epist. ad Rom. ait: *Sinite, ut bestiarum esca sim, per quam possim Deum promereri*. Chrysostomus hom. 2. in epist. 2. ad Timotheum: *Vitæ ratione, & bonorum operum Deum habemus debitorem*. Cyprianus in lib. de unitate Ecclesiæ: *Accipiunt merita nostra mercedem*. Denique Augustinus in epist. 194. ad Sixtum c. 2.

Nul-

Nullane sunt merita justorum? Sunt plane, quia justi sunt. Sed, ut justi fierent, merita non præcesserunt. His adde Basilium in Psal. 33. & de Spiritu S. c. 24. Nazianzenum orat. 31. & 40. Cyrillum in thes. 26. Prosperum ad 6. object. Gallorum, Bernardum serm. 81. in Cant. &c.

Bene igitur recteque Tridentina Synodus in sess. 6. cap. 16. contra nostri temporis hæreticos hæc inter alia protulit: „ Cum Christus Jesus „ tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter „ virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, „ & meritoria esse possunt; nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus, quæ in Deo „ sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu „ satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, vere promeruisse censeantur: cum „ Christus Salvator noster dicat, *Joan*. 4. *v*. 13. „ *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*.

Ac tandem in ejusdem sess. can. 32. ita decrevit: *Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita; aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum; anathema sit*. Hoc idem docent

cent Lateranense Concilium IV. sub Innocentio III., & Concilium Florentinum in decreto unionis, necnon Cœlestinus I. in epist. ad Episcopos Galliæ c. 12. &c.

Objicies 1. Vita æterna in sacris literis *misericordia* appellatur, & *gratia* : non ergo nostris illa meritis comparatur. Ita in Psal. 102. v. 4. legitur: *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*. Et ad Rom. 6. v. 23. *Stipendium peccati mors : gratia autem Dei vita æterna*. Tum ad Ephes. 2. v. 8. *Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est ; non ex operibus, ut ne quis glorietur*. Huc denique facit, quod vita æterna non semel in Scripturis appellatur hæreditas ; ea scilicet ex causa, quod, ut Calvinus ait in Antidoto Conc. Trid. sess. 6. cap. 16., *non alio, quam gratuitæ adoptionis jure nobis obvenit*.

Resp. quod vita æterna merces simul dicatur, & gratia: Merces, quia meritis redditur; gratia vero, & misericordia, quia merita ista oriuntur ex Dei gratia, quæ homini tribuit, unde possit coram Deo mereri. Quare S. Augustinus in lib. de gra. & lib. arb. c. 9. exponens textum 1. loco citatum, inquit: *Numquid non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur, de quo dictum est*, Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona voluntate ; *ideo dixit Psalmus*, Coronat te in miseratione & misericordia ; *quia ejus miseratione bona opera operamur, quibus corona reddetur*.

Ad 2. eadem responsio est. Ut enim eodem in loco ait Augustinus: *Accipiemus gratiam pro gratia, quando nobis vita æterna reddetur ; de*

qua

qua dixit Apostolus: Gratia autem Dei vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro: *cum prius dixisset*, Stipendium peccati mors. *Merito enim stipendium, quia militiæ diabolicæ mors æterna tanquam debitum redditur. Ubi cum posset dicere, & recte dicere, Stipendium autem justitiæ vita æterna; maluit dicere*, Gratia autem Dei vita æterna: *ut hinc intelligeremus, non pro meritis nostris Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua miseratione perducere*. Eadem habet in epist. 194. ad Sixtum c. 5.

Ad 3. similiter respondemus. Etsi enim vitam promereamûr æternam; non tamen sine Dei gratia, quæ ad fidem, & ad singulos pietatis actus necessaria est, & a qua meritum omne procedit; unde in nobis gloriari omnino non possumus. Lege S. Augustinum laudato in libro c. 7.

Ad ultimum. Parvuli qui ante rationis usum adoptantur, & obeunt, accipiunt quidem vitam æternam solo hæreditatis titulo: at adulti, qui rationis usu pollent, & ad mortem usque in filiorum adoptione per bona opera perseverant, duplici titulo, altero nempe mercedis, hæreditatis altero, æternam vitam accipiunt. Id indicavit Apostolus scribens ad Coloss. 3. v. 23. *Quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus: scientes, quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis*. Retributionis enim nomine ipsa merces exprimitur; & cum hæreditate conjungitur. Lege Synodum Tridentinam in sess. 6. c. 16.

Objicies 2. Christus Lucæ 17. v. 10. discipulis suis ait: *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod* de-

debuimus facere, fecimus. Atqui servus inutilis, & qui facit quod debet facere, non meretur.

Resp. quod multiplici ex capite etiam post observantiam præceptorum appellare nos *servos inutiles* debeamus. Primo nempe, quia nullum bonum opus sine auxiliante Dei gratia potuissemus efficere: 2. quia ex opere nostro nihil Deo utilitatis accessit: 3. quia poterat nobis Deus mandata proponere, nulla repromissa mercede: 4. denique, quia cavendum nobis est, ne ex bonorum operum æstimatione superbiæ tumor exsurgat. Alibi tamen Deo utiles per ipsius gratiam nuncupamur; ut Matth. 25. v. 23. *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam*. Et in 2. ad Tim. 2. v. 21. *Si quis emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, &c.* Alibi quoque Christus nos non servos, sed amicos vocare dignatus est, inquiens Joan. 15. v. 15. *Jam non dicam vos servos .... Vos autem dixi amicos*.

Falsum est insuper, quod qui facit, quod debet, mereri non possit. Ut enim bene ait S. Thomas in 1. 2. q. 114. a. 1. ad 1. *Homo in quantum propria voluntate facit illud, quod debet, meretur; alioquin actus justitiæ, quo quis reddit debitum, non esset meritorius:* Et rationem assignans in 2. d.27. q.1. a.3. ad 3. inquit: *Quamvis enim illud, quod reddit, quod debitum est alteri, suum non sit; nihilominus tamen modus operationis, in quo fundatur, & jus merendi, & laus ipsius merentis est, quia voluntarie, & propter bonum justitiæ reddit*.

Objicies 3. Meritum de condigno æqualitatem dicit opus inter, & præmium, sive mer-

ce-

cedem: atqui inter opera nostra, & vitam æternam non datur æqualitas: scribit enim Apostolus ad Rom. 8. v. 18. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.*

Resp. distinguo min. Non datur æqualitas absoluta, concedo; proportionalis, nego minorem. Ad rationem meriti de condigno non requiritur absoluta æqualitas; ita nempe ut opus tantum esse debeat, quantum est præmium: sed sufficit, ut opus proportionem cum præmio habeat, & quod acceptetur ad præmium. Id autem habent opera facta in gratia, quæ est semen vitæ æternæ: & adest etiam Dei promissio, qui ejuscemodi opera ad consecutionem æternæ gloriæ ordinavit.

Hujusce ergo temporis passiones in seipsis spectatæ non sunt profecto condignæ, ut futuræ gloriæ comparentur: illæ quippe leves sunt & finem habent; merces vero est bonorum omnium aggregatio nunquam vicissitudini subjecta, vel fini. Unde Paulus in 2. ad Cor. 4. v. 17. scribit; *Id enim, quod in præsenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* At digna est sempiternæ mercedis retributio, quæ passionibus illis redditur; si attendamus eum, qui patitur, esse Dei filium, & hæredem, ipsique conglorificationem repromissam esse cum Christo, si tamen cum illo compatiatur; ut inquit Apostolus objecto in cap. v. 17. Hinc & in 2. ad Thessal. c. 1. v. 5. scribit: *Ut digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.* Et Christus etiam Lucæ 20. v. 35. ejuscemodi dignitatem ostendit, dicens: *Illi vero, qui digni ha-*

habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, &c. Lege S. Bonaventuram in 2. d. 27. a. 2. q. 3.

Objicies 4. Meritum de condigno inducit debitum in præmiante: atqui Deus nulli debitor esse potest. Deinde nemo præmium ab eo meretur, quem suo opere juvare non potest: atqui nequit homo Deum sua operatione juvare. Postremo assertio quam tuemur, injuriam Christo facit, quoniam vim & efficaciam passionis ejus imminuit; & dum humana merita statuit, ejusdem merita parvipendit.

Resp. ad 1. cum S. Augustino in Psal. 109. *Deus fecit se nobis debitorem, non aliquid a nobis accipiendo, sed tanta nobis promittendo.* Et S. Thomas in 1. 2. q. 114. a. 1. ad 3. ait: *Quod quia actio nostra non habet rationem meriti, nisi ex præsuppositione divinæ ordinationis: non sequitur, quod Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi: in quantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur.*

Ad 2. respondet idem Doctor Angel. hoc in loco ad 2. *Quod Deus ex bonis nostris non quærit utilitatem, sed gloriam, idest manifestationem suæ bonitatis; quod etiam ex suis operibus quærit. Ex hoc autem, quod eum colimus, nibil ei accrescit, sed nobis: & ideo meremur aliquid a Deo, non quasi ex nostris operibus aliquid ei accrescat, sed in quantum propter ejus gloriam operamur.*

Ad 3. Cum merita nostra ex Christi meritis oriantur, indeque vim suam omnem accipiant; idcirco quidquid illa dignitatis habent & laudis, totum in dignitatem laudemque meritorum Christi redundat. Hoc ipse Christus aptissima simi-

li-

litudine declaravit, inquiens Joan. 15. v. 4. *Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: &c.* Vide Seraph. Doctorem laudato in loco, ubi quæstionem istam præclare pertractat.

CAPUT VIII.

Conditiones ad meritum requisitas enumerat; declaratque quid possimus apud Deum vel de condigno, vel de congruo promereri.

UTI priori in capite diximus, meritum aliud de congruo est, aliud de condigno. Ad istud sex requiri conditiones, communis Theologorum tradit assertio. Et primo, ut meritorius sit actus, *liber* esse debet, eo libertatis genere, quod *indifferentiæ*, & *a simplici etiam necessitate solutum* Scholastici nominarunt. De hac conditione fuse tractavimus in lib.12.c.1.& 2.

Requiritur 2. quod actus laudabilis sit, & *bonus*. Ut enim opus sit meritorium, esse debet præmio dignum: atqui actus moraliter malus dignus est pœna, non præmio; actus vero indifferens, ut ajunt, in individuo, vel non datur; vel si datur, non est, cur potius dignus præmio dicatur, quam pœna: ergo. Et sane ex communi consensu nemo ab eo mercedem ex-

expectat, in cujus gloriam obsequiumque non agit: atqui nullum opus in Dei gloriam, & obsequium cedit, nisi bonum fuerit, & ordinetur ad Deum. Lege Rom. 2. 9.

Oportet 3. ut *supernaturale* sit opus; id est, ut prævenientis gratiæ auxilio perpetretur. Ut enim bene ait S. Thomas in 1. 2. q. 109. a. 5. *Actus perducentes ad finem, oportet esse fini proportionatos . . . Vita autem æterna est finis excedens proportionem naturæ humanæ . . . Et ideo homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria proportionata vitæ æternæ, sed ad hoc exigitur altior virtus, quæ est virtus gratiæ*. Recole quæ diximus in lib. 8. c. præsertim 4.

Necesse est 4. ut opus *in statu sanctificantis gratiæ* peragatur. Nam gloria in Scripturis passim dicitur hæreditas filiorum: unde Paulus ad Rom. 8. v. 15. scribit: *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*. Et v. 17. *Si autem filii, & hæredes*. At non nisi per justificantem gratiam, spiritum adoptionis accipimus, Deique filii sumus. Eædem quoque Scripturæ restantur, quod meritum in gratia, & amicitia Dei ita fundetur, ut si quis peccando mortaliter, amittat gratiam ac Dei amicitiam, statim amittat etiam omnia merita bona quæ fecerat: unde Ezech. 18. v. 24. legitur: *Si autem averterit se justus a justitia sua, & fecerit iniquitatem . . . omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur*. Tandem in Scripturis non nisi diligentibus Deum, ejusque amicis vita æterna promittitur: ergo. Lege Concilium Tridentinum in sess. 6. c. 16. Imo plures hic Theologi sentiunt, quod aliarum virtutum actus, etiamsi ab homine justo fiant, vi-

 tam

tam æternam de condigno mereri non possint, nisi charitatis imperium, & *virtualis* saltem influxus accesserit, quo iidem actus in Deum, uti in summum bonum, ultimumque finem supernaturalis ordinis, referantur. Lege Gotti in tract. de merito justi q. 2. dub. 4. ac etiam S. Bonaventuram in 2. d. 41. a. 1. q. 3.

5. Ad meritum ex Dei ordinatione requiritur *status viæ*. Id aperte ex Scripturis eruitur; dicitur enim Ecclesiastæ 9. v. 5. *Mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem*. Et ibidem c. 11. v. 3. *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit*. Hujusce vero divinæ ordinationis ratio potest inde desumi, quod cum Deus tempora pro merito, ac pro præmio determinare voluerit, & meritum ex sui conceptu præmium antecedat; idcirco temporalem hanc ille vitam laboribus ac militiæ destinavit, in altera vero futura vita mercedem coronamque constituit.

Sexta tandem conditio est *Dei promissio*. Nam bona quidem opera ob sanctificantem gratiam habent dignitatem & proportionem cum æterna mercede; sed operanti, licet portaverit pondus diei & æstus, merces ex justitia non debetur, nisi fuerit conductus, nisi pactum cum Domino intercesserit, nisi sit facta conventio diurnum denarium persolvendi. Lege Matth. c. 20. v. 1. & seq.

Et sane non alio pacto Deus constitui potest hominum debitor, nisi quatenus rationi ac veritati maxime convenit, ut fidelis sit, servetque promissa. Cum enim simus natura Dei servi, potest ille servato æquitatis jure omnia opera

ra sine remuneratione aliqua a nobis exigere. Vide quæ in præcedente cap. dicta sunt ad 4. object.

Id denique docet Tridentina Synodus sess. 6. c. 16. dicens: *Bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa; & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda.*

Dicet hic aliquis. Peccata mortalia ordinatione divina non egent, ut pœnam mereantur æternam, quia ex seipsis indignitatem adducunt: ergo neque Justorum opera, quæ procedunt ex gratia, indigent ordinatione divina, ut æternam vitam mereantur, quia ex seipsis bona sunt, & condignitatem includunt.

Resp. negando paritatem. Qui enim peccat, se debitorem luendi pœnam ex jure constituit, quia peccata sine ulla judicis ordinatione ex sese digna sunt pœna. Justus autem bona per gratiam opera faciens, non se creditorem æternæ vitæ constituit; quia licet ex se se supernaturalem rei proportionem habeant cum vita æterna; cum tamen ex aliis titulis Deo sint debita, non talem habent proportionem cum illa, ut meritum habet cum præmio, nisi ex Dei voluntate, qui ita libere ordinavit. Hinc a Pio V. & a Gregorio XIII. hæc secunda Baji propositio damnata est: *Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.* Favet & huic responsioni S. Bonaventura in 2. d. 27. a. 2. q. 3. ad argum.

Quod vero ad meritum de congruo pertinet, ad-

adnotamus, ad illud gratiam habitualem necessario non requiri; quia Dei beneficia non ex operis dignitate, sed ex sola decentia ejusecemodi meritum consequuntur. Quare peccatores, dum per supernaturales actus ad justificationis gratiam se disponunt, hanc tantum de congruo promerentur. Neque istiusmodi meritis semper & infallibiliter divina gratia redditur; sed pro Dei beneplacito datur, atque si ex parte recipientis nullum inveniatur impedimentum. Stat autem meritum de congruo etiam cum gratia sanctificante, uti dum Justus aut alius gratiam, aut sibi donum finalis perseverantiæ promeretur; quæ non ex justitia conferuntur, sed ex liberalitate divina.

Promissionem denique meritum de congruo neque requirit necessario, neque excludit: sufficit enim ad tale meritum, si opus rectitudinem aliquam habeat, cujus intuitu Deus beneficium aliquod largiatur. Ut ergo opus meritorium sit de congruo, quatuor illæ dumtaxat conditiones necessario requiruntur, quod nempe sit liberum, sit bonum, in statu viæ fiat, & a gratia actuali procedat.

Sed explicandum modo distinctius est; quid apud Deum de congruo, quidque de condigno mereri possimus. Et quod æternam vitam possint Justi de condigno mereri, ex dictis in priori capite plusquam satis apparet. Sicut etiam ex dictis in lib. 16. c. 10. patet, quod non possit homo sibi de condigno, vel de congruo saltem mereri primam gratiam actualem. Hic ergo primum quæritur, an quis sibi primam justificationis gratiam valeat de condigno mereri?

Resp. negative. Quod enim est principium me-

meriti, non poteſt venire ſub merito, & eſſe illius effectus; alioquin ſeipſum ſupponeret, antequam eſſet: atqui gratia juſtificans eſt principium totius meriti de condigno. Et ſane nequit homo aliquid de condigno mereri, niſi ſit Deo gratus, & ejuſdem amicus; quod quidem per habitualem gratiam obtinetur. Hinc Apoſtolus ad Rom. 3. v. 24. ait: *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*. Et ad Titum 3. v. 5. *Non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*. Denique Tridentinum in ſeſſ. 6. cap. 8. inquit: *Gratis autem juſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur*.

At dices. Saltem contritioni nil deficit, ut de condigno juſtificantem gratiam mereatur; ei enim adnexa eſt gratia juſtificans, adeſtque Dei promiſſio talem gratiam conferendi homini jam contrito. Ut enim legitur Zach. 1. v. 3. *Convertimini ad me, ait Dominus exercituum, & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum*.

Reſp. contritionem cum gratia juſtificante connecti, non ſicut condignum meritum cum præmio, ſed ſicut ultima diſpoſitio cum forma conjungitur. Et Deus veniam contritis corde promiſit, non ut mercedem, quomodo promiſit gloriam, ſed dumtaxat ut liberale donum, promiſſione, qua ſe non ex ſtricta juſtitia, ſed ex ſua fidelitate ligavit.

Negandum vero non eſt, quod homo per ſupernaturales actus, quibus ad juſtificationis gratiam ſe diſponit, eandem gratiam de congruo me-

mereatur. Si enim Deus, ut hominem justificet, exigit expectatque liberi arbitrii motus per ejus excitantem & adjuvantem gratiam se disponentis; nequeunt istiusmodi motus ratione meriti omnino privari. Et sane non est nullius meriti reputanda petentis fides, quærentis pietas, & pulsantis instantia; præcipue si petendo, quærendo, & pulsando accipere, invenire, & intrare dicatur. Unde S. Augustinus in epist. 194. ad Sixtum ait: *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei, qua ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit justificatus merito fidelis humilitatis, quoniam qui se humiliat, exaltatur.* Et in lib. de prædest. SS. c. 2. *Quis autem dicat eum, qui jam cœpit credere, ab illo in quem credidit, nihil mereri?*

Quæritur 2. num Justi possint aliis primam gratiam, sive actualem, sive justificantem, ullo modo mereri?

Resp. cum S. Thoma in 1. 2. q. 114. a. 6, „ quod merito condigni nullus potest mereri „ alteri primam gratiam, nisi solus Christus, „ quia unusquisque nostrum movetur a Deo per „ donum gratiæ, ut ipse ad vitam æternam „ perveniat; & ideo meritum condigni ultra „ hanc motionem non se extendit. Sed anima „ Christi mota est a Deo per gratiam, non so„ lum ut ipse perveniret ad gloriam vitæ æter„ næ, sed etiam ut alios in eam adduceret, in „ quantum est Caput Ecclesiæ, & Auctor sa„ lutis humanæ, secundum illud ad Hebr. 2. „ *Qui multos filios in gloriam adduxerat, au„ ctorem salutis &c.*

„ Sed

„ Sed merito congrui potest aliquis alteri „ mereri primam gratiam . Quia enim homo „ in gratia constitutus implet Dei voluntatem, „ congruum est secundum amicitiæ proportio- „ nem , ut Deus impleat hominis voluntatem „ in salvatione alterius; licet quandoque possit „ habere impedimentum ex parte illius, cujus „ aliqu s Sanctus justificationem desiderat . Et „ in hoc casu loquitur auctoritas Jeremiæ c. 15. „ v. 1. *Si steterit Moyses, & Samuel coram me,* „ *non est anima mea ad populum istum.* " Legendus est quoque Seraph. Doctor in 2. d. 27. a. 2. q. 1.

Quæres 3. an homo justificatus mereri sibi possit augmentum justificantis gratiæ de condigno?

Resp. affirmative; uti Tridentina Synodus in sess. 6. can. 32. definit, inquiens : *Si quis dixerit . . . Justificatum bonis operibus , quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum , cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ , vitam æternam , & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit , consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum ; anathema sit.* Legendum est etiam ejusdem sessionis caput x. , ubi veritas isthæc ex Scripturis ostenditur.

Id etiam Doctor Angel. in 1. 2. q. 114. a. 8. sequenti ratione confirmat . „ Illud cadit sub „ merito condigni , ad quod motio gratiæ se „ extendit : motio autem alicujus moventis non „ solum se extendit ad ultimum terminum mo- „ tus, sed etiam ad totum progressum in mo- „ tu. Terminus autem motus gratiæ est vita „ æterna , progressus autem in hoc motu est

„ secundum augumentum charitatis, vel gratiæ, „ secundum illud Prov. 4. *Justorum semita quasi* „ *lux splendens procedit, & crescit usque ad per-* „ *fectum diem*, qui est dies gloriæ. Sic igitur „ augmentum gratiæ cadit sub merito condi- „ gni." Vide S. Bonaventuram in 2. d. 27. a. 2. q. 2.

Quæres 4. an possit homo sibi mereri, ut post lapsum reparetur? Sensus autem hujusce quæsiti est; an eo tempore, quo homo est justus, possit a Deo mereri, ut si contingat, ipsum labi in mortale peccatum, pœnitentia sibi donetur & venia, sicque in priorem statum gratiæ reducatur.

Resp. neque de condigno, neque de congruo posse id hominem promereri. Manifesta sunt enim Domini verba apud Ezechielem c. 18. v. 24. *Si averterit se justus a justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.* Ergo justitiæ hominis, postquam peccaverit, in meriti ratione non manent, ut dignum, vel congruum esse dicatur, ipsum ob justitiæ opera a Deo reparari post lapsum.

Probat hoc idem Doctor Angelicus non obscura ratione in 1. 2. q. 114. a. 7. scribens: „ Nullus potest sibi mereri reparationem post lapsum futurum, neque merito condigni, neque merito congrui. Merito quidem condigni hoc sibi mereri non potest, quia ratio hujus meriti dependet ex motione divinæ gratiæ, quæ quidem motio interrumpitur per sequens peccatum: unde omnia beneficia, quæ postmodum aliquis a Deo consequitur,

„ qui-

„ quibus reparatur, non cadunt sub merito, „ tanquam motione prioris gratiæ usque ad hæc „ non se extendente. Meritum etiam congrui, „ quo quis alteri primam gratiam meretur, „ impeditur, ne consequatur effectum propter „ impedimentum peccati in eo, cui quis me- „ retur. Multo igitur magis impeditur talis „ meriti efficacia propter impedimentum, quod „ est & in eo qui meretur, & in eo cui me- „ retur. Hic enim utrumque in unam perso- „ nam concurrit, & ideo nullo modo aliquis „ potest sibi mereri reparationem post lapsum.

Quod si 5. quæsieris, num possit homo justus perseverantiam promereri? Reponemus, quod de condigno illam mereri non possit; est enim specialissimum donum divino beneplacito præparatum Electis, uti probavimus in lib. 16. c. 11. Hinc adnotat S. Thomas in 1. 2. q. 114. a. 9. quod *multi habent opera meritoria, qui non consequuntur perseverantiam. Nec potest dici, quod hoc fiat propter impedimentum peccati; quia hoc ipsum quod est peccare, opponitur perseverantiæ, ita quod si aliquis perseverantiam mereretur, Deus non permitteret aliquem cadere in peccatum.*

Deinde nemo mercedem apud Deum de condigno meretur, nisi ipse promiserit: atqui nullibi legitur promisisse Deum, quod bene operantibus perseverantiam dabit; imo potius admonemur cum timore, & tremore salutem nostram operari; uti ex Tridentina Synodo diximus in loco supra citato, ubi etiam cum S. Augustino notavimus, donum illud posse nos de congruo promereri.

At dices. Possunt Justi de condigno mereri vitam æternam: ergo & perseverantiam, sine

qua

qua ad illam pervenire non possunt.

Resp. negando paritatem. Nam gloria est finis, perseverantia vero est medium; neque recte consequitur, quod si finis est merces, merces etiam esse debeat medium, quo pervenitur ad finem; cum Dominus pro libito vocet operarios, & pro sua liberalitate talenta dispensset; statutum vero denarium pro conventione persolvit, ac pro justitia fidelem servum de reportato lucro remunerat. Placuit præterea Deo promittere vitam æternam tanquam bravium bonis Justorum operibus, ut omnes sic currerent, ut comprehenderent; non placuit vero promittere perseverantiam ipsam, ut nemo præsumeret, sed unusquisque propriæ saluti cum tremore studeret. Tandem perseverantia non est necessaria, ut vitam mereamur æternam, sed dumtaxat ut perveniamus ad illam: Justi autem, etsi absolute mereantur vitam æternam, hujusce tamen consecutionem non absolute merentur, sed *si in gratia decesserint*, uti Tridentina Synodus ait in sess. 6. cap. 16. & can. 32.

Dices 2. Potest Justus per bona opera promereri aliud bonum opus subsequens, sive auxilium efficax, ut aliud bonum opus efficiat: potest insuper per istud bonum opus subsequens promereri auxilium efficax ad aliud, & aliud opus ad mortem usque patrandum: ergo & ipsam potest perseverantiam promereri.

Resp. quod gratia, quam Deus in hoc seculo impertiri solet, non extenditur ad merendum de condigno gratiam aliam efficacem: neque inter actus priores, ac posteriores, vel inter gratiam prius concessam, & posterius concedendam ordo meriti ad mercedem intervenit; cum nulla

de

de hac re extet Dei promissio, & inscrutabilia sint judicia Dei, cur auxilium efficax detur uni, & alteri denegetur; nam cui datur misericorditer datur, & cui non datur justo judicio denegatur.

Postremo quod ad bona temporalia pertinet, recte asserit S. Thomas in 1. 2. q. 114. a. 10. „ quod si temporalia bona considerentur, prout „ sunt utilia ad opera virtutum, quibus perdu„ cimur ad vitam æternam, secundum hoc di„ recte & simpliciter cadunt sub merito (*de* „ *condigno videlicet*), sicut & augmentum gra„ tiæ, & omnia illa, quibus homo adjuvatur „ ad perveniendum in beatitudinem post pri„ mam gratiam. Tantum enim dat Deus viris „ justis de bonis temporalibus, & etiam de ma„ lis, quantum eis expedit ad perveniendum „ ad vitam æternam, & in tantum sunt sim„ pliciter bona hujusmodi temporalia: unde „ dicitur in Psal. 33. *Timentes autem Dominum* „ *non minuentur omni bono:* & alibi: *Non vi*„ *di justum derelictum &c.* Psal. 36.

„ Si autem considerentur hujusmodi tempo„ ralia bona secundum se, sic non sunt simpli„ citer bona hominis, sed secundum quid, & „ ita non simpliciter cadunt sub merito, sed „ secundum quid; in quantum scilicet homines „ moventur a Deo ad aliqua temporaliter agen„ da, in quibus suum propositum consequun„ tur Deo favente, ut sicut vita æterna est sim„ pliciter præmium operum justitiæ per rela„ tionem ad motionem divinam; ita tempora„ lia bona in se considerata habeant rationem „ mercedis habito respectu ad motionem divi„ nam, qua voluntates hominum moventur ad „ hæc prosequenda, licet interdum in his non „ habeant homines rectam intentionem.

DE

DE THEOLOGICIS INSTITUTIS
LIBER XXIV.

Ubi quidquid ad Ecclesiæ Sacramenta generatim attinet, breviter explanatur.

DIvino favente Numine jam de Ecclesiæ Sacramentis nunc sermonem habebimus, contemplaturi pro ingenii nostri mediocritate, ac pro instituti methodo exposituri copiosissimos divinæ gratiæ fontes, ex quibus perennes aquæ in vitam æternam salientes ad omnem explendam animæ nostræ sitim ubertim emanant. Et hoc quidem in libro de iis agemus, quæ ad generalem Sacramentorum omnium notitiam pertinent, deinceps autem de singulis distincte tractabimus.

CAPUT I.

Sacramenti nomen exponitur, ejusque recta descriptio traditur juxta Catholicam veritatem.

SAcramenti vocabulum pro vario ad rem sacram respectu variam significationem obtinuit. Ac primo ex Varrone in lib. 4. de lingua latina, *Sacramentum* dictum fuit litigantium pignus, quod olim in loco sacro usque ad litis finem apud Pontificem servabatur 2. *Sacramentum* pro juramento quolibet sumptum fuit, ac pro illo præsertim quo per aliquid sacrum milites sese obligabant ad fidem, & obedientiam Imperatori præstandam. 3. *Sacramenti* vocabulum denotat idem, ac *Mysterium*, rem scilicet arcanam, & latentem. Hoc in sensu Paulus in 1. ad Tim. 3. v. 16. Verbi Incarnationem appellat *Magnum pietatis Sacramentum* (Græce μυστήριον). Qua etiam ratione arcanorum doctrinæ, & symbola rerum occcultarum *Sacramenta*, sive Mysteria nuncupantur; uti de fidei arcanis ajebat Christus Matth. 13. v. 2. *Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum*.

Tandem Sacramenti nomen accipitur pro signo quolibet rei sacræ. Signum autem, ut Augustinus ait in lib. 2. de doct. Christ. c. 1. *est res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud*

ali-

aliquid ex se faciens in cogitationem venire ; sicut viso vestigio, transisse animal cujus vestigium est cogitamus ; & fumo viso ignem subesse cognoscimus ; & voce animantis audita affectionem animi ejus advertimus. Non autem quodlibet signum dicitur Sacramentum, sed signum rei divinæ dumtaxat : unde S. Augustinus in epist. 138. ad Marcellinum n. 7. scribit : *Signa, cum ad res divinas pertinent, Sacramenta appellantur*. Juxta hanc Sacramenti acceptionem in antiquis Patribus dum veteris Testamenti allegorias exponunt, vocabula isthæc passim occurrunt, *Sacramenta numeri, panis, piscis, &c.*

Notandum præterea est, quod signa quædam nullam habent cum re quam significant similitudinem, uti campanæ sonus est signum convocandi Clerum : quædam vero similitudinem talem habent, ut absque ulla vel humana, vel divina institutione commonstrent rem quam significant ; uti vestigium in arena impressum indicat pedem hominis, aut alterius animantis : nonnulla denique signa rem aliquam ex institutione demonstrant, sed cum ea analogiam aliquam & proportionem habent ; ut immolatio Isaac Christi sacrificium, &. productio Evæ institutionem Ecclesiæ præsignarunt. Hujusce profecto generis signa sunt Sacramenta, scribente Augustino ad Bonifacium epist. 98. n. 9. *Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent*. Num vero Sacramenta dicenda sint signa speculativa, vel practica, prolixius infra videbitur.

Ex dictis eruitur, perperam omnino tentasse Lutherum, aliosque Novatores, ut vel ipsum

Sa-

Sacramenti vocabulum abrogarent, *signi*, vel *symboli* vocabulo substituto. Falsum est enim quod Zuinglius opponebat, nomen illud in Scripturis non inveniri, & qui eo utuntur, Apostolicum contemnere monitum in 1. ad Tim. c. 6. v. 20. *Devita profanas vocum novitates*. Nam Sacramenti nomen cum sit Latinum, inepte prorsus in originali Hebræo vel Græco textu perquiritur. Cum vero ex Ecclesiæ usu & antiquissima Patrum traditione Sacramentum apud Latinos idem omnino significet, quod *Mysterium* apud Græcos, idcirco Sacramenti nomen retinendum merito esse censemus. Deinde nomina *Trinitatis*, *Consubstantialis*, *Ingeniti*, & alia nonnulla, quamvis in Scripturis non legantur expressa, ab ipsis tamen Sectariis admittuntur, quia Ecclesiæ usu sunt ubique recepta; idem itaque de Sacramenti nomine dicendum est. Tandem profanæ vocum novitates non sunt nova vocabula, quæ adversus emergentes hæreses usurpat Ecclesia, sed quibus adversus Catholicam veritatem utuntur hæretici. Lege S. Augustinum tract. 97. in Joan. n. 4. Ceterum si Socinianos excipias, plures alii ex Novatoribus a Sacramenti vocabulo nequaquam abhorrent.

Alterum controversiæ caput, in qua plurimum a nobis hæretici discrepant, est definitio Sacramenti. Lutherani contendunt, Sacramentum nihil aliud esse, *quam promissionem gratiæ adnexam externo signo*. At Sacramentum quamvis adnexam habeat gratiæ promissionem, dici tamen nequit *ipsa promissio gratiæ*: non enim dum Baptisma conferimus, dicimus, *Promitto tibi regenerationis gratiam*; sed. *Ego te baptizo*

&c. quod & servatur in aliis Sacramentis, quæ in nova lege non promittunt dumtaxat, verum & conferunt sanctitatem. Deinde ea in definitione latet pestilentissima Novatorum hæresis autumantium justificari hominem per solam fidem divinarum promissionum, & per solam in Christum fiduciam, seclusis operibus, & denegata interiori gratia, ablataque Sacramentorum efficacia, & virtute.

Calvinistæ ad rationem Sacramenti præter divinam promissionem adjungunt divinæ benevolentiæ oppignorationem; ita nimirum, ut fint *signa quædam & sigilla divinitus instituta ad obsignandas in nobis, & confirmandas divinas promissiones, ad fidem nostram corroborandam, & ad pietatem nostram erga Deum palam significandam.*

Sed præterquam quod definitio isthæc nullam producendi gratiam vim tribuit Sacramentis, nisi quatenus fidem exterius excitant; inde etiam falsa esse monstratur, quod divina promissio est in sacris literis magis certa, quam sit certa justitia, & sanctitas in Sacramentis collata; ideoque fieri nequit, ut divinarum promissionum certiores per Sacramenta reddamur.

Præterea definitio illa ipsorum Calvinistarum doctrinam evertit. Cum enim afferant, solos prædestinatos justificari, & divinarum promissionum pignus accipere; cumque aliunde negare non audeant, plerosque reprobos Sacramenta suscipere; dicendum idcirco est, aut Sacramenta non esse illam divinæ benevolentiæ oppignorationem, aut nunquam a reprobis recipi, aut predestinatos esse omnes, qui Sacramenta recipiunt. Reprobis namque, juxta Calvinianos

nos gratia denegatur, non ob pravam illorum dispositionem, sed quia Deus eandem gratiam solis prædestinatis sempiterno decreto paravit, sacris in literis repromisit, ac reapse largitur.

Nihil autem adjuvat Calvinistas, quod Circumcisio ab Apostolo Rom. 4. dicatur *signaculum*, aut *sigillum*: siquidem nemo nostrum negat, Circumcisionem fuisse initi fœderis oppignorationem, necnon impressum in carne signaculum, quod Abrahæ filios ab aliena gente discerneret; sicuti neque illud inficiamur, homines sese per Sacramenta Deo mancipari, eidemque suam servitutem obstringere; sed negamus tantum, in Sacramentis vel oppignorationem istam, vel divini fœderis commemorationem solummodo esse spectandam, & non potius interiorem præsentemque justitiam & gratiam, quam significant, simulque in nobis efficiunt.

Non ergo eadem ratione a profanis Scriptoribus, & ab Ecclesiæ Patribus Sacramenti vocabulum usurpatur; neque ex eo quod apud litigantes Sacramentum dictum fuerit oppignoratio pecuniæ, recte deducitur, quod apud Ecclesiæ Doctores Sacramenta primario sint signacula fœderis a Deo cum hominibus initi, aut oppignoratio promissæ gratiæ fœderatis.

Ex dictis corruunt aliæ hæreticorum definitiones, quæ omnes Sacramentis vim auferunt spiritualis gratiæ effectricem. Hinc Zuinglio concedimus Sacramenta esse quandam initiationem, qua Christo homines, ut Imperatori milites, obstringuntur. Anabaptistis non negamus Sacramenta esse signa, quibus admonemur, ut recte vivamus. Fatemur Socinianis Christifide-

les a Judæis & a Paganis per Sacramenta secerni, Calvini, Lutherique gregariis ultro damus, Sacramentis fidem nostram excitari pietatemque plurimum exerceri. Inficiamur autem, id primo in Sacramentis attendi, non vero efficientiam spiritualium donorum, & internæ gratiæ collationem.

Sed rejectis falsis ineptisque hæreticorum definitionibus, modo restat, ut Sacramentum ex Catholicorum Theologorum sententia describamus. Multiplex in Scholis Sacramenti descriptio circumfertur, quam brevitati studentes silentio præterimus, eamque dumtaxat adducimus, ac retinendam esse censemus, quam tradit Catechismus Romanus in p. 2. c. 1. n. 11. *Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione, sanctitatis & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.*

Dicitur itaque Sacramentum *res sensibus subjecta*, sive signum quoddam sensibile; nam quod occultum est, neque aliquam sui speciem sensibus ingerit, signum appellari non potest; uti dictum est ex Augustino in lib. 2. de doct. christ. c. 1. Idcirco autem sensibile signum ad Sacramentum constituendum fuit adhibitum, quia ex S. Thoma in p. 3. q. 60. a. 4. *est homini connaturale, ut per sensibilia perveniat ad cognitionem intelligibilium. Signum autem est per quod aliquis devenit in cognitionem alterius. Unde cum res sacræ, quæ per Sacramenta significantur, sint quædam spiritualia, & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur; consequens est, ut per aliquas res sensibiles Sacramenti significatio impleatur.*

Dicitur 2. *Quæ ex Dei institutione vim habet*;

bet; quia nempe sensibile signum illud non ex sui natura, sed ex Dei voluntate rem sacram, gratiamque significat, & recte dispositis in nova lege largitur.

Dicitur 3. *Sacramenta tum significandæ, tum efficiendæ sanctitatis & justitiæ vim habere:* quod Sacramentorum novæ dumtaxat legis est proprium; cum vetera Sacramenta gratiam tantummodo præsignaverint, nec aliam, nisi legalem, contulerint sanctitatem. Sed de hoc prolixius infra tractabitur. Ex dictis autem colligi facile potest, quomodo definiendum sit Sacramentum late ac minus proprie sumptum; prout scilicet ejus notio a novæ veterisque legis abstrahit Sacramentis. Lege S. Bonaventuram in 4. d. 1. p. 1. dub. 1, necnon Ven. Scotum in 4. d. 1. q. 2.

C A P U T II.

Num novæ legis Sacramenta rebus & verbis, tanquam materia & forma constent; & an easdem Christus determinaverit?

PArtes quibus perficiuntur Sacramenta, juxta communem nunc Scholæ usum a sexcentis fere annis, *materia*, & *forma* dicuntur; ea scilicet comparatione, quæ ex naturalium rerum est deducta principiis. Sicut enim in corporibus invenitur subjecta res, quæ ad unum aliudve con

stituendum est prorsus indifferens; ac reperitur id etiam, quod rem illam ad peculiarem quandam determinat rationem; quorum alterum *materiam*, alterum *formam* Philosophi nominarunt; ita in Sacramentis adinvenitur *elementum*, sive res aliqua subjecta sensibus, & *verbum* rem ipsam determinans, & in Sacramenti ratione constituens. Sensibile ergo elementum insignitur *materiæ* nomine, verba vero *formæ* vocabulo denotantur. Hæc autem ut manifesta reddantur, sit

Propositio 1. Quodlibet novæ legis Sacramentum rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma perficitur.

Probatur. Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum ait: *Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*. Tum Concilium Tridentinum in sess. 14 c. 3. tres pœnitentis actus, nempe contritionem, confessionem, & satisfactionem dixit esse *quasi materiam*, & absolutionis verba *formam* Sacramenti Pœnitentiæ nuncupavit.

Orientalis etiam Ecclesiæ consensum ostendit Censura Hieremiæ Patriarchæ CP. ad Wittembergenses directa c. 7. ubi legitur: *Omnia Sacramenta sacra sanciuntur Scriptura, certamque ac definitam materiam & formam habent: uti Baptismi materia est aqua, forma autem verba Sacerdotis illa, Baptizatur servus Dei in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

Deinde novæ legis Sacramenta signa sunt gratiæ: ergo in illis adhibendum est sensibile aliquod

quod elementum, quo spiritualis designetur effectus. Cumque eadem Sacramenta non tantum gratiam promittant, verum & efficiant, conferantque, consequitur, quod debeat sensibile elementum per consecratoria verba vim quandam eximiam super materialia cuncta nancisci, ac determinari ad constituendum efficax Sacramentum. Ergo sensibile elementum, quod ex sese indifferens est ac multiplicem potest usum habere, non màle dicitur quasi Sacramenti materia; verba vero quæ idem elementum determinant, consecrantque, quasi Sacramenti forma rectissime nuncupantur.

Quæ diximus, ex Augustino confirmantur in tract. 80. in Joan. n. 3. ubi de Baptismo loquens hæc habet: *In aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum... Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat; nisi faciente verbo?... Mundatio igitur nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, nisi adderetur, in verbo.* Ubi S. Doctor *elementi* nomine idipsum intelligit, quod Theologi *materiam* vocant; & nomine *verbi* id, quod *formam* vocare nunc solent: & quod de Baptismo dicit, de aliis etiam valet Sacramentis; videlicet, si detrahatur forma verborum, quid oleum, nisi oleum? quid panis nisi panis? quid sacrorum Ministrorum manus, nisi manus? &c.

Ut autem omnes evitentur ambages, advertimus, quod inter compositum physicum, & Sacramenta discrimen multiplex intercedat: ac primum est, quod corporum principia eisdem inhæreant, simulque permaneant; at in Sacra-

mentis verborum forma pertransit, nec semper materiæ coexistit, sed illam sæpenumero sequitur, post aliquod temporis intervallum: ita se habet pœnitentis confessio, quæ materiæ locum tenet, quando Sacerdos absolutionis formam enunciat.

Discrimen alterum est, quod physica materies est solida, & permanens; quorundam vero Sacramentorum materia est actio transiens, nec per se, sed tantum adminiculo externorum motuum sensibilis; uti in eodem pœnitentiæ Sacramento contingit.

Tertium discrimen in eo situm est, quod si materia subesse desinat, physicum compositum perit atque dissolvitur; perseverat autem Sacramentum, quanquam materia nonnisi moraliter percipiatur adesse; uti accidit in venerabili Eucharistiæ Sacramento, quod permanentibus dumtaxat rerum subjectarum accidentibus, diu persistit.

Horum ergo discriminum ratio ex eo petenda est, quod Sacramentum non est compositum aliquod physicum, sed morale; ideoque ejus partes cum partibus physicis omnimodam similitudinem habere non possunt. Ergo sat erit, si quemadmodum partes physicæ ad rem naturalem constituendam physice coexistunt, physice uniuntur, ac physice participant materiæ ac formæ naturam; ita res & verba Sacramentorum moraliter coexistant, ut actus pœnitentis, & forma Sacerdotalis absolutionis; moraliter uniantur, ut subjectus panis, & Consecrationis verba; moraliter etiam sint sensibiles, ut contritio pœnitentium, & conjugum assensus quasi materialis evadit, sensibusque subjicitur

tur per verba, per nutus, per alia signa corporea.

Quod vero ad alteram quæsiti partem attinet, observandum 1. est, quod duobus modis res & verba Sacramentorum a Christo Domino determinari potuerint; in genere scilicet, & in specie. In genere quidem, si tantum præscripsit assumendum esse aliquod exterius signum; adhibendam nempe rem, ac verba usurpanda, quæ ad significandum instituti Sacramenti finem essent idonea; Ecclesiæ vero contulerit potestatem, ut illa determinatum aliquod signum eligeret. In specie autem, si ipsemet Christus rem & verba delegerit, ac determinare præceperit, ut iisdem semper uteretur Ecclesia.

2. Notandum est, quod omnes Scholæ Doctores admittant, materiam, & formam Baptismi, & Eucharistiæ fuisse a Christo determinatas in specie. Aquam enim esse Baptismi materiam determinavit Joan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* ejusdem vero formam Matth. ult. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* Ac similiter Eucharistiæ materiam, & formam determinatas a Christo fuisse constat ex Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. Sed quod Christus non tantum in genere, verum & in specie per seipsum aliorum Sacramentorum omnium res & verba determinaverit, inficiantur aliqui; præsertim dum de materia Confirmationis, & Ordinis disputatur. Hanc & nos opinionem in perdifficili quæstione opinando sectamur.

Propositio 2. Probabile nobis videtur, aliquorum Sacramentorum materias ac formas dumtaxat in genere, non & in specie fuisse a Christo determinatas.

Probatur. Et quod Christus in genere saltem, Sacramentorum omnium materias, formasque determinaverit, inde patet, quod, uti infra dicemus, nullum est Sacramentum, quod institutum ab ipso non fuerit: atqui non potuit institui, quin simul instituerentur, ac proinde saltem in genere determinarentur essentiales illius partes, quæ quidem aliæ non sunt, quam ipsa materia formaque Sacramenti: ergo.

Quod vero singulorum Sacramentorum materia & forma in specie a Christo determinatæ non fuerint, ita potest probabiliter demonstrari. Nonnullæ res, ac verba in aliquibus Sacramentis adhibentur, quorum nulla mentio in Scripturis occurrit; imo quæ aut Ecclesia Græca nunquam, aut Latina non semper adhibuit. Ergo ut substantialis Sacramenti veritas in tam diversa Ecclesiæ praxi permanere dicatur, dicendum est pariter, Christum Ecclesiæ permisisse, ut eas Sacramentorum res & verba seligeret, ac determinaret in specie, quas ipsa aptiores esse censeret. Probatur antecedens. Nulla in Scripturis habetur mentio unctionis Chrismatis, illorumque verborum: *Signo te signo crucis*, quæ in collatione Sacramenti Confirmationis usurpat Ecclesia. Sacramentum enim illud per solam manuum impositionem, & orationem collatum legimus ab Apostolis Actorum 8. v. 17.

Altum etiam in Scriptura silentium est de instrumentorum porrectione in sacris Ordinationibus, necnon de verbis illis: *Accipe potestatem &c.*: imo nunquam eorum usus extitit apud Græcos; apud Latinos vero, licet antiquus fuerit, non tamen perpetuus fuit, & constans.

Le-

Lege Morinum in p. 3. de Sacris Ordinationibus Exercit. 7. c. 1. & Exercit. 9. c. 1.

At objiciunt. Neque ex Scriptura, neque ex Traditione ostendi potest, quod Christus Ecclesiæ potestatem dederit, qua aliquorum Sacramentorum materiam, formamque in specie determinaret: ergo dicendum, quod Christus talem potestatem reipsa non dederit; nam in quæstione facti, & quæ a sola Christi voluntate dependet, nihil absque Dei verbo scripto, vel tradito affirmandum est.

Resp. retorqueri posse argumentum in oppositæ sententiæ Defensores; cum neque ex Scripturis, neque ex Traditione probetur, Christum talem potestatem Ecclesiæ non dedisse. Dum ergo Scriptura aliquorum Sacramentorum materiam formamque non nominat, occasionem nobis opinandi suppeditat, quod Christus illas in specie determinare noluerit; idque ex vario usu materiæ, ac formæ Confirmationis, & Ordinis comprobatur.

Verum instant. Concilium Tridentinum in sess. 21. c. 2. *declarat, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret*. Ecclesia itaque potest quidem Sacramentorum mutare ritus, non vero substantiam: atqui si quorundam Sacramentorum materiam, & formam mutare posset, posset quoque eorum mutare substantiam.

Resp. quod substantia rei salvatur, quousque permanet essentialis materia ejus & forma; quam-

quamvis accidentalis materia, formaque varietur. Essentialis vero materia in quibusdam Sacramentis non est hæc, vel illa res sensibilis in specie; sed aliquod sensibile elementum, quod idoneum est ad exprimendum effectum, qui per eadem Sacramenta confertur: unde dum id salvatur, sive per hoc, sive per illud speciesignum fiat, rei substantia salvari dicenda est. Sit exemplum. Christus instituit, præcepitque, ut Sacramentum Ordinis per porrectionem manuum conferretur; & hæc est essentialis materia, sine qua Ordinis substantia salvari, & Christi voluntas impleri non posset. Quod autem id fiat sola manuum porrectione, sive impositione, vel porrectione manuum cum instrumento aliquo actum ejusdem Ordinis exprimente, non pertinet ad Sacramenti essentiam sive substantiam, neque Christi voluntati repugnat.

Hic etiam opponunt, quod instrumentorum porrectio sit accidentalis dumtaxat materia Sacri Ordinis, sicut chrisma Confirmationis: at id alibi falsum esse probabitur.

CA-

CAPUT III.

An Sacramentorum verba sint promissionis, vel concionis, an vero potius consecrationis?

NOvatores cum omnem justificandi vim fidei tribuant, consequenter affirmant, quod verba in Sacramentorum confectione prolata perinde se habeant, ac prædicatio Evangelii; nobis nempe gratiam Christi proponunt, eandemque promittunt, & ad fidem Christi nos excitant; sensibilem vero materiam illam non consecrant, non immutant: sive, ut aliis verbis id exprimi solet, Sacramentorum verba *concionis, vel promissionis*, non autem *consecrationis* esse tuentur.

Orthodoxi vero Theologi omnes verba Sacramentorum *consecratoria* esse defendunt; neque eo dumtaxat in sensu, quod iisdem verbis sensibilia elementa, ac symbola de profano usu convertantur in sacrum, uti aliquando fatentur Hæretici; verum etiam, quod efficacia ad productionem gratiæ, ipsorum verborum virtute reddantur. Esto itaque

Propositio. Verba, quæ Sacramentorum formam constituunt, non promissoria, aut concionalia sunt; sed vere, ac proprie sunt consecratoria.

Probatur 1. pars. Verba, quæ præsentem demon-

monstrant effectum, eundemque divina operante virtute producunt, promissoria non sunt juxta sensum ab haereticis adinventum; promissio enim non est actualis largitio gratiae, sed est pollicitatio gratiam offerentis. Atqui verba, quibus conficiuntur Sacramenta; uti exempli causa sunt illa: *Ego te baptizo &c.* non exprimunt gratiae conferendae pollicitationem; sed demonstrant praesens animae lavacrum, ejusdemque regenerationem efficiunt: ergo &c.

Deinde, idcirco ajunt haeretici, quod Sacramentorum verba solam innuant promissionem, quoniam arbitrantur quod sola fides nos Deo conjungat, atque hujusce conjunctionis Sacramenta nudum sint sigillum, & arrhae. Atqui falsum est, solam fidem nos Deo conjungere; cum id potiori jure charitati, ipsorumque Sacramentorum participationi sit tribuendum: unde Joan. 14. v. 23. ait Christus: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Itemque Joan. 6. v. 57. dicit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. Non igitur Sacramentorum verba eo in sensu promittunt gratiam, quod haec soli fidei, non charitati, non observantiae mandatorum, non ipsorum Sacramentorum virtuti tribuenda sit, uti comminiscuntur haeretici.

Huc accedit, quod promissio gratiae in sacris literis non est facta credentibus tantum, sed credentibus qui Sacramenta recipiunt; non enim Marci 16. v. 16. legitur, *Qui crediderit, salvus erit*; sed, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Et si Evangelia alicubi non cre-

credentibus minitantur damnationem æternam, ut Joan. 3. v. 36. & 8. v. 24., æternam quoque pœnam iis præscribunt, qui negligunt Sacramenta; uti de Baptismo præsertim legitur Joan. 3. v. 5., & de Pœnitentia Joan. 20. v. 23. Verba itaque Sacramentorum non ita sunt promissoria gratiæ, ut hanc Deus soli fidei, non vero Sacramentorum virtuti ligaverit.

Probatur 2. pars, quæ speciatim est contra Calvinum. Quidquid Calvinus effutiat, forma Baptismi sita non est in concione sive institutione Catechumeni, quæ sacræ ablutioni præmittitur, sed in verbis, quæ, dum sacra unda tingimur, proferuntur; nempe, *Ego te baptizo &c.* Non enim Catholici solum, verum & Calvinus, ejusque gregales hæc verba necessario proferenda esse fatentur; probantque collatum ab hæreticis Baptismum, dummodo verba illa dicantur: hinc iidem Calviniani datum a nobis Baptisma uti ratum admittunt; & tamen concio nostra ab hæreticorum concione valde dissentit. Si ergo in concione, institutione, catechismo Sacramentalis forma consisteret; quemadmodum nos hæreticorum conciones improbamus, & hæretici nostras improbant; ita nos Baptisma hæreticorum rejiceremus, & hæretici nostrum Baptisma rejicerent. Non ergo in concione præmissa Baptismati, sed in iis dumtaxat verbis Sacramentalis forma consistit, *Ego te baptizo &c.* Hæc autem verba nullam profecto concionem, nullamque catechesim continent; sed significant solum, efficiuntque spiritualem animæ ablutionem: quod pariter de aliorum Sacramentorum forma dicendum est. Nequaquam igitur in concionatoriis verbis locanda est forma,

ma, quæ Sacramenta constituit.

Præterea Calviniani *Pædobaptismum* admittunt: atqui nulla necessitas sacræ concionis apparet in baptizandis infantibus; quid enim in illis potest Catechismus efficere, quem vix nati ulla nequeunt ratione percipere? Nam quod hæretici quidam dicere voluerunt, infantes illos credere atque intelligere mysteriorum Baptismi significationem, intus eos Spiritu Christi movente, absurdius est, quam ut sit argumentationibus refellendum; præsertim quia tam mira perceptio nullo fulcitur loco Scripturarum sanctarum, ad quas tantum heterodoxi nos provocant. Quotidiano insuper experimento compertum est, dum sacræ perficiuntur cæremoniæ, puerulos vagitibus, lacrymis, ceterisque indiciis commonstrare, quomodo non dignoscant quid in ipsis salutaris operetur ablutio. Quare S. Augustinus de peccat. mer. lib. 1. c. 36. ait: *Illas consideremus tenebras mentis utique rationalis, in quibus & Deum prorsus ignorant, cujus Sacramentis etiam cum baptizantur obsistunt*. In parvulorum ergo baptismate non adhibentur concionatoria verba ad excitandam ipsorum fidem; neque etiam ad excitandam fidem adstantium, cum valeat baptismus ille, licet nulli adsint testes, qui Concionantem intelligant.

Postremo, cum Evangelium aperte nos doceat, quod Sacerdotes a peccatis absolvant, ex Calvini doctrina consequitur, eos potestatem aliam non habere, nisi prædicationis & catechismi; ita nimirum, ut animas solvere illi dicantur, quia, ex eodem Calvino in lib. 3. instit. c. 4., *testes Christi, ac sponsores constituti de remissione peccatorum certiores reddunt conscien-*

ſcientias. Atqui tam depravata Scripturarum interpretatio omnino ferenda non eſt. Quis enim dixerit, quod dum Apoſtolos allocutus eſt Chriſtus Joan. 20. v. 23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, improprie ſit locutus, & quod dicere potius debuiſſet, *Quibus prædicaveritis Evangelium, remittentur peccata?* Sacrorum itaque Miniſtrorum verba, quibus Sacramenta conficiunt, aliam, quam concionis & catechiſmi vim habent.

Probatur 3. pars, quæ quidem ex dictis manifeſte deſcendit. Si enim Sacramentorum verba non ſunt promiſſoria, neque concionalia eo in ſenſu, quem confinxerunt hæretici: conſecratoria igitur dicenda ſunt.

Hanc inſuper veritatem Scripturæ evidenter oſtendunt, quæ verba, quibus Sacramenta perficiuntur, deſcribunt vel tanquam prolata ſuper ſymbola, ut in Euchariſtia; vel tanquam expreſſiva ſpiritualis effectus, ad quem producendum ſenſibilia ſymbola adhibentur, ut accidit in Baptiſmo. Illis ergo verbis conſecrantur ſymbola, ſive elementa, & ad efficiendam gratiam elevantur.

Docent id etiam SS. Patres. Ambroſius in lib. 4. de Sacram. c. 4. inquit: *Panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum: ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti, &c.* Auguſtinus tract. 80. in Joan. n. 3. poſtquam dixerat, *Unde iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat; niſi faciente verbo?* Subjunxit, quod tali verbo *ſine dubio ut mundare poſſit, conſecratur & baptiſmus*. Denique Damaſcenus in lib. 4. de fide c. 13. ſcribit, quod ſi Dei verbum omnia fecit, *quid tandem afferri poteſt, quin ex*

pa-

pane corpus suum, ex vino, & aqua sanguinem suum efficere queat? Sicut igitur Dei Verbum in rerum productione independenter a creaturarum sensu condidit universa; ita in Sacramentis independenter ab audientium perceptione materiam consecrat, perficit, & immutat, gratiamque spiritualem producit ac confert.

Objicies 1. Matth. 28. v. 19. Christus Apostolis ait: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Ergo juxta Christi mandatum in administratione Baptismatis non alia adhibenda sunt verba, quam concionalia, quibus audientes moveantur ad fidem.

Resp. quod objecto in loco triplicis generis verba commendentur; ea videlicet, quibus Evangelica doctrina ac fide homines imbuuntur; & hæc debent Baptisma præcedere; qui enim rationis usu pollet, nisi credat, mancipari non potest Christo, qui neminem in sui cultum compellit invitum. Deinde ea verba ponuntur, quibus consecratur Baptismus, expressa scilicet invocatio SS. Trinitatis. Tum illa subduntur, quibus initiati inflammantur ad observantiam mandatorum, sine quibus æternam vitam minime consequentur. Prioris generis verba sunt concionatoria, expressa præcepto Domini, *Docete omnes gentes:* altera sunt consecratoria, determinata in sequentibus, *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* Postremo hortatoria sunt, ac mandata observanda esse præscribunt; nempe, *Docentes eos servare omnia &c.* Lege Hieronymum in hunc locum. Sicut ergo fatentur hæretici, quod verba quæ præcipiunt ob-

observantiam mandatorum, ad constitutionem Sacramenti non pertinent, sed ipsum ordine consequuntur; ita fateri quoque debent, quod verba quæ fidei rudimenta tradunt, cum baptisma præcedant, ad illud tamquam forma non spectant, sed tanquam dispositio necessario requisita, ut adulti cum fructu suscipiant Sacramentum. Nemini enim licet ad Baptismum accedere, nisi ei prius fidei mysteria exponantur; nempe de Deo Trino, & Uno, de Verbo Incarnato, de redemptione generis humani, de remissione peccatorum, de justitia & æterna beatitudine obtinenda per Christum. Denique quod concio isthæc uti essentialis pars Baptismum non constituat, inde etiam demonstratur, quod dum de Baptismi valore dubium exortum est, non quæsiverunt Ecclesiæ Patres, an habita fuisset concio, vel facta promissio; sed, utrum in aqua, verbisque Evangelicis fuisset a Ministro collatus.

Objicies 2. S. Ambrosius in lib. de mysteriis c. 3. n. 14. scribit: *Aqua enim sine prædicatione Dominicæ Crucis ad nullos usus futuræ salutis est: cum vero salutaris fuerit Crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritalis lavacri, & salutaris poculi temperatur. Sicut ergo in illum fontem Moyses misit lignum, hoc est, Prophetas; ita & in hunc fontem Sacerdos prædicationem Dominicæ Crucis mittit, & aqua fit dulcis ad gratiam.* Verba igitur, quibus consecratur aqua Baptismatis, sunt prædicationes mysteriorum Crucis, sive Christianæ sunt fidei conciones.

Resp. quod eo loci Ambrosius sermonem instituat non de verbis, quibus Baptisma confertur, sed de benedictione aquæ fontisque baptis-

malis; ficuti verba illa demonstrant: *Cum vero salutaris &c.* Neque obstat, quod aqua etiam sine benedictione esse possit Baptismi materia; Ambrosius vero scribat, aquam sine prædicatione Dominicæ Crucis nullum salutis usum habere; quippe S. Antistes de jure & validitate non loquitur, sed de Ecclesiastica consuetudine & usu, uti Benedictini Patres in suis adnotationibus observarunt. Ceterum hoc eodem in capite S. Doctor non fidei tantum, sed ipsi elemento verbis Evangelicis consecrato vim sanctificationis inesse fatetur; & in sequenti cap. num. 20. ostendens, quod fides sine aqua non mundet, ait: *Nec iterum sine aqua regenerationis mysterium est. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei, Credit autem etiam Catechumenus in crucem Domini Jesu, qua & ipse signatur: sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritualis gratiæ munus haurire*; concluditque in num. sequenti: *Crede ergo, quia non sunt vacuæ aquæ.*

Objicies 3. S. Augustinus tract. 80. in Joan. n. 3. loquens de verbo, quo in Baptismo mundamur, inquit: *Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?* Atqui verbum quod mundat, quia creditur, proculdubio verbum est concionis, quod fidem excitat, & excitando nos mundat. Hinc paucis interjectis adjungit S. Doctor: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus, ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Jesus, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suci-*

ſcitavit a mortuis, ſalvus eris. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Verbum itaque quod nos mundat in aqua, eſt verbum fidei, quod prædicabant Apoſtoli, & de quo loquitur S. Paulus ad Rom. 10. v. 8. Atqui hujuſcemodi verbum concionis eſt ac doctrinæ, eo unice tendens, ut excitet fidem, per quam juſtitia comparatur. Denique ſubdit Auguſtinus: *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, quo ſine dubio, ut mundare poſſit, conſecratur & baptiſmus*. Vide contextum.

Reſp. Auguſtinum citato in teſtimonio non obſcure ſententiam noſtram docere, & hæreticos expugnare. Poſt enim adducta verba ſubjungit; *Hoc verbum fidei tantum valet in Eccleſia Dei, ut per ipſum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem: quamvis nondum valentem corde credere ad juſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem*. Ergo *hoc verbum fidei* mundat, etiamſi fidem non excitet; ergo non eſt verbum *concionatorium*, ut arbitrantur hæretici; quia concionatorium verbum, niſi credatur, nullum producit effectum. Deinde eodem in loco Auguſtinus affirmat verbum accedere ad elementum, tribuere aquæ vim mundandi, conſecrare Baptiſmum, & ejuſcemodi alia, quæ profecto non ſimplicem verbi prædicationem, ſolamque concionem important. Denique in lib. 3. de Bapt. c. 15. ait: *Si Evangelicis verbis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat Sacramentum, quamvis ejus fides ſub eiſdem verbis aliud opinantis, quam catholica veritas docet, non eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata*.

 Dum

Dum itaque in objecto textu asserit Augustinus, verbum in Baptismo mundare, *non quia dicitur, sed quia creditur*, non actualem fidem, concionemque in Baptismo requirit; sed dumtaxat ostendit, quod verbum vim mundandi non habeat præcise *secundum exteriorem sonum vocis*, sed *secundum sensum verborum, qui fide tenetur*; uti bene scribit Doctor Angel. in p. 3. q. 60. a. 7. ad 1. Hinc ipse Augustinus post verba illa, *non quia dicitur, sed quia creditur*, protinus addit: *Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud sensus manens*. Mundat ergo sacramentale verbum, quia creditur non *actu*, & *formaliter*, quasi quod nisi excitetur in suscipiente fides, Baptisma sit irritum; sed quia creditur *objective*; per invocationem nempe SS. Trinitatis, quæ objectum est fidei.

Verbum denique quod in aqua mundat, dicitur esse illud, quod *prædicarunt* Apostoli, non quia *concionale* sit juxta sensum hæreticorum; eo enim *consecratur baptismus*; sed quia Apostoli verbi illius efficaciam, virtutemque annuntiare, & exponere studuerunt; vel potius quia verba, quibus Baptisma confertur, summam Evangelicæ prædicationis includunt, exprimuntque fidei Christianæ mysteria. Demonstrat enim Augustinus in lib.6. de Bapt. c. 25. in his Evangelicis verbis, *In nomine Patris &c.* contineri Symbolum Apostolicum, quod tribus constat partibus, de Patre, Filio, & Spiritu Sancto pertractans. *Ceterum*, ait ille, *quis nesciat non esse Baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus symbolum constat, illic defuerint?* subditque, *baptismum Christi verbis evangelicis consecratum, ubique eundem esse, nec hominum* qua-

quorumlibet, *& qualibet perversitate violari*.

Postremo reponimus cum Tournely, recte Augustinum in objecto testimonio observasse, quod dixerit Christus Joan. 15. *Vos mundi estis propter verbum*, & non dixerit, *mundi estis propter baptismum*; quia in omni mundatione, sive in Sacramento, sive extra Sacramentum fiat, mundandi vis a verbo semper habetur. Si enim mundatio extra usum Sacramenti obtinetur, oportet actualem fidem adesse: *fides autem ex auditu, auditus autem per verbum Christi*: Rom. 10. v. 17. Si vero mundatio in Sacramento perficitur, necesse est, ut verbum consecrationis ad elementum accedat. Quia igitur S. Doctor in tract. illo universim loquitur de omni verbo, per quod fit mundatio; idcirco promiscue argumenta, & testimonia Scripturæ proponit, quibus mundatio tum sacramentali & consecratorio, tum concionali verbo tribuitur. Nec tamen ulla in verbis S. Doctoris ambiguitas, & æquivocatio est; tam enim distincti, diversique sunt characteres utriusque verbi, ut in expositione illa nemini prorsus errandi occurrat occasio.

CAPUT IV.

Ubi nonnulla circa materiam, formamque Sacramentorum dubia diluuntur.

QUædam hic Theologi dubia circa Sacramentorum materiam ac formam movent, diluuntque, quibus illorum dignitas clarius innotescit, & administratio sanctius exerceatur. Sit itaque primum dubium, an, & quæ mutatio materiæ, vel formæ irritum reddat Sacramentum?

Resp. apud Theologos omnes generalem, certamque regulam esse, quod substantialis mutatio materiæ, vel formæ Sacramentum reddat invalidum; accidentalis vero mutatio Sacramentorum valori non obstet. Substantialis autem mutatio materiæ tunc contingit, quum vel quoad physicam sui speciem, vel quoad humanum communemque usum eadem ipsa non remanet. Baptizet, v. g. quis in vino, aut in aqua ex floribus expressa, aut in alio quocunque liquore, qui non sit vera, naturalis, & elementaris aqua; mutat ille physicam speciem materiæ Sacramenti Baptismatis, nec consequenter vere baptizat. Tum, quia Sacramenta materiam habent, quæ sensibile signum est spiritualis effectus; aliquando censenda est materia substantialiter immutari, quando, physica etiam remanente natura, omnino signi rationem amittit; quod tunc contingit, quando ad commu-

munem usum non possumus eandem adhibere. Ita glacies, licet sit naturalis aqua frigore condensata, Baptismi tamen materia esse non potest, quia caret symbolo ablutionis internæ, cum ad sensibilem externam ablutionem glacie non utamur. Et ob eandem rationem massa nondum cocta Eucharistiæ materia nequit esse, cum illam homines ad nutritionem adhibere non soleant.

Ex quibus apparet, accidentalem tantummodo esse materiæ mutationem, quando & physica ejus species perseverat, & ratio signi sensibilis, quæ ex communi usu cognoscitur, non aufertur. Hinc in aqua calida vel frigida, maris vel fontis, benedicta vel non benedicta, rite Baptisma confertur; & in azymo vel fermentato pane valide Eucharistia perficitur.

Eadem ratione substantialiter Sacramentorum forma mutatur, quotiescunque legitimus, & quem ex communi usu habent, verborum sensus amittitur: accidentaliter autem mutari tunc dicitur, quando eodem permanente sensu, verba proferuntur paululum immutata: quod infra clarius exponetur.

Dicendum est itaque cassum irritumque fieri Sacramentum, dum substantialis mutatio materiæ, vel formæ contigerit. Quotiescunque enim ritus a Christo in Sacramentis institutus, nobisque præscriptus, substantialiter variatur, ipsa quoque Sacramenti substantia varietur oportet; atque ita cassum illud irritumque reddetur: nam Sacramenta non nisi ex Christi institutione signa sunt gratiæ. Atqui dum materia, formaque Sacramentorum substantialiter variantur, substantialiter variatur etiam ritus, quem Christus instituit, præscripsitque: ergo &c.

Accidentalis vero mutatio non facit irritum Sacramentum, cum tunc illud rebus, verbisque perficiatur a Christo institutis. Hinc uti legitur in cap. *Retulerunt* de Consecr. Dist. 4. num. 86. cum quidam latinæ linguæ imperitus sub hac forma baptizasset, *In nomine Patria, Filia, & Spiritu Sancta;* censuit Zacharias R. P. sic baptizatum non esse iterum baptizandum. Et S. Augustinus in lib. 6. de Baptismo c. 25. scribit, sanctificari baptismatis aquam, *cum aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit*. Præterea nunquam Romana Ecclesia repudiavit Sacramenta a Græcis collata verbis, quæ a forma a nobis usurpata accidentaliter discrepant.

Observandum autem hic est, quod si integra permanente Sacramentali forma verba alia adderentur, quibus præcedentium sensus immutaretur; non accidentalis, sed substantialis mutatio esset, ideoque Sacramentum invalidum redderetur. Ita si quis Basilidis, aut Marcionis imbutus errore hisce verbis azymum consecraret: *Hoc est corpus meum, quod aerium, & umbraticum est*, nefario hoc additamento perverteret significationem, quam præfert vocabulum illud *corpus*. Idem asserendum est, si Arii, aut Macedonii infectus hæresi baptismi formam hac impietate proferret: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, qui alterius sunt a Patre substantiæ*: hæc enim postrema verba præfracte id negant, quod Filii, ac Spiritus Sancti nomina indicant, verbisque Evangelicis pravum sensum affigunt. Atque hoc pacto additio quælibet pravam intelligentiam præcedentium verborum inducens, nullum reddit ac irritum Sacramentum.

Item

Item substantialis censenda est formæ mutatio, dum ita transferuntur verba, ut sensum formæ corrumpant. Hinc si quis hisce verbis in Baptismo uteretur: *Filii ego te baptizo in nomine Patris, & Spiritus Sancti*, prorsus invalide baptizaret. Accidentalis autem mutatio esset, & Baptisma valeret, si quis ita formam efferret: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ego baptizo te*; nam ejuscemodi transpositio sensum verborum Christi non mutat.

Tum si in Sacramentorum collatione tamdiu interrumpantur verba, ut ex communi judicio non censeatur esse una eademque moralis actio, sive locutio, & varietur pronunciantis intentio; tunc verborum sensus tollitur, & contingit substantialis mutatio formæ, & non perficitur Sacramentum. Uti si quis post illa verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, &*, Horas Canonicas recitaret, ac deinde ad prius ministerium revertens adjungeret, *Filii, & Spiritus Sancti*. Si vero interruptio parva esset, ac moraliter censeretur, quod Minister locutionem prosequi intendisset; tunc sensus formæ persisteret, validumque fieret Sacramentum.

Substantialiter etiam tunc forma mutatur, quando omittitur verbum aliquod, quod ad integritatem sensus necessarium judicatur. Ut si quis baptizans, unam ex personis SS. Trinitatis omitteret, vel diceret: *Ego baptizo in nomine Patris*, non exprimendo te, vel baptizandi nomen, ut faciunt Græci. Quod si verbum aliquod omittatur, quod non sit de substantia formæ; talis omissio sicuti verborum sensum non tollit, ita Sacramentorum perfectioni non officit. Ut si quis in proferenda

Eu-

Eucharistiæ forma, *Hoc est enim corpus meum*, prætermitteret illud *enim*.

Præterea substantialis formæ mutatio contingere aliquando potest non tantum per verborum, sed & per syllabarum, imo & per unius literæ variationem; ut si quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Matris, Filii, & Spiritus Sancti*. Plerumque enim fit, ut litera, quæ in dictionis initio variatur, formæ sensum tollat, ut patet in exemplo mox allato; quæ vero variatur in fine, ipsum *per se* non tollit, sed tantum ex proferentis intentione: nam ex communi usu voces, in quibus ultima tantum litera mutatur, perinde sumuntur, ac si ejuscemodi mutatio minime contigisset. Lege S. Thomam in p. 3. q. 60. a. 7. ad 3. Huc facit, quod laudatus supra Zacharias Papa, ut habetur in c. *Retulerunt* de Consecr. d. 4., loquens de Baptismo sub ea forma collato: *In nomine Patria, Filia, & Spiritu Sancta*, inquit: *Si ille qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, baptizans dixisset, non possumus consentire, ut denuo baptizentur*. Ut vero hæc clariora reddantur, sit

Dubium II. an cassus semper Sacramenti valor evadat, dum forma eo fine corrumpitur, ut aliqua hæresis inducatur?

Resp. quod nullo interiori errore, quicunque sit ille, violetur veritas Sacramenti, quod ritu legitimo celebratur; non enim ad Sacramenti valorem fides Ministri requiritur, neque verborum sensus ex mentali proferentis intentione, sed ex communi usu dependet. Unde S. Augustinus in lib. 4. de Bapt. c. 15. scribit: *Jam*

Jam satis ostendimus, ad baptismum, qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujusquam vel dantis vel recipientis errorem, sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu Sancto aliter sentiat, quam cœlestis doctrina insinuat. Hinc profecto valebat datum ab Arianis illis Baptisma, qui Evangelicis verbis utebantur; esto animo crederent, Filium diversam a Patre habere substantiam. Ita quoque irritum Baptisma non erat per trinam immersionem collatum a quibusdam Hispanis, quamvis (uti scribit Gregorius Magnus ad Leandrum Hispalensem Episcopum) illam adhiberent, ut profiterentur suum de triplici substantia in divinis errorem.

Validum est etiam Sacramentum, si Minister exterius ita suum manifestat errorem, ut hic debitum sensum formæ non tollat, aut formam non afficiat, & in eam minime refundatur. Tunc enim intacta relinquitur ipsa formæ substantia, quæ in verborum sensu consistit; qui quidem sensus, ut superius dictum est, non ex privata Ministri intentione, sed ex publico hominum instituto, & ex Ecclesiæ usu desumitur. Ita valide consecraret, qui post hæc verba: *Hoc est corpus meum*, Calvinistarum errorem adjungeret, diceretque: *Et illud in Cœlis ad dexteram Patris positum adoramus, cujus figuram tantum in terris nobis præbet:* Si tamen additionem istam non quasi partem formæ sacramentalis apponere intenderet, sed ut errorem suum aliis proderet, eosque ad idem sentiendum induceret.

Denique, si ex corruptione formæ verborum sensus aut aperte corrumpatur, aut saltem red-

da-

datur ambiguus, ex perversa intentione Ministri volentis errorem vel hæresim inducere, ambiguus sensus ad pravum sensum determinatur & tunc substantialis corruptio evenire censetur, cum qua Sacramenti substantia non persistit. Ita, ut superius adducta illustremus exempla, cum quis Baptisma conferret in nomine Matris, Filii, & Spiritus Sancti, esset manifesta corruptio, & aperte contraria sensui, quem Christi verba portendunt. Si quis autem baptizaret in nomine Patria, Filia, & Spiritu Sancta, sensus tunc esset ambiguus: proindeque si ex circumstantiis, & ex audientium judicio corruptio ista contingeret ob latini sermonis inscitiam, vel ob linguæ defectum, accidentalis mutatio esset; si vero ex intentione inducendi errorem vel hæresim oriretur, quasi quod feminei sexus aliqua foret in Deo persona, essentialis esset corruptio, quæ compati non posset cum sensu verborum, quibus Christus Baptisma conferri mandavit: atque id est quod in responsione sua Zacharias asseruit. Legi hac de re potest S. Bonaventura in 4. d. 3. p. 1. a. 2. q. 3.

Dubium III. an vetita sit quæcunque materiæ vel formæ mutatio in Sacramentis?

Resp. quod qui ex industria, aut crassa negligentia materiam, vel formam ita mutaret, ut irritum redderet Sacramentum, gravissimo se sacrilegii crimine macularet; quia maximam irrogaret injuriam Deo Sacramentorum auctori, cujus institutionem, legemque contemneret; gravem etiam inferret injuriam suscipienti, qui Sacramenti fructu careret.

Lethaliter etiam peccaret, qui quacunque materiæ, vel formæ mutatione novos ritus, aut

aut errores ab Ecclesia reprobatos inducere moliretur, aut ritus ab Ecclesia in Sacramentorum administratione præscriptos temere præteriret. Quare Synodus Tridentina in sess. 7. can. 13. definivit: *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni administratione Sacramentorum adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit*. Sed hac de re infra prolixius differetur.

Notabilis ergo mutatio, quamvis substantiam materiæ vel formæ non variet, a lethali crimine non excusat illum, qui Sacramenta *ex officio* administrat. Neque excusare eum potest ignorantia juris, quia quæcunque necessaria ad officium, munusque suum rite obeundum scire tenetur. Excusari tamen a mortali culpa posset laicus, qui in necessitate baptizans, circa materiam, vel formam aliquo modo deficeret.

Hinc gravis culpæ reus esset Sacerdos Latinus, qui Græcorum more sub hac forma Baptisma conferret: *Baptizatur servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: cum Concilium Florentinum in Decreto Unionis injunxerit, ut quisque Minister, sive Latinus, sive Græcus, suæ Ecclesiæ ritus observet.

Peccaret quoque lethaliter Sacerdos Latinus, qui in solemni Baptismi administratione formam ejus alio idiomate, quam latino proferret. Quidquid enim Protestantes afferant, Sacramentorum formæ non sunt proferendæ secundum uniuscujusque idioma; sed mos & usus Latinæ Ecclesiæ servandus est, quæ latino idiomate Sacramentorum formas enunciat. Si tamen

Mi-

Minister *necessitatis* sit, & latinam linguam ignoret, uti sunt obstetrices; potest, imo satius est, ut in patria lingua Baptismi verba pronunciet. Eadem denique ratione peccaret Latinus Sacerdos, qui in fermentato pane, uti Græci faciunt, consecraret.

Dubium IV. an liceat in Sacramentorum collatione materiam formamque dubiam usurpare?

Resp. I. quod si urgeat extrema necessitas, liceat uti materia, ac forma dubia ad confectionem Sacramentorum, quæ ad justificationem necessaria sunt, necessitate medii. Vult enim Christus præ summa erga homines charitate, ut illorum saluti etiam cum suorum Sacramentorum periculo consulatur, quando alio eis medio auxilium ferri non potest: non enim hominem propter Sacramenta, sed Sacramenta propter hominem instituit. Qua sane ratione permotus Augustinus in lib. I. de adulterinis conjugiis c. 28. ait, dandum esse Baptismum, & Pœnitentiæ reconciliationem homini jam morituro, nec pro se respondere valenti; quamvis ob anteactam ejus malam vitam dubium adsit, an sit rite dispositus: *nec ipsos enim*, inquit S. Doctor, *sine verba suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia*. Hinc sacri quoque Canones, Pœnitentiæ Ministris injungunt, ut cuilibet Fideli in extremis posito, & reconciliationem vel voce, vel signo aliquo postulanti, absolutionis beneficium conferatur, quamvis contritionem suam nullis probaverit pietatis operibus; ac proinde quamvis maxime dubium sit, an adsit necessaria Sacramenti materia.

Resp. 2. quod extra casum necessitatis extremæ non liceat dubiam materiam usurpare vel for-

formam, in iis etiam Sacramentis, quæ necessitate medii necessaria sunt ad salutem. Constat id ex regula, quam tradidit Augustinus in lib. 1. de Bapt. c. 3. ubi de eo, qui certus esset, Baptismum apud Catholicos recte accipi, esset autem dubius, an apud Donatistas recte acciperetur, affirmat, quod *graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo, quod certis incerta præponeret*. Imo quanquam probabile esset, materiam aliquam vel formam ad essentiam Sacramenti valere; illam extra necessitatis casum usurpare non posset, in concursu probabilioris, ac tutioris; quia tunc speculativa quidem, non tamen practica probabilitas haberetur, ita ut eas extra casum necessitatis adhibere liceret, maxime post decretum Innocentii XI. qui anno 1679. sequentem proscripsit propositionem: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis*.

Resp. 3. In aliis a Baptismo & Pœnitentia Sacramentis uti non licet dubia materia vel forma, quamvis instet extrema necessitas. In iis enim Sacramentis dubia materia vel forma uti possumus, extrema necessitate premente, quæ si non conferantur, hominis anima periculo æternæ damnationis exponitur; cum eo in casu permittat Christus, ut potius Sacramentum suum in discrimen veniat, quam ut anima tali tantoque periculo exponatur. Atqui excepto Baptismo, ac Pœnitentia, si reliqua Sacramen-

menta non conferantur, cum necessaria non sint necessitate medii, anima non exponitur periculo damnationis æternæ: ergo &c. Hinc aperte consequitur, non licere Presbytero hostiam consecrare, de qua prudenter dubitat, an sit verus panis; quamvis id efficeret, ut Christi Corpus homini jamjam morituro præberet: neque licere uti liquore, de quo prudenter dubitat, an sit verum oleum, ut hominem extremo morbo laborantem inungat.

Dubium v. Quotuplex est Sacramentorum forma, & quid speciatim de forma conditionali dicendum occurrit?

Resp. Sacramentalem formam aliam absolutam esse, aliam vero conditionalem; prior sine ulla conditione profertur, ut si dicas: *Ego te baptizo in nomine Patris &c.* Posterior conditionem includit, ut si dicas: *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c,*

Affirmant præclari Theologi, quod antiquis temporibus ad octavum usque seculum conditionalis forma fuerit penitus inaudita, idque sequentibus præsertim argumentis ostendunt. I. Exorta seculo III, quæstione, an valeret Baptismus per aspersionem collatus Clinicis, iis nempe, qui in lecto decumbunt, S. Cyprianus in epist. 76. alias 69. ad Magnum ait, se quidem existimare Clinicos istos divinam gratiam consecutos; verum adjungit, *si aliquis existimat eos nihil consecutos, eo quod aqua salutari tantum perfusi sint, sed inanes, & vacui sunt, non decipiantur, ut si incommodum languoris evaserint, & convaluerint, baptizentur.* Ubi, ut liquet, nulla conditionalis forma præscribitur.

Deinde cum Cæciliani Carthaginensis Episcopi

pi Ordinatio in dubium vocata fuisset ab auctoribus schismatis Donatistarum, eo praetextu, quod illam accepisset a Felice Aptungitano sacrorum Codicum traditore; Caecilianus alter Ordinationi, quasi prior fuisset invalida, se paratum exhibuit, nulla prorsus facta conditionis mentione. Ita refert Optatus in lib. I. de Schismate Donatistarum adversus Parmenianum.

Ad haec, Gregorius Magnus in epist. 32. nunc 17. libri 14. ad Felicem Messanensem Episcopum ait: *Hoc vos rite tenere debetis, quod ab antecessoribus nostris traditum accepimus: id est, ut quoties tam de Baptismo aliquorum, vel Confirmatione, quam de Ecclesiarum consecratione dubitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus ratio certa habetur, utrum baptizati, vel confirmati, sive Ecclesiae consecratae sint; ut baptizentur tales, ac confirmentur, atque Ecclesiae canonice dedicentur, ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat: quoniam non monstratur iteratum, quod non certis indiciis ostenditur rite peractum.* Ubi profecto SS. Pontifex conditionis apponendae non meminit.

Eadem quoque Gregorius II. Christi anno 726. scripsit ad nonam Consultationem S. Bonifacii, extatque Gregorii definitio in dist. IV. de Consecr. c. *Parvulos*. Ex his ergo momentis, aliisque, quae apud Tournely, Gotti, Berti, pluresque Theologos leges, aperte concluditur, conditionalem formam fuisse ad plura secula incompertam. Si enim octavo ineunte seculo, aut elapsis tunc temporibus obtinuisset illa formula, ejus utique mentionem fecissent aliquam, qui de conferendo baptismate in casu dubii propriam protulere sententiam. At hi, summai li-

licet eruditione conspicui; ac suprema in Ecclesiis auctoritate præditi, de hac quæstione interrogati conditionalis formæ nullatenus meminerunt.

Octavo postmodum vertente seculo primum occurrit mentio baptizandi sub conditione, uti constat ex Capitularibus Caroli Magni, quæ ab Ansegiso Abbate collecta fuerunt anno 807. In his enim lib. 6. n. 181. legitur: *De quibus dubium est, utrum sint baptizati, an non, omnimodis absque ullo scrupulo baptizentur: his tamen verbis præmissis: Non te rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Tum Alexander III. seculo XII. eandem formulam approbavit, ut patet ex ejus rescripto, quod legitur cap. *De quibus*, Extra. de Baptismo n. 2. in quo præscribitur, baptizandos eos de quibus dubium est, an fuerint baptizati, verbis hisce præmissis: *Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.*

Nihilo tamen minus neque octavo, neque duodecimo seculo, etiam post Alexandri III. decretum, usus conditionalis formæ ubique plane receptus, ac confirmatus fuisse videtur. Nam vivente adhuc Alexandro III. & etiam post ejus obitum, multi (quibus haud dubie Pontificia Decretalis non innotuerat) oppositum censuerunt, ut Petrus Lombardus in lib. 4. sent. d. 6. ejusque discipulus Petrus Pictaviensis Commentario in illum Lombardi textum, & Petrus Cantor in Summa MSS. folio 156. ubi narrat excitatam tunc temporis inter Doctores Parisienses præsentem controversiam, contendentibus

bus aliis sub conditione, aliis vero, quibus ipse suffragatur, absolute in dubio conferendum esse Baptismum.

Tunc ergo communiter in Occidentali Ecclesia recepta fuit conditionalis forma; quum Gregorius IX. seculo XIII. Jus Canonicum promulgavit, in quo lib. 3. cap. 2. reperitur præcitatum Alexandri rescriptum ad Pontium Claromontanum Episcopum, uti nonnulli conjectant.

Hic insuper observandum est, quod usque ad Concilium Tridentinum conditionalis formæ usus in iis dumtaxat Sacramentis invaluisse videtur, quæ imprimunt characterem; at postmodum in Sacramentis etiam, quæ iterari possunt, ejuscemodi usus invaluit. Nostris namque temporibus, si quis subito morbo correptus, nec voce nec signo peccata, animique dolorem manifestare potest, sub conditione ei absolutio sacramentalis impenditur; nam & Clemens VIII. referente Homobono in Examine Ecclesiastico p. 1. tract. 7. c. 18. q. 84. labentem e fabrica Templi Vaticani hisce verbis absolvit; *Si es capax, absolvo te &c.* Item cum Minister ob mentis evagationem, aut ob alias causas non est certus, quod absolutionis, vel consecrationis verba protulerit, potest conditionalem formulam usurpare.

Postremo notamus, quod Sacramentum sub conditione iterari non debet, nisi prudens dubium adsit, ac diligens præmittatur examen. Quamvis & illud verum sit, in Sacramentis, quæ non imprimunt characterem, tanto examine opus non esse, ut conditionalis forma adhibeatur, quanto in iis, quæ ex sese iterari non possunt: nam in Pœnitentia minus dubium, dummodo probabile sit ac fundatum, sufficit,

ut sub conditione formula replicetur. Sed hac de re fusius agunt moralis disciplinæ Doctores.

CAPUT V.

Num in statu innocentis naturæ Sacramenta aliqua fuerint, aut futura fuissent, si diutius ille durasset?

HUc usque Sacramentorum essentiam explicare studuimus, nunc de eorundem existentia differemus. Cum vero genus humanum in quadruplici statu considerari possit, innocentiæ scilicet, legis naturæ, legis scriptæ, ac denique legis Evangelicæ; idcirco primo hic loco quærimus, num in priori innocentis naturæ statu Sacramenta quædam extiterint, vel saltem, perseverante Adamo, extitura fuissent.

Propositio 1. Sacramenta, prout signa sunt gratiæ, in statu innocentiæ non repugnant. Ita tum alii sentiunt, tum præsertim Alexander Alensis in p. 4. q. 1. membro 3. a. 1.

Probatur. Homo non tantum anima, sed & corpore constat: ergo in quocunque statu potest per corporalia signa in spiritualium rerum devenire notitiam. Unde S. Augustinus in lib. 8. de Genesi ad lit. c. 4. scribit: *Nec sine mysteriis rerum spiritualium corporaliter præsentatis voluit hominem Deus in paradiso vivere. Erat ei ergo in lignis ceteris alimentum, in illo autem Sacramentum.* Et ibidem c. 5. ait, *potuisse per li-*

lignum, idest per corpoream creaturam, tanquam Sacramento quodam, significari sapientiam in paradiso corporali.

Imo neque cum innocentiæ statu repugnant Sacramenta, prout sunt practica gratiæ signa, & eandem efficiunt. Nam quamvis nullo tunc existente peccato, medicinali ac sanante gratia opus homini non fuisset; potuisset tamen ei talis gratia per Sacramenta conferri, quæ pristinam gratiam foveret, vel ejusdem etiam tribueret incrementum. Et sane nulla imperfectio est, quod homo non tantum ex proprio merito & actione, verum & ex sensibilis alicujus signi applicatione gratiam assequatur.

Propositio 2. Est prorsus incertum, num in innocentiæ statu reipsa Sacramenta quædam extiterint; incertumque pariter est, num extitura fuissent, si felix ille status diutius perdurasset.

Probatur. Et primo quidem ea, quæ a solo Dei dependent arbitrio ut instituantur, vel non instituantur, perperam quis affirmabit instituta, vel non instituta fuisse, nisi aliquod hac de re in Scriptura, vel Traditione testimonium habeatur: cum ergo nullum nobis Scriptura, ac Traditio suppeditet argumentum institutionis, vel non institutionis Sacramentorum in innocentiæ statu; incertum esse dicendum est &c. Id autem clarius ex sequentibus apparebit.

Hac etiam ratione pars secunda propositionis hujusce facile demonstratur. Quanquam enim Sacramentorum institutio nihil in se habeat, quod cum perfectione innocentis naturæ repugnet, uti superius dictum est; inde tamen certo inferre non possumus futurum ut Deus Sacramenta eo in statu instituisset, si prolixius ille

durasset: neque enim Deus id semper agit, quod nobis congruum magis, meliusque videtur. Lege quæ diximus in lib. 10. c. 12.

Objicies 1. contra 1. propos. Perfectissimus innocentiæ status expostulat, ut superiora ab inferioribus nullo modo dependeant: ergo repugnat, quod eo in statu spiritualis anima vel quantum ad scientiam, quel quantum ad gratiam perficiatur per sensibilia signa, cujusmodi sunt Sacramenta.

Resp. pugnare utique cum innocentiæ statu sensuum rebellionem, & corporalium rerum imagines, quæ pertrahant in errorem, non autem sensibilia signa, quæ animam corpori insitam in cognitionem spiritualium rerum adducant. Ea enim est hominis tum innocentis tum lapsi natura, ut ex rebus sensu perceptis in notitiam intelligibilium rerum assurgat: quare poterant in innocentiæ statu institui Sacramenta tanquam externa signa, quæ hominem ad cogitandas res spirituales per ea significatas excitarent, & ad easdem intelligendas instruerent. Hinc & de innocente homine dici potest, quod de lapso dicit Chrysostomus hom. 83. in Matth. & hom. 60. ad Populum Antiochenum: *Si incorporeus esses, nuda & incorporea dedisset tibi Deus dona; sed quoniam anima corpori inserta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet.*

Sicut igitur innocentiæ statui minime adversatur, quod homo phantasmatibus ad plurium objectorum scientiam indigeret, egeretque corporeis cibis ad vitam alendam: ita neque eidem statui opponitur, quod volente Deo, homo per sensibilia signa adjutus spiritualia objecta cognosceret. Ac tandem sicuti contra digni-

ta-

tatem innocentis naturæ non fuit, quod in signum subjectionis & obedientiæ Deus homini usum ligni scientiæ boni, & mali vetaret; ita pariter contra ejusdem status dignitatem non fuisset, si propter obedientiæ meritum, humilisque subjectionis testimonium, voluisset Deus, quod homo ad sanctificantis gratiæ conservationem, vel augmentum signis sensibilibus uteretur. Neque tunc proprie subjectus inferioribus rebus ac sensibilibus signis homo fuisset, sed Deo tantum, qui eorumdem signorum usum pro supremo suo dominio imperasset. Lege S. Bonaventuram in 4. d. 1. p. 1. dub. 8.

Objicies 2. contra 2. propos. Plura sunt momenta, ex quibus pro certo colligitur, Sacramenta in statu innocentiæ minime extitisse. Et I. Sacramenta signa sunt in religione stabilia ac permanentia: non ergo locum habuerunt in eo statu, qui brevissimo tempore perduravit.

II. Nos duplici ex capite Sacramentis egemus; scilicet ut curemur, & ut erudiamur: atqui Adam ex neutro capite Sacramentis indiguit. Probatur. Non ut curaretur, quia non erat infirmus: Ut autem Christus ait Matth. 9. v. 12. *Non est opus valentibus Medicus, sed male habentibus*. Neque ut erudiretur, quia spiritualium, & supernaturalium rerum cognitionem non ex sensibilibus, sed a Deo per species immediate ipsi infusas acceperat.

Postremo Sacramenta vel ad gratiam recipiendam, vel ad servandam, vel ad augendam instituuntur: in statu autem originalis justitiæ jam gratia absque ullo Sacramentorum adminiculo collata fuerat. Tunc etiam nil homines fuissent passi noxiæ cupiditatis, sensuumque luctaminis;

ideoque potuissent absque sensibilibus elementis acceptam custodire justitiam. In hac quoque proficere potuissent, sicut Angeli sancti, per liberum arbitrium perseverando, fecerunt.

Resp. ad 1. innocentiæ statum non fuisse quidem diuturnum ac permanentem ob liberam primi hominis prævaricationem; ea tamen adminicula habere potuisse, quæ statui diuturno ac permanenti conveniunt: quemadmodum in eo ad servandam corpoream vitam salubris ligni alimenta minime defuerunt; etsi transgressor homo eisdem privari meruerit.

Ad 2. & 3. Concedimus certum esse, quod Sacramenta in statu innocentiæ instituta non fuerint ad peccati medelam, neque vim habuerint conferendi gratiam intuitu passionis D. N. Jesu Christi. At incertum esse defendimus, num Sacramenta ad eruditionem, sive ad experimentalem spiritualium rerum cognitionem, & ad gratiæ efficientiam fuerint instituta. Nam etsi sine ullo Sacramentorum adminiculo originalem justitiam ac primam gratiam primus homo receperit, & licet fuerit noxia cupiditate prorsus immunis; potuit tamen per sensibilia signa uberiorem gratiam adipisci, qua facilius originalem justitiam custodiret, & in virtute ac sanctitate proficeret. Id autem num ita contigerit, latet omnino, Scriptura ac Traditione silentibus.

Neque de Angelo, & de primo homine eadem ratio est, dum sermo de Sacramentis habetur. Ille enim spiritualis cum sit, nec animum habeat insertum carni, non debuit spiritaliter vivere mysteriis intelligibilium rerum corporaliter præsentatis; quod de homine etiam innocente in supracitato loco S. Augustinus affirmat. Ob-

Objicies 3. Ambiguum non esse videtur, quod Sacramenta reipsa in statu innocentiæ fuerint instituta. Eo enim in statu Adam inter, & Evam verum extitit matrimonium: atqui matrimonium est verum ac proprium Sacramentum.

Deinde S. Augustinus in lib. 8. de Gen. ad lit. c. 4. in ligno vitæ Sacramenti rationem agnoscit. Et ibidem c. 5. necnon in lib. 11. c. 40. scribit, lignum illud non solum fuisse invisibilis sapientiæ visibile Sacramentum, verum & invisibili virtute immortalitatem primo homini contulisse. Atqui immortalitas primi hominis erat gratiæ donum, non naturalis ejusdem conditio. Ergo lignum vitæ & fuit corporale signum rei sacræ, & donum gratiæ contulit: quod munus est veri ac proprii Sacramenti.

Resp. ad 1. cum S. Thoma in p. 3. q. 61. ad 3. „ quod matrimonium fuit institutum in „ statu innocentiæ non secundum quod est Sa„ cramentum, sed secundum quod est in officium „ naturæ: ex consequenti tamen aliquid signi„ ficabat futurum circa Christum, & Ecclesiam, „ & omnia alia in figura Christi præcesserunt.

Itaque matrimonium in lege dumtaxat Evangelica ad Sacramenti dignitatem a Christo Domino evectum est. In innocentiæ autem statu institutum non fuit, ut per illud homines sanctificarentur, sed ut multiplicarentur; & idcirco non erat Sacramentum, nisi lato dumtaxat in sensu, quatenus *mysterium* præsignabat, Christi scilicet & Ecclesiæ unionem.

Juxta hanc etiam ampliorem significationem S. Augustinus lignum vitæ Sacramentum appellat; quia nempe rem designabat arcanam. Docet enim in ligno vitæ præfiguratum fuisse Christum, qui vera Sapientia est; sicuti præmon-

ſtratus etiam fuit in petra, de qua aquæ fluxerunt. *Erat ergo*, ait S. Doctor, *& lignum vitæ, quemadmodum petra Christus; nec ſine myſteriis rerum ſpiritualium* &c. uti in 1. propoſitione leguntur. Atqui petra verum propriumque Sacramentum, ut in præſentia accipitur, nequaquam fuit: ergo nec lignum vitæ.

Dum vero in c. 5. aſſerit Auguſtinus, lignum vitæ contuliſſe ſanitatem ſtabilem *inſpiratione ſalubritatis occulta*, non ſignificat gratiam collatam animæ; ſed tributam corpori firmitatem; non vi aliis cibis communi, ſed occulta, & mirabili, qualis apparuit in ſubcinericio pane, quo Elias quadraginta dierum itinere pervenit ad montem Horeb, 3. Regum c. 19. v. 8. aut in farina, & oleo viduæ Sareptanæ, 3. Regum c. 17. v. 16. Hæc enim exempla ibidem S. Doctor adducit. Quis vero aut ſubcinericium illum panem, aut farinam, & oleum Sacramenta in propria ſignificatione vocaverit?

At dices. Quamvis certo affirmari non poſſit, Sacramenta reipſa in ſtatu innocentiæ extitiſſe; videtur tamen pro certo tenendum, quod inſtituenda fuiſſent, ſi diutius ſtatus ille duraſſet. Et profecto, uti ſcribit Auguſtinus in lib. 19. contra Fauſtum c. 11. *In nullum nomen Religionis, ſeu verum, ſeu falſum, coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum, vel Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur*. Cum itaque in ſtatu innocentiæ futurus eſſet Dei cultus, & vera Religio; opus ſane fuiſſet, ut pro eo ſtatu inſtituerentur Sacramenta, ejuſdem nempe Religionis ſacra ſignacula.

Eodem quoque in ſtatu extitiſſent oblationes, & ſacrificia; cum homo ex jure naturæ non tantum

tum interiori, sed & exteriori actu Deum colere teneatur. Alicujus autem meriti sacrificia illa fuissent; proindeque gratiæ contulissent incrementum, vel saltem ad illud conferendum fuissent idonea; quod ad rationem veri Sacramenti sat esse videtur.

Resp. ad 1. loqui Augustinum de Religione, quæ modo est, vel potest esse; nimirum, aut vera, aut falsa; quæ in statu innocentiæ non fuisset. Eo enim perseverante statu unum Deum omnes homines adorassent, eandemque Rempublicam constituissent; & ideo non fuisset opus, ut aliquibus signaculis homines colligarentur, & distinguerentur ab aliis, quibus diversam religionem profiteri liberet.

Quod si affirmare volueris, S. Doctorem loqui de Religione, quæ quocunque in statu esse potest; cum quibusdam Theologis observandum est, eum non *copulative*, sed *disjunctive* dixisse, *nisi aliquo signaculorum*, *vel Sacramentorum &c.* ut fortassis agnosceres, quod ut homines in aliqua Religione coadunentur, alterutrum requiratur, ut nempe vel in signaculis, sive sacrificiis, externisque ritibus, vel in Sacramentis inter se invicem colligentur; non vero quod requiratur utrumque.

Ad alterum reponimus, aliam de sacrificiis, aliam de Sacramentis habendam esse rationem. Sacrificia enim protestativa sunt religiosi cultus, ac per illa homo Deum, ut rerum omnium Dominum, recognoscit: ideoque cum ille ex sui natura non spiritu tantum, sed & corpore constet, Deo litare debet non spiritualibus solum, sed & corporalibus ritibus, in quocunque statu ponatur. Neque aliter per sacrificia gratiam consequimur, quam per modum meriti;

sicu-

ſicuti nempe per eleemoſynas, & jejunia eandem gratiam impetramus. At Sacramenta proprie dicta non ad proteſtationem divini cultus primario ordinantur, ſed ad hominis ſanctificationem, quam vel primo tribuunt, vel adaugent, vel conſervant; & illorum inſtitutio non ex immutabili naturæ jure deſcendit, ſed ex libera Dei voluntate dependet: unde num in innocentiæ ſtatu fuerint, vel futura fuiſſent, merito dubitamus; cum nihil hac de re, Deique voluntate nobis Scriptura, vel Traditio manifeſtent. Potuiſſet enim Deus pro ſua tunc libertate decernere, quod homo vel per ſenſibilia ſigna, vel ſine illis, gratiam reciperet, receptamque ſervaret, & augere ſtuderet.

CAPUT VI.

An in lege naturæ, & in lege ſcripta extiterint Sacramenta?

DUrandus, Soto, Ledeſma, ac nonnulli alii Scholæ Doctores affirmarunt, quod in ſtatu legis naturæ, præſertim ante Circumciſionem, nulla fuerint Sacramenta, eo quod ad juſtificationem ſola fidei proteſtatio abſque ullo ſigno ſenſibili ſatis eſſet; & ſi aliquando Patriarchæ iſtiuſmodi ſignum exhibuerint, non erat illud determinatum, neque divinitus inſtitutum. Quidam vero, uti Suarez, & Juenin, etiam ante Circumciſionem extitiſſe putant Sacramentum aliquod pro parvulis ab originali culpa expiandis,

non

non autem pro adultis, quibus sat erat fides in futurum Liberatorem, quocunque tempore necessaria ad salutem. Complures denique tam pro parvulis, quam pro adultis in statu naturæ Sacramenta extitisse propugnant, inter quos recensendi sunt Canus, Gotti, Tournely, & Cl. P. Berti.

Propositio 1. Tempore legis naturæ extitit aliquod pro parvulis Sacramentum.

Probatur ex Augustino, qui in lib. 5. contra Julianum c. 11. ait: *Nec ideo tamen credendum est, & ante datam circumcisionem famulos Dei, quando quidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramentorum ejus opitulatos fuisse parvulis suis; quamvis quid illud esset aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit.*

Item Auctor de Cardinalibus operibus Christi, inter opera S. Cypriani, in cap. de Circumcisione, hæc habet: *Sane originale peccatum, quod a primis parentibus in totam generis hujus successionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari; licet vim plenam significantia non habuerint, donec ad rem ipsam ventum est, quæ figurarum operiebatur velamine. Et licet Sacramentorum arcana omnibus non paterent; virtus tamen & effectus eorum ignorari non poterat.*

Denique Innocentius III. cap. *Majores*, lib. 3. decret. tit. 42. postquam asseruit, originale peccatum in veteri lege per Circumcisionem fuisse deletum, in nova autem per Baptismum, generalem hanc causam & rationem assignat: *Absit, ut universi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod reme-*

remedium procuraverit ad salutem. Quæ sane ratio ad eos etiam parvulos extenditur, qui in lege naturæ vixerunt; & remedii nomine S. Pontifex Sacramentum intelligit, cum ibidem de Circumcisione, & de Baptismo disputationem instituat.

Ex dictis non obscura colligitur assertionis nostræ ratio. Deus enim, cum velit omnes homines salvos fieri, proculdubio parvulorum saluti in lege naturæ consuluit, per remedium aliquod destinatum ad originalem maculam eluendam: atqui remedium illud per visibile quoddam signum erat iisdem infantibus applicandum: ergo fuit verum ac proprium Sacramentum. Minor propositio patet: visibilibus enim signis ad Deum redeundum est, quemadmodum ab invisibilibus per visibilia cecidimus; *ut quo casu*, inquit Gregorius M. in lib. 26. Mor. c. 8. nunc 12. *anima venit ad infima, eo gradu revertatur ad summa; atque iisdem, quibus corruit, passibus surgat*: ex quo capite præclari plerique Theologi Sacramentorum necessitatem evincunt.

Deinde remedium quo Deus etiam in naturæ lege parvulorum saluti providit, aliud profecto non fuit, quam fides in Christum; ut enim scribit Augustinus in lib. 2. de nupt. & concup. c. 11. *Eadem fides Mediatoris salvos justos faciebat antiquos, pusillos cum magnis*. Atqui ut fides ista opitularetur infantibus, oportebat, ut eorum parentes interiorem actum visibili aliquo signo proderent, & exterius declararent. Cum enim illi justificationem percipere propria actuali fide non possent, parentum fide justificabantur: interior autem fidei protestatio non videtur sufficiens fuisse remedium ad obtinendam ju-

justitiam, & salutem; alioquin infantes etiam in matrum utero decedentes regenerationis gratiam consequi potuissent; cum potuisset illis subvenire parentum, aut extraneorum fides, nisi applicandum eisdem esset sensibile Sacramentum: motus enim mentis æqualiter ad natos, & ad non natos se potest extendere. Secundum vero ordinariam Dei legem nemo, antequam nascatur, potest ab originali culpa mundari; cum prius nasci oporteat, quam renasci.

Propositio 2. In statu legis naturæ etiam pro adultis Sacramenta aliqua extitere.

Probatur. Idcirco instituta fuerunt Sacramenta, ut homo ad invisibilium rerum intelligentiam signis visibilibus excitetur; uti Patres affirmant. Atqui etiam adulti visibilibus signis erant ad invisibilium intelligentiam excitandi, in eo præsertim statu, in quo pœnalis cæcitas plurimum grassabatur.

Accedit, quod actus fidei, & contritionis, neque in statu legis gratiæ semper ad justificationem sufficiunt absque adminiculo Sacramentorum: vero autem simile non videtur majorem tunc habuisse, quam habeant modo vim, & efficaciam ad expianda peccata.

Tandem illo in statu Sacrificia Deo fuerunt oblata, uti patet exemplis Abel, Cain, Job, Abrahæ, Melchisedech, aliorumque; quidni ergo fuere tunc etiam Sacramenta? Maxime quod idem ritus exterior, simul & rationem Sacrificii ad cultum Dei, & Sacramenti ad sanctificationem hominis habere potuerit.

Objicies contra 1. propos. Nonnulli Patres apertis verbis affirmant, quod in lege naturæ per solam fidem justificati fuerint tam parvuli, quam

quam adulti : non ergo per aliquod sensibile signum, sive Sacramentum divinitus institutum. Probatur antecedens. Gregorius M. in lib. 4. Mor. c. 3. scribit : *Quod vero apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro iis, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis.*

Beda lib. 1. in Lucam c. 8. sic loquitur: *Qui vel ante tempora Circumcisionis, vel etiam post datam Circumcisionem de ceteris gentibus extitere Fideles, ut exemplar patientiæ Job, & amici liberique illius, sive victimis hostiarum se suosque ab originali peccato, seu certe sola fide salvabant, quia Justus ex fide vivit, &c.*

Bernardus in epist. 77. ad Hugonem c. 1. n. 4. postquam asseruit, Abrahamo, ejusque posteris datam fuisse Circumcisionem in originalis peccati remedium, ita pergit: *In nationibus vero quotquot inventi sunt Fideles, adultos quidem fide, & sacrificiis credimus expiatos, parvulis autem solam profuisse, imo & suffecisse parentum fidem.*

Clarius etiam S. Thomas in 3. p. q. 70. a. 4. ad 2. ait: *Sicut ante institutionem circumcisionis sola fides Christi futuri justificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam & circumcisione data: sed antea non requirebatur aliquod signum protestativum hujus fidei, quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum unius Dei.*

Denique ante hos omnes Tertullianus in lib. de Baptismo c. 13. inquit : *Fuerit salus retro per fidem nudam ante Domini passionem & resurrectionem; at ubi fides aucta est credendi in na-*

nativitatem, passionem, & resurrectionem ejus; addita est ampliatio Sacramenti, obsignatio baptismi, vestimentum quodammodo fidei, quæ retro erat nuda.

Resp. non idcirco dixisse Patres, quod sola fides in lege naturæ justificaret infantulos, ut sensibile signum excluderent interioris fidei protestativum; sed ut excluderent sacrificium, quo justificabantur adulti, excluderentque Circumcisionem, quæ data pro iis dumtaxat fuit, qui ex Abrahæ stirpe prodierant. Id non obscure deducitur ex laudatis Gregorii, Bedæ, ac Bernardi testimoniis, si diligentius expendantur. Quare Patres isti fidei nomine non interiorem solum fidei actum intelligunt, verum & exteriorem, quo veteres Patriarchæ fidem suam per sensibile signum aliquod parvulis applicabant; eo nempe in sensu, quo fidei Sacramentum, sive Baptismus, fides dicitur, & exterior fidei negatio ex communi loquendi modo solet infidelitas appellari. Lege Ven. Scotum in 4.d.1.q.7.

Alia insuper ex causa Patres asserunt, infantes olim sola parentum fide obtinuisse justitiam ac salutem. Cum enim in quolibet statu ea extiterint Sacramenta, quæ ipsimet statui congruebant, ita ut in lege scripta, latis a Deo ritibus, certisque præceptis, eadem Sacramenta, & peculiaria religionis signacula fuerint determinata; in naturæ tamen lege, cum homines solo interiori instinctu ad Deum colendum moverentur, ex eodem Dei instinctu, nulla lege exterius lata, ipsi homines determinabant res sensibiles, quibus, ut peccata expiarent Deumque colerent, utebantur. Unde Doctor Angelicus in p. 3. q. 60. a. 5. ad 3. ait: *Sicut Augu-*

 sti-

stinus dicit lib. 19. contra Faustum c. 16. diversa Sacramenta diversis temporibus congruunt; sicut etiam diversis verbis significantur diversa tempora, scilicet praesens, praeteritum, & futurum. Et ideo sicut in statu legis naturae homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur: postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari, tum propter obscurationem legis naturae ex peccatis hominum, tum etiam ad expressiorem significationem gratiae Christi, per quam humanum genus sanctificatur: & ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in Sacramentis. Quod etiam indicasse videtur Tertullianus in citato lib. de Baptismo.

Dum itaque S. Thomas objecto in loco scribit, ante Circumcisionem justificasse solam Christi fidem absque signo aliquo protestativo, dumtaxat excludit signum lege determinatum atque præscriptum, non illud quod interiori instinctu ducti homines in protestationem fidei adhibebant. Hinc post adducta verba subjungit: *Probabile tamen est, quod parentes fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei), sicut adulti pro se ipsis preces, & sacrificia offerebant.*

Ex dictis apparet, quomodo signaculum justitiæ fuerit, & non fuerit determinatum in lege naturæ. Erat namque determinatum interiori instinctu protestantium fidem suam ejusdem signaculi exhibitione; non erat determinatum

præ-

præscriptione legis, latoque præcepto. Ita pariter signaculum illud institutum a Deo non fuit per præscriptum legis; institutum autem fuit per interiorem instinctum, quo ad Religionem, cultumque sui tunc temporis Deus homines permovebat; atque id sufficit ad rationem Sacramenti pro statu legis naturæ, etsi ad Sacramenta legis scriptæ, vel Evangelicæ requiratur divina institutio, ac determinatio specialius indicata. Neque tollitur essentialis ratio Sacramenti per hoc, quod vigente statu naturæ possent pro libito homines fidem suam isto vel illo signaculo protestari; determinatio enim signi pertinet ad causam extrinsecam, non ad naturam, rationemque Sacramentorum, uti plures Theologi recte notarunt. Neque etiam infertur, fuisse tunc facilius salutis remedium quam modo sit; quoniam nunc & in elemento obvio communique positum est, & cum sit a Christo determinatum, omnibus innotescit, & denique non ex applicantium fide dependet, sed ex sese efficaciter operatur.

Quod si quæsieris, quo modo parentum fides causa fuerit justificationis infantium? reponemus, fidem illam justificandi vim habuisse, non præcise ut erat actus personæ credentis; sed prout respiciebat objectum creditum, Christum scilicet in carne venturum: unde ob Christi meritum, non ob meritum fidei parentum, vel aliorum qui parentum vices gerebant, parvuli mundabantur. Ut enim ait S. Thomas in q. 4. de malo a. 8. ad 12. *Fides Antiquorum cum aliqua protestatione fidei valebat parvulis ad salutem, non prout erat quidam actus meritorius credentium; unde non requirebatur, quod esset actus*

 fi-

fidei formatæ: sed ex parte rei creditæ, scilicet ipsius Mediatoris. Sic enim & Sacramenta, quæ postea sunt instituta, valent, in quantum sunt quædam fidei protestationes. Unde non sequitur, quod infidelitas parentum filiis noceret, nisi per accidens, sicut removens remedium peccati.

Postremo extra controversiam positum est, quod in lege scripta extiterint Sacramenta aliqua, & quidem a Deo specialiter instituta. Plures enim tunc præscripti fuere ritus, pluresque cæremoniæ, quæ animarum sanctificationem, & Christi gratiam præsignabant; cujusmodi fuerunt Paschalis Agnus, Levitarum inunctio, expiationes ac lustrationes, quæ gratiam per Christum conferendam sub figurarum velamine promittebant; obtinuitque eo tempore Circumcisio, de qua plura inferius differemus. Vetera item Sacramenta commemorat Florentina Synodus in Decreto Eugenii ad Armenos, & Tridentina in sess. 7. can. 2. ubi de discrimine agitur, quæ inter novæ, veterisque legis Sacramenta versatur.

CAPUT VII.

Quod in Evangelica lege septem instituta sint Sacramenta. Ubi & de eorumdem necessitate, ac dignitate breviter aliquid adnotatur.

ARchontici, aliique nonnulli priorum seculorum hæretici nullum prorsus in Christi Ec-

Ecclesia Sacramentum admittendum esse dixerunt, nullis signis utendum esse putantes. Illos ex Lutherano grege secuti sunt Schvvnchfeldiani, qui spirituales se esse gloriantes, sensibilia omnia, & Sacramenta etiam, tanquam ad salutem inutilia, rejecerunt.

At alii non Catholici tantum, verum & hæretici communi passim consensione tuentur, quod in nova quoque lege convenienter instituta fuerint Sacramenta, quibus tanquam sensibilibus signaculis coadunantur homines in veram Christi religionem, & a naturæ infirmitate ac a peccato sanantur. Ablatis itaque veteribus Sacramentis, quoniam quidquid prænunciabant, fuerat jam impletum; *alia sunt instituta virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora*: uti loquitur Augustinus in lib. 19. contra Faustum c. 13. Qua de re legendi sunt etiam S. Thomas in p. 3. q. 61. a. 4. & S. Bonaventura in 4. d. 2. a. 1. & 2.

Hinc si quis objectare voluerit, Evangelicam legem eliminare figuras, & signa auferre, cum aperte prædicet veritatem; ex S. Bonaventura ibi a. 1. facilem dabimus responsionem: *Quod quædam figuræ erant tantum ad signandum, quædam autem sunt ad signandum, & sanctificandum. Figuras primas evacuat*, Evangelica Lex; *sed secundas instituit: quia est lex justificationis, non tantum veritatis*.

Quod vero ad Sacramentorum numerum attinet, prætermissis veterum hæreticorum deliriis, observamus, varios hac in re fuisse Novatorum errores. Lutherus primo rigidior unum dumtaxat Sacramentum admisit, nempe Baptisma. Postea mollior factus duo probavit, Baptis-

mum scilicet, & Eucharistiam; quibus & Pœnitentiam addidit: quamvis sibi semper inconstans, iterum duo dumtaxat asseruit, nempe Baptismum, & Panem. Magistri inconstantiam secuti sunt discipuli, ac de Sacramentorum numero diversa senserunt. Communis autem, & magis recepta hæreticorum sententia est, duo tantum esse proprie dicta Sacramenta, idest Baptismum, & Cœnam; quod & Calvinus in Antidoto adversus sessionem VII. Concilii Tridentini propugnat.

Catholica tamen Ecclesia docet, docuitque semper, novæ legis Sacramenta, nec plura, nec pauciora esse, quam septem; nempe Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium. Esto itaque

Propositio. Septem sunt, nec plura, nec pauciora Ecclesiæ Sacramenta.

Probatur 1. ex Scripturis, ex quibus septenarius Sacramentorum numerus aperte colligitur. De Baptismo enim tum alibi passim, tum præsertim Matth. ult. v. 19. habetur: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. De Confirmatione Act. 8. v. 27. legitur: *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. De Eucharistia Matth. 26. v. 26. *Accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, &c.* De Pœnitentia Joan. 20. v. 22. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. De Extrema Unctione Jacobi c. 5. v. 14. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini*. De Ordine

in

in 1. ad Tim. 4. v. 14. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii*. De Matrimonio tandem ad Ephes. 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Hæc autem Scripturarum loca vindicabimus ab hæreticorum cavillationibus, ubi sigillatim de quolibet Sacramento tractabimus.

Probatur 2. ex Conciliorum definitionibus. Constantiense Concilium celebratum anno 1415. septenarium numerum Sacramentorum agnoscit, dum sess. xv. damnat octavum articulum Joannis Hus asserentis: *Sacerdotes quomodolibet criminose viventes Sacerdotii polluunt potestatem, & sicut filii infidelium sentiunt infideliter de septem Sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, &c.*

Item Florentinum Concilium, & R. P. Eugenius IV. in Decreto Unionis edito anno 1439. ita definit: *Novæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium.*

Denique Synodus Tridentina in sess. 7. can. 1. septem Sacramenta ita recenset: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet baptismum, confirmationem, eucharistiam, pœnitentiam, extremam unctionem, ordinem, & matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum; anathema sit.*

Probatur 3. ex constanti utriusque Ecclesiæ, Latinæ scilicet, & Græcæ consensu, ac Traditione. Hanc enim fuisse semper in Romana Ecclesia aliarum omnium Magistra doctrinam, ostendunt quæ nuper adduximus Œcumenicorum

Conciliorum decreta; quæ etsi plura post secula fuerint celebrata, non primo tamen Sacramentorum numerum invexerunt, sed illum recensuere tanquam omnibus jam multo ante compertum; ita nimirum, ut nihil hac in re Florentinis Patribus opposuerint vel ipsi Græcorum schismatum Auctores. Imo exortis recentioribus Lutheri & Calvini hæresibus Hieremias Patriar ha CP. acceptam a Vittbembergensibus Augustanam Confessionem anno 1576. gravissima Censura proscripsit, in qua ex Patrum traditione docetur, *in Catholica & Orthodoxa Ecclesia septem divina Sacramenta esse, baptismum scilicet, sacri unguenti unctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam, & extremæ unctionis oleum*: ac deinde subjungitur: *Hæc igitur sunt Ecclesiæ Dei Sacramenta, totque numero, hocque modo, & ratione, quod dictum est, nobis tradita*.

Anno item 1642. Parthenius CP. Patriarcha Synodum coegit, in cujus actis num. 15. hæc de Calvino leguntur: *In decimoquinto negat Ecclesiæ Sacramenta quinque, Sacerdotium, sacram unctionem, sacrum oleum, confessionem cum pœnitentia, & honorabiles nuptias: quæ omnia, ut sacra, & divinam gratiam conferentia, antiqua nobis Traditio reliquit*.

Probatur 4. prædictus Sacramentorum numerus probabili ratione deducta ex iis rebus, quæ a naturali vita ad vitam spiritualem per similitudinem transferuntur. Ut enim ait Catechismus Romanus in p. 2. c. 1. n. 20. „ Homini ad „ vivendum, vitamque conservandam, & ex sua, „ reique publicæ utilitate traducendam, hæc se- „ ptem necessaria videntur: ut scilicet in lucem „ eda-

„ edatur, augeatur, alatur, si in morbum incidat, sanetur, imbecillitas virium reficiatur; „ deinde, quod ad Rempublicam attinet, ut „ Magistratus nunquam desint, quorum auctoritate, & imperio regatur, ac postremo legitima sobolis propagatione, seipsum, & humanum genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligitur.

Deinde n. 21. subjungit: „ Primus est Baptismus, veluti ceterorum janua, quo Christo renascimur. Deinde Confirmatio, cujus „ virtute fit, ut divina gratia augeamur, & „ roboremur... Tum Eucharistia, qua tanquam „ cibo vere cœlesti spiritus noster alitur, & „ sustinetur... Sequitur quarto loco Pœnitentia, cujus ope sanitas amissa restituitur, postquam peccati vulnera accepimus. Postea vero Extrema unctio, qua peccatorum reliquiæ „ tolluntur, & animi virtutes recreantur;... Sequitur Ordo, quo publica Sacramentorum „ ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrasque omnes functiones exequendi potestas „ traditur. Postremo additur Matrimonium, ut „ ex maris, & feminæ legitima, & sancta conjunctione, filii ad Dei cultum, & humani „ generis conservationem procreentur, & religiose educentur. " Videndi sunt etiam hac super re S. Thomas in p. 3. q. 65. a. 1. & S. Bonaventura in 4. d. 2. a. 1. q. 3. & Ven. Scotus in 4. d. 2. q. 1. Sanctorum vero Patrum testimonia proferemus, quum de singulis Sacramentis suo loco sermonem habebimus.

Objicies 1. cum Kemnitio, Nullibi Scriptura

ra septem enumerat Sacramenta, nisi forte Apoc. c.17.v.7. ubi Sacramenta dicuntur septem capita bestiæ. Non ergo alicubi, nisi in Ecclesia Antichristi, Sacramenta sunt septem.

Resp. quod argumentum istud facile possit in ipsos hæreticos retorqueri: nam neque Scriptura aliquo in loco duo tantum, vel tria esse Sacramenta commemorat. Deinde negamus, in Scripturis singula Sacramenta minime commendari. Præterea non sola Scriptura, sed Apostolicis etiam Traditionibus inconcussa Ecclesiæ dogmata continentur. Postremo etsi Scriptura nullibi tradat quatuor esse Evangelia, quatuor tamen ea esse credunt Hæretici; cur ego non similiter de septenario Sacramentorum numero sentiunt?

Quod vero Kemnitius ait, septem Sacramenta esse septem Antichristi capita, singularem per id dementiam suam, maximamque temeritatem ostendit. Si enim ita esset; ergo & Baptismus, & Eucharistia forent capita Antichristi; quod est contra Kemnitium. Deinde eo in loco non dicitur, septem Sacramenta esse septem capita bestiæ, sed unum *Sacramentum mulier, & bestia, quæ portat eam, & habet capita septem, & cornua decem*: ideoque si nugari liceret, eadem bestia dicenda esset hæresis Lutherana, septem polluta vitiis, ac multiplici iniqnitate turpata, & quæ aliquando unum dumtaxat dari asseruit Sacramentum, nempe Baptismum. At lege Interpretes, & contextum.

Objicies 2. Septenario Sacramentorum numero Patrum traditio evidenter opponitur. Primo enim nunquam apud Antiquos numerum istum invenies, ac nunquam primæva Ecclesia hunc

hunc Catalogum definivit. Deinde cum Veteres fidei mysteria gentibus occultare solerent, duo dumtaxat ex Patribus occultata cognovimus, Baptismum scilicet, & Eucharistiam; nam Augustinus in Psal. 103. n. 14. ait: *Quid est, quod occultum est, & non publicum in Ecclesia? Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ. Opera enim nostra vident & pagani; Sacramenta vero occultantur illis.*

Resp. ad I. neque olim Ecclesiam definivisse, quod Sacramenta sint duo dumtaxat, aut tria. Præterea idcirco non definivit, quoniam res erat cuique fidelium explorata. Hunc insuper numerum servasse dicenda est, quando anathemate percussit Sacramenta aliqua denegantes, ut seculo III. Novatianos non confirmantes neophytos, IV. seculo Manichæos damnantes nuptias, seculo XIV. Wiclefistas Unctionem abjicientes extremam. Tandem Ecclesia, uti Scripturarum Canonem, ita Sacramentorum numerum definivit, quando ad reprimendam hæreticorum audaciam opportunum id esse cognovit.

Quod de sacrorum mysteriorum occultatione objectum est, adversus hæreticos retorquetur. Basilius enim in lib. de Spiritu Sancto c. 27. inter arcana, quæ scripto non produntur, enumerat *olei inunctionem*. Chrysostomus hom. 18. in 2. ad Cor. inter arcana solis initiatis manifesta recenset sacram Ordinationem, precesque, & ceremonias in illa adhibitas. Augustinus denique eodem sermone in Psal. 103. n. 9. scribit: *Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris sanctis Sacramentis.* Quum igitur num. 14. duo Sacramenta commemorat, reliqua non excludit.

Ob-

Objicies 3. Antiquiores Ecclesiæ Patres septenarium Sacramentorum numerum ignorarunt. Justinus enim in Apologia ad Antoninum, quæ secunda dicitur, & Tertullianus in 4. contra Marcionem c. 34. Baptismi, & Eucharistiæ solummodo meminerunt. Cyrillus Jerosolymitanus in Catechesibus Mystagogicis de tribus tantum Sacramentis pertractat, Baptismo nimirum, & Chrismate, & Eucharistia. In eundem quoque numerum consentit Ambrosius lib. 6. de Sacramentis c. 2. ubi postquam de hisce tribus prolixe pertractat, ita concludit: *Ergo accepisti de Sacramentis, plenissime cognovisti omnia*. Tenet eundem numerum Gregorius M. relatus in cap. *Multi sæcularium*, 2. p. Decreti q. 1. causa 1. num. 84. ubi ait: *Sunt autem Sacramenta, Baptisma, Chrisma, Corpus, & Sanguis Christi*. Ergo duo, vel ad summum tria Sacramenta sunt ex Patribus retinenda.

Resp. laudatos Patres duo, vel tria Sacramenta commemorasse, prout suscepti operis ratio postulabat. Justinus de Baptismo egit, ut retunderet impactam Christianis calumniam, quod malefica superstitione initiarentur; ac reponit, *etiam dæmones cum lavationem hanc audissent per Prophetam promulgatam, effecisse, & ut ingressuri in delubra eorum, & accessuri ad illos, atque libationibus, & adipis nidoribus offerendis operaturi seipsos aquæ aspersione lustrarent*. Unde consequitur non posse in Christifidelibus damnari regenerationis lavacrum ab iis, qui corporum lustrationes in suis mysteriis adhibebant.

Pertractat etiam S. Martyr de Eucharistia ad repellendam illorum accusationem, qui arbitrabantur in Ecclesiarum conventibus, & in sacra

Al-

Altaris menſa trucidatas infantium carnes apponi: unde ait, illic panem vinumque diſtribui, ac demonſtrat non poſſe id redargui a paganis, quoniam & ſimilia *in myſteriis, atque initiationibus Mithræ fieri docuerunt per imitationem pravi dæmones*. In ſacrificiis enim Mithræ, qui initiabantur, panem, & aquæ poculum apponebant. Laudata igitur in Apologia Juſtinus ea vindicat, quæ opponebantur; ſi cetera irriſoribus manifeſtaſſet, nec ſe geſſiſſet prudenter, nec diſciplinam ſervaſſet arcani, nec ſuos intra fines Apologiam continuiſſet.

Tertullianus in IV. contra Marcionem Baptiſmum, & Euchariſtiam idcirco commemorat, quia hæc duo Sacramenta etiam Marcion admittebat, quem ita eo loci perſtringit: *Si omnino negas permitti divortium a Chriſto, quomodo tu nuptias dirimis? Nec conjungens marem & feminam, nec alibi conjunctos ad Sacramentum Baptiſmi, & Euchariſtiæ admittens, niſi inter ſe conjuraverint adverſus fructum nuptiarum?* Ceterum ex lib. de pærſcriptionibus c. 40. conſtat, quod alia quoque Sacramenta Tertullianus admiſerit.

Cyrillus, & Ambroſius dum Catechumenos inſtruunt, de tribus illis Sacramentis pleniſſime tractant, quæ ſimul conferebantur; cetera autem non expungunt. Numquid enim Ambroſius negat Pœnitentiæ Sacramentum, de quo duos libros adverſus Novatianos ornavit? Idem aſſerendum eſt de C. *Multi ſæcularium*, in quo ideo trium Sacramentorum ſit mentio, quoniam nonnulli temere affirmabant ſanctificata non eſſe, dum conficiuntur eorum officio, *quorum vita aliorum oculis apparet ignobilis:* quanquam ſententiam il-

lam frustra inter Gregorii opera quis requiret.

Objicies 4. Sacramenta plura videntur esse, quam septem, I. enim Baptismus est triplex, fluminis nempe, flaminis, & sanguinis. II. Pœnitentia duplex est, publica scilicet, & secreta. III. Non unus est Ordo, sed septem, qui plura Sacramenta constituunt. IV. Quidam Græci Monasticam professionem inter Sacramenta recensent. V. Aqua benedicta, aliæque res plures Sacerdotis benedictione consecratæ, Sacramentorum loco contra peccata venialia adhibentur: ergo,

Resp. ad 1. cum S. Bonaventura in 4. d. 4. p. 2. a. 1. q. 3. *quod baptismus sanguinis non est Sacramentum, quia deficiunt ei omnia, quæ sunt de ratione Sacramenti, scilicet repræsentatio ex similitudine, significatio ex institutione, sanctificatio ex verbi prolatione*. Ergo per analogiam dumtaxat Baptismus sanguinis, & Baptismus flaminis ita dicuntur, propter scilicet interiorem purificationem, quam ad instar Baptismi flaminis operantur. Solus autem Baptismus fluminis est Sacramentum, quia solus ex Christi institutione per exteriorem aquæ ablutionem, ac per verbum sacramentale confertur, gratiamque per sensibile signum illud impertit.

Ad 2. Pœnitentia publica solo ritu, externaque disciplina a pœnitentia secreta distinguitur, tanquam istius appendix; & ideo utraque unum constituit Sacramentum.

Ad 3. S. Thomas in suppl. tertiæ partis q. 37. a. 1. ad 2. ait, „ quod divisio Ordinis non „ est totius integralis in suas partes, neque to„ tius universalis, sed totius potentialis, cujus „ hæc est natura, quod totum secundum com„ ple-

„ pletam rationem est in uno, in aliis autem „ est aliqua participatio ipsius. Et ita est hic; „ tota enim plenitudo Sacramenti hujus est in „ uno Ordine, scilicet Sacerdotio, sed in aliis „ est quædam participatio Ordinis.„ Et ideo „ omnes Ordines sunt unum Sacramentum. " Similia leges apud S. Bonaventuram in 4. d. 24. p. 1. a. 2. q. 4.

Ad 4. Professio Monastica non alia ratione a quibusdam Græcorum dicitur Sacramentum, nisi quatenus per eam sacris mysteriis Viri religiosi initiantur, aut saltem devovent se sacræ cuidam militiæ; cum nullam talis professio largiatur sanctitatem, nisi ob devotionem, humilitatemque voventium, qua novam vitam inchoare dicuntur; ac propterea professio illa secundum Baptisma vocatur.

Ad 5. Aqua benedicta non a Christo, sed ab Ecclesia institutionem accepit; neque ad remissionem venialium peccatorum *per se* valet, neque gratiam ex opere operato confert; sed ex opere operantis, ex devotione scilicet eorum qui asperguntur, & ex precibus Ecclesiæ contra dæmonum insidias, & contra venialia peccata vim habet, ut Sacramentale quoddam, non ut verum ac proprium Sacramentum. Quod idem asserendum est de sacris cineribus qui in feria quarta quando quadragesimale jejunium inchoatur, fidelium capitibus imponuntur; idem quoque dicendum de Cereis, palmarum ramis, aliisque Sacramentalibus, quæ passim in Ecclesia usurpari videmus.

Objicies 5. Lotio pedum est verum novæ legis Sacramentum: ergo plura sunt Sacramenta, quam septem. Probatur antecedens. Est enim

enim visibile signum, externoque ritu peragitur, non secus ac ipse Baptismus: unde Joan. 13. v. 5. legitur, quod Jesus *mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum*. Adnexam quoque habet gratiæ promissionem; nam Christus ibi v. 8. Petro dixit: *Si non la vero te, non habebis partem mecum*. Habet tandem divinum præceptum, dicente eodem Christo v. 14. *Vos debetis alter alterius lavare pedes*. Ergo pedum lotio omnia comprehendit, quæ ad veri Sacramenti rationem requiruntur.

Resp. Christum Apostolorum pedes non idcirco lavisse, ut institueret efficax signum aliquod gratiæ conferendæ; sed ut humilitatis præberet exemplum, & ad internam animi munditiem hortaretur Apostolos, qui mox futuri erant corporis sui sanguinisque participes. Hinc aqua illa in pelvim missa ad lavandos pedes non dicitur *lavacrum vitæ*, aut *regenerationis*, aut *renovationis*, aut *remissionis peccatorum*, quemadmodum Baptisma vocatur. Neque ea Christi verba: *Si non lavero te, &c.* promissionem gratiæ continent; sed ostendunt Petrum non habiturum fuisse cum Christo partem, nec ulterius futurum Domini familiarem & amicum, ob inobedientiam, non ob alicujus Sacramenti contemptum. Denique & illud: *Vos debetis &c.* exercitium sanctæ humilitatis & charitatis insinuat. *Si ergo*, inquit Christus, *ego lavi pedes vestros Dominus, & Magister; & vos debetis alter alterius lavare pedes: exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*. Quibus proculdubio docet impendendum esse proximo quodlibet humanitatis officium, neque, ubi id aliorum salus expostulet, in-

infima atque vilissima ministeria fugienda esse; quum omnium Dominus, ac Magister linteo præcinctus discipulorum pedes laverit, & exterserit.

Non igitur inter novæ legis Sacramenta pedum lotio recensenda est. Hinc diversa fuit Ecclesiæ disciplina, & praxis in usurpanda ejuscemodi lotione: ut enim scribit Augustinus ad Januarium epist. 55. n. 33. *Ne ad ipsum sacramentum Baptismi videretur pertinere, multi hoc in consuetudinem recipere noluerunt. Nonnulli etiam de consuetudine auferre non dubitaverunt. Aliqui autem, ut hoc & sacratiore tempore commendarent, & a Baptismi sacramento distinguerent, vel diem tertium octavarum, vel etiam ipsum octavum, ut hoc facerent, elegerunt.*

Postremo & illud observandum adjungimus, quod nempe ut aqua, sive elementum, aut materia alia naturam induat Sacramenti, gratiamque producat, oportet, ut verbis, quæ formæ vicem gerunt, determinetur ad eandem gratiam producendam. Atqui neque Christus dum discipulorum pedes lavit, neque Sacerdotum quispiam exemplo Christi lotionem illam exercens, determinavit unquam consecratoriis verbis aquæ elementum ad gratiam efficiendam. Ergo pedum lotio nunquam ad Sacramenti dignitatem evecta est.

Sed dices. S. Ambrosius in lib. de Mysteriis cap. 6. n. 32. scribit: *Mundus erat Petrus, sed plantam lavare debebat; habebat enim primi hominis de successione peccatum: quando eum supplantavit serpens, & persuasit errorem. Ideo planta ejus abluitur, ut hæreditaria peccata tollantur; nostra enim propria per Baptismum relaxantur.* Et in lib. 3. de Sacram. c. 1. n. 5. refel-

lens eos, qui asserebant, non in mysterio lavari pedes baptizatorum, sed in signum humilitatis, veluti dum hospites excipiuntur, ait: *Aliud est humilitatis, aliud sanctificationis. Denique audi quia mysterium est, & sanctificatio: Nisi lavero tibi pedes, non habebis mecum partem.*

Item Bernardus in serm. de Cœna Domini n. 2. lotionem pedum inter Sacramenta connumerat, inquiens: *In hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua investire curavit suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hoc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hoc Eucharistiæ participatio, ad hoc pedum ablutio, ad hoc denique ipse Baptismus initium Sacramentorum omnium.* Ac deinde n. 4. probat pedum lotionem non fuisse solum factam ad humilitatis exemplum, verum etiam ut Sacramentum ad peccatorum expiationem; ait enim: *Vis autem nosse, quod pro Sacramento illud est, non pro solo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictum est, Si non lavero te, non habebis partem mecum. Aliquid igitur latet, quod necessarium est ad salutem, quando sine eo nec ipse Petrus partem haberet in regno Christi & Dei.*

Auctor etiam sermonis de ablutione pedum inter opera Cypriani scribit: *Ait Dominus, Nisi lavero te, non habebis partem mecum. Paulatim mysterii hujus declaratur necessitas, quam conditio proposita inevitabilem reddit*; indeque subjungit: *Hoc lavacrum quotidianis est excessibus institutum.* Quibus similia profert S. Eligius Noviomensis Episcopus hom. 4. in Cœna Domini.

Resp. Ambrosium non alio in sensu dixisse, quod abluantur pedes, ut hæreditaria peccata tollantur, nisi quatenus concupiscentia, serpen-

tis

tis fraude ingenerata, per quam quotidie in plura peccata prolabimur, pedum lotione, & humilitatis exercitatione frenatur; atque ita pedum lotio peccati inquinamenta non delet, sed tribuit aliquod sanctificationis auxilium. Seipsum exponit Ambrosius in lib. 3. de Sacram. c. 1. n. 7. *In Baptismate omnis culpa diluitur. Recedit ergo culpa; sed quia Adam supplantatus a diabolo est, & venenum ei effusum est supra pedes, ideo lavas pedes; ut in ea parte, in qua insidiatus est serpens, majus subsidium sanctificationis accedat, quo postea te supplantare non possit. Lavas ergo pedes, ut laves venena serpentis. Ad humilitatem quoque proficit, ut in mysterio non erubescamus, quod dedignamur in obsequio.*

Ob eandem etiam rationem citato mox in lib. n. 5. scripsit Ambrosius, in lotione pedum latere mysterium sanctificationis, nec esse illam eodem loco tenendam, quo habetur ablutio hospitum facta ad solam honestatem hospitii. Est enim ritus sacer, ac mysticus, quo significatur egere nos præter gratiam, quam conferunt principalia Sacramenta, quotidiana oratione, charitate, & humilitate; ut venialia in pulvere pedum expressa nobis divinitus condonentur, & ne concupiscentia nobis vitio primi hominis inseminata, in graviora flagitia, æternamque perditionem impellat.

Tandem Ambrosius in citato lib. 3. de Sacr. c. 1. n. 5. haud obscure significat lotionem pedum ceremoniam quandam esse receptam consuetudine Mediolanensis Ecclesiæ; & ad disciplinam solummodo pertinere, non autem Sacramentum esse proprie dictum, aut ad dogma spe-

ctare. Inquit enim: *Non ignoramus, quod Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cujus typum in omnibus sequimur, & formam: hanc tamen consuetudinem non habet, ut pedes lavet.*

Eadem quoque est Bernardi sententia, qui citato in loco ait quidem pedum ablutionem esse Sacramentum, sed non proprie dictum conferens peccatorum remissionem; est enim Sacramentum late acceptum significans remissionem peccatorum quotidianorum, & aspersionem pravarum affectionum, quae non pedum lotione purgantur, sed largitate divina; quam in Dominica oratione quotidie postulamus. Quare etsi Bernardus pedum ablutionem inter Sacramenta recenseat simul cum Eucharistia, & Baptismo; innuit tamen adesse discrimen, quod ista duo sint signa gratiae efficacia, ideoque sint propria Sacramenta; a lotio pedum significet, non operetur remissionem venialium peccatorum. Et quidem in eodem sermone n. 2. de Baptismo ait: *Quae est ergo gratia, unde per Baptismum investimur? Utique purgatio delictorum.* De Eucharistia etiam n. 3. inquit: *Duo illud Sacramentum operatur in nobis: ut videlicet & sensum minuat in minimis, & in gravioribus peccatis tollat omnino consensum.* At nihil tale S. Pater de lotione pedum affirmat. Ait quidem in hac latere Sacramentum, scilicet quotidianorum peccatorum remissionem; sed non ait remissionem istam ipsamet pedum ablutione conferri. Nam si ipsa pedum lotio ad venialia expianda requireretur, non quod ea lotione significatum est; non semel in anno pedes sacro ritu lavandi essent, sed omni prorsus die; cum quotidianis peccatis quotidiana sint adhibenda remedia.

Sed

Sed ipsum juvat audire Bernardum, eo in loco n. 4. ita scribentem: *Unde scimus, quia ad diluenda peccata, quæ non sunt ad mortem, & a quibus plane cavere non possumus ante mortem, ablutio ista pertineat? Ex eo plane, quod offerenti manus & caput ad abluendum responsum est: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet. Lotus enim est, qui gravia peccata non habet, cujus caput, idest intentio, & manus, idest operatio, & conversatio munda est: sed pedes, qui sunt animæ affectiones, dum in hoc pulvere gradimur, ex toto mundi esse non possunt; quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curiositati plusquam oportet, cedat animus vel ad horam. In multis enim offendimus omnes.* Ac postremo innuens horum peccatorum remedium ita concludit: *Nemo perniciosa securitate dormitet... quoniam, ut audivit Petrus, nisi laverit ea Christus, non habebimus partem cum eo. Nec ideo tamen pro eis necesse est nimis esse sollicitos; ignoscet facile, imo & libenter, si tantummodo nos agnoscamus... Hinc est quod in oratione, quam ipse constituit, quotidie pro peccatis illis voluit nos orare.* Quibus profecto verbis non asserit Bernardus venialia peccata per pedum lotionem expiari, sed per agnitionem propriæ infirmitatis, & per assiduam orationem.

Neque oppositum sensit Arnoldus Bonæ-Vallis, auctor, ut fertur, sermonis illius de ablutione pedum. Commendat enim *mysterii hujus necessitatem*, quia necessarium nobis est, ut Christi exemplo non dedignemur humilitatis officia in alterutrum exercere; quoniam *ad expiationem proficit humilis pietas, & pia humilitas*, & per ablutionem pedum *recte cognitam & intellectam* ad-

adhærentes animæ sordes quotidiana satisfactione lavantur. Ubi non ait, lavari sordes ipsa pedum materiali ablutione, sed *ablutione recte cognita & intellecta*; idest, quotidiana satisfactione, sive humilitate quotidie exercenda.

Tandem id ipsum docuit S. Eligius, & quoniam eo tempore reconciliatio pœnitentium fiebat feria v. in Cœna Domini; ideo ille in laudata homilia admonet lavandos esse pedes ad reconciliationem obtinendam, idest dimittenda invicem esse peccata, atque in signum fraternæ reconciliationis pedes invicem abluendos. *Nos quoque*, ait, *Christi exemplo, & mandato commoniti, & corporaliter hoc agere, & multo magis spiritaliter debemus invicem pedes lavare; hoc est, alterutrum peccata dimittere, & pro eisdem a Deo dimittendis invicem exorare*.

Hic postremo restat, ut breviter aliquid de Sacramentorum novæ legis necessitate, & dignitate notemus. Quod ad primum attinet, extat Canon IV. sess. VII. Concilii Tridentini, qui sic habet: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit*. Necessaria sunt igitur Sacramenta, tanquam justificationis nostræ instrumentales causæ, quæ indita sibi a Deo virtute conferunt sanctitatem.

Neque tamen Sacramenta omnia singulis necessaria sunt, ut in adducto Canone legitur: nam Baptismus, & Pœnitentia relate ad eos qui vel originali, vel actuali peccato fœdantur, sunt Sacramenta necessaria necessitate medii; sive sunt medium necessarium, sine quo, ex Christi in-

institutione, æterna salus comparari non potest. Ordo autem & Matrimonium non sunt singulis necessaria; cum homo libertate præditus nequeat, nisi causa impellente, sive Ecclesiæ ministerio, sive vinculo conjugali constringi: sunt tamen necessariá necessitate medii relate ad Ecclesiam universim inspectam; nam sine Ordine non posset Corpus Dominicum consecrari, neque posset lapsis beneficium absolutionis impendi; & sine Matrimonio non possent cum sanctitate nuptiarum Ecclesiæ filii procreari.

Præterea, Confirmatio, & Eucharistia necessariæ sunt omnibus adultis necessitate divini præcepti; cum Christus horum Sacramentorum receptionem omnibus fidelibus adultis injunxerit; sicut & eisdem, dum periculose ægrotant, Extremæ Unctionis recipiendæ præceptum impositum fuit. Hæc autem fusius exponentur, quum infra de singulis in specie Sacramentis agemus.

Quod vero spectat ad Sacramentorum dignitatem, ita Synodus Tridentina in sess. 7. can. 3. contra recentiores hæreticos definivit: *Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.* Inter cetera autem novæ legis Sacramenta dignissimum est illud Eucharistiæ: ut enim laudata Synodus in sess. 13. cap. 3. ait: *Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum ceteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem: verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur: at in Eucharistia ipse sanctitatis Auctor ante usum est.* Etsi autem Eucharistia quoad substantiam longe reliqua Sa-

crementa præcellat; singula tamen peculiarem habent effectum, quo unice considerato præstantiora sunt reliquis. Ita præstat Baptismus in abluenda originali macula, præcellit Pœnitentia in reconciliatione lapsorum, sicque de ceteris eodem modo dicendum est. Lege Catechismum Romanum in p. 2. c. 1. n. 22.

CAPUT VIII.

Ubi de Sacramentorum novæ legis Auctore breviter disputatur.

FErunt aliquos olim de Schola Theologos autumasse, quod Apostoli, pro concessa sibi a Christo Domino potestate, nonnulla instituerint Sacramenta, ac præsertim Confirmationem, & Unctionem extremam: ex quo liquido constat, eosdem Theologos non putasse, quod omnia novæ legis Sacramenta a Christo immediate fuerint instituta.

At postquam Tridentina Synodus in sess. 7. can. 1. definivit, omnia novæ legis Sacramenta a Christo instituta fuisse, nemo unquam denegavit, Christum immediatum fuisse Sacramentorum omnium Auctorem; ita nimirum, ut CL. quidam Viri affirmare non dubitaverint, immediatam institutionem istam ad fidei decreta spectare; quod hic inferius expendemus.

Quærere hic quoque Scholastici solent, num potestas instituendi Sacramenta communicari possit simplici creaturæ, quæ nempe Deo hypo-

sta-

ſtatice unita non ſit. Hac autem in re etſi diſcrepantes circumferantur opiniones, invicem tamen illæ facile conciliantur, ſi multiplex diſtinguatur poteſtas, ut mox dicemus. Interim ſit

Propoſitio 1. Chriſtus omnia Sacramenta novæ legis inſtituit, & quidem immediate.

Probatur 1. pars. Inſtitutum a Chriſto fuiſſe Baptiſmum apparet ex Matth. c.ult. v.18. Euchariſtiam vero ex Matth. 26. v.26. Et Pœnitentiam Joan. 20. v. 21. ubi quoque Ordinem inſtituiſſe videtur; quem præterea inſtituiſſe credendum eſt, cum Lucæ 22. Euchariſtiam inſtituens, eam conficiendi Apoſtolis tradidit poteſtatem, dicens v. 19. *Hoc facite in meam commemorationem.*

Tria autem reliqua Sacramenta, videlicet Confirmationem, Unctionem Extremam, & Matrimonium, a Chriſto inſtituta fuiſſe Scripturæ quidem expreſſe non docent; at cum de eiſdem Sacramentis mentio in Scripturis occurrat, tunc illa a Chriſto inſtituta fuiſſe æquum eſt credere, quum, ut refert Lucas Act. 1. Chriſtus poſt paſſionem ac reſurrectionem ſuam per dies quadraginta Diſcipulis apparens, loquebatur eis *de Regno Dei*, de Eccleſia ſcilicet; ad cujus profecto ædificationem, & adminiſtrationem fides, & Sacramenta conducunt. Hinc rectiſſime S.Leo in ſerm. 1. de Aſcenſione c. 2. ait: *Non ergo ii dies, dilectiſſimi, qui inter reſurrectionem Domini, aſcenſionemque fluxerunt, otioſo tranſiere decurſu: ſed magna in eis confirmata Sacramenta, magna ſunt revelata myſteria.*

Præterea S. Ambroſius in lib. 4. de Sacram. c. 4. ſcribit: *Auctor Sacramentorum quis eſt, niſi Dominus Jeſus? De cœlo iſta Sacramenta venerunt.* Ait etiam Auguſtinus in lib. de vera Re-

Religione c. 17. *Ab ipsa Dei Sapientia homine assumpto, a quo in libertatem vocati sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est, sub uno Deo liberæ multitudinis continerent*. Unanimem denique Patrum traditionem secuta Synodus Tridentina in sess. 7. can. 1. taliter definivit: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, ... anathema sit.*

Accedit & ratio: nam instituere Sacramenta nihil est aliud, quam virtutem producendi gratiam rebus sensibilibus impertiri: ergo cum res sensibiles ex seipsis nullam habeant cum gratia proportionem, oportuit, ut ab Auctore gratiæ Christo virtutem illam acciperent.

Probatur 2. pars. Paulus in 1. ad Cor. c. 3. v. 4. & 5. retundens quorumdam zelum ac contentionem, qui in partes eorum, a quibus Sacramenta recipiebant, facto schismate abibant, ait: *Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? Ministri ejus, cui credidistis*. Et eadem in epist. c. 4. v. 1. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Petrus quoque in epist. 1. cap. 4. v. 10. omnes Ecclesiarum Doctores appellat *dispensatores multiformis gratiæ Dei*. Si autem cuipiam tanta collata esset dignitas & facultas, ut dici posset Sacramentorum institutor, & auctor, nonne id potius, quam mortalibus ceteris, datum fuisset Apostolis? At hi mysteriorum fuere tantummodo dispensatores: ergo &c.

Hinc Tridentina Synodus in sess. 21. cap. 2. ita Apostolis, & Ecclesiæ tribuit potestatem instituendi ritus, & cæremonias, quæ in sacrorum mysteriorum celebratione servantur, ut illis

lis deneget facultatem immutandi, quæ ad horum substantiam pertinere noscuntur. En Concilii verba: *Declarat sancta Synodus, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Id autem Apostolus non obscure visus est innuisse, cum ait: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Dicendum est igitur, quod Sacramenta omnia immediate a Christo fuerint instituta; nullum autem ab Apostolis, vel a quibuscunque Ministris Ecclesiæ.

Hujusce autem rei perspicuam rationem adducit Angelicus Doctor in 4. d. 17. q. 3. a. 1. q. 1. *Quia Ministri Ecclesiæ instituuntur in Ecclesia divinitus fundata: Et ideo institutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationem Ministrorum, sicut opus creationis præsupponitur ad opus naturæ. Et quia Ecclesia fundatur in fide, & in Sacramentis; ideo ad Ministros Ecclesiæ novos articulos fidei edere, aut editos removere, aut nova Sacramenta instituere, aut instituta removere, non pertinet; sed hoc est potestatis excellentiæ, quæ soli debetur Christo, qui est Ecclesiæ fundamentum.*

Postremo, Deus per se & immediate Sacramenta antiquæ legis instituit; etsi illa essent egena infirmaque elementa: majori ergo cum ratione dicendum est, quod per se & immediate instituerit Sacramenta novæ legis, quæ perfectiora sunt, gratiamque non modo significant, verum etiam largiuntur.

Objicies 1. Quæ scripta non sunt, retinentur tan-

tanquam *ab Apostolis*, *vel plenariis Conciliis*, *quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas*, *commendata atque statuta*; juxta Augustini regulam in epist. 54. ad Januarium. Cum ergo in Scripturis omnium Sacramentorum institutio non legatur, profecto consequitur, nonnulla ab Apostolis, vel ab universali aliqua Synodo instituta fuisse.

2. Auctor sermonis de Ablutione pedum ait: *Ipse summus Sacerdos sui est Sacramenti institutor & auctor: in ceteris homines Spiritum Sanctum habuere doctorem; & sicut par est Spiritui Sancto, & Christo divinitas, ita in suis institutis aequa est auctoritas & potestas: nec minus ratum est, quod dictante Spiritu Sancto Apostoli tradiderunt, quam quod ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri praecepit*. Ex quibus inferri videtur, solum Eucharistiae Sacramentum habere Christum auctorem, reliqua autem ab Apostolis instituta.

3. Uti Bellarminus, aliique recensent, Hugo Vict. lib. 2. de Sacram. p. 15. c. 2. & Magister lib. 4. d. 23. negant a Domino institutam Unctionem extremam. Item Alex. Alensis in p. 4. q. 9. m. 1. ac S. Bonaventura in 4. d. 7. a. 1. q. 1. tenent Sacramentum Confirmationis institutum post Apostolorum mortem in Concilio Meldensi. Tum idem Alensis q. 34. m. 3. & S. Bonaventura d. 17. a. 1. q. 3. asserunt, non a Christo, sed ab Apostolis institutum Poenitentiae Sacramentum. Hanc denique immediatam institutionem alii etiam de Schola aliquando vel Apostolis, vel eorum Successoribus tribuerunt.

Resp. ad 1. quod licet in Scripturis mentio institutionis quorundam Sacramentorum expresse non fiat; nihil tamen inde contrarium asser-

tio-

tioni nostræ deducitur, tum propter rationem superius indicatam, tum quia præter Scripturam etiam Traditionem agnoscimus tanquam fidei normam, & irreformabilem regulam veritatis: cujus autem locupletissimam testem habemus Tridentinam Synodum Œcumenicam a Romano Pontifice confirmatam, & ab Ecclesia universali receptam.

Augustinus in citata ad Januarium epistola tria distinguit, primum Sacramenta a Domino instituta, sicuti sunt Baptismus, & Dominici Corporis communicatio: deinde ea, quæ ab universa servantur Ecclesia, ut anniversaria solemnitas Passionis, & Resurrectionis, & Ascensionis Christi, & Adventus Spiritus Sancti: ac tandem illa, quæ per loca terrarum, regionesque variantur, ut jejunium Sabbati. Apertissimum est autem in verbis, quæ objiciuntur, S. Doctorem loqui de iis, quæ secundo loco posita sunt; ideoque nihil inde concluditur; nisi in Ecclesia præter Sacramenta retineri alia commendata & statuta, quæ si serventur ab universa prorsus Ecclesia, cujusmodi sunt prædictæ solemnitates, quamvis scripta non sint, retinenda sunt tamen; quoniam ex illorum universali consuetudine patet, aut fuisse ab Apostolis tradita, aut in Œcumenicis Synodis definita. Denique S. Doctor eo in loco Baptismum, & Eucharistiam exempli dumtaxat causa profert; proindeque sicuti alia Sacramenta non denegat, ita neque denegat immediatam aliorum Sacramentorum institutionem,

Quod secundo loco adductum est, ad rem omnino non pertinet. Dum enim sermonis illius Auctor ait homines in ceteris Spiritum Sanctum

ctum habuisse Doctorem, non affirmat ab hominibus instituta cetera Sacramenta, sed ea tradita fuisse, quæ celebrationem Sacramenti Eucharistiæ respiciunt; puta sacram liturgiam, jejunium, & alia, quæ Apostolicâ traditione didicimus. Ait enim non minus ratum esse, quod Christus in sui commemorationem fieri præcepit, quam ea quæ dictante Spiritu Sancto tradiderunt Apostoli; eodem ferme modo, quo Paulus in 1. ad Cor. c. 11. v. 24. postquam luculenter exposuit Domini præceptum: *Hoc facite in meam commemorationem*, ibidem v. 34. subjunxit: *Cetera autem, cum venero, disponam*. Vide quæ supra ex Tridentino Concilio adducta sunt, & quæ immediate eodem in loco subduntur.

Ad 3. respondentes advertimus, Seraph. Doctorem in 4. d. 7. 1. v. a. 1. neque sententiam nostram uti falsam refellere, neque affirmare, quod in Meldensi Concilio Confirmationis Sacramentum fuerit institutum. Sed tanquam probabilius arbitratur, quod Christus Sacramentum illud minime dispensaverit, & quod neque ipse, neque Apostoli ejusdem Sacramenti formam *in specie* determinaverint; ita nempe, ut institutionis nomine *specificam*, ut ajunt, formæ determinationem intelligere videatur; quemadmodum legenti S. Doctoris verba, sensumque expendenti non difficulter apparet.

Simili etiam modo de institutione Unctionis extremæ loquitur S. Bonaventura in 4.d.23.a.1.q.2. quod sane Sacramentum a Christo institutum, & per Jacobum Apostolum *fidelibus commendatum, ac promulgatum*, aperte asserit Tridentina Synodus in sess. 14. cap. 1. Cui quidem sententiæ non repu-

pugnat S. Doctor citato mox in loco.

Neque Doctor eximius denegavit unquam Pœnitentiæ Sacramentum institutum a Christo fuisse, cum citato in loco aperte scribat, *quod absolutionem, sive potestatem absolvendi Dominus instituerit, qui potestatem clavium concessit*. Tantum itaque ait, *quod Dominus confessionem per se non instituerit*, sive usurpaverit. *Cum autem Ecclesia fuit instituta, & labi homines cœperunt, tunc remedium ne desperarent, vel contemnerent, publicari oportuit; & ideo per Apostolos confessio debuit institui, auctoritate sibi a Domino tradita in clavibus sibi datis*. Lege Seraph. Doctorem in Breviloquio p. *6*. c. 4.

De aliis vero Auctoribus affirmamus, quod eorum aliqui institutionis nomine promulgationem, & ministrationem expresserint. Quod si quidam ajunt, Confirmationem fuisse in Meldensi Concilio institutam, graviter hallucinantur; constat enim Meldensem Synodum anno tantum 845. coactam, quum permulti Patres Confirmationis jam antea meminissent. Dumtaxat autem Synodus illa decrevit, ne Chorepiscopi Chrisma confecrent, neque Episcopi alio tempore, quam quinta feria majoris hebdomadæ illud conficiant, neque ipsi, sive illorum ministri exigant denarios, vel munuscula quælibet a confirmandis. Tandem peculiare paucorum Doctorum placitum ineluctabilis Theologicus locus esse non potest, neque valet firma statutæ assertionis momenta convellere. Ceterum Alensis noster, præsertim quod ad Pœnitentiam pertinet, tum ab aliis, tum etiam a CL. P. Berti defenditur, idemque Irrefragabilis Doctor in p. 4. q. 8. m. 2. a. 1. apertissime scribit, quod

Sa-

Sacramentum confirmationis , & extremæ unctionis dedit Christus per Apostolos. Neque objecto in loco vel verbum legitur de Meldensi Concilio, In 4. vero p. q. 14. m. 1. ubi id affirmare videtur, loquitur de determinatione specifica materiæ, & formæ Confirmationis, non asserendo , sed opinando dumtaxat.

Propositio 2. Non est fidei dogma, quod Sacramenta omnia a Christo immediate fuerint instituta.

Probatur. Nullum satis firmum ex auctoritate momentum habemus, quo fide divina credere teneamur, omnia, & singula novæ legis Sacramenta immediate ac per seipsum a Christo Domino instituta fuisse. Non quidem ex Dei verbo scripto, vel tradito, ex quo licet id uti probabilius inferatur, non tamen evidenter apparet. Neque ex Ecclesiæ definitione: nam citatus Tridentini Concilii Canon Novatorum dumtaxat perstringit errorem ajentium, a Christo Baptismum & Eucharistiam solummodo fuisse instituta, reliqua vero Sacramenta pro hominum arbitrio fuisse conficta; contra hos igitur Synodus Tridentina eo in sensu Sacramenta omnia a Christo instituta fuisse decrevit, quod ea hominum figmenta non sunt. Hinc CL. Viri, quos inter Estius, Tournely, Berti, aliique complures affirmant, Tridentinam Synodum consulto a particula *immediate* abstinuisse, quod sciret rem esse hinc inde inter Scholasticos agitatam.

℣. At objicit Bellarminus. Nisi Tridentina Synodus statuisset singula Sacramenta a Christo immediate instituta fuisse, frustra citatum canonem posuisset; cum nemo unquam dubitaverit, quin

quin saltem mediate Sacramenta a Deo sint instituta.

Præterea sess. 14. can. 1. Concilium sese explicat, dum ait: *Instituta est autem sacra hæc Unctio infirmorum, tanquam vere, & proprie Sacramentum novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum fidelibus commendatum, ac promulgatum.* Ubi profecto promulgatio sola Jacobo, immediata vero Sacramenti hujusce institutio Christo tribuitur.

Denique in sess. 21. cap. 2. declarat, Ecclesiam habere potestatem immutandi ritus Sacramentorum, *salva tamen illorum substantia*; ob id nempe, quod Sacramenta omnia quoad substantiam non ab alio, sed tantum a Christo immediate fuerint instituta.

Resp. neminem sane ex Catholicis dubitasse, quin mediate saltem Sacramenta omnia a Christo fuerint instituta; at id negarunt hæretici. Nam Melanchthon in Locis communibus Confirmationem vocat *cæremoniam otiosam*, & Calvinus lib. 4. instit. c. 19. §. 17. pœnitentiam dicit esse *mendacium & imposturam*, & ut alios omittamus, Lutherus in lib. de captivit. Babyl. Unctionem extremam *deliramentum* appellat. Contra ejuscemodi ergo blasphemias Sancta Synodus definivit, quod Sacramenta omnia a Christo sint instituta; quatenus nullum eorum est superstitiosus ritus, nullum impostura, nullum inane vanumque figmentum: de immediata autem institutione nullam edidit fidei definitionem.

Ad 2. eadem responsio est. Cum enim Lutherus assereret Unctionem extremam institutam a Jacobo Apostolo, aut ab Ecclesia, *propria*

auctoritate, Tridentini PP. rectissime docuerunt illam a Christo institutam, & a Jacobo Apostolo promulgatam; quoniam nec Jacobus, nec quispiam alter propria auctoritate Sacramentum istud invexit. Hæretici enim, ut extremam Unctionem facilius eliminarent, Sententiarum Magistro hanc impegere calumniam, quod opinatus sit, Jacobum suomet libito, non Spiritu Sancto dictante Unctionem ipsam induxisse; quam calumniam expungit Controv. x. Albertus Pighius, demonstrans quomodo veteres Scholastici, qui putarunt Sacramenta aliqua ab Apostolis instituta, rati nunquam fuerint, quod hoc præstiterint ex seipsis, nullaque a Domino potestate suffulti.

Ad 3. Citato in loco Synodus Tridentina declarat, in Sacramentis posteaquam instituta sunt, non posse immutari substantiam, sed cæremonias dumtaxat & ritus, ipsis Sacramentis permanentibus, quæ cum plurimum sint necessaria, in desuetudinem, cum ritibus antiquitatis, abire non possunt: num vero primum Sacramenta a Christo immediate sint instituta, Tridentina Synodus eo in loco, expressa saltem definitione, nequaquam affirmat.

Ut denique ad id responsum demus, quod quærere Scholastici consueverunt, num videlicet simplici creaturæ possit communicari potestas instituendi Sacramenta, notamus, quod triplex hac in re potestas passim distinguatur in Scholis. Prima dicitur *auctoritatis*, quæ virtutem importat conferendi sensibilibus signis vim gratiæ productivam. Et hæc quidem potestas Dei propria est, neque potest alicui creaturæ communicari; solus enim Deus potest sensibili ele-

elemento talem conferre virtutem, ut corpus tangat, animamque sanctificet. Cum enim gratia sanctificans animam sit participatio divinæ naturæ, sitque arrha Spiritus Sancti, ac pignus cœlestis hæreditatis; nemo præter Deum nos valet ad consortium divinitatis evehere, nobisque tribuere Spiritum Sanctum, ac pignus, & arrham gloriæ, quæ a Dei beneplacito & promissione dependet. Hinc etsi creatura talem a Deo facultatem acciperet, ut statueret Sacramentorum symbola, atque pro arbitratu suo materiam determinaret, formamque præscriberet; semper tamen Deo tribuenda foret virtus supernaturalium donorum effectrix.

Altera potestas *excellentiæ* dicitur, sive *ministerii principalis*; quæ potestas Christo ut homini competit, & in eo consistit, quod in Sacramentis Christus suis meritis operetur, ut nempe de condigno gratiam mereatur: 2. quod eadem Sacramenta in Christi nomine celebrentur: 3. quod potuerit Christus Sacramentorum effectum absque ullo sensibili signo conferre. Hæc potestas adæquate sumpta creaturis communicari non potest. In ipsa enim hypostatica unione fundatur, & satisfactionem infiniti pretii præsupponit, per quod Christus omnia nobis gratiarum dona de condigno potuit promereri. At si inadæquate sumatur, communicari ipsam creaturis posse omnino nil vetat. Nam quod invocato creaturæ nomine conferantur Sacramenta, Deum posse docuit Augustinus tract. 5. in Joan. n. 7. scribens: *Potuit Dominus Jesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret baptismum suum tanquam vice sua, & transferre a se baptizandi potestatem, & consti-*

tuere in aliquo servo suo, & tantam vim dare baptismo translato in servum, quantam vim haberet baptismus datus a Domino. Hoc noluit ideo, ut in illo spes esset baptizatorum, a quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo servum ponere spem in servo. Et paulo post: *Intendite: Potuit hanc potestatem servis dare, sed noluit. Si enim daret hanc potestatem servis, idest, ut & ipsorum esset, quod Domini erat, tot essent baptismi, quot essent servi.*

Neque repugnat, quod creatura per acceptam a Domino potestatem alicui sensibili signo gratiam alligaret, cum illa hanc gratiam nequaquam efficeret. Posset etiam creatura absque visibilium Sacramentorum adminiculo gratiam ceteris impertiri, non quidem tanquam causa princeps, sed tanquam a suprema dependens: qua sane in re nihil contradictionis apparet. Non enim absolute potestas isthæc meritum exigit infinitum, cum Deus gratiarum suarum Dominus, eas possit, quando, & quomodolibet et placuerit, dispensare. Sicut ergo poterat per nudum hominem universos redimere, non tamen præscripta rigorosa satisfactione illa, quam exhibere non poterat, nisi Deus-homo, Christus Jesus; ita potuisset etiam puræ creaturæ largiri facultatem instituendi Sacramenta, non ita tamen, ut creatura illa gratiam ceteris conferendam eo promereretur pacto, quo eam Dominus Jesus, Deus-homo promeruit.

Tertia tandem potestas est *puri ministerii*, quæ delegata est ministris Ecclesiæ, & per quam illi Sacramenta a Domino Jesu instituta parant, efficiunt, ac dispensant. Atque de hac potestate inferius e vestigio disseremus. Majoris autem

tem claritatis causa de hoc postremo quæsito legi poterunt S. Thomas in p. 3. q. 64. qq. 2. 3. & 4. S. Bonaventura in 4. d. 5. a. 3. q. 1. & Ven. Scotus in 4. d. 1. q. 3.

CAPUT IX.

De Sacramentorum Ministris.

HUcusque de Sacramentorum institutione & auctore tractavimus, nunc oportet, ut de eorundem ministris agamus; qua in re neque nobiscum, neque secum invicem concordant hæretici. Lutherus enim in lib. de abroganda Missa privata impudentissime ac mendacissime scripsit: *Ego non dicam quod Papistæ dicunt, nullum Angelum, nec Mariam quidem ipsam consecrare posse: sed contra dico, si diabolus ipse veniret, & ego postea rescirem diabolum sic irrepsisse in officium pastoris Ecclesiæ specie hominis vocatum ad prædicandum, & publice in Ecclesia docuisse, celebravisse Missam, & absolvisse a peccatis, & tali munere functum esse juxta institutionem Christi, tunc cogeremur fateri, Sacramenta ideo non esse inefficacia, sed verum Baptismum, verum Evangelium, verum Sacramentum corporis, & sanguinis Christi nos accepisse.* Quibus sane verbis pestilentissimus hæresiarcha plures immiscet errores, duosque præsertim hoc in capite refutandos; primum nempe quod hominibus, & dæmonibus ex æquo ministerialem potestatem Sacramentorum attribuat: 2. quod

bi de Angelis, solutisque a corpore animabus dicta legantur, dicendum profecto est, solos homines, & quidem in corpore viventes, ordinarios Sacramentorum esse ministros: quod potest & aliis Scripturarum textibus facillime comprobari.

Id præterea demonstratur ex Patribus, qui Sacerdotes plurimum honorandos esse testantur, ex quo eorum potestas neque Angelis, neque Archangelis sit collata. Omnium instar sit Chrysostomus, qui in lib. 3. de Sacerdotio ita scribit: *Qui terram incolunt, in eaque commorantur, ad ea, quæ in Cœlis sunt dispensanda commissi sunt, potestatemque acceperunt, quam neque Angelis, neque Archangelis dedit Deus. Neque enim illis dictum est: Quæcunque ligaveritis in terra, &c.*

Suffragatur & ratio. Nam cum Ecclesia sit visibilis, cumque Christus Dominus sensibilibus etiam signis ad fovendam Christiani populi unionem alligaverit sanctificandi virtutem; congruum idcirco fuit, ut pariter hominibus in corpore viventibus Sacramentorum ministerium crederetur. Unde Ven. Scotus in 4. d. 6. q. 1. a. 3. scribit: *Congruum est ab homine viatore conferri baptismum, & non ab Angelo aliquo; tum quia Christus qui instituit, homo fuit: tum quia in Sacramento est aliquid sensibile, & aliquid spirituale; & per consequens magis congruit ministro utenti sensu, & intellectu, quam pure intellectuali; & tertio quia per susceptionem baptismi adscribitur aliquis, ut sit membrum Ecclesiæ militantis; ergo congruum est hoc fieri per aliquem in illa Ecclesia.*

Propositio 2. Possunt SS. Angeli, & Justorum Animæ in Cœlo regnantes per extraordinariam potestatem Sacramenta conficere.

Probatur ex S. Thoma in p. 3. q. 64. a. 7. ubi ait: „ Tota virtus Sacramentorum a passio-
„ ne Christi derivatur, quæ est Christi secun-
„ dum quod est homo, cui in natura confor-
„ mantur homines, non autem Angeli: sed po-
„ tius secundum passionem dicitur modico ab
„ Angelis minoratus, ut patet Heb. 2. & ideo
„ ad homines pertinet dispensare Sacramenta,
„ & in eis ministrare, non autem ad Angelos.
„ Sciendum tamen, quod sicut Deus virtutem
„ suam non alligavit Sacramentis, quin possit
„ sine Sacramentis effectum Sacramentorum con-
„ ferre; ita etiam virtutem suam non alligavit
„ Ecclesiæ ministris, quin etiam Angelis possit
„ virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis.
„ Et quia boni Angeli sunt nuntii veritatis, si
„ aliquod sacramentale ministerium a bonis An-
„ gelis perficeretur, esset ratum habendum, quia
„ deberet constare hoc fieri voluntate divina,
„ sicut quædam templa dicuntur Angelico mini-
„ sterio consecrata. Si vero dæmones, qui sunt
„ spiritus mendacii, aliquod sacramentale mini-
„ sterium exhiberent, non esset ratum habendum.

Sed & Augustinus in lib. 2. contra epistolam Parmen. c. 15. inquit: *Nemo accipit sine dante, sed quod pertinet ad baptismi sanctitatem, adest Deus qui det, & homo qui accipiat, sive per seipsum donante Deo, sive per angelum, sive per hominem sanctum, sicut per Petrum, sicut per Joannem, sive per hominem iniquum &c.*

Hinc recensent historiæ, Angelos aliquando non solum Sacramenta dispensasse, verum etiam confecisse. Narrat enim Nicephorus Callistus in lib. 11. cap. 20. S. Amphilochium fuisse in Episcopum ab Angelis consecratum. Referunt

item

item non ignobiles Auctores, S. Augustinum quandoque de cœlis descendentem sacra peregisse. Tradunt præterea eximium Ecclesiæ Doctorem S. Bonaventuram, aliosque nonnullos sacra ab Angelis Synaxi fuisse refectos: aliaque ejuscemodi gesta narrantur, quibus apparet, SS. Angelos, Animasque beatas fuisse extraordinarios Sacramentorum ministros, ea conficiendo, vel saltem tantummodo dispensando.

Propositio 3. Singuli homines non sunt quorumlibet Sacramentorum ministri.

Probatur. Admittendum in Ecclesia est Presbyterorum ministerium, & Ordinis Sacramentum, scribente Apostolo, quod in Ecclesiæ corpore diversorum officiorum exercitium diversis committatur hominibus, *ut non sit schisma in corpore*, in 1. ad Cor. 12. 25. & quod idcirco constituti in Ecclesia sint Pastores, & Doctores a plebe diversi, *in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi*, ad Ephes. 4. 12. & quod ille dumtaxat hunc sibi honorem jure vindicet, *qui vocatur a Deo, tanquam Aaron*, ad Heb. 5. 4. Atqui si quilibet homines eandem in Sacramentorum administratione potestatem haberent, non esset in mystico Ecclesiæ corpore membrorum actuumque discrimen, omnesque sibi honorem assumerent, etiamsi vocati a Deo non essent.

Deinde, in veteri lege, in qua imperfectiora erant Sacramenta, non omnes etsi circumcisi essent, ea poterant ministrare, sed solummodo Sacerdotes. Hinc severe punitus est Rex Ozias, quod sacerdotale munus usurpare fuisset ausus, eidemque Sacerdotes constantissime restiterunt, ajentes, in 2. Paralip. c. 26. v. 18. *Non est tui officii, Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sa-*

Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de Sanctuario, ne contempseris. Multo ergo magis in nova lege, in qua Sacramenta sunt sanctiora, arcendi a sacro ministerio sunt, qui ad illud speciali vocatione ac consecratione non assumuntur, quamvis illi fuerint baptizati.

Et hæc sane fuit semper perpetua ac constans Ecclesiæ fides, & praxis; ideoque Osius Cordubensis Episcopus apud Athanasium ad Constantium Imperatorem ita scribebat: *Ne te immisceas rebus Ecclesiasticis, nec nobis his de rebus præcepta mandes: sed a nobis potius hæc edifcas: tibi Deus imperium tradidit, nobis Ecclesiastica concredidit.*

Hanc denique Ecclesiæ fidem verbis hisce exprimit, declaratque Synodus Tridentina in sess. 7. can. 10. *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

Objicies 1. contra 1. propos. Judas, qui diaboli membrum erat, Sacramenta confecit: ergo id ipsum præstare poterit diabolus caput hominum reproborum.

Deinde SS Angeli *omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis:* Hebr. c. 1. v. 14. Ergo poterunt illi ad animarum salutem Sacramenta conficere.

Postremo Beatorum Animæ retinent sacri Ordinis characterem: non ergo illis deneganda videtur potestas Sacramenta administrandi.

Resp. ad 1. Judam, aliosque reprobos hic viventes non habere potestatem administrandi Sacramenta, prout per malitiam sunt membra diaboli;

boli; sed prout instrumenta sunt Christi, qui sua Sacramenta non per bonos solum, sed & per malos homines voluit ministrari, si ad hoc rite ab Ecclesia fuerint ordinati.

Ad 2. Angeli *administratorii spiritus* appellantur, quia sunt Dei nuntii, hominumque custodes, ac inferiores Filio, cujus majestatem eo in loco commendat Apostolus: atque nos adjuvant precibus, monitis, patrocinio, non autem Sacerdotale officium exequendo.

Ad 3. Sancti, si destituti sunt corpore, ad visibilem non spectant Ecclesiam, & sacri Ordinis characterem non ad ministerium retinent, sed tantummodo ad ornatum. Si vero divinitus illi resurgerent, aut in assumpto corpore huc descenderent, essent ordinarii Sacramentorum ministri; juxta scilicet probabiliorem quorumdam Theologorum opinionem, quamvis alii oppositum tueantur.

Objicies 2. contra 2. propos. Angeli proprie non loquuntur: ergo sensibilem Sacramentorum formam proferre non possunt.

Resp. Angelos in assumptis corporibus vere ac proprie loqui, si locutionis nomine sensibilem verborum sonum, eorumque significationem intelligas. Nam ea verba, *Ego te baptizo*, prout elevata sunt a Deo, significant internam animæ ablutionem, sive ab Angelo, sive ab homine proferantur. Quamvis loqui per animata organa nequeant Angeli, sed solus id possit homo; ut etiam Aristoteles inquit in lib. 4. de hist. animal. c. 9.

Hic autem de malis Angelis notandum est, quod in loco supra citato ait Scotus: „ Si etiam malus Angelus in corpore assumpto baptizet, & constet, quod esset de præcepto „ Dei;

„ Dei; talis habendus esset pro baptizato: quia „ oportet malum Angelum etiam invitum obedire Deo. Sed non esset sine certa revelatione super hoc habita credendum, quod malus Angelus vere baptizaret; tum quia Deus non ministrat Sacramenta per exclusos finaliter a salute; tum quia si non esset arctatus de præcepto divino ad oppositum, supponendum est semper ipsum fraudulenter agere, nec complete facere ea, quæ essent necessaria ad salutem baptizati propter inimicitiam, quam habet ex invidia procedentem." Ex quibus apparet, 1. Subtil. Doctorem in ea opinione fuisse, quod possit Deus, *absolute loquendo*, præcipere malis etiam Angelis, ut baptisma conferrent, quamvis id juxta ordinariam legem non permittat. 2. patet, quam perperam sycophantæ nonnulli scripserint, eandem Scoti ac Lutheri fuisse sententiam.

Objicies 3. contra 3. propos. Nulla graduum disparitas inter fratres admittitur: atqui Christus est Sacerdos, & eos qui regenerantur, in fratrum suorum numerum recipit; unde Rom. 8. v. 29. dicitur *Primogenitus in multis fratribus:* ergo quilibet baptizatus Sacerdotio fungi potest, & Sacramenta conficere.

Resp. quod neque in bene instituta domo singuli fratres eundem tenent locum; neque adoptio gratiæ, per quam Christo Primogenito nostro cooptamur, tribuit omnibus cum jure ad gloriam etiam regiminis potestatem: sed ut singuli fratres mensæ simul accumbunt, eisque patresfamilias, aut majores natu alimenta distribuunt; ita omnes Christifideles in una Ecclesia, tanquam in eadem domo degentes, Dominico cor-

corpore saginantur ; sed laicis Episcopi , ac Presbyteri porrigunt Sacramentum.

Sed dices . Ex Scripturis aperte colligitur, quod in nova lege Fidelis quilibet sit Sacerdos: unde Petrus in epist. 1. c. 2. v. 5. ait : *Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini , domus spiritualis , sacerdotium sanctum , offerre spirituales hostias , acceptabiles Deo per Jesum Christum :* & versu 9. *Vos autem genus electum , regale sacerdotium , gens sancta , &c.* Tum Joannes in Apoc. c. 1. v. 6. scribit : *Fecit nos regnum , & sacerdotes Deo & Patri suo .*

Resp. Fideles metaphorico solum in sensu vocari Sacerdotes , in quantum Christo nomen dantes sese in Dei cultum consecrant , segregantque a cultoribus idolorum ; non quatenus exteriori ritu possint omnes sacrificium offerre , & Pastoris officium exercere . Nam si hoc sensu credentes omnes sacerdotio fungerentur , non dixisset Apostolus ad Hebr. 5. v. 4. *Nec quisquam sumit sibi honorem , sed qui vocatur a Deo , tanquam Aaron :* neque ad Ephes. 4. scripsisset , quod in Ecclesiæ corpore diversi statuti sint gradus , *ad consummationem Sanctorum in opus ministerii :* neque tandem Apostoli per manuum impositionem Presbyteros , & Diaconos ordinassent . Hinc bene S. Augustinus in lib. 20. de C. D. c. 10. exponens ea verba Apocalypsis 20. v. 6. *Erunt sacerdotes Dei* , ait : *Non utique de solis Episcopis & Presbyteris dictum est , qui proprie jam vocantur in Ecclesia Sacerdotes ; sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma , sic omnes Sacerdotes , quoniam membra sunt unius Sacerdotis ; de quibus Apostolus Petrus , Plebs , inquit , sancta , regale Sacerdotium .*

Et

Et sane eo loci Petrus non tantum sacerdotii meminit, sed & regni; inquit enim, *Regale Sacerdotium:* sicut igitur Christiani omnes sunt reges, quatenus suis dominentur affectibus, non quatenus rempublicam moderentur, omnesque summorum principum auctoritate sint prædіti: ita pariter dicendum est, omnes Christianos esse sacerdotes, in quantum caste viventes corpus suum sacrant in Dei templum, preces offerunt, & opera pietatis exercent; non in quantum evecti ad Ecclesiasticam Hierarchiam, verbi sacrorumque mysteriorum habeant potestatem, omnesque sacerdotali charactere sint insigniti.

Postremo citatis Petri verbis simillima sunt, quæ ad filios Israel Dominus per Mosen ait Exodi 19. v. 6. *Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta;* & tamen non inde deducitur in veteri lege omnes promiscue ad Sacerdotale ministerium fuisse provectos; immo a Deo puniti sunt laici sacrorum sibi ministerium arrogantes, ut contigit Sauli, Oziæ, & aliis. Ex Petri itaque verbis nequaquam infertur illa fictitia, communisque potestas sacra mysteria peragendi.

Objicies 4. Christus in ultima cœna omnibus fidelibus in persona adstantium Apostolorum ait, Lucæ 22. v. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*. Tum Matth. 28. v. 19. inquit; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Sed omnes prorsus fideles sunt idonei ministri Baptismatis; ergo & verbi, omniumque Sacramentorum. Præterea Christus in Ecclesia sua non patitur istud Pastorum plebisque discrimen, sed præcepit Apostolis Matth. 20. v. 26. *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister.*

Resp. ad 1. non sequi ex laudatis Christi verbis,

bis, quod possit quilibet fidelis Eucharistiam consecrare; cum illi ad omnes promiscue fideles minime dirigantur, Tunc enim Christus cum solis Apostolis segregato in loco cœnabat: neque Apostolis universa Christianorum multitudo successit; quippe cum esset, damnato Juda, ipsorum numerus integrandus, ad hanc dignitatem aditus cuique non patuit, sed Apostolorum suffragiis designati sunt duo, Barsabas scilicet & Mathias, & is tantum accepit Apostolatum, de quo prævaricatus est Judas. Tum Paulus, & Barnabas non humano judicio, sed per Spiritum Sanctum, ad exercendum Apostolicum ministerium segregati fuerunt. Denique crescente credentium numero, non a cœtu fidelium, sed ab Apostolis ordinati fuere Presbyteri, Diaconi, aliique Ministri, necessarii ad Ecclesiasticam Hierarchiam. Hinc Synodus Tridentina in sess. 22. cap. 1. docet, Christum Dominum per ea verba, Hoc facite in meam commemorationem, *Apostolis suis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepisse*. Ex eo igitur testimonio aperte consequitur, laicis convenire non posse ministerium consecrandi.

Ad 2. Per ea verba, *Euntes docete &c.* denotantur utique duo munera pastoralis officii; potestas nempe doctrinæ, & administratio Sacramentorum; quæ duo omnibus Episcopis & Pastoribus esse communia, ultro concedimus: inde tamen concludi recte non potest, aut utrumque munus singulis commissum esse fidelibus, aut baptismi ministerium, quod summæ necessitatis est, ab Episcopis & Pastoribus etiam laicis non posse committi. Non enim dictum est, *Baptizent*,

zent, & doceant promiscue omnes, neque, *Baptizate, & nemo alius baptizet*: sed Dominus in docendi munere, & in Sacramentorum administratione functionem Apostolicam comprehendit, non expressis, neque denegatis ceteris, quæ Apostolorum auctoritati crediderat. Enimvero priusquam Christus discipulos mitteret in universum mundum, Petro tradiderat claves regni cœlorum, & ligandi atque solvendi plenissimam auctoritatem, Ecclesiasticam Hierarchiam instituerat, contulerat Sacerdotibus potestatem remittendi peccata, Ecclesiamque formaverat optimis institutis; quæ simul ad memoriam revocans inquit: *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*.

Ad 3. Christus eo in loco humilitatem commendat, Ecclesiasticam autem Hierarchiam nequaquam evertit. Vide quæ dicta a nobis sunt in lib. 15. c. 10. dum diluimus argumentationem secundo loco propositam.

CAPUT X.

De intentione, quæ in Ministro requiritur, ut Sacramenta perficiat.

INtentionis nomen nihil aliud hoc in loco designat, quam voluntatis propositum, ac deliberationem, qua Minister id facere vult quod Christus instituit, & usurpat Ecclesia. Hanc Lutherus, Calvinus, eorumque sectarii in Ministro Sacramentorum nequaquam requiri contendunt; ita nempe ut ille licet per jocum & irrisionem non tantum internam ac latentem, sed externam etiam ac manifestam Sacramenta confer-

ferret; nihilo tamen minus ea revera perficeret, dummodo materiam apponeret, ac verba ex Christi præscripto pronunciaret.

Inter Catholicos autem Ambrosius Catharinus, aliique Recentiores affirmant, nihil obesse Sacramentorum virtuti, si Minister occulta mente gerat intentionem Ecclesiæ contrariam, animoque intendat irrisorie Sacramenta conficere; dummodo intendat externum ritum facere, idest adhibere materiam, & verba proferre; & dummodo exterius serio, omnique semoto joco se gerat. Hinc Theologi isti ratum habent Sacramentum illud, in quo Minister apud se decernit dicens, *Nolo baptizare*, *nolo consecrare*, *nolo absolvere*, *nolo facere hunc ritum ut sacrum*, *nolo esse Sacramentum*; sive quamvis interius intentionem suam retineat, geratque in animo voluntatem omnino contrariam, modo occulta sit, nulloque exteriori signo se prodat. His autem positis, sit

Propositio 1. Ut ratum sit Sacramentum, requiritur in Ministro intentio, qua proponat id facere quod facit Ecclesia; ita ut Sacramenta non valeant, si exteriori joco, omnibusque nota ludificatione conferantur.

Probatur. Apostolus in 1. ad Cor. c. 4. v. 1. ait: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Atqui minister ac dispensator humano modo agere debet, & cum advertentia rationis: neque ut Christi ministrum se gereret, qui ejus mysteria deridendo ac subsannando, exterius etiam, dispensaret. Quis enim dixerit se ut ministrum Regis gerere hominem, qui histrionis indutus veste, aut in theatro insaniens, aut inter pocula ludens, Prin-

cipis nomine dispenset munera, & pacis belli-que jura subsannatione pronuntiet?

Ecclesiæ etiam definitionibus catholicum dogma munitur. Ac primo Constantiense Concilium celebratum anno 1418. intentionis necessitatem supponit, dum sess. 45. Martini V. Constitutione præscribit, ut de hæresi Wiclefi suspectus specialiter interrogetur, *Utrum credat, quod malus Sacerdos, cum debita materia & forma, & cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, vere conficiat, vere absolvat, vere baptizet, & vere conferat alia Sacramenta.*

Tum Florentina Synodus, & Eugenius IV, in Decreto unionis anno 1439. veterem communemque Ecclesiæ sententiam proponendo, scripserunt: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.*

Denique Synodus Tridentina anno 1547. in sess. 7. can. 11. ait: *Si quis dixerit, in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.*

Multiplex quoque ad id probandum adest ratio, ac illa præsertim, quam S. Bonaventura recenset in 4. d. 6. p. 3. a. 2. q. 1. „ Ad Sacramentum necessaria est intentio, & institutio. Ad hoc enim „ quod sit Sacramentum, necesse est, quod forma, „ & elementum ad unum ordinentur: hoc autem „ non est ex se, cum forma, & elementum indifferentia sint ad multa: ideo supervenit institutio „ Christi, quæ formam, & elementum ordinavit ad „ aliquem effectum determinatum & signatum, „ Sed

„ Sed tamen instituto etsi verba ordinavit ad u-
„ num, non tamen arctavit: quia ad alios usus pos-
„ sunt sumi, & sumu itur: & ideo ad hoc, quod ordi-
„ nentur necessarium est intervenire intentionem
„ ministri, qua intendit illo actu, & verbo talem
„ effectum dare, vel saltem quod facit Ecclesia fa-
„ cere, vel saltem quod Christus instituit dispensa-
„ re: alioquin verbum & elementum ut disjuncta,
„ vel ad aliud juncta, talem effectum non faciunt.

Deinde Sacramentorum ministri sunt quidem Christi instrumenta, sed viva, & libera, sensuque ac ratione pollentia: At ejuscemodi instrumenta ita a causa principali moventur, ut eadem quoque moveant seipsa. In conficiendis itaque Sacramentis (uti etiam horum sanctitatem, atque institutionem decet) debent se Ministri ad agendum intentione consilioque movere.

Præterea si vera esset hæreticorum opinio, plura consequerentur absurda, ac 1. Pater puerum ducens ad balneum ob solam munditiem aut corporis sanitatem, si dum illum immergeret, more Christiano, invocatoque nomine Trinitatis eundem tingeret, Deum rogans ut bene ei cederet corporalis ablutio, nihil vero cogitans de baptismo, infans revera baptizatus esset; idemque contingeret, si in prætereuntem catechumenum stultus ad hominem irrigandum aquæ lagenam e fenestra profunderet, baptismi formam joco pronuntians.

2. Sequeretur, quod Sacerdos mensæ assidens, atque, ut in Monachorum conventu fieri solet, perlegens Evangelium, dum proferret quæ ibidem de institutione Eucharisticæ Cœnæ sunt scripta, panes omnes appositos, vinumque profusum in phialas consecraret, etiamsi consecrandi intentionem nequaquam haberet.

 3. Con-

3. Consequens esset, quod cum quis ancillam conducens, diceret, *Accipio te in meam*, subintelligendo *famulam*, non *uxorem;* & ancilla reponeret, *Accipio te in meum*, subintelligendo *dominum*, non *maritum*, jam matrimonium factum esset: idemque contingeret in theatro, dum a solutis matrimonia mimice celebrantur.

Propositio 2. Ut validum sit Sacramentum, in Ministro requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia, non mere *materialiter*, idest faciendi actionem illam externam, quam Ecclesia facit; sed *formaliter*, idest faciendi actionem illam, ut sacram. Unde si quis extrius serio omnia perageret, quæ ad conferendum Baptisma sunt peragenda; interius tamen contrariam intentionem haberet, ac intra se diceret, *Nolo hac actione facere, quod facit Ecclesia*, puta, *Nolo baptizare*, irritum redderet Sacramentum.

Probatur. Ad Sacramenti valorem ea requiritur intentio, qua Minister seipsum Christo Sacramentorum Auctori conformet, & qua res ac verba ex se indifferentia ad sacrum ritum usumque determinet: atqui ejuscemodi intentionem non habet Minister, qui externam dumtaxat actionem vult facere, quam facit Ecclesia. Christus enim dum Ministris suis facultatem dispensandi Sacramenta concessit, profecto voluit, ut illi baptizarent, peccata remitterent, ac pro eorundem remissione orarent; ut Eucharistiam in sui memoriam perficerent, ut conjugali vinculo contrahentes in Domino conjungerent; &c. At ille equidem non baptizat, qui baptizare non vult, sed baptismi ritum vult tantummodo simulare: neque peccata remittit, qui animum ea remittendi non habet: neque orat, qui interius propositum servat orationi contrarium: neque

Eu-

Euchariſtiam in Chriſti memoriam celebrat, neque in Chriſti perſona verba iſta profert: *Hoc eſt corpus meum*, qui non intendit id facere, quod Chriſtus fecit; ac pure *materialiter* laudata verba pronuntiat. Neque tandem contrahentes conjugali vinculo ligat, qui detrectat renuitque ligare; maxime ſi contrahentes ipſos dixeris Matrimonii miniſtros, uti multis arridet. Certum eſt enim, nullum irritumque coram Deo eſſe Matrimonium ſine mutuo & interiori contrahentium conſenſu peractum; ſicuti declaravit Innocentius III. c. *Tua nos*, de ſponſalibus & Matrimonio, & c. *Tuas*, de ſponſa duorum.

Tum externæ actiones ad varios uſus ſunt prorſus indifferentes; ideoque etiam ablutio, tametſi fiat cum invocatione Trinitatis, ex ſe eſt prorſus indifferens, ut ſit divina vel naturalis, ut ſit profana vel ſacra. At quod ſuapte natura indifferens eſt, per aliquid aliud determinari debet ad unum. Ergo ritus externus, ut ſit ſacramentalis, debet per aliquid determinari. Id autem aliud eſſe non poteſt, quam intentio peragendi rem ſacram. Huc faciunt quæ ſupra ex S. Bonaventura retulimus, quæque habet S. Thomas in p. 3. q. 64. a. 8. ſcribens: *Quando aliquid ſe habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad unum, ſi illud effici debeat. Ea vero quæ in Sacramentis aguntur, poſſunt diverſimode agi; ſicut ablutio aquæ quæ fit in baptiſmo, poteſt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia hujuſmodi: ideo oportet, quod determinetur ad unum, ideſt ad ſacramentalem effectum per intentionem abluentis: & hæc intentio exprimitur in verbis, quæ in Sacramentis dicuntur*,

Deinde Concilia superius laudata præter materiam & formam, ad perficiendum Sacramentum uti necessariam requirunt *intentionem faciendi, quod facit Ecclesia*. Ergo præter positionem externi ritus requirunt interioris animi deliberationem diversam a deliberatione exercendi ipsum ritum externum. Probatur consequentia: Ut enim scribit Catharinus in Opusculo *de intent. ministri*, intentio ponendi ritum externum inseparabilis est ab actu, quo legitima materia, verborumque forma servatur: *Nam hoc si facit minister, profecto illud facere intendit, si sit mente sanus. Quis enim vigilans faciat aliquid, quod facere non intendat?* Atqui Concilia præter hanc externi ritus observationem, expresse requirunt intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Quare Eugenius in Instructione Armenorum ait: *In casu necessitatis, non solum Sacerdos vel Diaconus, sed etiam paganus & hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia*. Ergo Concilia præter intentionem a celebratione externi ritus inseparabilem, necessariam existimant intentionem internam, & peragendi rem sacram, quæ potest ab externo ritu sejungi.

Huc accedit, quod Tridentina Synodus in sess. 14. cap. 6. definit non perfici Pœnitentiæ Sacramentum, *si Sacerdoti animus serio agendi, & vere absolvendi desit*. Ac proinde Œcumenica Synodus duo in Sacerdote requirit, videlicet *animum serio agendi*, & *animum vere absolvendi*. Atqui per animum *serio agendi* nequit Sancta Synodus aliud intelligere, quam intentionem peragendi serio ritum externum. Ergo per animum *vere absolvendi* intelligit intentionem aliquam di-

diversam ab intentione, qua ritus externus serio peragatur. Hæc autem intentio quænam erit, nisi intentio faciendi ritum ut sacrum; sive faciendi Sacramentum ut Sacramentum?

Tandem, ut brevitatis gratia momenta alia sileamus, thesis ista firmatur auctoritate Alexandri VIII. Summi Pontificis, qui inter multas propositiones hanc numero 28. die 7. Decembris anno 1690. condemnavit: *Valet baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit; Non intendo facere, quod facit Ecclesia*. In qua utique proscripta propositione supponitur, quod Minister serio externum Baptismi ritum observet: alioquin frustra novo anathemate propositio illa confixa esset, cum nullus ex Orthodoxis affirmet, valere baptisma exterius per jocum, irrisionemque collatum. Damnata igitur est propositio, prout exprimit animi obluctationem, oppositamque intentionem, non exteriori ludificatione patentem, sed secreta fraude animoque conceptam: hinc non uno, sed tribus vocabulis, illa sola interior obluctatio designatur, *Intus*, *In corde suo*; *Apud se*.

Propositio 3. Ut validum sit Sacramentum, non oportet, ut Minister intendat illius effectum, vel in animo habeat illud peragere, quod solemni ritu fit in Romana Ecclesia, vel explicite credat ritum illum revera salutiferum esse & sacrum; sed sufficit, si facere id proponat quod in Christi Ecclesia solemni more perficitur, qualiscunque tandem Ecclesia illa sit, ac sive apud Catholicos, sive apud hæreticos permaneat, & qualiacunque sint illius Ecclesiæ mysteria, sive efficientia gratiam, sive fidei argumenta, si-

ve symbola prorsus inania.

Probatur. Ratum habetur baptisma a Judæo vel a Pagano collatum, modo tanquam Ecclesiæ ministri se gesserint; ut affirmat Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum c. 104. extatque in cap. *A quodam* dist. 4. de Consecrat. Constat etiam ex Ecclesiæ praxi, rebaptizandos non esse, qui a Novatoribus sacro lavacro tinguntur; quamvis hi negent per baptisma characterem gratiamque conferri, neque intentionem habeant baptizandi in remissionem peccatorum. Hinc S. Augustinus in lib. 7. de Baptismo c. 53. docet, ratum esse baptismum, sive in Catholica Ecclesia ille accipiatur, sive ubi ab hæreticis Catholica Ecclesia esse putetur, dummodo Evangelicis verbis fuerit consecratum. Idque ex eo firmatur, quod dum peragitur determinatum opus, quod suapte virtute producit effectum, non requiritur, ut agens perspectam habeat ejusdem operis efficaciam, neque explicite effectum intendat. Lege S. Bonaventuram in 4. d. 6. p. 2. a. 2. q. 2.

Objicies contra 1. propos. S. Augustinus tract. 5. in Joan. n. 18. loquens de baptismi ministro ait: *Non timeo adulterum, non ebrium, non homicidam, sed columbam attendo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat*. Hæc Augustini verba referuntur, de Consecrat. dist. 4. cap. *Baptismus*. Atqui in ebrio nulla esse potest intentio.

Deinde idem S. Doctor in lib. 7. de Baptism. c. 53. scribit, quod si in baptismo *totum ludicre & mimice, & jaculariter ageretur, utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur, divinum judicium per alicujus revelationis oraculum concordi oratione, & impensis supplici devotione gemitibus implorandum esse censerem*. Exploratum

ergo

ergo non est, irritum esse baptismum mimice, & sine intentione collatum.

Tandem Chrysostomus hom. 85. in Joan. affirmat, quod in Sacramentis *Pater*, *Filius*, & *Spiritus Sanctus omnia facit: Sacerdos & linguam & manus præbet*. Qui vero ita se gerit, intentionem necessario habere non debet. Hinc subdit S. Doctor: *Neque enim justum est propter alterius malitiam ad salutis nostræ symbola fide accedentes offendi*. Sicut igitur ex hac ratione deducitur, necessariam in Ministro non esse probitatem; ita quoque colligitur, intentionem in ipso necessario non requiri. Quapropter ibidem Chrysostomus impium Sacerdotem comparat asinæ Balaam, per quam locutus est Dominus; eademque similitudine alii Patres utuntur, & maxime Isidorus Pelusiota in epist. 37. lib. 2. Quis autem in asina illa intentionem finxerit extitisse?

Resp. in 1. Augustini testimonio legendum non esse *ebrium*, sed *ebriosum*, ut in emendatis Decreti editionibus habetur; nempe in Romana anni 1582. in Lugdunensi anni 1717. & in Romana altera anni 1726. atque ita legitur in Augustino. Glossa quoque Decreti ibidem ait: *Consuetudinem notat hoc nomen, non actum*. Cum vitiosa autem sese inebriandi consuetudine non repugnat intentio, animique propositum.

Ad alterum ejusdem S. Doctoris textum asserimus, jam prodiisse oraculum ab Augustino desideratum; definitiones nempe Conciliorum Florentini, & Tridentini, a quibus statutum est, quod Sacramenta sine intentione, vel mimice, ac joco collata non valeant. Quare hæc controversia, quæ Augustini tempore judicium expectabat, modo finita est. Reponi præterea potest

test cum S. Bonaventura in 4. d. 6. p. 2. dub. 4. quod *velle dare ludicre est duobus modis. Uno modo velle ludere, ita quod nullo modo vult dare. Alio modo ita quod vult ludere, & nihilominus vult dare. Et primo quidem modo excludit intentionem: & qui sic dat ludendo, non dat. Secundo modo ponit intentionem dandi, & vere dat. Sic in proposito intelligendum: unde potest esse intentio cum ludo. Et ideo dicit Augustinus, Implorandum esse divinum consilium. Quod si Dominus non revelaret, rebaptizandus est, tamen sub conditione.*

Ad 3. Chrysostomus verbis illis ostendit, solum Deum in Sacramentis uti principalem caussam agere, Sacerdotes autem esse dumtaxat instrumenta: unde horum improbitas Sacramentorum virtutem impedire non potest: *Quidquid enim* (inquit) *habet Sacerdos, solius Dei donum est*. At Sacerdotes cum instrumenta sint rationalia & libera, debent per intentionem ac consilium operari.

Neque de intentione, ac de probitate par ratio est. Nam si Ministri sanctitas requireretur ad Sacramenti valorem, cum mali sint plurimi, imo cum in hac vita nemo sit certus, an bonus sit, vel malus; de Sacramentorum omnium validitate incerti semper essemus: at intentio facillime omnibus adest, neque dubitandi motivum occurrit, quod quis, dum agit, nolit agendi intentionem habere. Tum æquum est, ut Sacramenta ab ea qualitate non pendeant, quæ ministerio necessaria non est; cujusmodi profecto est sanctitas. At intentio necessario in Ministro requiritur, ut humano ille modo se gerat.

Denique Sacerdotes asinæ Balaami non ideo com-

comparentur, quod omnino brutorum instar agant, ac sine deliberatione verba pronuncient, & sacra officia exequantur; sed ut ostendatur, eorum potestatem a Deo descendere, qui per malos etiam ministros Sacramenta conficit, & gratiam elargitur.

Objicies 2. Si Sacramentorum valor a Ministri intentione penderet, semper de justificatione nostra dubitare possemus; cum introspicere nemo possit intentionem in Ministrorum animo latitantem.

Deinde elementum, si ei verba accedant, absque ulla ministrantium intentione est signum sensibile; ergo est etiam Sacramentum. Unde Augustinus tract. 80. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Resp. ad 1. nos alibi hæreticorum errorem de justificationis certitudine refutasse, ac illud Apostoli monitum mente retinere, quod legitur ad Philip. 2. v. 12. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini*. Nimiam vero animi nostri anxietatem temperamus intuitu Divinæ misericordiæ, & passionis Christi, necnon observatione præceptorum, & cura partes nostras implendi. Moraliter etiam certi esse possumus, quod Ministri intentionem habeant faciendi quod facit Ecclesia; cum, ut supra etiam dictum est, intentio facile possit haberi, eamque non habere summæ sit pravitatis, quam in Ecclesiæ Ministris invenire tam facile non contingit. Et quamvis contrarium sit possibile, hujusmodi tamen absoluta possibilitas non potest, nec debet humanam moralemque certitudinem perturbare.

Ad 2. cum S. Bonaventura in supra citato loco reponimus, quod cum elementum, & verbum

bum ex sese sit ad plures usus indifferens, *non accedit unum ad alterum, nisi adsit intentio jungens.*

At dices. Sacerdotes non solum Sacramentorum, sed & divini verbi sunt dispensatores: atqui nulla intentio ad efficientiam verbi requiritur: ergo neque illa requiritur ad Sacramentorum validitatem.

Et sane Minister Regis per solam literarum exhibitionem suum explet officium: ergo & Sacerdos, qui *legatione pro Christo* fungitur, per solam divinorum symbolorum exhibitionem ministerium suum adimplet.

Resp. quod verbum inter & Sacramentum sit lata disparitas. Verborum enim efficacia in sacris concionibus consistit in sola significatione verbis indita, neque illa alium sortiuntur effectum, nisi audientium animum excitandi ad fidem, ad contritionem, ad christianas alias virtutes; & ideo quomodocunque proferantur, habere possunt sibi propriam efficientiam, quoniam absque proferentis intentione unum idemque significant. At verba, quibus conficitur Sacramentum, practica sunt, & præter significationem habent insuper efficientiam aliam, gratiamque producunt; cumque istiusmodi verba, ut liquet in Judicis absolutione, & in Regis Edicto, sint nulla, quando absque libertate & consilio pronuntiantur, uti a Judice temulento, aut a Rege somniante; idcirco verba constituentia Sacramentum proferenda sunt actu humano, animique proposito.

Ad id quod additur, respondemus, distinguendos esse Principum ministros. Quibusdam enim solum imponitur præceptum exponendi Principis voluntatem, ut est Nuntius, qui tantum

tum

tum nuntiat, & fisco prodit, de quo l. 1. §. ult. D. de jure fisc. Legatus, qui pro Republica perorat, ut inquit Servus in 2. Æneid., orator propterea dictus: Præco, qui Senatus consulta pandit, aut publice legit, a præcinendo appellatus: atque hi Ministri, dummodo nuntient, orent, clament, suo funguntur officio. Alii autem cum mandato Principis habent potestatem, & jurisdictionem aliquam conjunctam, ut Judex, qui accepta potestate jus dicit, & finit, juxta Varronem lib. 5. de lingua latina, Prætor, Proconsul, Vicarius, Præfectus, Magister populi, Dictator, aliique quamplures; & isti in proferenda sententia debent causam cognoscere, & cum intentione munus suum obire. Quis enim sententiam probaret Judicis dormientis? Quis Præfecto, aut Prætori crapula confecto pareret? Quis insanientis Præsulis faceret imperata? Cum ergo Deus Ministris suis contulerit potestatem, uti tum ex aliis Scripturæ textibus, tum ex Christi verbis apparet Joan. 20. v. 22. profecto consequitur, Sacerdotes non esse de illo genere Ministrorum, qui dumtaxat mandata promulgant, sed de eorum genere, qui ratione, & consilio utentes, sententiis verbisque suis tribuunt firmitatem. Lege Tridentinam Synodum in sess. 14. c. *6.*

Objicies 3. plura exempla ex Ecclesiastica Historia, illudque præsertim, quod tertio Ecclesiæ seculo Novatianus a tribus Episcopis vino temulentis fuerit ordinatus; & tamen ejuscemodi ordinatio valida fuisse videtur.

2. Alexander Alexandrinus Episcopus ratum habuit baptisma a S. Athanasio adhuc puero sociis suis pueriliter jocando collatum, uti refert

fert Sozomenus lib. 2. H. E. c. 17.

3. S. Genesius cum in theatro nostræ Religionis mysteria mimice repræsentaret, subito conversus ad fidem ab alio mimo baptizatus est; cujus baptismus ratus est habitus, cum non fuerit iteratus.

Resp. ad 1. a Cornelio Papa in epist. ad Fabium Antiochenum, quam Hieronymus de Script. Eccl. Flavianum appellat, irritam nullamque declaratam fuisse Novatiani Ordinationem, quod *homines simplicioris ingenii*, *temulentos & crapula oppressos*, *adumbrata quadam & inani manuum impositione*, *Episcopatum sibi tradere per vim coegerit*. Extat hæc epistola apud Eusebium lib. 6. H. E. c. 43.

Ad 2. dicimus, quod historia illa non levi apud Eruditos suspicione laboret. Docent enim Pagius ad annum 311. n. 25. & PP. Maurini in Vita Athanasii, Alexandrum anno 313. fuisse renunciatum Episcopum. Nam S. Petrus Alexandrinus ex Eusebio in fine lib. 7. H. E. capite truncatus est *anno persecutionis nono*, idest 311. die 25. Novembris. At Ecclesia Alexandrina post Petri martyrium anno uno vidua permansit; post annum vero renuntiatus est Alexandrinus Præsul Achillas, qui quinque dumtaxat mensibus supervixit; ac tum electus fuit Alexander, ex Gelasio Cyziceno lib. 2. Hist. Conc. Nic. cap. 11. Eo autem tempore agebat Athanasius annum ætatis suæ duodevigesimum, quoniam Episcopus consecratus est anno 326., jam annorum saltem triginta, ex communi fere consensu; nunquam enim ei ab Arianis objectum legimus, quod junior Episcopatum arripuisset, uti de Pauliniano Hieronymi fratre par-

narratur; ac propterea Athanasium natum circa annum 296. recte Recentiores affirmant. Non ergo ille initio Episcopatus Alexandri puer erat, & ideo factum illud in dubium revocant Eruditi, quorum nonnulli ipsum etiam pro puro habent putoque commento.

Quod si factum illud admittere quis voluerit, respondere poterit, Alexandrum, qui sane tali non erat ingenio, ut in re tam seria puerorum ludum ratum haberet, accitos ad se adolescentulos, eorumque perspecta indole, *putasse ex eo quod gestum fuerat, aliquid singulis prænuntiari*; unde jussit pueros, ac præcipue Athanasium, in Ecclesia educari, & literarum studiis erudiri. Hæc Socrates in lib. 1. c. 15., nihil habens de probato ab Alexandro baptismate.

Si denique baptismum etiam contenderis ab Alexandro approbatum, adverte, Rufinum primum hujus historiæ Scriptorem narrare in lib. 1. H. E. c. 14. quod Alexander diligenti puerorum interrogatione compererit, quomodo illi *omnia secundum religionis nostræ ritum* servassent; & licet omnia recreationis animo & puerilis oblectationis causa fecissent, habuisse tamen intentionem faciendi *quæ per Episcopum in Ecclesiis geri mos erat*. Quapropter baptismus ille *per ludum* peractus dicitur comparate ad pueriles oblectationes, & ad assumptam ab Athanasio Episcopi dignitatem, non comparate ad ejus intentionem Catechumenos baptizandi.

Ad 3. Genesii quoque baptismum Critici fabellis accensent, 1. ob Scriptorum in facto narrando discordiam; nam Ado Viennensis ait Genesium baptizatum a Christiano Sacerdote in scenam inducto, alii baptizatum tradunt ab alio mi-

mimo, alii tandem ab Angelo: 2. ob istiusmodi narrationum ineptias; non enim verisimile est, Sacerdotem Christianum mimi rogatu conscendisse theatrum, operamque suam ludentibus locavisse; nec minus est inverisimile, Angelum inter scenicos ludos exercuisse histrioniam, aut admonuisse mimum, ut serio Genesium baptizaret, cum potius illum admonere debuisset, ut a re sacra in theatro facienda caveret. Hinc prudenter in Romano Martyrologio repentina Genesii conversio, ac martyrium describitur die 25. Augusti, prætermissis baptismi ministris. Legitur enim, quod ille *cum in theatro spectante Diocletiano Imperatore mysteriis Christianorum illuderet, a Deo inspiratus, repente conversus ad fidem, baptizatus est*.

Quocunque autem modo se res habuerit, dici potest, quod sicut Genesius ipse licet ab initio jóculariter baptismum petiit; in ipso tamen suscipiendi actu, Deo cor ejus tangente, serio se illi subjecit: ita & is qui ad eundem baptizandum fuerat evocatus, si ab initio mimice se gessit, potuit in ipso baptizandi actu subita pietate tangi, & habere veram sinceramque intentionem Genesium baptizandi.

Objicies 4. contra 2. propos. Constat ex veteri & perpetua Ecclesiæ disciplina, sæpenumero pronuntiata fuisse nulla Sacramenta, in quibus debita materia, præscriptaque forma non fuerunt adhibita, necnon quæ ab ebriis & energumenis administrata fuerunt; nunquam tamen pronuntiatum legimus tale judicium, si quis contrariam in mente gesserit voluntatem, serioque perfecerit externum ritum. Dummodo itaque ritus iste celebretur, validum est Sacramentum.

Resp.

Resp. quod dum decrevit Ecclesia nullum esse Sacramentum joco peractum, dum sancivit requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, dum proscripsit propositionem, *Valet baptismus, &c.* saltem consecutive protulit illa judicium adversus Catharini sententiam: quia revera nec est intentio recta, qua ministrans se Christo, & Ecclesiæ subjiciat, nisi proponat perficere Sacramentum; nec serio fit quod animo obluctante peragitur; nec valet baptismus, cum Minister *intus, in corde suo, apud se* non baptizare decernit.

Objicies 5. Innocentius IV. scribens in 3. Decretalium cap. *Si quis puerum*, de Baptismo, ait, ratum esse baptisma, etiamsi Minister *contrarium gereret in mente, scilicet non facere, quod facit Ecclesia.*

Resp. Innocentium significare dumtaxat, quod necesse non sit, ut Minister intendat idem, quod intendit Ecclesia, quantum ad effectum Sacramenti; sed quod satis sit, ut idem intendat quoad sacramentalem actum: uti ex verbis ejus apparet. Ait enim: *Non est necesse, quod baptizatus sciat quid sit Ecclesia, quis baptizatus, & unde sit, nec quod gerat in mente facere quod facit Ecclesia, imo si contrarium gereret in mente, scilicet non facere, quod facit Ecclesia, sed tamen facit, quia formam servat, nihilominus baptizatus est, dummodo baptizare intendat.* Quæ quidem postrema verba intentionem faciendi rem sacram evidenter ostendunt.

Præterea ibidem hæc subjicit Innocentius: *Unde si aliquis in casu necessitatis constitutus, vel etiam sine necessitate vadat ad Saracenum, & dicat, Baptiza me, & doceat eum formam, & illa Saracenus baptizet non credens aliquid aliud fieri nisi madefactionem, & non intendat eum ba-*

ptizare, vel etiam mad facere secundum intentionem p te tis baptismum, idest, ut baptismus operetur quidquid operari potest, & ipse baptizans tanquam minister conferat, quod alii baptizantes conferunt, vere baptizatus est; sed si hoc non intenderet, non baptizaret. En Innocentius aperte declarat, quod Saracenus baptizans, si non intendat conferre, quod conferunt alii baptizantes, non conficit Sacramentum. Requirit ergo internam intentionem faciendi rem sacram, & non ritum dumtaxat externum; & quando ait ratum esse baptismum, etiamsi baptizans non intendat facere quod facit Ecclesia, imo contrarium gerat in mente, non loquitur de intentione conferendi baptismum, sed de intentione effectus baptismi, scilicet etiamsi non intendat, *ut baptismus operetur quidquid operari potest*.

Objicies 6. S. Thomas in p. 3. q. 64. a. 8. ad 2. refutat eorum opinionem, qui dicebant mentalem intentionem in Ministro requiri, ut validum sit Sacramentum; ac deinde subjungit: *Alii melius dicunt, quod Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus est minister; in verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum.* Cum ergo Angelicus Doctor affirmet, perfici Sacramentum, si Minister verbis exprimat intentionem Ecclesiæ, cujus est Minister, dummodo contrariam intentionem exterius non manifestet; profecto necessitatem internæ intentionis videtur excludere.

Id ipsum clarius asserit S. Doctor in 4. d. 6. q. 1. a. 2. q. 1. ad 2. inquiens: *In Baptismo, & in aliis Sacramentis, quæ habent in forma a-*

Ctum

ctum exercitum, non requiritur mentalis intentio; sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta. Et ideo si forma servatur, nec aliquid exterius dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est.

Resp. Angelicum Doctorem citatis in locis occurrere objectioni, quæ ostendere videbatur, quod si ad Sacramenti valorem intentio requiritur; cum hæc, utpote interna, nobis nota esse non possit, de ejusdem Sacramenti valore anxii semper essemus. Cui argumento respondet, quod ut de hoc moraliter certi simus, sufficiat, quod Minister in persona totius Ecclesiæ verba pronunciet; quorum prolatione, nisi contrarium exprimatur, credere debemus eum habere intentionem Ecclesiæ, nempe faciendi per talem actum, quod facit Ecclesia. Unde S. Thomas iis in locis loquitur de veritate & certitudine Sacramenti non absolute & in se, sed relate tantum ad nos: quasi dicat, quotiescunque per verba Ministri serio prolata exprimitur intentio Ecclesiæ, & contrarium exterius non apparet, sumus moraliter certi, quod in Ministro non desit intentio, verumque nobis Sacramentum conferatur. Sicuti qui videt Hostiam publicæ adorationi expositam, moraliter certus est, eam esse consecratam, eamque adorare tenetur, quamvis contingere possit, consecratam illam revera non esse. Ita Doctoris Angelici mentem exponunt præclari Thomistæ, & præsertim Emin. Gotti in tract. 4. de Sacr. in gen. q. 7. dub. 4. §. 2.

Et ne amplius dubium aliquod de S. Thomæ sententia suboriri possit, legenda sunt quæ habet ille in Opusc. 8. ubi aperte ait, quod *si minister Sacramenti non intendit Sacramentum confice-*

re, non perficitur Sacramentum. At intentio *conficiendi Sacramentum* non est intentio faciendi ritum dumtaxat externum, sed faciendi rem sacram. Tum in p. 3, q. 64. a. 10. scribit, quod *cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat*. Per quod sane Angel. Doctor ostendit, multo magis nullum esse Sacramentum, quando jocandi intentio exterius exprimitur, quam cum retinetur interius: hoc enim modo Sacramentum est nullum dumtaxat coram Deo; priori autem modo & coram Deo, & coram hominibus nullum est.

Objicies 7. Valet baptisma collatum a Judæo, Pagano, & Atheo: atqui hi homines intentionem faciendi ritum sacrum nec habent, nec habere possunt; imo illum uti superstitiosum & sacrilegum execrantur: non ergo ut validum sit baptisma, requiritur intentio faciendi ritum illum ut sacrum.

Resp. distinguo min. hi homines habere non possunt intentionem *explicitam* faciendi ritum sacrum, concedo; *implicitam*, nego minorem. Judæus, Paganus, & Atheus dum baptizant, haud ignorant, id quod peragunt, apud Christianos haberi tanquam religiosum & sacrum; quod licet baptizantes ipsi non credant, se tamen gerere volunt tanquam Ecclesiæ nostræ Ministros, & consequenter *implicite* volunt peragere externum ritum ut sacrum; idque sufficit ad Sacramenti valorem. Unde apposite S. Thomas in p. 3. q. 64. a. 9, ad 1, ait: *Si patiatur Minister fidei defectum circa ipsum Sacramentum quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius nullum sequi interiorem effectum; non tamen ignorat quod Ec-*

Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum. Unde non obstante infidelitate, potest intendere facere id quod facit Ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad Sacramentum, quia sicut supra dictum est, minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, ex cujus fide suppletur id, quod deest fidei ministri.

Neque dici potest, quod etiam qui intendit serio peragere ritum externum, implicitam intentionem habeat faciendi rem sacram: nam ritus externus indifferens est, ut sacro, aut profano more fiat; quod autem fit ab Ecclesia tanquam sacrum, non est indifferens, sed in aliquo genere determinatum; atque intentio implicita locum habet in iis, quæ determinata sunt, non in iis quæ indifferentia perseverant. Sit exemplum. Si medicamentum aliquod ad sanitatem præstandam sit determinatum, & efficax; ut sanetur ægrotus, non oportet, quod Medicus illum sanare velit; sed sufficit, ut medicamentum fiat & applicetur ægroto; ita quoque ut stuppa comburat, ut segetes procreentur, ut compositum coalescat, sola applicatio sufficit, neque requiritur explicita effectus intentio, cum ejusce modi causæ determinato modo ex se se naturaliter operentur. At Sacramentorum confectio est opus morale, eorumque forma indifferens est; ideoque, nisi ab explicito ministrantium proposito & intentione determinetur, id quod exterius peragitur nec opus morale & humanum est, nec signum efficiens, nec sacrum aliquid, nec idonea animæ medicina. Quare si Minister ponendo ritum externum, intus dicat, *Nolo Sacramentum conficere*, ritus externus non erit Sacramentum. Præclare

Seraph. Doctor loco in probationibus citato inquit: *Necesse est habere intentionem dandi Sacramentum, quia opera, quæ sunt secundum artem, vel rationem, ut ratio est, recipiunt denominationem ab ejus intentione, qui operatur; quoniam si intendit ludere, ludus est, ergo si non intendit administrare Sacramentum, non est Sacramentum.*

Hic nonnulli reponunt, determinari externum ritum ad actionem sacram per circumstantias locorum ac temporum; puta si ablutio fiat ad fontem Baptismalem, ac præsente patrino, non domi a muliercula infantem lavante; aut si consecratio fiat a Sacerdote vestibus sacris induto, & ad altare accedente, non inter epulas, vel in comessatione profana.

Sed loci ac temporis adjuncta non sunt tria illa, quibus juxta Conciliorum ac Pontificum doctrinam perficitur Sacramentum: ideoque efficere nequeunt, ut actus exterior ad perfectionem Sacramenti consurgat. Deinde hujuscemodi circumstantiæ commonstrant quidem intuentibus peractam ceremoniam haberi ut sacram; sed Sacramenta non debent esse signa dumtaxat explicativa, ut arbitrantur hæretici; sunt enim efficientia & practica, & præter externam imaginem, divinam continent virtutem, eis per ministrantium operationem a Christo institutore collatam. Præterea si mulier domi, etiam extra mortis periculum, cum intentione recta ac debita forma baptizaret infantem, validus esset baptismus, & tantum baptizatus deferendus esset ad Ecclesiam, ut in illo sacræ adimplerentur ceremoniæ: circumstantiæ ergo fontis Baptismalis, templi, vestis, & istiusmodi reliquæ spectant non ad Sacramentorum perfectionem, sed

sed ad sacrorum rituum celebritatem.

Objicies 8. Si Minister interius ita decerneret, *Nolo conficere Sacramentum*, & tamen exteriorem actum exerceret, haberet duas voluntates inter se mutuo repugnantes: at quando duæ oppositæ voluntates occurrunt, illa quæ effectum obtinet, vera censetur, altera autem reputatur mera velleitas. Hoc illustratur mercatoris exemplo, qui licet merces suas servare vellet, si id posset incolumis; eas tamen actu in mare projicit, dum tempestate jactatur; atque ita voluntas servandi vitam superat voluntatem servandi merces. Sic & in casu nostro voluntas, qua exercetur actus externus, superaret, irritamque redderet voluntatem, qua Minister apud se statueret, *Nolo conficere Sacramentum*.

Resp. duas voluntates esse contrarias, quando idem habent objectum, ut voluntas servandi merces, & voluntas easdem projiciendi: atque istarum voluntatum fatemur illam esse inefficacem, quæ est conditionalis, & superatur ab alia voluntate absoluta; & ita inefficax est voluntas servandi merces, nisi immineat vitæ periculum, & superatur a voluntate servandi vitam. At voluntas faciendi ritum externum, & voluntas non faciendi Sacramentum, diversum habent objectum, illa nimirum opus indifferens, ista opus sacrum; adeoque consistere simul possunt, nec una ab alia superatur: quemadmodum stant simul voluntas conficiendi Sacramentum, & voluntas non conferendi gratiam; quia objectum diversum habent, illa causam, ista effectum.

Objicies 9. Si ad Sacramenti valorem requireretur interna intentio conficiendi Sacramentum, defendi non posset, quod Ecclesia deficere ne-

queat: contingat enim Episcopum non habere intentionem initiandi statutos ante se Clericos, hos vero missas celebrare, & peccata remittere; tunc quidem Clerus, præcipua pars Ecclesiæ, fictitius erit, nullaque erunt sacrificia, & peccatorum absolutiones: & si Parochus non intendat conferre baptismum, nec turba fidelium erit regeneratorum cœtus & congregatio. Quæ autem pro una Parœcia, vel Diœcesi fieri potest hypothesis, non repugnat, ut fiat pro toto Regno, imo pro toto Orbe Catholico: atque ita deficeret tunc prorsus Ecclesia.

Resp. quod esto facta hypothesis absolute, & *metaphysice* non repugnet; impossibilis tamen evadit, stante Christi Domini sponsione, quod Ecclesia sua deficere nequeat, & quod portæ inferi contra ipsam prævalere non possint. Miramur præterea Theologos quosdam ejuscemodi scrupulis commoveri; quod enim evenire potest ex defectu intentionis, nonne potest etiam ex defectu materiæ vel formæ contingere? Nonne Minister improbus, dum puerum tingit, pro naturali aqua potest alium adhibere liquorem, & quod facilius est, corrumpere formam aut eam prorsus omittere? Quid ergo fiet postmodum, si puer iste, equidem non baptizatus, fit adoptatus inter Clericos inunctus Sacerdos, inauguratus Episcopus? Deficiet ne tunc Ecclesia Christi? Sicut ergo hac in hypothesi Theologi quos refellimus, ad Dei providentiam & Christi promissa confugiunt; ita & nos in hypothesi altera ab illis proposita recte confugimus, affirmantes, quod etsi permittere possit Deus, ut unus aut alter invalide sacros ordines & baptisma suscipiat; non tamen id relate ad omnes, & in tota permittet Ecclesia.

Ob-

Objicies 10. Licet Episcopus antequam ordinet, protestetur, se non habere intentionem ordinandi eos, qui debita requisita non habent; si tamen quis inter ordinandos debitis careat requisitis, vere remanet ordinatus, quamvis a sui Ordinis exercitio sit suspensus.

Resp. quod Episcopus, esto prius dixerit, se nolle ordinare eos, qui requisitis carent; postea tamen omnes singulosque vult absolute & efficaciter ordinare; unde protestatio illa comminatoria & inefficax est, non efficax & absoluta. Quare omnes ad Ordinem promoventur vi interioris propositi, non sola executione ritus externi.

Ultimo nunc loco subjungimus, quod Catharini sententia a quibusdam Theologis acerba nimium censura notetur; uti a Bellarmino lib. 1. de Sacram. c. 27. a Joanne de Lugo disp. 8. de Sacram. sect. 2., a Sylvio quoque, Tournelio, aliisque. At rectius alii inter adiaphoras, & quæ in utramque partem agitari salva fide queant, hanc de intentione Ministri Sacramentorum controversiam collocarunt. Et sane constat, Catharini librum sedentibus adhuc Tridentinis Patribus in lucem prodiisse, quin fuerit reprobatus, testante id Card. Pallavicino in lib. 9. Hist. Conc. Trid. cap. 6. Neque unquam Romæ sententia illa adversam fuit experta fortunam: unde P. Serry in Vindiciis vindiciarum Ambrosii Catharini etiam jurejurando testatur sibi Consultores, ac Præsules primæ notæ, cum anno 1690. Alexander VIII. damnaret supracitatam propositionem n. 31., semel iterumque affirmavisse ea propositione aliud longe a Catharini systemate contineri. Accedunt præterea Theologorum oppositum sententium nomen percelebre, & Opera eruditionis ple-

pleniffima, quæ etfi hac in parte ab omnibus non probentur, non tamen hactenus fupremo judicio caftigata & profcripta fuerunt.

Quamvis autem abftinendum ab omni animadverfione judiciique cenfura putemus; indubium tamen eft Catharini fententiam male hac ætate audire, adverfam communi approbatione teneri, & thefes folam intentionem externi ritus adftruentes, non folum per locorum Ordinarios, verum etiam per Romanos Cenfores, Præfulefque difpungi. Lege doctiffimum P. Berti in lib. 30. c. 16.

CAPUT XI.

Qualis effe debeat eorum intentio, qui Sacramenta miniftrant.

HUcufque de intentionis neceffitate ejufque objecto tractavimus, paulo fortaffe prolixius, quam compendiarii inftituti noftri ratio permittebat: nunc vero de ejufdem intentionis qualitate agendum fupereft, five de modo, quo Miniftrorum intentio fe gerere debet, ut Sacramenta perficiat. I. itaque quæritur, quotuplex eft intentio, & quænam ad Sacramenti validitatem in Miniftro requiritur?

Refp. triplicem a Theologis intentionem vulgo diftingui; actualem fcilicet, virtualem, & habitualem. Actualis eft præfens rei volitio cum mentis attentione; puta, cum quis conferens Sacramentum, in actu, quo confert, de eodem conferendo cogitat, & actu illud conferre intendit.

dit. Virtualis intentio dicitur, quæ, licet actu transierit, manet tamen, & perseverat in actu ex illa secuto. Sic esto quod conferens Sacramentum, tunc non habeat actualem intentionem, quia tunc actu de Sacramenti administratione non cogitat, cum sit distractus; si tamen prius illam habuit, & ex ea se ad agendum movit; prior intentio dicitur virtualiter manere in actu, quem facit, & in virtute illius agere quod agit. Habitualis denique est promptitudo quædam advolendum aliquid ex habitu proveniens, quam nulla præcessit intentio; vel si illa præcessit, jam est moraliter interrupta; atque adeo nec per se, nec per virtutem a se relictam censetur in actionem influere: ut si Sacerdos nulla deliberatione præmissa, ex quodam usu, vel habitu missam celebret, vel baptizet; aut si id in animo statuit, posthac media posuit omnino impertinentia, ut venationem, aleam, talemque confabulationem, in qua præcedens propositum evanuisse prudenter existimetur.

His ergo positis juxta communem Theologorum sententiam dicimus cum Subt. Doctore in 4. d. 6. q. 6. n. 3. *quod sola intentio habitualis non sufficit in baptismate: quia propter istam non dicitur actus ejus, licet sit conformis illi habitui actus humanus. Nam si aliquis habeat habitum inclinantem ad desiderium sanitatis, si curatur nullo modo intendens ad sanitatem, sed ad ludum, non dicitur consequi sanitatem per aliquem actum humanum, sed casualiter, vel fortuito, non magis, quam si non habuisset intentionem ad sanitatem: ergo sola intentio habitualis non sufficit respectu finis actus humani, ut humanus est.*

Habitualis igitur intentio satis non est, ut Mini-

nister Sacramenta perficiat. Christus enim a Ministris suis exigit, ut humano modo, cum advertentia scilicet, & deliberatione agant: atqui Ministri cum habituali tantum intentione humano modo non agunt: nam ejusmodi intentio locum habet etiam in dormiente, & in ebrio, qui absque libertate & consilio operantur. Non ergo illa sufficit, ut opus dicatur liberum, morale, & humano more peractum, quemadmodum perficienda sunt Sacramenta.

At dices. Habitualis intentio sufficit, ut quis valide Sacramenta suscipiat: qui enim baptizari voluit, nec propositum mutavit, valide sive in somno, sive in ebrietate, sive in amentia baptizatur: ergo sufficiens etiam erit, ut Sacramenta valide conferantur.

Resp. latum patere discrimen. In suscipiente enim requiritur intentio solum, ut dispositio subjecti; in Ministro autem illa requiritur, ut principium quod ad esse sacramentale determinet actionem. Lege S. Thomam in p. 3. q. 64. a. 8. Dispositio autem in subjecto requirit tantum, ne illud receptioni obicem ponat, nullatenus vero debet in actionem influere: & ideo ad Sacramentum valide recipiendum sufficit, ut subjectum sit habitualiter dispositum ad receptionem; idest ut eam voluerit, eandemque voluntatem minime retractaverit. At conferentis intentio, utpote principium actionis, ita debet existere, ut in actionem influere possit; nempe vel in se, vel in aliquo a se relicto, quod ejus virtute influat in actionem.

Dices 2. S. Thomas in p. 3. q. 64. a. 8. ad 3. ait, quod ille *qui aliud cogitat, licet non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem ha-*

bi-

bitualem, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti.

Resp. Angelicum Doctorem ibi non sumere intentionem habitualem, prout differt a virtuali, sed prout ab actuali distinguitur; subdit enim: *Puta, cum Sacerdos accedens ad baptizandum intendit facere circa baptizandum, quod facit Ecclesia: unde si postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum*. Atque hoc in sensu quorundam Veterum testimonia sunt exponenda, quibus asseritur, quod habitualis intentio ad perfectionem Sacramenti sufficiat: habitualem enim intentionem illam dixerunt, quam Schola nunc virtualem appellat.

Subdit autem citato in loco Ven. Scotus: *Nec requiritur in baptizante semper intentio actualis; quia non obligavit Deus hominem ad impossibile, vel nimis difficile, cujusmodi est non distrahi: quia secundum Augustinum 3. de lib. arb.* Non est in potestate nostra, quin visis tangamur. *Nec etiam plus obligavit ministrum in illo actu*, Baptismi, *quam in exequendo actus aliorum Sacramentorum. In conficiendo autem Eucharistiam, quæ est excellentissimum Sacramentum, non obligavit hominem ad non distrahi; quia prius intendens celebrare, licet in proferendo verba sacramentalia distractus sit, vere tamen confecit*.

Actualis ergo intentio, quamvis omnium optima sit, non tamen necessario ad perficienda Sacramenta requiritur; cum vigens illa præsentia animi, in tanto prætereuntium imaginum, & diverberantium cogitationum conflictu, nisi ex speciali Dei dono in nobis esse non potest. Lege S. Augustinum in Psal. 75, n. 7. Hinc & Doctor

ctor Angel. in p. 3. q. 64. a. 8. ad 3. post citata superius verba subjungit: *Quamvis studiose curare debeat Sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate, quia praeter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalmi 39.* Cor meum dereliquit me.

Concludit deinde Scotus in loco laudato, *quod sufficit in baptizante intentio virtualis, hoc est, quod aliquando habuerit intentionem actualem, ex qua descendit tunc vere actus baptizandi; sive in isto actu habeat intentionem actualem, vel aliquam ex ea descendentem, sive non. Intelligo autem, quod descendit iste actus absque omni motu voluntatis contrario interveniente. Sicut si induens se ad missam, intendens celebrare secundum usum Romanae Ecclesiae, & ex isto procedat continue forte secundum aliquem habitum derelictum in phantasia cum magna distractione, vere facit ea, quae necessaria sunt ad istum actum sacramentalem, qui est conficere.*

Itaque ad Sacramenti validitatem sufficit virtualis intentio. Nam etiam sine actuali intentione haberi potest opus humanum, ac morale, a ratione & voluntate descendens. Voluntatis enim propositum, ac deliberatio, etsi actu pertranseat, dicitur virtute manere, nisi aut animo retractetur, aut alia deliberatio ad disparatum opus causam effectricem inflectat. Sicut igitur ad alios humanos actus, puta ad orationem, virtualis intentio sufficit; ita quoque sufficit, ut perfici valeant Sacramenta.

2. Quaeritur, an in Sacramentis conficiendis intentio interpretativa sufficiat?

Id

Id ut explicetur, advertimus, quod interpretativa intentio tunc habetur, quando quis actu operans non est sui compos; ex ejus autem præcedente deliberatione, quasi mentem ejus interpretamur, existimantes illum actioni, quam exequitur, minime reluctari; ut si quis baptizare, aut consecrare proponat, sed postea in ebrietatem, in somnum, in amentiam incidat, & ebrius, dormiens, amens, perficiat Sacramentum. Hoc autem posito, facile patet, ejuscemodi intentionem, quam etiam *præsumptam* nonnulli dixere, satis ad hoc non esse ut Sacramenta conficiantur. Hæc enim intentio non est reipsa, sed esset si agens adverteret, ut in ebrio, aut dormiente, qui antea Sacramentum conficere consuevit; neque censeri potest actus humanus, quod homo mente destitutus exercet: ergo cum Sacramenta humano conficienda sint more, non est profecto Minister ad id præstandum idoneus, quisquis sine consilio operatur.

Sed contra dices. Ad conficienda Sacramenta sufficiens est virtualis intentio, in qua dum sacri Ministri operantur, & sacramentalia verba pronunciant, alio distracti non alia utuntur deliberatione, quam ea, quæ transit. Si autem sat est transacta intentio, ut quod agitur, humanum reputetur & liberum; cur sufficiens non erit intentio etiam interpretativa, si a ministrante revera fuerit præconcepta?

Resp. quod in virtuali intentione antecedens mentis deliberatio trahit operantem ad media propria illius muneris quod exequitur, movitque voluntatem ut ratio effectrix humani officii, idest tanquam lumen mentis, & norma libertatis. At vero intentio interpretativa non per-

permovet ministrantem ad media congrua & ad Sacramentum ordinata: nam quid conferunt ad baptismum amentia, somnus, ebrietas? Neque in stulto, vel dormiente, vel ebrio vim exerit propositum antecedens, tanquam lumen rationis, & regula libertatis, sed in eis imaginatio, ac impressio musculorum cerebri operatur.

Dices ulterius. Interpretativa intentio ad peccandum sufficit: nam si quis prævidens, se in ebrietate peccaturum, seipsum inebriet, patretque peccatum; istud sane ratione interpretativæ voluntatis eidem imputatur: cur ergo ejuscemodi intentio non sufficiet ad Sacramentum valide ministrandum?

Resp. disparitatem in eo consistere, quod Sacramentorum administratio exercenda sit per modum actionis humanæ; proindeque actu, vel virtute debet intendi: sola autem intentio interpretativa, quam dormiens, vel ebrius habet, non facit actionem esse humanam, & exercitam per liberæ applicationis influxum. At peccatum, ut animam inficiat, non debet necessario intendi per modum actionis, sed per modum objecti, a quo voluntas malitiam haurit, quomodocunque tandem illud amabit. Unde qui est ita dispositus, ut libere peccaret, si sciret aliqua in re esse peccatum, continuo peccati reus efficitur.

3. Quæstio est, an valeat Sacramentum conditionali intentione collatum?

Resp. quod ad Sacramenti perfectionem absoluta intentio requiratur, neque conditionata sufficiat, nisi statim transeat in absolutam. Intentio enim efficax esse debet, cujusmodi est sola intentio absoluta.

Con-

Conditio autem intentioni apposita, vel est de præterito, vel de præsenti, vel denique de futuro. Si est de præterito, vel de præsenti, necesse est, ut vel omnino destruat intentionem, vel ut illam efficacem absolutamque supponat. Nam si conditio illa nec fuit, nec est, eo ipso intentionem destruit; quia conditionata voluntas, non posita conditione, nulla est: si vero conditio illa fuit, vel est, intentio transit in absolutam; quia voluntas sub conditione, posita conditione, evadit absoluta. Ita si quis sub conditione de præterito baptizans diceret: *Si non es baptizatus, ego te baptizo &c.* intentio ejus in absolutam transiret perficeretque baptismum, si homo ille reipsa non esset baptizatus; si autem baptizatus esset, destrueretur intentio, & nullum esset Sacramentum. Quod etiam dicendum est de conditione præsenti, ut dum Sacerdos ait: *Si es dispositus, ego te absolvo.*

Si autem apponatur conditio de futuro, semper illa substantiæ Sacramenti contraria erit; ut puta si quis diceret: *Ego te absolvo, si crastina die restitueris rem alienam.* Et ratio quidem est, quia conditio de futuro suspendit præsentem intentionem, efficitque, ut Minister voluntatem faciendi Sacramentum in præsenti non habeat. Neque dum postea conditio adimpletur, perfici poterit Sacramentum; quia tunc materia & forma non adsunt, quibus Sacramentum constitui certum est: neque sacramentalis vere fuit illa materia formaque quæ præcessit, cum præsens tunc intentio in Ministro non fuerit.

Postremo si quæsieris, an ut validum sit Sacramentum oporteat, quod Ministri intentio,

absque ullo substantiali errore, ad certam aliquam personam vel materiam dirigatur?

Reponemus, affirmative. Id enim manifestum est ex ipsis Sacramentorum formis: *Ego te baptizo: Ego te absolvo &c.* quibus certa ac determinata persona signatur, ad quam intentio Ministri dirigitur. Similiter & in forma Eucharistiæ pronomen, *hoc*, designat determinatam materiam consecrandam. Cujus quidem rei ratio est, quia Ministri intentio esse debet efficax & operativa: operationes autem circa singularia objecta versantur.

Quod vero Ministri intentio debeat substantialem omnem errorem excludere, inde probatur, quod si intentio caderet in hanc materiam vel personam, & sacramentalis actio circa aliam versaretur, talis actio non ex tali intentione procederet, proindeque esset actio sine intentione: at ex dictis intentio in Sacramentorum Ministro omnino requiritur.

CAPUT XII.

An in Ministro probitas requiratur, ut valide, vel licite Sacramenta perficiat?

QUarto Ecclesiæ seculo Donatistæ, quorum antesignanus extitit Donatus a Casis nigris Episcopus in Numidia, ac promotor Donatus alter Majorini in Carthaginensi Episcopatu successor, ut sub pietatis larva rejicerent

rent Cæciliani consecrationem in Carthaginensem Episcopum, factam a Felice Aptungitano sacrorum codicum, ut ipsi ajebant, traditore, affirmarunt, irrita ac plane nulla esse Sacramenta, quæ vel hæretici extra Ecclesiam, vel improbi in ipso Ecclesiæ sinu ministrant. Ac primo quidem de quolibet improbo Ministro, sive publico, sive occulto, eos ita sensisse recenset S. Augustinus in lib. 2. contra Cresconium c. 28., tum postea facta distinctione inter occultum & publicum peccatorem, ab occulto dumtaxat, non a publico collata Sacramenta probarunt, teste eodem S. Doctore in lib. 2. contra epist. Parmeniani c. 13.

Eundem foverunt errorem Apostolici, Valdenses, & Albigenses duodecimo Ecclesiæ seculo, necnon Wiclefitæ & Hussitæ sub finem seculi XIV., & Anabaptistæ seculo XVI. quos Bullingerus etiam & Kemnitius refutarunt.

Hic modo ab ea quæstione præscindimus, num hæretici, qui sunt extra Ecclesiam, valide Sacramenta conficiant; qua de re opportunius sequenti in libro *de baptismi Sacramento* loquemur; sed disputationem instituimus de Ministris in Ecclesiæ sinu degentibus, pollutaque conscientia Sacramenta tractantibus, ac discrimen etiam inter validam & illicitam sacrorum ministrationem aperte ponemus.

Propositio 1. Valet Sacramentum ab improbo Ministro, sive publico, sive occulto collatum, dummodo omnia necessaria, materiam nempe, formam, & intentionem, rite servaverit.

Probatur. Ministri Sacramenta conficiunt non propria potestate, sed Christi: atqui malus Minister Christi Domini potestatem impe-

dire non potest ; ergo Ministri perversitas impedire nequit Sacramenti valorem . Probatur major ex Joan. 1. v. 33. ubi de Christo legitur : *Hic est qui baptizat in Spiritu Sancto* : quibus sane verbis nequaquam ostenditur , Christum solum esse baptismi ministrum , cum etiam discipulos baptizasse sacra nobis enarret historia. Demonstratur itaque ad solum Christum baptismatis potestatem , ad discipulos autem ministerium tantummodo pertinere : non ergo potest Ministri perversitas baptismi,aliorumque Sacramentorum obesse virtuti . Unde S. Augustinus tract. 5. in Joan. hæc inter alia scribit , quod nempe Joannes didicerit per columbam , *potestatem Dominici baptismi in nullum hominem a Domino transituram , sed ministerium plane transiturum: potestatem a Domino in neminem, ministerium & in bonos & in malos . Non exhorreat columba ministerium malorum , respiciat Domini potestatem . Quid tibi facit malus minister , ubi bonus est Dominus ? quid te impedit malitiosus præco , si est benevolus judex ?*

Huc accedit, quod fideles post baptismum Joannis baptismum Christi jubente Paulo susceperunt; post Christi vero baptismum , nec qui a Juda fuerant baptizati , jussi sunt iterum ad baptismum accedere. Ergo ex sese habet Christi baptismus , ut valeat , etsi ab improbo conferatur; quoniam semper est baptisma Christi , qui in Spiritu Sancto baptizat, qualiscunque sit illius Sacramenti Minister . *Dedit Judas* , inquit Augustinus in tract. mox citato, *& non baptizatum est post Judam ; dedit Joannes , & baptizatum est post Joannem : quia si datus est a Juda baptismus , Christi erat : qui autem a Joanne*

da-

datus est, Joannis erat. Non Judam Joanni, sed baptismum Christi etiam per Judæ manus datum, baptismo Joannis etiam per manus Joannis dato recte præponimus.

Id etiam ex eo firmatur, quod Constantiense Concilium sess. 8. proscripserit hunc Joannis Wiclefi articulum numero 4. *Si Episcopus, vel Sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat.* Et Tridentina Synodus sess. 7. can. 12. taliter definivit: *Si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.*

Patres quoque idem dogma concorditer tradiderunt, ex quibus Gregorius Nazianzenus orat. 40. in S. Baptismum ait: *Quamvis alius alium vitæ probitate antecellat, eadem tamen baptismi vis est.* Et Chrysostomus hom. 11. in epist. ad Thessalonicenses: *Gratia Dei per indignos operatur, non propter ipsos, sed propter eos, quibus opitulandum est.* Item Augustinus in lib. 2. contra epist. Parmeniani c. 10. *Hic enim dici non potest, quod solent ineptissime, & impudentissime dicere,* Donatistæ, *tunc posse a malo baptizari quemquam, si lateat malitia baptizantis. Qui enim fictus est, tanto magis fictus est, quanto magis latet. Ab hoc ergo cum se auferat Spiritus Sanctus, quæ spes erit baptizati, si baptizantis hominis meritum in illa Dei gratia cogitandum est?*

Tandem ex ratione Catholica veritas demonstratur. Ut enim Angel. Doctor ait in p. 3. q. 64. a. 5. *Ministri Ecclesiæ instrumentaliter ope-*

rantur in Sacramentis ... Instrumentum autem non agit secundum propriam formam aut virtutem, sed secundum virtutem ejus, a quo movetur. Et ideo accidit instrumento, in quantum est instrumentum, qualemcunque formam, vel virtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumenti: sicut quod corpus Medici, quod est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum vel infirmum; & sicut quod fistula per quam transit aqua, sit argentea vel plumbea: unde ministri Ecclesiæ possunt Sacramenta conferre, etiamsi sint mali.

Hæc autem ratio qua Scholæ Doctores passim utuntur, deprompta videtur tum ex iis quæ in principio probationis adduximus, tum ex Apostoli verbis in 1. ad Cor. c. 3, v. 4. *Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus.* Quæ etsi ab Apostolo principaliter de verbi prædicatione fiat dicta, pertinere tamen etiam ad ministerium Sacramentorum ipse declarat tam in 1. capite, ubi baptismi meminit, quam initio cap. 4. ubi generaliter ait: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

Propositio 2. Sacerdos lethalis culpæ sibi conscius, illicite Sacramenta conficit, & administrat; quod de aliis sacrorum Ministris, præsertim Diaconis, dicendum est, necnon probabiliter etiam de divini verbi Concionatoribus.

Probatur 1. pars. Legitur Exodi 19. v 22. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctifi-*

cen-

centur, ne percutiat eos. Levitici 22. v. 3. de Sacerdote dicitur: *In quo est immunditia, peribit coram Domino*. Habetur & Isaiæ 53. v. 11. *Mundamini qui fertis vasa Domini*. Quod si in Ministris veterum Sacramentorum, quæ nostrorum figuræ dumtaxat erant, & umbræ, tantam Deus puritatem ac munditiem exigebat, quanto majorem in nostris ille requiret? Hinc Paulus ad Titum 1. v. 7. scribit: *Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem*. Et de Diaconis ait in 1. ad Tim. 3. v. 10. *Probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*.

Idem constat ex Patribus. Augustinus in lib. 32. contra Faustum c. 14. inquit: *Si quis Sacramenta novi testamenti fuerit ausus sacrilega temeritate violare, pœnas divinitus constitutas rectissimo judicio persolvet*.

Gregorius M. in lib. 1. epist. 25. alias 24. *Necesse est, ut esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat, ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida ipsa insequens lutum tenet. Scriptum namque est: Mundamini qui fertis vasa Domini*.

Bernardus in lib. de conversione ad Clericos c.10. *Væ Ministris infidelibus, qui necdum reconciliati, reconciliationis alienæ negotia apprehendunt*.

Claram denique hujusce rei rationem indicat S. Thomas in p. 3. q. 64. a. 6. inquiens: *Aliquis in agendo peccat, ex hoc quod operatur non secundum quod oportet ... Dictum est autem conveniens esse, ut Sacramentorum ministri sint justi; quia ministri debent domino conformari, secundum illud Lev. 19.* Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum: *& Ecclesiastici 10. Secundum* ju-

judicem populi, sic & ministri ejus. *Et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei, & Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris, licet Sacramenta secundum seipsa incontaminabilia sint, consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.*

Ex dictis recte juxta communem Theologorum doctrinam infertur, Diaconum, si ministerii sui officium indigne exerceat, sacrilegii crimen incurrere, cum proxime inserviat Sacerdoti. Hinc non alios ordinare in Diaconos Apostoli voluerunt Act. 6. quam *viros boni testimonii, plenos Spiritu Sancto, & sapientia*. Hinc & Augustinus in epist. 21. olim 147. scribit, *nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius* esse, si ab Episcopis, aut Presbyteris, aut Diaconis *perfunctorie atque adulatorie res agatur*.

De Subdiaconis autem, aliisque præsertim inferioribus Ministris aliter dicendum esse non pauci opinantur; cum non nisi remote ad sacrificium ordinentur; cumque certum exploratumque apud omnes non sit, illos Ordinum gradus sacros esse, seu vera Sacramenta, quorum officia possunt aliquando & a laicis exerceri. Quamvis ab ipsis inferioribus Ministris summa impendenda sit cura, ut sancte & inculpate ad exercendas functiones suas accedant; alioquin promotionis ad superiores gradus se indignos ostenderent.

Quod vero ad alteram partem pertinet, nempe quod Sacerdos sacrilegii reus fiat, si impura conscientia Dei verbum prædicare præsumat, ita probabiliter demonstratur. In Psal. 49. v. 16. legi-

gitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os meum?* Et Christus Matth. 23. v. 3. Pharisæorum perversitatem insectans ait: *Dicunt enim, & non faciunt: alligant enim onera gravia, &c.* Ad hanc quoque rem facit, quod scribit Augustinus in lib. 3. contra lit. Petiliani c. 56. *Forma Sacramenti datur per baptismum, forma justitiæ per Evangelium*; ubi videtur in baptizante, ac in concionante similiter requirere probitatem. Denique rationem affert Cajetanus in p. 3. S. Thomæ q. 64. a. 6. ad 1. quia *prædicatio sub specie actuum ordinis formaliter comprehenditur, ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione, quia ad ipsam, sicut & ad alios actus ordinis consecrari oportet ministrum.*

Verum etsi sententia isthæc probabilitate non careat, non tamen est vera, nisi Concionator aut notorio crimine sit pollutus, aut si est in peccato occulto, nullatenus se ad humiliationem & pœnitentiam excitet: sed vel in aliis dedecore vitæ suæ, vel in se simulatione & hypocrisi fructum sanctæ prædicationis impediat. Ceterum si lateat scelus, nec illud dum alios arguit, in se Concionator parvipendat; quamvis gratiam remissionis nondum fuerit assecutus, licite de divinis rebus sermonem habebit: neque in hac hypothesi per se aget, ut Dei verbum suo fructu frustretur. Neque enim tunc testamentum Dei per os suum audacter assumit cum plebis scandalo, animarumque pernicie. At si publico notetur crimine, negligatque pro sui medela remedium, quod aliis ipse suppeditat; tunc certe gravi peccato delinquit. Nonnulli præterea negant ordini Presbyteratus adjunctum *jure divino* munus prædicandi,

di, uti censuit Cajetanus; cum id incumbat Episcopis, ceteris vero non vi consecrationis, & ordinis, sed vel ex Episcopi licentia, vel ex adjuncto Pastoris officio, animarumque regimine.

Objicies contra 1. propos. cum Donatistis plura Scripturarum oracula, ac præsertim quod legitur Sap. 1. v. 5. *Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum*. Et Ecclesiastici 34. v. 4. *Ab immundo quid mundabitur?* & ibidem v. 30. *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio ejus?* Christus item Matth. 7. v. 18. inquit: *Non potest arbor mala bonos fructus facere*. Cum itaque peccatores sint ficti, immundi, mortui, & malæ arbores, auctoritatem conficiendi Sacramenta non habent.

Resp. ad 1. recte testimonium illud ab Augustino in lib. 2. contra epist. Parmen. c. 10. contra adversarios retorqueri. Nam Donatistæ impudenter ajebant, *tunc posse a malo baptizari quemquam, si lateat malitia baptizantis*: & tamen inquit Augustinus, *qui fictus est, tanto magis fictus est, quanto magis latet*. Quomodo ergo peccatores occulti apud Donatistas baptizare qu verunt? Deinde reponit S. Doctor deesse quidem Spiritum Sanctum dantibus ac fingentibus, sed non deesse accipientibus & credentibus; cum ille per ineffabilem potentiæ suæ efficaciam utrumque possit efficere, *illos fugere*, *istos fovere*; *illos culpare*, *istos mundare*.

Illud Ecclesiastici, *Ab immundo &c.* non aliud significat, quam ab immundo expectandam non esse munditiem tanquam ab auctore, a qua illa immediate trahat originem. At non a Ministris, sed à Deo per hominum ministerium oritur munditia, quæ nobis per Sacramenta confertur. Quæ ve-

vero ex eodem cap. subjiciuntur, ostendunt, quod nihil prosit mundari ab immunditia legali contracta per cadaveris contactum, si iterum tangens illud, iterum maculetur: ex quo infertur, nihil prodesse a peccatis ablui, eisdemque denuo maculari.

Ad 3. respondet Augustinus in lib. 2. contra epist. Petiliani c. 6. quod *cum homo Dei verbum prædicat, & Dei Sacramentum ministrat, non de suo, si malus est, prædicat, aut ministrat*; idest, Sacramenta non conficit tanquam arbor mala, sed tanquam Christi minister: nec fructus baptizantium sunt baptizati, alioquin *tot Optati pullulassent, quot baptizavit Optatus*.

Objicies 2. S. Ambrosius in lib. de mysteriis c. 4. ait: *Non sanat baptismus perfidorum, non mundat, sed polluit*. Et Hieronymus in cap. 3. Sophoniæ scribit: *Sacerdotes qui Eucharistiæ serviunt, & sanguinem Domini populis ejus dividunt, impie agunt in legem Christi, putantes Eucharistiam impetrantis verba facere, non vitam; ac necessariam esse tantum solemnem orationem, & non sacerdotum merita*.

Idem docuit Augustinus tum alibi, tum signanter in lib. 3. de Bapt. c. 18. ubi de avaris Sacerdotibus ait: *Tales ipsius Cypriani temporibus baptizabant, quos Coepiscopos suos fuisse cum magno gemitu confitetur, & cum magna tolerantiæ mercede perpetitur. Remissam tamen peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, idest, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, si ad ejus pacem illi pertinent quibus datur. Non enim raptoribus, & fæneratoribus diceret Dominus, Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur illi; si cui tenueritis, tenebuntur. Foris quia enim nec ligari aliquid potest, nec solvi, ubi non sit qui*

aut

aut ligare possit, aut solvere: sed solvitur qui cum columba fecerit pacem, & ligatur qui cum columba non habet pacem, sive aperte foris sit, sive intus esse videatur.

Resp. ad 1. Ambrosium perfidorum nomine Judæos & infideles intellexisse, qui mundari non possunt, nisi per fidem ad obtinendam gratiam se disponant. Explicat enim ibidem baptismi virtutem comparatione piscinæ, in qua movebatur aqua propter incredulos; *quod Judæis signum erat, nobis fides*. Unde comparatione facta concludit: *Ergo & illa piscina in figura; ut credas, quia in hunc fontem vis divina descendit*. Significat ergo Ambrosius baptismum non prodesse iis, qui oblatum fidei lumen abjiciunt.

Ad 2. Ibi Hieronymus alludit ad etymon vocabuli *Eucharistiæ*, quod significat gratiarum actionem; & negat ad hoc ut Sacerdotis actio Deo placeat, vitaque commendetur, satis esse, si sacra verba dicantur; cum præterea morum integritas, & innocentia requiratur. Vide S. Thomam in p. 3. q. 82. a. 5. ad 1.

Tertio tandem in textu Augustinus affirmat, quod a schismaticis, hæreticis, malisque ministris remissa non detur, etiamsi detur baptismus, si ad columbæ pacem, idest ad Ecclesiæ unitatem, non pertineant illi, quibus datur; quoniam remissio peccatorum *per columbæ gemitus datur*, quicumque baptizet, sive bonus sive malus, si ad ejus pacem illi pertineant, quibus datur. Ait quoque non solvi peccata ejus, *qui cum columba non habet pacem*, idest non tenet unitatem Ecclesiæ; quoniam *solvitur qui cum columba fecerit pacem, & ligatur qui cum columba non habet pacem*. Ex quibus apparet, quod juxta Augustinum valeat

Sa-

Sacramentum a quocunque Ministro collatum, tametsi remissam non tribuat iis, qui Christo & Ecclesiæ adhærere detrectant.

Objicies 3. Sacramentum est actio Ministri, ut Absolutio, Ordinatio &c. Si ergo mala id faciat voluntate, actio prava erit & immunda; proindeque ipsum etiam Sacramentum aut nullum erit, aut immundum.

Deinde mali jus administrandi Sacramenta non habent; ergo quod illi faciunt, ratum esse non potest.

Tandem uti in proverbio est, *Nemo dat quod non habet:* Impii Sacerdotes non habent gratiam: Hanc ergo nequeunt per Sacramenta conferre.

Resp. ad 1. actionem improbi ministri esse malam in genere moris, non in genere signi a Christo instituti, in quo proprie ratio Sacramenti consistit. Ut enim apposite scribit S. Bonaventura in 4. d. 5. art. 2. q. 1. „ est quoddam opus, quod habet virtutem a charitate, vel voluntate interna solum: quoddam quod habet ab institutione divina. Primum opus est virtutis, aut vitii; & a Deo pensatur secundum qualitatem voluntatis. Secundum est opus Sacramenti; & ideo pensatur secundum meritum, & dignitatem Christi instituentis: & tale semper remanet efficax, & impollutum; nec potest aliquo modo pollui, sicut nec meliorari. Habet enim virtutem a Christo, non a Ministro. Sicut semen jactum in terram æqualiter fructificat, sive sit bonus, qui seminat, sive malus.

Ad 2. Sæpe ratum esse censetur quod fit ab eo, qui jus faciendi non habet, uti matrimonium ab illo contractum, qui simplici continentiæ voto ligatur: quare Augustinus in lib. 5. de Bapt. c. 15. ait: *Etsi jus baptizandi non habuit, tamen Chri-*

Christi est quod dedit, & ille Christi est qui accepit. Multa enim contra jus dantur, nec tamen ideo vel nulla, vel non data dicuntur. Neque enim & ille qui seculo solis verbis, & non factis renuntiat, jure accipit baptismum; & tamen accipit.

Ad 3. distinguo, *Nemo dat quod non habet*, si agat nomine proprio, propriaque virtute, concedo; si agat alterius nomine, & actione, nego. Ita Medicus, licet infirmus, sanitatem confert ægroto, si efficax ei tribuat medicamen; & famulus remittit debitum, dum committente domino reddit debitori chirographum.

Dices. Christus Joan. 20. v. 22. tradens discipulis potestatem, etsi ministerialem, absolvendi a peccatis, ait: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Atqui mali Ministri Spiritum Sanctum non habent; Ergo non possunt peccata remittere.

Resp. quod licet impii Ministri non habeant Spiritum Sanctum inhabitantem per gratiam in seipsis, habent tamen illum operantem per ipsos ad aliorum salutem. Ut enim scribit Augustinus in lib. 2. contra epist. Parmeniani c. 11. *Spiritus Sanctus in Ecclesiæ præposito, vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem, vel ædificationem, qui per eum sive consecrantur, sive evangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissime scriptum est,* Spiritus enim Sanctus disciplinæ effugiet fictum; *deest quidem saluti ejus, ut auferat se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu; ministerium tamen ejus non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum.*

Objicies 4. contra 2. propos. Peccator novum pec-

peccatum non admittit, dum opera charitatis exercet: atqui Sacramentorum administratio est opus charitatis: ergo peccator, qui illa administrat, novi peccati reus esse non potest.

Resp. cum S. Thoma in p. 3. q. 64. ad 1. *quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, nisi sicut quaedam justitiae partes. Et ideo homo qui se exhibet Deo ministrum in operibus charitatis, si sit justus, amplius sanctificatur; si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem: & ideo praeexigitur in ministro sanctitas justitiae, ut congruat suo ministerio: & ideo incongrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat*. Additque S. Doctor ibidem ad 3. *In articulo tamen necessitatis*, Minister sive Sacerdos, sive Diaconus, in mortali peccato existens, *non peccaret baptizando in casu, in quo etiam posset laicus baptizare: sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiae, sed subveniret necessitatem patienti: secus est autem in aliis Sacramentis, quae non sunt tantae necessitatis, sicut baptismus*.

Hic tandem remanet, ut breviter explicemus, an liceat a malis Ministris petere ac recipere Sacramenta? Qua in re 1. reponimus, quod cuique liceat in casu necessitatis a quocunque Ministro, etiam excommunicato & hæretico petere ac recipere Sacramenta Baptismatis, & Pœnientiæ. Legitur enim in Decreto Unionis Eugenii IV. *In casu necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare potest*. Et Synodus Tridentina in sess. 14. c. 7. habet: *Pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat*,

i.e

in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis casibus, & censuris absolvere possunt. Legendus est insuper Augustinus in lib. 7. de Bapt. c. 52. & in lib. 2. c. 2. Et sane fideles privari non debent remedio summopere necessario ob nequitiam ministrorum; neque fas est, ut horum pœna in illorum perniciem convertatur.

Casus autem necessitatis, in quo fas est a quolibet Ministro ab Ecclesia segregato Sacramenta suscipere, est proximum periculum mortis; nec alia Sacramenta licite eo in casu ab hæreticis peti & recipi possunt præter memorata duo, nempe baptismum, & pœnitentiam. Primum traditur ab Augustino in lib. 6. de Bapt. c. 5. ubi quærens quando baptisma salubriter a separatis accipiatur, ait, *aliqua necessitate mortis urgente*; idemque docet in lib. 1. c. 2. Alterum vero ex eo constat, quod sine aliis Sacramentis possumus ex hac vita discedere, quin ullum æternæ salutis dispendium patiamur. Hinc Gregorius M. in lib. 3. Dialog. c. 31. laudat S. Hermenegildum, qui accipere noluit ab Ariano Episcopo sacrilege consecratam Eucharistiam. Pari quoque constantia Moyses Monachus recusavit manuum impositionem a Lucio Episcopo Ariano, ut narrat Sozomenus lib. 6. H. E. c. 38. Idemque de Antiocho nepote Eusebii Samosatensis scribit Theodoretus in lib. 4. c. 15.

2. Dicimus, quod cuique liceat, etiam extra casum extremæ necessitatis, Sacramenta petere a proprio Parocho, imo & a quolibet Sacerdote parato ad ministrandum, quantumvis ille sit flagitiosus; dummodo ab Ecclesia toleretur, & mi-

Minister alius commode haberi non possit.

Nam profecto cuique licet uti jure suo, in re præsertim quæ ex sese bona est & sancta: sed qui Sacramenta petit a Parocho, vel ab alio, cui ex officio id incumbit, utitur jure suo; cum Parochus, vel alius ex officio deputatus, Sacramenta ministrare suis ovibus teneatur. Quod si id non liceret, aliunde provenire non posset, nisi quia Ministrum illum ad peccandum induceret, ejusque peccato communicaret; atqui id falsum est. Actio enim peccaminosa, alia *per se* talis est, quæ nimirum non potest ab altero hic & nunc sine peccato exerceri: alia talis est *per accidens*, quæ nempe sine peccato exerceri potest, quamvis reipsa cum peccato exerceatur. Dum ergo quis Sacramenta petit a Ministro, qui in mortali peccato manet, & maxime a suo Parocho, communicat in actione, quæ *per se* bona est, & ad quam jus habet. Quod vero ejuscemodi actio hic & nunc sine peccato non exerceatur, id *per accidens* contingit; nimirum ex parte Ministri, qui cum actionem illam licite posset præmissa contritione peragere, atque ita minime peccare, hoc negligit; ideoque peccatum ipsi imputatur, non petenti, qui solum quærit, quod sanctum est, quodque sibi debetur.

Ex hac eadem ratione colligitur, quod a quocunque Sacerdote ad ministrandum parato, licite Sacramenta petantur. Qui enim Ministrum videt paratum ad ministrandum, primo ipsum non incitat ad peccatum, cum jam ad actionem sit ille paratus; imo dum ipsum paratum videt, pie ac prudenter judicare debet eum a suo peccato, saltem per contritionem, esse purgatum. Quod si ita non sit; sed adhuc judicare prudenter possit,

eum in mortalis peccati statu manere, licite etiam tunc petere potest; quia rem petit ex sese bonam, quam si male Minister exerceat, ex ejus pravitate descendit. Id variis confirmari solet exemplis, *verbi gratia*, creditoris, qui pecuniam suam licite judicio repetit, quamvis pejeraturum prævideat debitorem; & pauperis, qui licite petit ab avaro pecuniam, quamvis non ignoret sibi cum usuræ onere commodandam; & ejus, qui gravi impellente causa juramentum exigit ab infideli, quem novit falsa numina invocaturum in testes. Lege S. Thomam in 2. 2. q. 78. a. 4.

Huc insuper facit, quod Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum c. 71. de Sacerdote, qui in adulterio deprehensus est, ait: *Ab eo, usquequo Episcoporum judicio reprobetur, communio percipienda est*. Id legitur in c. *Sciscitantibus* xv. q. 8. Et Lucius III. relatus in 3. decretal. tit. *de cohabitatione Clericorum* c. *Vestra*, inquit: *Sine dubitatione teneatis, quod a Clericis, & Presbyteris quanquam fornicariis, quandiu ab Ecclesia tolerantur, nec habent operis evidentiam, licite divina mysteria audiantur, & alia recipiantur Sacramenta Ecclesiastica*. Vide & Constitutionem Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda scandala*, quamque innovavit Basileense Concilium sess. xx.

Diximus autem, dummodo *minister alius commode haberi non possit*. Quia quisque ex charitatis lege tenetur jure suo non uti, si grave damnum proximo inde prævideat inferendum; præsertim si rem sibi debitam alia via sine proximi periculo, ac detrimento valeat obtinere. Ita jusjurandum ab infideli per falsa numina juraturo exigere non liceret, si aliunde contractui cum eo inito tanta posset inesse firmitas, quanta ex jura-

ramento suorum numinum speraretur. Quapropter recte Theologi plures affirmant, quod nisi aliqua necessitas urgeat quæ gravis censeatur, non licet a malo Ministro, etiam ab Ecclesia tolerato, Sacramenta suscpere.

CAPUT XIII.

Ubi de Sacramentorum subjecto differitur.

DE Sacramentorum Ministris hucusque tractavimus; reliquum modo est, ut de eorundem subjecto, sive de iis qui Sacramenta recipiunt, disputemus; ac primo quæramus, quisnam possit Sacramenta recipere; deinde, num in eo, qui Sacramenta recipit, requiratur intentio, & quænam esse illa debeat; tertio tandem, qua animi præparatione suscipienda sint Sacramenta, ut ex eis fructum haurire possimus; de quibus omnibus summatim breviterque dicemus, cum sigillatim infra de unoquoque Sacramento tractantes, præcipua ministrantium, ac suscipientium officia exponemus. Esto itaque

Propositio I. Subjectum Sacramentorum juxta præsentem ordinem est solus homo viator.

Probatur firma & obvia ratione. Sacramenta enim sunt media, ac remedia, quæ passione ac redemptione sua Christus instituit, ut ipsius merita per illorum applicationem operarentur in suscipiente redemptionis effectum; liberationem nempe tum ab originali, tum ab actuali peccato, viamque ad salutem pararent æternam. At Christus non pro Angelis, sed pro hominibus

factus est a Deo redemptio; solique homines viatores, sicut morbi, ita etiam remedii sunt capaces, & in via currunt qua possunt ad æternam pervenire salutem: nam Beati summo bono incommutabiliter jam fruuntur; damnati vero illud sperare omnino non possunt. Ergo &ct.

Ad hujusce veritatis confirmationem confert, quod scribit Apostolus ad Hebr. 5. v. 1. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Tridentina quoque Synodus sess. 7. in proœmio inquit, quod per sanctissima Ecclesiæ Sacramenta *omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur.*

Propositio 2. In adultis, ut valeant Sacramenta recipere, necessaria est voluntas, sive intentio aliqua, saltem interpretativa.

Probatur. Nunquam Ecclesia adultis, qui sui sunt compotes, contulit Sacramenta, nisi voluntatem eadem recipiendi aliquo modo declararent: aliquam ergo in illis intentionem requiri putavit, ut valide Sacramenta reciperent. Hinc Carthaginense Concilium III. anno 397. c. 34. ita statuit: *Ægrotantes, si per se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium ii, qui sui sunt, dixerint, baptizentur.* Et Arausicanum I. anno 442. can. 12. inquit: *Subito obmutescens, prout status ejus est, baptizari, aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis aut præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.* Similia habentur etiam in Carthaginensi IV. anno 398. c. 76. & in Aurelianensi III. anno 538. can. 7.

Huc accedit, quod S. Augustinus in lib. 4. de Bapt. c. 24. inter infantes, & adultos, dum baptizantur, discrimen illud esse constituit, quod adul-

adulti interrogati pro se respondere teneantur; sufficiat autem, si pro infantibus respondeant susceptores: *Ideo*, inquit S. Doctor, *cum alii pro eis*, parvulis nempe, *respondent, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo, qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet: Ætatem habet, ipse pro se loquatur.*

Hinc merito Innocentius III. c. *Majores*, de Baptismo, consultus ab Arelatensi Episcopo circa baptismum amentibus, dormientibus, invitis ac reluctantibus datum ita respondet: „ Sunt „ nonnulli qui dicunt, quod Sacramenta quæ „ per se fortiuntur effectum, ut Baptismus, & „ Ordo, cæteraque similia, non solum dor„ mientibus & amentibus, sed invitis & con„ tradicentibus, etsi non quantum ad rem, „ quantum tamen ad characterem conferuntur; „ cum non solum parvuli, qui non consentiunt, „ sed & ficti, qui quamvis non ore, corde ta„ men dissentiunt, recipiant Sacramentum. Sed „ opponitur talibus, quod qui fuissent inviti „ & reluctantes immersi, saltem ratione Sa„ cramenti, ad jurisdictionem Ecclesiasticam „ pertinerent; unde ad servandam regulam fi„ dei Christianæ forent rationabiliter compel„ lendi. Verum id est Religioni Christianæ „ contrarium, ut semper invitus, & penitus „ contradicens, ad recipiendam & servandam „ Christianitatem aliquis compellatur. “ Indeque nonnullis interjectis lectu dignissimis addit: „ Ille qui nunquam consentit, sed peni„ tus contradicit, nec rem, nec characterem „ su-

„ suscipit Sacramenti , ... sicut nec ille notam
„ alicujus reatus incurrit , qui contradicens
„ penitus & reclamans thurificare idolis cogi-
„ tur violenter. Dormientes autem, & amen-
„ tes, si priusquam amentiam incurrerent, aut
„ dormirent , in contradictione persisterent ;
„ quia in eis intelligitur contradictionis propo-
„ situm perdurare , etsi fuerint sic immersi ,
„ characterem non suscipiunt Sacramenti ; se-
„ cus autem, si prius Catechumeni extitissent,
„ & habuissent propositum baptizandi : unde
„ tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia
„ baptizare. Tunc ergo characterem sacramen-
„ talis imprimit operatio, cum obicem volun-
„ tatis contrariæ non invenit obsistentem.

Tandem adest & ratio . Sicut enim ad suavem Dei providentiam pertinet, quod adultum non justificet , neque ampliorem ei gratiam largiatur, nisi ex animo ipse consentiat; ita similiter ad eandem spectat , ut adultus Sacramentis initiari, ac per ea certas quasdam obligationes contrahere nequeat , nisi ipse voluerit. Et profecto si singula percurrantur Sacramenta , facile cognoscetur , hanc illorum esse naturam , ut consensum eorum , quibus ministrantur, expostulent. Ac primo quidem consensum istum ea Sacramenta requirunt , quæ imprimunt characterem; alioquin cum iterari illa non possint, invitis ac reluctantibus data necessario characterem imprimerent; ac per consequens suscipientes cogendi ad ea implenda officia forent, quibus obstricti tenentur quotquot eadem Sacramenta perceperunt: at nemo plane invitus ac dissentiens ad ea cogi potest, ut docet Innocentius III. superius laudatus . Idem & de Matrimonio dicendum est , quod essen-

tia-

tialiter in animorum unione consistit, quæ sine vero internoque consensu stare non potest. Pœnitentia quoque cum necessario pœnitentis actus includat, Contritionem nempe, Confessionem, & Satisfactionem, absque interiori animi motu ac voluntate nequit haberi. Eucharistia vero licet in suo esse a suscipientis intentione non pendeat, quia Sacramentum est permanens, & ab invito vel ignaro *materialiter* sumi possit; ut tamen *sacramentaliter* sumatur, effectumque producat, intentionem voluntatemque requirit. Ad recipiendam denique Unctionem extremam interpretativa saltem intentio necessaria est, quæ in eis esse supponitur, qui in Catholicæ Ecclesiæ unitate viventes, in mortis articulo ea Sacramenta recipere velle censentur, quæ Catholici venerantur, licet ea petere reipsa non valeant.

At contra propositionem istam objectant 1. eorum exempla qui inviti ac plane reluctantes ordinati fuerunt, uti referente Theodoreto in Monastica Historia c. 13. Macedonius Eremita a Flaviano Antiocheno Episcopo consecratus est Presbyter: *Cumque peracta liturgia hoc illi quidam indicassent (ignorabat enim prorsus quid egissent), primum quidem conviciis verbisque asperis proscidit universos; deinde arrepto baculo, quo innixus propter senium incedebat, Pontificem ipsum & alios qui aderant, insecutus est.* Hæc autem, atque alia quæ subinde Macedonius egit, evidenter ostendunt, eum prorsus nolentem ad Presbyteratum fuisse promotum; & tamen validam ipsius Ordinationem Flavianus Canonum peritissimus, omnesque alii censuerunt.

Narrat & Epiphanius in epist. ad Joannem Hierosolymitanum inter Hieronymianas 100.

alias 60. quod ipse Paulinianum S. Hieronymi fratrem, *ignorantem & nullam penitus habentem suspicionem, per multos Diaconos apprehendi jusserit, & teneri os ejus; atque ita primum Diaconum ordinaverit: valde quippe Paulinianus obnitebatur. Ac rursus eum ingenti difficultate, tento ore ejus, Presbyterum ordinavit, impulitque ut in Presbyterii ordine sederet.* Duplex igitur hocce factum non obscure demonstrat, quod quarto Ecclesiæ seculo sacer Ordo iis etiam conferebatur, qui contrariam voluntatem ac intentionem habebant.

Resp. eos, qui inviti in Episcopos vel Presbyteros vel Diaconos ordinati dicuntur, fuisse viros singulari pietate & humilitate conspicuos, qui propterea non absolute obluctabantur, cum potius obedientiam omnem Ecclesiæ, ejusque Pastoribus devovissent: sed existimantes se impares ad Ecclesiastica onera subeunda, haud violata obedientiæ virtute, humilitatis specimen præferebant; aut si revera aliquando fuerunt inviti, adfuit tandem eis *voluntas suscipiendi operis boni*, uti scribit Augustinus in epist. 173. ad Donatum n. 2.

Et profecto quod ad Macedonium attinet, non fuit ille inscius actionis, quam circa se fieri cernebat, nec penitus repugnabat; sed ignarus fuit solummodo potestatis, quam per actionem illam acceperat: quod ut cognovit, conviciis, maledictis, & baculo adstantes lacessere cœpit, non susceptæ in se Ordinationi resistens, sed timens, *Ordinationem eum esse privaturam & cacumine montis, & ea quam desiderabat, vivendi ratione*. Ceterum quod absolute ille consenserit, ex eo colligitur, quod Dominica sequenti ad celebritatem invitatus responderit:

Non

Non sufficiunt vobis ea, quæ facta sunt, sed me rursum vultis efficere Presbyterum?

Quod etiam Paulinianus tandem fuerit persuasus, adeoque consentiens, apparet ex iis Epiphanii verbis: *Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus* (nempe, ut in Presbyteratum consentiret) *testimoniis scripturarum, & propositione mandatorum Dei .... iisdem verbis, quibus ante suaseramus* (nempe, ut consentiret in Diaconatum.) Os quidem ejus tenuerunt assistentes in utraque Ordinatione, non tamen ne contradiceret, sed *ne adjuraret ipsos per nomen Christi*, ut liber dimitteretur. *Valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans*.

Obj. 2. S. Augustinus tract. 26. in Joan. ait: *Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, accipere Sacramentum potest nolens: credere non potest, nisi volens*. Et in lib. 4. Confess. c. 4. de quodam amico suo recenset, quod cum febribus laboraret, ac desperaretur, *baptizatus est nesciens, mente atque sensu absentissimus*. Et quod ille nunquam antea baptizari desideraffet, innuere videtur Augustinus, dum ait: *Nam a fide vera, quam etsi germanitus & penitus adolescens tenebat, deflexeram eum in superstitiosas fabellas & perniciosas, propter quas me plangebat mater*.

Resp. ad 1. Sacramentum illud, quod juxta Augustini mentem aliquis accipere potest nolens, esse Eucharistiam, quæ cum habeat esse permanens, a nesciente vel invito, quamvis sine fructu, percipi non repugnat. Quod si S. Doctorem etiam de Baptismo locutum fuisse contenderis, reponemus, eum aut ad infantes alludere, qui sine proprio consensu baptizantur, aut ad adultos, qui aliquando *secundum quid* in-

inviti, licet *simpliciter* volentes Baptismа recipiunt. Qua de re Innocentius III. in c. *Majores* supracitato ait: *Inter invitum & invitum, coactum & coactum, aliqui non absurde distinguunt; quod is qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit Sacramentum, talis (sicut & is qui ficte ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam fidei Christianæ.*

Ad alterum. In eo Augustini amico interpretativum saltem fuisse consensum inde probatur, quod Catechumenus fuerat & fidem utcunque tenuerat. Deinde cum Augustinus, priusquam vita amicus defungeretur, baptismum, quem is acceperat, irrideret; *ita irridentem exhorruit ut inimicum, admonuitque mirabili & repentina libertate, ut si amicus esse vellet, talia sibi dicere desineret.*

Objiciunt præterea 3. Cajetanus, Ledesma, aliique perpauci arbitrantes, in adultis generatim non requiri prævium aliquem consensum recipiendi Sacramentum, ac sufficere intentionem, ut appellant, *neutram*, eam scilicet, qua Sacramenta suscipiens negative se habeat, nec contranitatur, nec præbeat positivum assensum: Hi, inquam, opponunt: Innocentius III. in citato cap. *Majores*, ait: *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.* Ergo ad validitatem Sacramenti sufficit non habere contrariam voluntatem.

Deinde Concilium Florentinum enumerans ea, quæ necessaria sunt ad Sacramenti valorem, recenset materiam, formam, & intentionem Ministri,

nistri, quin aliquid de intentione suscipientis apponat: censuit ergo, quod ista ad Sacramenti valorem minime requiratur.

Idem insuper est baptismus, qui parvulis confertur, ac qui confertur adultis: atqui in illis non requirit propriam voluntatem: ergo neque requirit in istis.

Resp. ad 1. Innocentium aperte de iis loqui, qui *prius Catechumeni extiterunt, ac habuerunt propositum baptizandi, quos in necessitatis articulo baptizare consuevit Ecclesia*: etiamsi non præsentem, sed præteritam dumtaxat habeant recipiendi baptismatis voluntatem; & quidem non neutram illam, sed vere ac proprie positivam.

Ad 2. Florentinum, & alia quæ adduci possunt Concilia, ubi definiunt Sacramentum perfici materia, forma, & intentione Ministri, de iis agunt, quæ ad omnia Sacramenta, cuicumque administrentur, sunt necessaria: certum est autem intentionem non requiri in pueris qui baptizantur, neque in iis, quorum ori per vim Eucharisticus panis ingeritur.

Ad 3. reponimus, eundem quidem esse baptismum, sed non idem esse subjectum. Unde in pueris, qui sunt subjectum incapax propriæ voluntatis, hanc minime requirit, quam requirit in adultis, quos voluntatem illam habere nil vetat. Sicuti nempe ad producendam gratiam in pueris nullam exigit dispositionem, quam tamen exigit in adultis.

Ex dictis eruitur, quod sicuti non sufficit ad Sacramenti valorem, quod Minister materiam, & formam serio exterius applicet, si interius non intendat facere, quod facit Ecclesia; ita neque sufficiat, quod suscipiens serio quidem exterius recipiat, subjiciatque se Ministro

Sa-

Sacramentum conferenti, interius autem intentionem retineat, apud se dicens: *Nolo recipere Sacramentum*, vel, *Nolo recipere quod Ecclesia recipiendum instituit*. In utroque enim casu, tam in Ministro, quam in recipiente contraria intentio validitati Sacramentorum opponitur. Unde S. Thomas in p. 3. q. 68. a. 7. ad 2. ait: *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc non constaret, esset dicendum: Si non es baptizatus, ego te baptizo*. Et q. 45. *supplem.* a. 4. inquit: *Si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere Sacramentum, sed ludum, vel dolum facere, non esset baptizatus*. Scribit etiam S. Bonaventura in 4. d. 4. a. 2. q. 1. quod *ubi non est intentio, non est Sacramentum: cum nullus dicatur baptizatus esse, qui consentit se immergi ad jocum*. Lege eundem S. Doctorem in 4. d. 6. p. 2. a. 2. q. 2. ad ult. arg.

Ut postremo de animi præparatione loquamur, quæ necessaria est, ut Sacramenta cum fructu recipiantur, advertimus, Sacramenta alia esse mortuorum, per quæ homo gratiam, quam antea non habebat, assequitur: alia esse vivorum, per quæ gratia jam accepta augetur, & amplius roboratur. Ut ergo quis fructum per vivorum Sacramenta percipiat, debet habere fidem charitate formatam, & in gratia justificante manere; ita nempe, ut si in gratia non sit, ad ea digne & cum fructu non possit accedere, nisi prius a peccato purgetur, reconcilietque se Deo; sive per sacramentalem Confessionem, ut Eucharistiam accipiat; sive saltem per perfectam contritionem, ut alia vivorum Sacramenta recipiat. Sunt tamen aliqui quibus videtur, teneri ad sacramentaliter confi-

ſitendum quicunque mortalis peccati ſibi ſit conſcius, ſi cum fructu velit ad Sacramenta vivorum accedere. Lege P. Berti in lib.30. c.18. propoſ.3.

Ut vero ad gratiam primo conſequendam per Sacramenta mortuorum quis ſe diſponat, eos præmittere debet actus, quos Synodus Tridentina recenſet in ſeſſ. 6. cap. 6. nempe, fidei, timoris, ſpei, dilectionis Dei juſtificantis, odii, ac deteſtationis peccati, cum propoſito illud in poſterum non patrandi. His enim a Spiritu Sancto movente quaſi manuductus, ad gratiam per Sacramenta ſive Baptiſmi, ſive Pœnitentiæ capiendam rite diſponitur. Relege quæ diximus in præced. lib. 23. c. 4.

CAPUT XIV.

Quod novæ legis Sacramenta gratiam ex opere operato producant.

CUm Lutherani, & Calviniſtæ ex ſola fide juſtificari homines arbitrentur, affirmant, non aliam Sacramentis ineſſe efficaciam & virtutem, quam ut ad fidem moveant, excitentque; & hanc ſolam eſſe ajunt. inſtrumentum apprehendendi gratiam ſalutarem. Et quamvis aliquando concedant virtutem Spiritus Sancti externa ſymbola comitari; non tamen horum ratione, ſed intuitu fidei ſuſcipientium ſalutarem effectum impertiri contendunt.

At e contra Catholici negant Sacramenta legis Evangelicæ gratiam ex ſuſcipientium fide, meritoque producere, nec alias partes exercere, quam

quam verbi, aut sensibilis symboli fidem excitantis; & asserunt, eadem Sacramenta gratiam ex opere operato conferre, eaque, non fidem, neque meritum, aut suscipientium, aut ministrantium, esse ejusdem gratiæ instrumenta.

Ergo gratiam ex opere operato producere juxta Catholicorum sensum est, Sacramenta per seipsa, & vi actionis a Christo institutæ, efficaciam ad gratiæ productionem habere; non vero vim totam ad illam efficiendam ex suscipientis, vel Ministri fide aut probitate recipere; alioquin ex opere operantis gratiam tribui diceretur. Quamvis secus ac calumniantur Hæretici, fateamur fidem aliasque dispositiones, quas Tridentina Synodus in sess. *6.c.6.* recenset, in adultis requiri ad justificationis gratiam obtinendam; neque sine aliqua animi præparatione ad Sacramenta accedendum esse, ut ex eis utilitas hauriatur.

Novimus hæreticos plures nos acriter increpare, quod in re tam seria barbaras profanasque voces illas adhibeamus *opus operatum*, & verborum quæ Grammatici deponentia vocant, regulas ignoremus. At novas quandoque ac minus usitatas voces usurpare potest Ecclesia, ut contra Novatores expressius fidei dogmata tueatur, atque fidelibus evidenter exponat. Unde S. Augustinus in Psal. 138. ait: *Melius est, ut nos reprebendant Grammatici, quam non intelligant populi*. Deinde verba illa, *Opus operatum*, non tunc primum intrusa fuerunt, quum Lutherus & Calvinus ad infestandam Ecclesiam eruperunt; nam ea commemorat S. Thomas in 4. d. 1. q. 1. a. 5. & S. Bonaventura in 4 d. 1. p. 1. a. 1. q. 5, & ante eximios istos Scholæ Doctores Innocentius III. in lib. 3. de mysteriis Missæ c. 5. Præterea eorundem vocabulorum significationem

gnificatio in Patrum scriptis occurrit, ipsique Ecclesiæ coæva est; neque aliud Augustinus asseruit, dum in lib. 4. contra Cresconium c. 16. scripsit: *Non eorum meritis a quibus ministratur, nec eorum quibus ministratur, constare baptismum, sed propria sanctitate, atque veritate, propter eum a quo institutus est*. Postremo negant nonnulli esse verba aliqua deponentia juxta vulgarium Grammaticorum opinionem; qua de re legendus est P. Berti in lib. 30. c. 19. atque ita contendunt, quod non Schola tantum, sed & Tridentina Synodus *opus operatum* absque latinæ orationis labe retinere potuerit.

Propositio. Sacramenta novæ legis gratiam ex opere operato producunt.

Probatur. Ea Sacramenta gratiam ex opere operato producunt, quæ illam conferunt virtute operis externi a Christo Domino instituti: atqui novæ legis Sacramenta hac ratione gratiam conferre colligitur ex Scripturis, & SS. Patribus, ac theologica ratione. Et sane Scripturæ aperte demonstrant, per Sacramenta nos fieri salvos, exuere veterem hominem, innovari spiritu, regenerari, renasci, sanctificari, mundari, peccatorum remissionem consequi, donisque spiritualibus exornari: quibus nihil potest clarius proferri, ut vis & energia producendi gratiam exprimatur. Hinc de Baptismo Joan. 3. v. 5. legitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*. Et ad Titum 3. v. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*. De Confirmatione Act. 8. v. 17. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. De Eucharistia Joan. 6. v. 55. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum*

san-

sanguinem, habet vitam æternam. De Pœnitentia Joan. 20. v. 23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. De Ordine 1. ad Tim. c. 4. v. 14. *Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii*. De Unctione extrema scribit Jacobus c. 5. v. 14. *Si in peccatis* (infirmus) *sit, remittentur ei*. De Matrimonio tandem etsi idem expresse Scriptura non afferat; ejus tamen gratiam commendat, quod Christus nuptiis benedixerit, easque sua præsentia consecraverit, Joan. 2. v. 2. Et hæc quidem e Scripturis probatio nunc sufficiat; nam de singulis Sacramentis exactior suis in locis sermo recurret.

Patrum etiam traditione thesis adstruitur. S. Ambrosius in lib. 2. de Pœnit. c. 2. ait: *Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse non credidit: sed quod impossibile erat, fecit Deus esse possibile, qui tantam nobis donavit gratiam. Similiter impossibile videbatur per pœnitentiam peccata dimitti: concessit hoc Christus Apostolis suis, quod ab Apostolis ad Sacerdotum officia transmissum est*. Et in lib. 1. de Sacram. c. 5. *Vidisti*, inquit, *aquam, sed non aqua omnis sanat; sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi. Aliud est elementum, aliud consecratio .... Non sanat aqua, nisi Spiritus Sanctus descenderit, & aquam illam consecraverit, &c.*

Augustinus in Psal. 73. *Sacramenta non eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem. Sacramenta novi testamenti dant salutem, Sacramenta veteris testamenti promiserunt Salvatorem .... Mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora*.

Leo Magnus serm. 4. de Nativitate compa-
rat

rat aquam Baptismi utero Virginis, & dicit: *Aqua baptismatis instar est uteri Virginalis, eodem Spiritu Sancto replente fontem, qui replevit & Virginem: ut peccatum, quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio.*

Postremo Gregorius Nyssenus Orat. in baptismum Christi inquit: *Baptisma peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis causa.* Hoc idem Patres alii Græci Latinique communiter tradiderunt, ajentes, Sacramentis inesse vim sanctificandi, & hac vi ex Christi institutione pollere, independenter a fide, meritoque mortalium; & si quæratur ab illis, quomodo sensibilia signa possint spiritualia dona producere, respondent in iisdem signis divinam latitare virtutem: quæ profecto evidenter ostendunt, quod novæ legis Sacramenta juxta SS. Patrum doctrinam & sensum gratiam ex opere operato producant.

Evidenti etiam & palmari ratione propositio confirmatur. Nam Sacramenta novæ legis gratiam non conferunt per ministrantium fidem; quandoquidem Novatores affirmant validum esse baptismum ab hæretico, vel a pagano, imo ab irrisore, & a diabolo ipso collatum. Neque gratiam tribuunt ex sola suscipientium dispositione; tum quia parvuli absque dispositione ulla regenerationis lavacro mundantur; tum quia juxta Evangelica eloquia, si quis credat, sed cum baptizari possit, id negligat, salvari non potest. Producunt ergo gratiam ex opere operato.

Ex dictis apparet, quam merito Synodus Tridentina in sess. 7. can. 8. statuerit: *Si quis dixerit per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem di-*

divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.

Objicies 1. Marci 16. v. 16. ait Christus: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Qui ergo non credit, damnatur, etiamsi baptisma receperit; ergo non baptisma, sed fides salutem gratiamque producit.

Deinde ad Ephes. 5. v. 26. scribit quidem Apostolus Ecclesiam mundari *lavacro aquæ*, sed insuper addit, *in verbo vitæ*: ergo idcirco lavacrum aquæ, sive baptisma nos mundat, quod verbo vitæ excitat in nobis fidem: non igitur ex opere operato &c.

Præterea Petrus in epist. 1. c. 3. v. 21. inquit: *Vos salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium: sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi.* Baptisma igitur gratiam confert excitando fidem resurrectionis Christi; adeoque non ex opere operato eandem gratiam impertitur.

Postremo Jacobus non Unctioni, sed orationi fidei levamen & gratiam ægrotorum adscribit, inquiens c. 5. v. 15. *Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus.*

Resp. ad 1. quod dum Christus ait: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, non obscure demonstrat, non salvari nos & justificari per solam fidem, sed etiam per Baptismum. Et sicuti si adultus baptizatur, & non credat, condemnabitur; ita si credat, & non baptizatur, damnationem non evadet: utrumque enim requiritur ad salutem. Idcirco vero Scriptura potius meminit defectus fidei, quam baptismi; quia si quis ratione præditus careat

fi-

fide, damnabitur, quamvis baptisma susceperit; si vero fidem habeat, & baptismum reipsa suscipere nequeat, salvabitur, si suscipiendi votum habuerit.

Ad 2. Per verbum vitæ eo in loco non intelligitur verbum concionis, aut prædicationis, quo excitatur fides; sed intelligitur consecratoria forma Baptismi, sive solemne verbum illud: *Ego te baptizo, in nomine Patris, &c.* Itaque sensus est, Ecclesiam mundari per Baptismum, qui aquæ ablutione, & baptizantis verbo perficitur.

Ad 3. Ibi primo notamus, S. Petrum a Baptismate repetiisse salutem, dum ait: *Salvos facit baptisma:* deinde reponimus, consequentium verborum sensum esse, quod salvet Baptismus, non quatenus abluit corpus, sed quatenus animum sibi bene conscium reddit remittendo peccata. Et quemadmodum in hac phrasi, *Baptisma non est depositio sordium carnis*, occurrit metonymia hunc sensum faciens, *Baptisma non salvat, quatenus carnis sordes abstergit;* ita in hac alia phrasi, *Baptisma est interrogatio conscientiæ bonæ*, metonymicus sensus est, *Baptisma nihil relinquit, quod possit alicujus torquere conscientiam*. Unde Arabs Interpres ita versiculum illum expressit; *Nunc baptisma salvat nos, non amovendo sordes carnis tantum, sed exhilarando conscientiam*.

Ad ultimum respondemus, quod oratio a Presbyteris facta super infirmos sit forma consecrans Sacramentum; quippe non sola, sed cum Unctione adhibetur: *Orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:* ibi v. 14. Ad hanc autem perficiendam Unctionem, non ad excitandam fidem deservire Presbyterorum oratio-

nem inde colligitur, quod Unctio extrema iis etiam qui mente destituuntur, ex antiqua consuetudine ministratur.

Objicies 2. S. Hieronymus in cap. 4. Isaiæ ait: *Homo aquam præbet, Deus autem Spiritum Sanctum*. Atqui dum datur Spiritus Sanctus, datur gratia: hæc igitur a Deo datur, non autem a baptismo.

Similiter Augustinus in lib. 15. de Trin. c. 26. scribit: *Neque enim aliquis discipulorum ejus*, Christi videlicet, *dabat Spiritum Sanctum. Orabant quippe, ut veniret in eos, quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant*. Porro si Ministri per Sacramentum non dant Spiritum Sanctum, consequenter nec ipsa etiam Sacramenta eum, sive ejus gratiam conferunt ex opere operato.

Tandem Bernardus in serm. de Cœna Domini, inquit: *Sicut investitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum; sic divisiones gratiarum diversis sunt traditæ Sacramentis*. Ergo quemadmodum neque liber Canonico, neque baculus Abbati, neque Episcopo annulus gratiam confert ex opere operato; ita neque &c.

Resp. ad 1. Hieronymi sensum esse, quod solus Deus sit principalis causa gratiæ, homo autem solummodo sit minister baptismi aquam applicans, ut gratia conferatur. Nam quod baptismi aqua sanctificata per Dei verbum peccata dimittat, aperte S. Doctor affirmat in c. 1. Isaiæ, ubi ad illa verba, *Lavamini, & mundi estote*, in persona Dei ait: *Evangelii mihi placet religio, ut baptizemini in sanguine meo per lavacrum regenerationis, quod solum potest peccata dimittere*.

Au-

Augustinus autem objecto in loco agit de processione Spiritus Sancti, quem a Patre, & Filio esse demonstrat, quia ab utroque datur ac mittitur; simulque tacitæ objectioni huic occurrit: Apostoli manuum impositione dabant Spiritum Sanctum: atqui Spiritus Sanctus ab Apostolis non procedit. Unde Augustinus negat ab Apostolis datum fuisse Spiritum Sanctum eo tantum in sensu, quo a Patre, & Filio datur, principali scilicet auctoritate; non vero negat datum ab illis fuisse tanquam a Christi Ministris, & per sacramentalem actionem, tanquam per instrumentum, cui Christus vim gratiæ productivam attribuit.

Ad 3. Bernardus non idcirco exempla illa proponit, ut cum iis comparet modum agendi Sacramentorum; quasi quod Baptismus, ex causa, nihil plus ad salutem baptizati conferret, quam liber, baculus, annulus, ad Canonici, Abbatis, Episcopi inaugurationem & salutem; sed solummodo ut ostendat varias esse in Sacramentis gratiarum divisiones, sicut varii sunt in Ecclesia dignitatum gradus, quarum insignia quædam sunt liber, baculus, & annulus. Non ergo Bernardus censuit, quod Sacramenta sint nuda & inefficacia signa. Imo ibi respondens eis qui querebantur, quod effrænes concupiscentiæ motus adhuc maneant post baptismum, ait: *Confidite, quia & in hoc gratia subvenit, & ut securi sitis, Sacramentum Dominici corporis, & sanguinis pretiosi investituram habetis.* Et infra subjungit: *Si quis concupiscentiæ motus tam acerbos, ut ante, non sentit, gratias agat corpori, & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operetur in eo.*

At ultimo dices: Sacramentorum effectus à suscipientium dispositione dependet; non ergo possunt illa gratiam ex opere operato producere.

Resp. optime cohærere, quod Sacramentis insit virtus gratiam producendi, & quod hæc in subjecto nequaquam disposito minime recipiatur. Ut enim a naturali causa petamus exemplum, inest aquæ vis abstergendi sordes, & igni vis inest subjectam materiam comburendi; etsi nec laventur, nec comburantur corpora contrariis affecta dispositionibus, puta crudus later, aut viride lignum. Dicimus itaque Sacramenta novæ legis habere virtutem sanctificandi ex institutione sua, ac merito passionis Christi, nec tamen sanctificare incredulum & invitum; non ob sui defectum, sed propter obicem subjectorum; uti aqua mundat, & ignis adurit indita sibi proprietate, quamvis id in quolibet corpore haudquaquam efficiant.

CAPUT XV.

Num Sacramenta novæ legis gratiam conferant, per modum causæ physicæ, vel moralis?

Duplex in Schola distinguitur efficientiæ modus; alter quidem physicus, alter vero moralis. Physicus est, quo causa reali influxu & actione attingit effectum; ut ignis calorem, Sol lumen, semen plantas, segetesque producit. Moralis autem est illa, quo causa mo-

movet dumtaxat, & excitat ad agendum; sive id præstet imperio, uti Judex jussu suo hominem supplicio plectit; sive consilio & suasione, ut Consiliarius & Orator Regem ad bellandum inducit; sive merito, ut miles beneficia impetrat, dum cicatrices ostendit; sive inito fœdere, ut bellica res congredientium pactione componitur.

Utraque causa, tam nempe physica, quam moralis, vel principalis est, vel instrumentalis. Prior ea dicitur, quæ ex sua virtute, proprioque motu edit effectum; ita faber lignum secans, est causa sectionis physica principalis; & creditor exigens a debitore pecuniam, est causa moralis primaria, excitans ad solvendum.

Instrumentalis autem est illa, quæ agit motu ac virtute causæ principalis, vel physice, vel moraliter; physice quidem, ut serra, quam faber ad dividendum lignum usurpat; moraliter vero, uti sunt militis merita, quorum intuitu ad dandum præmium Rex movetur.

A Scholæ Theologis in quæstione versatur, qua ratione gratiam Sacramenta producant; an scilicet ut veræ causæ physicæ, an vero potius ut morales; non principales equidem, sed instrumentales, ac per divinam virtutem ad producendam gratiam elevatæ. Thomistæ passim physicam, Scotistæ vero moralem dumtaxat efficientiam in Sacramentis agnoscunt; quamvis utrique in exponendo tum physicæ, tum moralis efficientiæ modo inter se valde dissentiant.

Propositio. Novæ legis Sacramenta ad efficiendam gratiam concurrunt, ut divinæ virtutis instrumenta non physica, sed moralia.

Probatur. Creare ita Dei proprium est, ut nul-

nulli creaturæ, ne ut instrumento quidem, competere possit; sicut etiam S. Thomas concedit, & probat in p. 1. q. 45. a. 5. cujus rei hanc rationem assignat; quia instrumentum ad opus artificis elevari non potest, nisi circa eandem materiam possit aliquam propriam actionem habere: cum ergo creatio ex nihilo fiat; in nihilum autem creatura nequeat ullatenus operari; aperte consequitur, ipsam neque ut instrumentum posse ad creandum assumi. Atqui gratia cum sit forma quædam spiritualis & supernaturalis, perinde ac rationalis anima, de potentia materiæ educi non potest; ergo non nisi per creationem existit. Non ergo Sacramenta possunt ad efficiendam gratiam uti physica instrumenta concurrere.

Præterea adeo sublimis est gratia, ut nulla creata virtus illam producere valeat: nam si virtus corporea esse dicatur, cum spirituali effectu analogiam habere non potest; si vero spiritualis, corporeo elemento nequit hærere; sive id permanenter, sive transeunter dixeris evenire.

Accedit insuper, quod causa physica, etiam instrumentalis, non agit, nisi cum physice & quoad entitatem suam existit: atqui novæ legis Sacramenta, Eucharistia dumtaxat excepta, in successione consistunt; neque existunt physice eo instanti, quo physice agere gratiamque physice producere supponuntur. Illa enim supponuntur physice gratiam producere tantum post prolationem ultimæ ex syllabis, quibus eorum forma componitur: atqui Sacramenta tunc physice non existunt; ut enim physice existerent, omnes eorumdem partes physice tunc deberent existere: atqui omnes partes tunc physice non

exi-

existunt; nam cum profertur ultima formæ syllaba, non existunt priores ejusdem formæ partes; ut puta cum in forma Baptismatis proferuntur hæc verba: *Spiritus Sancti*, præcedentia verba physice non existunt, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii*.

Hoc argumentum confirmatur ex eo, quod juxta communem Theologorum doctrinam, Baptismus ficte susceptus, idest, cum conscientia peccati mortalis, postquam recedit fictio, reviviscit, & in homine pœnitente suum sortitur effectum: atqui nequit tunc Baptismus physice effectum suum producere, cum amplius non existat; quod enim non existit, physice operari non potest.

Neque recte huic difficultati nonnulli reponunt, quod aut Deus eo in casu Baptismi existentiam suppleat, aut Baptismus per characterem quem impressit, tanquam per residuam sui partem, physice operetur. Nam primum ad rem non facit: non enim loquimur de actione Dei qui suppleat Sacramenti vices, sed de ipsius efficacia Sacramenti. Alterum vero est evidenter absurdum: Nam character non est Sacramenti pars, sed ejus effectus; neque spiritualis regeneratio ad characterem, sed ad Baptismum ipsum tanquam ad causam est referenda.

Postremo ut reliqua in brevitatis gratiam taceamus, Seraphici Doctoris de opinione nostra judicium proferimus, quod ille tradit in 4. d. 1. p. 1. a. 1. q. 4. inquiens. „ Huic positioni pietas „ fidei non repugnat, & ratio consentit. Con„ sentit namque ratio; quia valde difficile est „ intelligere, qualiter illa virtus detur sicut qua„ litas absoluta: difficilius, quando detur. Dif-

„ fi-

„ ficile etiam est intelligere, cui detur, verbo
„ scilicet, an elemento; quæ sunt duo nihil
„ unum facientia. Difficile etiam est scire, quamdiu
„ duret. Difficile est similiter valde intelligere,
„ quomodo influat. Difficile etiam, cujus
„ naturæ sit in seipsa: & multa talia. Et
„ ideo huic positioni satis faciliter ratio concordat.
„ Pietas etiam fidei non repugnat; cavendum
„ est enim, ne dum nimis damus corporalibus
„ signis ad laudem, subtrahamus honorem
„ gratiæ curanti, & animæ suscipienti.
„ Hæc autem opinio non nimis dat, neque
„ subtrahit aliquid honoris debiti.

Objicies 1. Scripturæ Sacramentorum energiam enuntiant verbis, quæ non nisi physico instrumento conveniunt. Ajunt enim hominem *renasci ex aqua, & Spiritu Sancto*, Joan. 3. v. 5. *Mundari lavacro aquæ in verbo vitæ*, Ephes. 5. v. 26. *Salvum fieri per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*, ad Titum 3. v. 5. Atqui particulæ, *ex*, *in*, *per*, veram & physicam denotant actionem.

Sancti quoque Ecclesiæ Patres Sacramentorum virtutem veris ac physicis causis frequenter assimilant; utputa virtuti seminis, aquæ calefactæ, igni comburenti, utero Virginali, cæterisque rebus, quibus physicam efficientiam convenire nemo negaverit.

Resp. quod particulæ illæ actionem physicam tunc designant, quando physicus agendi modus competit causis, de quibus illæ enuntiantur; alioquin possunt moralem dumtaxat efficientiam indicare. Ita licet Christi Sanguis non physica, sed meritoria tantum ac moralis causa sit humanæ salutis; legitur tamen ad Hebr. 9. v. 12.

Per

Per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. Et Apoc. 1. v. 5. *Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo.* Ac tandem in 1. Joan. c. 1. v. 7. *Sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.* Ita quoque juxta communem loquendi usum proferre solemus, *Ex Regis imperio, ex sapientum consilio*, aliquid fieri; *per Superiorum voluntatem* aliquid imperari; *in Adæ voluntate* posterorum ejus voluntates fuisse contentas.

Patres etiam docere unice voluerunt, quod Sacramenta sanctificationem nostram vere ac proprie operentur; de modo autem vel physico, vel morali quo operentur, gratiamque producant, solliciti non fuerunt. Neque similitudines quibus illi utuntur, urgeri plus æquo debent; alioquin evincerent, Sacramenta causas esse gratiæ naturales.

At instat Gotti *in tract. de Sacram. in gen.* q. 4. *dub.* 3. §. 1. „ Proposita quæstione: Quo „ pacto fieri possit, ut aqua sanctificet animas? „ Patres recurrunt ad supremam Dei omnipo- „ tentiam, quæ sicut aliis causis dedit virtutem „ ad effectus mirabiles producendos, ita aquis „ dat virtutem sanctificandi. Unde illa cele- „ bris exclamatio admirantis Augustini tract. „ 80. in Joan. *Unde tanta virtus aquæ, ut cor-* „ *pus tangat, & cor abluat?* At si aqua esset „ causa tantum moralis, non esset, cur hoc „ tanquam rem mirabilem proponerent, & ca- „ ptu difficilem. Puerilis etiam foret exclama- „ tio Augustini. Quid enim mirabile est, quod „ in virtute chirographi, sigilli, aut litera- „ rum, conferantur pecuniæ, gratiæ, dignita- „ tes? Hoc enim commune, & usitatum est

„ apud

„ apud homines. Quare si quis exclamaret: „ Unde tanta virtus chirographi, ut ad ejus „ exhibitionem statim numerentur pecuniæ? „ Merito risum moveret.

Sed bene Scotistæ reponunt, quod non immerito Patres in Sacramentis divinam omnipotentiam admirentur. Quamvis enim virtus conferendi gratiam in illis solummodo sit moralis; adhuc tamen humanum intellectum omnem excedit, quod Deus rebus adeo infirmis, cujusmodi sunt Sacramentorum materia & forma, potentiam ac misericordiam suam alligare voluerit: ac propterea fide tantum creditur, quod illa gratiam non tantum significent, verum & infallibiliter conferant, sive physice, sive moraliter producendo. Hac eadem ratione mirabile est, quod Sancti mortuos resuscitent, quod Josue stare fecerit Solem, quod Jordanis aquæ Naaman a lepra mundaverint, quod Christi vox cohortem ad terram straverit, quod Crucis signum dæmones expellat; & cetera plura miramur, in quibus moralem dumtaxat inesse virtutem agnoscimus, raram tamen, & supra naturæ vires agentem: cujusmodi profecto non est chirographi virtus ex hominum institutione humanum dumtaxat aliquid & naturale significans.

Objicies 2. cum eodem doctissimo Cardinale. „ Thomistarum sententia videtur magis assequi mentem Concilii Tridentini, contra „ Sectarios. Sessione enim 7. can. 6. statuit, „ Sacramenta novæ legis continere gratiam, „ quam significant (quod prius in Florentino, „ Decreto ad Armenos, ab Eugenio IV. statutum fuerat); & can. 8. eadem ex opere „ operato conferre gratiam. De Baptismo can.

„ 1. sta-

„ 1. statuit, Baptismum Christi majorem habere vim, quam baptismum Joannis. Hæc „ autem verba continere gratiam, eam ex opere operato conferre, Baptismum Christi majorem vim habere, in sensu magis proprio „ aptantur causæ physicæ, quam morali.

Resp. cum S. Bonaventura in citato a. q. 3. quod Sacramenta *dicuntur continere gratiam, quia ipsam significant, & quia nisi ibi sit defectus ex parte suscipientis, in ipsis gratia semper confertur; ita intelligendo, quod gratia sit in anima, non in signis visibilibus*. Ita pariter ex opere operato gratiam conferre dicuntur, non quia per physicum influxum operentur effectum; sed quia ad gratiam conferendam divinitus sunt instituta, atque ad id præstandum infallibilem habent promissionem. Ob eandem etiam rationem Christi Baptisma majorem habere vim dicitur, quam baptisma Joannis; istud enim gratiam tantummodo significabat, non autem ex ipsa vi & institutione operis conferebat. Denique Scotistæ contendunt, quod omnia quæ de Sacramentorum virtute apud Concilia, Patresque leguntur, optime ac sine ulla sensus improprietate exponi possint de morali dumtaxat efficientia; præsertim cum hæc sit explicatu facilior, neque necessitas ulla sit physicam efficientiam admittendi. Moralis enim causa vere effectus sui causa est, & absolute ac simpliciter causa nuncupatur; sicuti de finali, & exemplari causa patet, quæ licet physice non influant in effectum, illum tamen simpliciter præstare dicuntur. Ita merita simpliciter dicuntur causa augmenti gratiæ, & gloriæ; quamvis illud non nisi moraliter efficiant; ita & Judex per sententiam dicitur reum occidere, quam-

quamvis ad occisionem ejus physice non concurrat. Vide Scotum in 4. d. 1. q. 4. & 5.

Urget autem Gotti: „ Concilium Tridentinum „ sess. 6. c. 7. ubi assignat causas justificationis, „ dicit, instrumentalem esse Baptismum, prin„ cipalem vero esse Deum: sed Deus est causa „ efficiens, non moralis, sed physica: ergo & „ Sacramentum erit causa instrumentalis, non „ moralis, sed physica.

Resp. Deum esse justificationis causam physicam principalem, quia reali influxu, propriaque virtute gratiam producit: at Baptismus est quidem instrumentalis causa justificationis, quia ad gratiæ productionem ex divina virtute concurrit; non tamen est causa physica, sed moralis; quia sensibile signum in spiritualem gratiam physice nequit influere, cum inter hæc nequeat physica reperiri proportio. Ergo ad hoc ut Tridentini Concilii doctrina subsistat, satis erit, quod Baptismus, ut instrumentum suo modo agens, justificationem operari dicatur: *est enim Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio;* uti idem loquitur Tridentinum.

Objicies 3. Si Sacramenta physice gratiam non conferrent, plura sequerentur absurda; ac primo illa essent nuda signa, ad quorum præsentiam Deus gratiam largiretur, quin ipsa quidquam efficerent. 2. nullum esset inter veteris & novæ legis Sacramenta discrimen; nam & illa Deum moraliter movebant, ut gratiam digne suscipientibus impertiret. 3. veræ non essent Sacramentorum formæ, *Ego te baptizo*, *Ego te absolvo*, *&c.* nam si solus Deus gratiam in baptizato, & in pœnitente produceret; non baptizans, & absolvens, sed solus Deus a peccato mun-

mundaret, & ab eodem pœnitentem abſolveret.

Reſpondent Scotiſtæ cum P. Maſtrio, quod Sacramenta non ſolum ſunt ſigna gratiæ, ſed etiam cauſæ; nam pura ſigna nullo pacto movent voluntatem principalis agentis, uti movent Sacramenta voluntatem Dei ob moralem quandam intrinſecam bonitatem; quatenus actiones ſunt a Chriſto inſtitutæ, & ad conferendam gratiam efficaciter ordinatæ. Sicut enim Chriſti preces Deum movebant ad patranda miracula, ita ſacramentalis operatio ſimili virtute potitur; ſiquidem omnia novæ legis Sacramenta a quocunque Miniſtro fiant, non niſi Chriſti nomine fiunt, qui in Miniſtro operatur, & utitur illis rebus, & vocibus, ut cum Deo loquatur, & ſacramentalem ab eo exquirat effectum. Hinc nullum eſt Sacramentum, ſi Miniſter implicitam ſaltem ac virtualem non habeat voluntatem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, & facit Eccleſia. Quare negant, quod Sacramenta gratiam conferant aut ad inſtar chirographi, quod non eſt cauſa ſolutionis, ſed merum ſignum debiti jam contracti; aut uti plumbeum ſignum a Rege inſtitutum, ut quicunque illud afferat, pro eo centum aureos accipiat; in quibus, aliiſque ſimilibus exemplis ſola ratio ſigni relucet.

Neque vetera Sacramenta ex ſeipſis Deum ad gratiam conferendam infallibiliter ac certo movebant, ſed dumtaxat ex fide, cujus erant publicæ quædam proteſtationes, & ſigna, quæ ea virtute carebant, ut ex infallibili Dei ordinatione juſtificationis gratiam continerent.

Tandem ut Sacramentorum formæ veritatem obtineant, ſufficit moralis efficientia in Miniſtro,

per

per quam etiam vere dicimus, Christi passionem, & sanguinem nos ab omni peccato mundasse, dicimusque pecuniam a captivitate hominem liberare, quamvis id moraliter dumtaxat efficiant. Præterea in Adversariorum opinione adhuc verba illa sunt vera, licet Sacerdos non sit principalis causa gratiæ, sed dumtaxat Christi nomine Sacramenta conficiat, & ministret, per quæ homo sanctificationem assequitur: ergo vera pariter esse per id possunt, quod Sacerdos revera est Minister Sacramenti, quod per modum moralis causæ gratiam confert, per quam homo sanctificationem acquirit.

Objicies 4. Creaturæ omnes maxima subjectione Deo subduntur: ergo sicut admittenda in qualibet creatura est *obedientialis*, ut ajunt, *passiva potentia* ad recipiendum quidquid Deus voluerit; ita pariter admittenda est *potentia obedientialis activa* ad efficiendum omne quod Deo placuerit. Poterunt ergo Sacramenta per modum instrumenti physici a Deo elevari ad gratiam producendam.

Reponunt vero Scotistæ negando, quod detur in omnibus creaturis potentia obedientialis passiva, qua possint in seipsis formam quamcunque recipere; nam neque corporeus oculus recipere potest spiritualem Dei visionem, neque Angelus albedinem, vel calorem: Subjectio autem creaturæ relate ad Deum dumtaxat exigit, quod illa agat, quando & quomodo agere Deus ipse voluerit: at inchoata saltem virtus, & remota proportio ad id quod agit, vel recipit, in creatura requiritur. Unde Ven. Scotus in 4. d. 1. q. 1. ait, quod *etsi possit Deus absolute creare frigus, non tamen per calorem; ita quod calor sit in aliquo ordine causa activa respectu frigoris*. Cum ergo

ergo inter spiritualem gratiam, & sensibilia signa ne inchoata quidem & remota possit inveniri proportio; non possunt Sacramenta assumi a Deo per modum physici instrumenti ad gratiam producendam.

Hic postremo notamus, Ægidianos plerosque sentire, quod Sacramenta non sint morales causæ gratiæ; cum causa moralis nihil in subjecto operetur, neque principalem effectum, neque id cui effectus ipse conjungitur; neque sint causæ *instrumentales physicæ directæ*, uti opinantur Thomistæ requirentes in Sacramentis virtutem, per quam gratiam spiritualem attingant: sed ajunt, esse causas gratiæ *instrumentales physicas indirectas*, quia etsi effectum gratiæ non attingant, id tamen propria actione producunt, cui gratia conjuncta est. Nam si ad physicam Sacramentorum applicationem, ad ablutionem aquæ, ad inunctionem chrismatis, gratiam infundit occulta, & inenarrabilis virtus Spiritus Sancti; ergo quamvis sensibilia elementa spiritualem virtutem non habeant, erunt nihilominus physica producendæ gratiæ instrumenta. Hoc modo instrumenta agricolæ sunt causa segetum, cataplasmata sanitatis & vitæ: non enim illa vegetativam, neque ista vitalem energiam habent; sed illa id efficiunt circa terram, hæc id operantur circa corporis membra, unde satorum vegetatio, & animalium valetudo procedit.

At primo quidem ex supradictis apparet, moralem causam suo modo effectum attingere, physicam ac principalem movendo causam, ut in actionem erumpat. Deinde Sacramenta dici nequeunt causæ gratiæ *instrumentales physicæ indirectæ*; nam inter causam physicam (quæcunque

tandem illa sit, sive nempe sit causa princeps, sive instrumentalis, & sive directa, sive indirecta dicatur), & effectum debet inchoata saltem entitativa proportio reperiri, qua *physice*, reali scilicet influxu & actione attingat effectum: id enim physica causa exigit, prout a causa morali distinguitur. In sensibili autem elemento ac verbo relate ad spiritualem gratiam ejuscemodi proportio inveniri non potest. Ergo Sacramenta dici nequeunt causæ gratiæ instrumentales physicæ, neque etiam indirectæ: nam quod vel indirecte ac mediate tantum efficit, si efficit physice, physica proportione ad effectum referatur oportet. Et quamvis ad physicam Sacramentorum applicationem gratia infundatur; id tamen non per physicum ac realem aliquem, vel immediatum vel mediatum, influxum ex sensibilibus signis emanantem habetur; sed per moralem dumtaxat efficientiam id contingit; quatenus divina virtus ad præsentiam Sacramentorum quæ Christus ut efficacia signa nostræ salutis instituit, gratiam in suscipiente producit. Neque exempla adducta nos movent, in quibus physica quædam proportio causam inter & effectum facile omnibus innotescit; nam instrumenta illa non tantum physice applicantur, verum etiam principalem causam ad naturæ opera reali ac physica actione disponunt.

CA-

CAPUT XVI.

Ubi de Sacramentorum gratia nonnulla scitu digna notantur.

Gratia, quæ per Sacramenta confertur, alia illis omnibus communis est; alia vero eorundem unicuique est propria. Communis, est ipsa gratia sanctificans; & prima dicitur, si conferatur homini, qui prius in lethali peccato jacebat; dicitur autem secunda, si gratiam in homine præsupponit; ut dum nova gratia homini jam justo tribuitur. Quæ primam dant gratiam, mortuorum Sacramenta vulgo dicuntur, uti Baptismus, & Pœnitentia: quæ autem dant secundam, appellantur Sacramenta vivorum; uti est Confirmatio, Eucharistia, &c. Gratia denique unicuique Sacramento propria aliud non esse videtur, quam jus quoddam ad habenda actualia auxilia, quibus homo cujuslibet Sacramenti finem valeat obtinere.

Quærunt Theologi, num vivorum Sacramenta primam gratiam possint aliquando conferre; & communiter fieri id posse concedunt, in casu, quo sine mortalis peccati conscientia aliquis ea Sacramenta recipiat. Si enim primam tunc gratiam non conferrent, proprium non fortirentur effectum, quem ex opere operato producunt, dum nullum obicem humanæ voluntatis inveniunt; ob quam etiam rationem Pœnitentia delet peccata, quæ invincibiliter ignorantur, quia

alias remittere non posset cetera, quæ pœnitens confitetur. Hinc Doctor Angel. in p. 3. q. 79. a. 3. de Eucharistia agens ait: *Hoc Sacramentum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc Sacramentum operari remissionem peccati dupliciter. Uno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis prius justificatur a peccato. Alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cujus conscientiam & affectum non habet: forte enim primo non fuit sufficienter contritus; sed devote, & reverenter accedens, consequitur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati*. Idem quoque docet S. Bonaventura in 4. d. 12. p. 2. a. 1. q. 2.

At Vasquez cum quibusdam aliis oppositum sentit, objectatque 1. quod Sacramenta gratiam conferant ex vi divinæ institutionis: ad conferendam autem primam gratiam duo tantum, Baptismus nempe, & Pœnitentia, sunt divinitus instituta.

2. Eucharistia est panis vitæ, præbetque spiritale nutrimentum; mortuis vero porrigi nihil potest, quod eos enutriat.

3. demum, in iis, quæ a Dei voluntate dependent, nihil aliud pro certo statui potest, quam id, quod nobis aut Ecclesia, aut traditio, aut Scriptura proponit: atqui neque Ecclesia, neque traditio, neque Scriptura nos docet, vivorum Sacramenta primam gratiam aliquando conferre.

Resp. ad 1. Sacramenta vivorum in hypothesi de qua superius dictum est, primam dare gratiam ex vi divinæ institutionis, indirecte saltem & mediate; cum instituta sint, ut gratiam ex opere operato iis omnibus tribuant, qui ejusdem gratiæ per propriæ voluntatis obicem non redduntur indigni. Ad

Ad alterum. Neque inter panem qui corpus enutrit & Euchariſtiam, neque inter mortuum corpore & peccatorem, omnimoda comparatio reperitur: nam panis ille nutrit tantum; & Euchariſtia eſt panis vivus, dans vitam, & continens Chriſtum, eos, in quibus manet, vivificantem: mortuus etiam corpore, vitaliter nihil agit, nec panem capit; peccator autem actuali gratia præventus poteſt credere, diligere, & ſumere panem vitæ, nec tantum dentibus premere Sacramentum, ſed etiam cum animi præparatione illam carnem manducare, quæ *eſt pro mundi vita*, Joan. 6. v. 52.

Ad 3. Argumentum illud ſolummodo probat, quod ſententia noſtra non ſit fidei dogma, neque omnino certa concluſio; non vero demonſtrat, quod vel falsa ſit, vel careat probabilitate. Etſi enim aperta Eccleſiæ definitio, & Patrum doctrina, ac Scripturæ auctoritas aſſertionem noſtram firmare non poſſint, neque tamen eandem infirmant; imo nos illam ex ipſa Sacramentorum natura, & excellentia argumentando valde probabilem eſſe monſtravimus.

Nonnulli quærunt etiam, an Sacramenta mortuorum poſſint quandoque ſecundam gratiam impertiri. Sed nullum hac de re dubium eſſe poteſt. Si enim homo ad Baptiſmi, vel Pœnitentiæ Sacramentum accedat jam juſtificatus ex perfecta charitate; tunc Sacramenta illa non conferunt primam gratiam, ſed ſecundam: quamvis eo in caſu prima gratia ſine voto ac deſiderio percipiendi reipſa Sacramenta non detur.

Quæri inſuper poteſt, num gratia ſacramentalis ab habituali, ſive ſanctificante gratia diſtinguatur. Qua de re primo dicimus, quodlibet Sacramentum non ſolum gratiam ſanctificantem, & dona ei adnexa tribuere; verum &

conferre gratiam specialem, sibique propriam, quæ idcirco sacramentalis gratia nuncupatur. Per quodlibet enim Sacramentum conferri debet gratia conveniens fini, ad quem potissimum ordinatur; quia ut ait Bernardus in serm. de Cœna Domini: *Divisiones gratiarum diversis sunt traditæ Sacramentis*: atqui unumquodque Sacramentum ad specialem finem aliquem ordinatur: ergo quodlibet Sacramentum &c. Et hoc est, quod Tertullianus asseruit in lib. de resurrect. carnis c. 8. *Caro abluitur, ut anima emaculetur: caro ungitur, ut anima consecretur: caro signatur, ut & anima muniatur: caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.*

Apposite scribit etiam Eugenius IV. in Decreto: *Per Baptismum spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem, & roborati nutrimur divina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum incurrimus ægritudinem animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur; spiritualiter etiam & corporaliter, prout animæ expedit, per Extremam unctionem. Per Ordinem vero Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter; per Matrimonium corporaliter augetur.* Ad obtinendos autem varios illos distinctosque fines necessaria est sacramentalis gratia specialis & propria: gratia enim, quæ est Sacramenti effectus, induit rationem medii relate ad finem ejusdem Sacramenti; & nisi effectus ille diversus esset & multiplex, in externo tantum ritu Sacramenta differrent, neque aliud alio majorem necessitatem haberet.

His autem positis affirmamus, sacramentalem gra-

gratiam non esse habitum a gratia sanctificante distinctum; sed ei dumtaxat jus aliquod addere ad obtinenda, cum opus fuerit, illa gratiæ auxilia, quæ ad consequendos proprios uniuscujusque Sacramenti fines necessario requiruntur. Superfluus enim omnino videtur habitus alter a gratia sanctificante diversus; siquidem hæc una præstare id omne potest, quod diversus habitus ille præstaret gratia; namque sanctificans animam, ejusque facultates perficit, & complet ad hoc, ut proprios cujusque Sacramenti supernaturales actus valeat exercere. Ergo vero magis simile est, quod sacramentalis gratia supra gratiam habitualem addat solummodo jus aliquod certum, & in divina promissione fundatum: bene enim dicitur, ex gratuita voluntate obstrinxisse se Deum, ut homini Sacramenta digne recipienti conferret gratiam sanctificantem, & insuper jus illud adjungeret obtinendi actualia gratiæ auxilia ad finem uniuscujusque Sacramenti proprium assequendum. Ita Baptismus, quia pro fine habet homini tribuere novam vitam, qua vitiis moriatur, & Christi membrum evadat, idcirco jus ei confert ad auxilia obtinenda, quibus ejuscemodi munus digne perficiat. Et Confirmatio jus dat ad auxilia necessaria, ut data occasione fidem Christi coram tyrannis exterius fateatur; atque ita per singula Sacramenta percurrendo, de omnibus similiter dicendum est. Lege S. Bonaventuram in 4. d. 1. p. 1. a. 1. q. 6.

Ex dictis infertur, sacramentalem gratiam quoad effectus suos non conferri totam simul, quando recipitur Sacramentum; sed conferri tunc quidem jus ad habenda actualis gratiæ auxilia; ipsam autem gratiam actualem suo tantum tem-

pore ac loco conferri, quando nempe necessitas id requirit. Nam plerumque contingit, ejuscemodi auxilia aut necessaria non esse, cum percipitur Sacramentum; aut tunc necessaria esse, cum illud percipi exinde non potest. Sit exemplum. Puer Confirmationis Sacramentum recipit, quando nullas circa fidem patitur tentationes; adeoque non indiget tunc speciali illo gratiæ auxilio, quod hujusce Sacramenti proprium est; eo autem subinde indigebit, cum recipere amplius non poterit Sacramentum. Illa ergo gratiæ auxilia, ad quæ per Sacramentum jus acquiritur, suo loco & tempore conferuntur.

Infertur etiam, quod qui per mortale peccatum a sanctificante gratia excidit, jus amittit, ut auxilia illa suo tempore consequatur: amisso enim juris fundamento, jus quoque ipsum amittitur.

Ultimo quæritur, an idem Sacramentum æqualem semper gratiam largiatur. Ad quod breviter respondemus, unum idemque Sacramentum, puta Baptismum, æqualem semper conferre gratiam iis, qui cum æquali animi præparatione ad illud accedunt. Ubi enim eadem causa eodem modo fuerit applicata, eandemque illa dispositionem ex parte suscipientis invenerit, ibi idem semper esse debebit effectus.

Quod si suscipientes inæqualem præparationem habuerint, idem Sacramentum gratiam conferet inæqualem. Nam causæ etiam naturales, quæ toto suo nisu & impetu agunt, æqualem vel inæqualem producunt effectum, pro diversa dispositione subjecti, circa quod actio exercetur; ita ignis intensiorem calorem in uno, quam in alio subjecto producit, pro varia nempe approximatione, siccitate, textura, &c. Atqui novæ legis Sa-

Sacramenta agunt tanquam causæ necessariæ, & naturales: ergo quamvis ex opere operato agant, & ex seipsis perfectissimam valeant gratiam impertiri; quia tamen eorum actio a subjecti dispositione dependet, idcirco majorem vel minorem gratiam conferunt pro varia dispositione, sive pro diversa suscipientium pietate.

Ut autem sententia isthæc clarius exponatur, afferre juvat S. Thomæ doctrinam ex p. 3. q. 69. a. 8. ubi etsi expresse de solo Baptismo loquatur, ejus tamen sensus facile potest Sacramentis etiam aliis applicari. *Duplex est*, inquit Doctor Angel. *effectus baptismi, unus per se, & alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi est id, ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem vitam; & hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum: unde quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur), omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum; quidam enim cum majori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt; & ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat; licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens est, ad quem baptismus non est ordinatus, sed divina virtus hoc in baptismo miraculose operatur; sicut super illud Rom. 6. Ut ultra non serviamus peccato, dicit Glossa*, ex Augustino deprompta in lib. 1.

de peccat. meritis c. 39. Non hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili Creatoris, ut lex peccati quæ est in membris prorsus extinguatur. *Et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiamsi cum æquali devotione accedant; sed dispensantur hujusmodi effectus secundum ordinem providentiæ divinæ.*

Et hæc quidem pro instituti nostri brevitate dicta sunt satis: adire tamen Candidati poterunt S. Bonaventuram in 4. d. 4. a. 1. q. 3. Ven. Scotum in 4. d. 4. q. 7. Cl. Estium in 4. d. 4. §. 9. Tournely q. 4. de Sacram. in gen. a. 1. &c.

CAPUT XVII.

Num vetera Sacramenta gratiam ex opere operato contulerint? Ubi etiam de Circumcisione specialiter disputatur.

NOvatores eandem efficaciam producendi gratiam Sacramentis tum antiquæ, tum novæ legis attribuunt, cum contendant per solam divinarum promissionum fidem ab homine gratiam ac justitiam apprehendi; quamvis alioquin admittant Evangelica Sacramenta faciliora esse, & ad excitandam, obsignandamque fidem efficaciora veteribus.

Scholæ vero Doctores hoc in capite plurimum inter se dissentire videntur; plerisque aliter de Circumcisione, aliter de ceteris legis Mosaicæ Sacramentis affirmandum existimant. Ita

Ita Sententiarum Magister in 4. d.1. ait, quod *nunquam ex operibus legis* (ac etiam ex Sacramentis) *aliquis justificatus est, etiamsi in fide, & charitate fierent*. Contra autem Hugo Victorinus in lib. 1. de Sacram. fidei p. 8. c. 11. & 12. cujus sententiam laudat S. Bonaventura in 4. d.1. p.1. a.1. q. 5., arbitratur, quod cum in veteribus Sacramentis *esset professio fidei facta, ratione fidei conjunctæ erat in illis primo, & per illa* (*per accidens tamen*) *justificatio*. Denique S. Thomas in p. 3. q. 62. a. 6. scribit, *quod Sacramenta veteris legis non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem, sed solum significabant fidem, per quam justificabantur*. Diversam horum explicandi rationem conciliare nititur P. Berti in lib. 30. c. 19. prop. 2.

Quod autem ad Circumcisionem pertinet, quam a Mosaicis Sacramentis idcirco nonnulli distinguunt, quod ejus institutio ac præceptum Mosen multo ante præcesserit, Magister Sententiarum citato in loco, Alensis, S. Bonaventura, Scotus, aliique plures affirmant illam ex opere operato gratiam contulisse. At S. Thomas in p. 3. q. 70. a. 4. Melchior Canus, Bellarminus, aliique non pauci oppositum arbitrantur: imo nonnulli non solum negant Circumcisionem contulisse gratiam ex opere operato; verum etiam inficiantur datam illam fuisse in originalis peccati remedium.

Propositio 1. Vetera Sacramenta eandem cum novæ legis Sacramentis efficaciam non habebant.

Probatur. Sacramenta illa ab Apostolo ad Gal. 4. v. 9. appellantur, *infirma, & egena elementa*; & ad Hebr. 9. v. 13. dicuntur habuisse vim

vim sanctificandi dumtaxat *ad emundationem carnis*; quia nempe *per se* legalem tantum justitiam conferebant. E contrario autem novæ legis Sacramenta ab eodem Apostolo ad Titum 3. v. 5. dicuntur hominem *regenerare*, *& renovare*, *& salvum facere*; sicut & in aliis Scripturæ locis, quæ in hujusce libri. c. 14. citavimus, dicuntur dare Spiritum Sanctum, remissionem peccatorum, gratiam, & vitam æternam.

Deinde, si vetera Sacramenta eandem cum novis efficientiam habuissent, non alia ratione ab istis discrepassent, *nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi:* at id in can. 2. sess. 7. Synodus Tridentina proscripsit.

Scribit denique Augustinus in lib. 19. contra Faustum c. 13. quod a Christo Sacramenta *alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, tanquam justitia fidei revelata.* Idem quoque ille ait in Psal. 73. n. 2. ut in citato c. 14. superius observavimus.

Propositio 2. Mosaicæ legis Sacramenta (excepta Circumcisione, de qua inferius differemus) per accidens, & ex opere operantis gratiam contulerunt, non vero per se, & ex opere operato.

Probatur 1. pars. Omnia opera bona Justorum facta ex fide in venturum Messiam, non solum in lege Mosaica, sed etiam in lege naturæ, augmentum gratiæ merebantur; & eos, qui in peccato erant, ad justitiam disponebant: unde ad Rom. 2. v. 13. legitur: *Factores legis justificabuntur*. Et Jacobi c. 2. v. 21. *Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est?... Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est.* Atqui susceptio veterum Sacramentorum quæ Deus insti-

ſtituit, erat opus bonum ad religionem & obedientiam pertinens, eratque quædam proteſtatio fidei in Chriſtum, quem Antiqui illi venturum eſſe credebant: qui ergo cum tali fide vetera Sacramenta ſuſcipiebant, ex opere operantis, & ſaltem per accidens ſibi gratiam comparabant.

Probatur 2. pars tum ex dictis in prima propoſ., tum ex eo quod conferre gratiam ex opere operatò ſignificet, illam conferre vi actionis ſacramentalis a Chriſto inſtitutæ, a quo hanc virtutem accepit: atqui actiones Sacramentorum in veteri lege hanc in ſe efficaciam non habebant. Unde Paulus ad Hebr. 7. v. 18. ait: *Reprobatio fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex*. Et in eadem epiſt. c. 9. v. 9. *Munera & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt juxta conſcientiam perfectum facere ſervientem, ſolummodo in cibis, & in potibus, & variis baptiſmatibus, & juſtitiis carnis uſque ad tempus correctionis impoſitis*.

Ad hæc, ut Sacramenta juſtificare ex opere operato poſſint, habere debent annexam ipſimet operi promiſſionem gratiæ & remiſſionis peccatorum: atqui ſola novæ legis Sacramenta promiſſionem hanc habent. Ut enim ad Hebr. 10. v. 3. ſcribit Apoſtolus: *Impoſſibile eſt ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata*. Et c. 8. v. 6. de Chriſto ait: *Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quanto & melioris teſtamenti Mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt*. Ac deinde v. 12. exponens quænam ſint meliores iſtæ repromiſſiones, affert illud Jeremiæ 13. v. 34. *Quia propitius ero iniquitatibus eorum*.

Hæc

Hæc denique SS. Patrum sententia est, ac præsertim Basilii in lib. de Spiritu Sancto c. 14. Chrysostomi hom. 14. in epist. ad Hebr. & Ambrosii in lib. 1. de Sacram. c. 4. & 6. Quare merito Concilium Florentinum in Decreto pro Armenis, discrimen istud inter vetera & nova Sacramenta constituit, quod *illa non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam figurabant: hæc autem & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt.*

Propositio 3. Circumcisio instituta a Deo fuit ad delendum originale peccatum. Est contra Bellarminum, L'Herminier, Tournely, &c.

Probatur. Geneseos 17. v. 14. legitur: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.* Quorum verborum obvius sensus is esse videtur: Qui circumcisus non fuerit, mortem animæ & perditionem nequaquam evadet; quoniam reus est transgressionis Adæ, *in quo omnes peccaverunt*, neque in eo observatum est *pactum* Circumcisionis institutæ ad illius transgressionis abolitionem: quemadmodum nempe illorum verborum Joan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, sensus est: Qui non susceperit Baptismum institutum in originalis culpæ remedium, damnationem vitare non poterit. Dicendum est igitur, quod sicut Baptisma, ita & Circumcisio (salvo tamen semper utriusque Sacramenti discrimine) in originalis peccati remedium fuerit instituta.

Hac argumentatione utitur Augustinus adversus Pelagianos in lib. 2. de nuptiis & concup. c. 11. scribens: *Sed ipse jam dicat, quare interiret*

iret anima ejus de genere suo, si circumcisus die non esset octavo: quid ipse peccasset, quid offendisset Deum, ut de aliena in se negligentia tam severe puniretur, si nullum esset originale peccatum? De circumcidendis enim Deus sic mandavit infantibus: Masculus qui non circumcidetur carne præputii sui octavo die, disperiet anima ejus de genere suo, quia testamentum meum dissipavit.... Ex quo enim instituta est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum justitiæ fidei, ita ad significationem purgationis valebat & in parvulis originalis veterisque peccati, sicut & baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus. Legendus est S.Doctor tum alibi, tum in lib. de pecc.orig.c.30. lib.16. de C.D.c.27.lib.2. operis imperf.c.201. &c.

At Bellarminus, Tournely, aliique 1. regerunt, Augustinum in eam ductum fuisse sententiam, quod citato in loco Geneseos legerit, *Octavo die*, ex Versione lxx. Interpretum; ex quo consequi existimavit comminationem illam ad parvulos pertinere, cum revera pertineat dumtaxat ad adultos, qui circumcisionem negligendo irritum faciunt *pactum* initum cum Abrahamo. Observavit enim Gerardus etiam Vossius in Hebræo esse זכר *Zachar*, quod *virum* denotat; quare de adultis, non de infantibus accipiendus est textus. Et voces illæ, *Octavo die*, cum in Hebraicis Codicibus, in Chaldæa Paraphrasi, in Vulgata, & Arabica, & Syriaca Versione nequaquam occurrant, abjiciendæ videntur.

At licet Bellarmino, & aliis concedamus, τὸ *octavo die* desiderari in Hebraicis Codicibus, & in pluribus Versionibus; non tamen inde sequitur,

tur, quod in Versionem lxx. Interpretum duæ illæ voculæ per errorem irrepserint. Nullus enim proferri potest Græcus Codex, qui illis careat, nec emendatissimus jussu Sixti V. Romæ editus anno 1588. & Parisiis anno 1628. recusus. Ita ergo Seniores illi scripserunt. Ætate etiam Augustini lectio illa obtinebat; nam alioquin S. Doctor testimonium istud non adeo frequenter adversus versutos hæreticos inculcasset. Eandem præterea cum Augustino lectionem sequuntur Ambrosius epist. 77. Origenes lib. 2. in epist. ad Rom. circa finem c. 3. aliique Veteres.

Præterea quamvis duo illa vocabula in Hebræo, & in Vulgatæ nostræ textu minime reperiantur; subintelliguntur tamen ex præcedente v. 12. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, &c.* Itaque proximo v. 14. etsi non habeantur ea verba, *octavo die*; illic subintelligenda sunt; maxime quod indefinite legatur, *Masculus &c.* Quare lxx. Interpretes commodam verborum interpretationem addiderunt; & indefinita propositio non solum comprehendit adultos, qui circumcisionem negligunt, verum & parvulos; non minus ac illa Evangelii verba: *Nisi quis renatus &c.*

Falsum est insuper, *Zachar* significare tantummodo marem grandævum; ipsum quippe vocabulum invenimus in Codice Hebræo Exodi 13. v. 12. Levitici 12. v. 2. Isaiæ 66. v. 7. & Jerem. 20. v. 15. de puero nuperrime nato. *Zachar* autem dicitur tum parvulus, tum adultus, quia patris memoriam uterque conservat.

Respondent 2. verba illa, *Delebitur anima illius de populo suo*, designare vel corporalem mor-

mortem, vel temporalem hæreditatem, vel sortem filiorum Israel.

Sed contra est 1. Apponi ad populum suum juxta hebraicam phrasim est connumerari cœtui sanctorum, Gen. 25. v. 17. lib. 1. Machab. 14. v. 30. & alibi: ergo deleri de populo suo, idem est ac a sanctorum cœtu sejungi, & per consequens a regno Cœlorum excludi. Hinc Glossa interlinearis habet: *Non computabitur inter Sanctos*, & alia Glossa, *Delebitur de cœtu Sanctorum.*

Aliorum præterea Patrum testimonio propositio comprobatur. Ambrosius in lib. 2 de Abraham c. 11. scribit: *Egregie autem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares lex jubet, etiam vernaculos; quia sicut ab infantia peccatum, ita ab infantia circumcisio.*

Gregorius Magnus in lib. 4. Mor. c. 3. ait: *Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis.*

Bernardus serm. de Cœna Domini n. 2. inquit: *Quæ est ergo gratia, unde per baptismum investimur? Utique purgatio delictorum. Hujus quidem gratiæ Sacramentum prius erat circumcisio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat a parentibus primis, cultellus eraderet.* Vide etiam Basilium hom. 13. Isychium Jerosolym. lib. 3. in Levit. Prosperum lib. de prædictionibus Dei p. 1. c. 14. &c.

His adhæret Innocentius III. cap. *Majores* ita scribens: *Sicut enim sine distinctione qualibet Mosaica lex clamabat: Anima, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo: ita nunc indistincte vox intonat Evangelica: Nisi*

quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens. Ac deinde discrimen assignans inter circumcisionem, & baptismum adjungit: *Etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur; non tamen perveniebatur ad regnum Cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum: sed per Sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum Cælorum etiam pervenitur.*

Propositio 4. Probabilius dicendum esse videtur, quod Circumcisio gratiam ex opere operato contulerit.

Probatur. Ex adductis SS. Patrum auctoritatibus aperte colligitur, ita per circumcisionem deletum fuisse originale peccatum, quemadmodum nunc per baptisma deletur: atqui baptisma delet originale peccatum gratiam conferendo ex opere operato.

Deinde S. Augustinus affirmat, quod circumcisio valorem suum habuerit, quamvis a Samaritano collata; sicut apud nos valet baptisma, quod confert hæreticus. Scribit enim in lib 1. contra Cresconium c. 31. *Numquid apud Samaritanos circumcisus, si fieri tunc vellet Judæus, posset iterum circumcidi? Nonne illius hominis error corrigeretur, signaculum autem fidei agnitum probaretur?* Neque ergo ex fide suscipientium, quoniam hæc non erat in octo dierum infantulo, neque ex dispositione ministrantium, quæ esse non poterat in Samaritanis vaccas aureas colentibus, ut idem Augustinus ait q. 64. inter 83. n. 4. delebat circumcisio originale pec-

ca-

catum: ergo illud ex opere operato, & ex ipsa operis institutione delebat.

Postremo, remedium quod in lege naturæ ad originalis peccati remissionem Veteres adhibebant, ex opere operato justificantem gratiam conferebat: idem ergo & de circumcisione dicendum est. Antecedens probatur ex S. Thoma, cujus verba retulimus in hujusce libri cap. *6.* Consequens vero patet ex supra laudatis Gregorii verbis: *Quod apud nos valet aqua baptismatis, &c.*

Objicies 1. contra 1. & 2. propos. Antiquæ legis sacrificia, & Sacramenta non tantum fuere signa futurorum, verum & peccatorum remissionem, ac gratiam contulerunt; uti aperte colligitur ex Levitici c. 4. 5. *6.* &c. ex Numerorum c. 15. ex Hebr. c. 5. &c. Id etiam afferunt SS. Patres, ac præsertim Augustinus hæc scribens quæst. 84. in Levit. *Moyses sanctificabat visibilibus Sacramentis per ministerium suum. Dominus autem invisibili gratia per Spiritum Sanctum, ubi est totus fructus etiam visibilium Sacramentorum.*

Resp. ex dictis, quod vetera sacrificia, & Sacramenta remiserint peccata, gratiamque contulerint per accidens dumtaxat, & ex opere operantis; hoc est, ex fide, ac pietate ejus, qui vel percipiebat Sacramentum, vel sacrificium offerebat; non autem ex opere operato, sive ex virtute ipsius externi ritus in Sacramento, vel in sacrificio usurpati: alioquin enim Scriptura non diceret, ea fuisse infirma & egena elementa, & non potuisse juxta conscientiam perfectum facere servientem, & solummodo ad carnis emundationem inquinatos sanctificasse. Le-

gales itaque cæremoniæ omnes ex seipsis fuere dumtaxat speculativa gratiæ signa, quatenus aut conferebant sanctitatem munditiemque legalem, aut eripiebant a morte corporis transgressores; quæ erant symbola gratiæ, & redemptionis futuræ per Christum. Hoc, nihilque aliud Scripturæ, Patresque nos edocent, si attente legentur. Denique Augustini hac in re quænam sententia fuerit ex probationibus satis superque deducitur. Et licet objecto in loco videatur visibilibus Sacramentis invisibilem gratiam conjunxisse; non tamen infertur illa per se & ex opere operato sanctificasse, sed per accidens, & merito fidei Evangelicorum mysteriorum, quorum figuræ erant, & umbræ: idque de legalibus sacrificiis Doctor egregius evidenter affirmat, scribens quæst. 25. in Num. *Si per seipsa attendantur, nulli peccato possunt mederi: si autem res ipsæ, quarum hæc Sacramenta sunt, inquirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum.*

Objicies 2. Paulus in 1. ad Cor. 10. v. 2. de Patribus V. T. sic ait: *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt: bibebant autem de spiritali, consequente eos petra: petra autem erat Christus.* Si ergo aqua Baptismi, & Eucharisticus panis gratiam ex opere operato producunt; idem, eodemque pacto mare rubrum, & manna in Testamento veteri præstiterunt.

Resp. Apostolum eo in loco docere, quod mare rubrum typus fuerit nostri Baptismatis, sicut manna Eucharistiæ, & petra Christi: ex quo perperam deducitur, æqualem fuisse virtutem in

aqua

aqua maris tunc, ac nunc fit in aqua Baptismi, & manna eundem olim effectum gratiæ præstitisse, ac modo præstat Eucharistia; non enim eadem in umbra ac in ipsa rei veritate efficacitas invenitur. Neque ea verba significant, quod Patres eandem nobiscum escam manducaverint, sed quod manducaverint eandem inter se; uti ex contextu liquido patet, & manifestum est etiam ex Joan. c. 6. v. 32. ubi Christus affirmat Moysen non dedisse *Panem de cœlo verum*, manna ab Eucharistia aperte distinguens? Quod si juxta quorundam interpretationem velis asserere, Judæos eundem etiam nobiscum manducasse panem; breviter reponemus cum Augustino in Psalmum 7. manducasse eundem *significatione, non specie*; sive non in virtute, sed tantum in symbolo; propter quod etiam *spiritalis* esca, & potus *spiritalis* in textu leguntur.

Objicies 3. Ita vetera Sacramenta respiciebant sanguinem Christi fundendum, sicuti nova eundem respiciunt jam effusum: parem ergo virtutem ex Christi meritis habuerunt.

Deinde, si quis tempore Mosaicæ legis usus fuisset signis a se excogitatis, ut suam in venturum Messiam fidem profiteretur, non eundem consecutus fuisset effectum, ac si signa adhibuisset a Deo præscripta: illa itaque signa specialem aliquam vim habebant. Nam & si quis tunc cum fide ac pietate Sacramento vel sacrificio utebatur, plus spiritualis emolumenti percipiebat, quam si Sacramentum illud vel sacrificium minime adhibuisset.

Resp. ad 1. Discriminis ratio aliunde repetenda non est, quam ex Dei voluntate, qui in V. T. instituere Sacramenta decrevit infirma

& egena, in novo autem virtute majora, & utilitate meliora.

Ad alterum. Qui signa a Deo instituta ex fide usurpasset, præter fidei meritum, obedientiæ etiam meritum habuisset: ex ipsis autem signis præcise inspectis nullus sperandus erat spiritualis effectus. Sicuti qui cum fide ac pietate Sacramento vel sacrificio utebatur, is uberioris fructus particeps erat, quam si Sacramentum vel sacrificium nequaquam adhibuisset; non quidem ratione Sacramenti vel sacrificii, sed ratione tum fidei, tum obedientiæ, quam exercebat exequendo ritus a Deo præceptos. Vide Scotum in 4. d. 1. q. 6. n. 10.

Objicies 4. contra 3. & 4. propos. Gen. c. 17. ubi de circumcisionis institutione agitur, v. 11. legitur: *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos:* & v. 13. *Eritque pactum meum in carne vestra, in fœdus æternum*. Fuit igitur in signum fœderis, non in peccati remedium instituta.

Resp. versu 14. legi, quemlibet masculum fore circumcidendum, *ne deleatur anima illius de populo suo:* quæ verba juxta SS. Patrum interpretationem eo pacto demonstrant circumcisionem fuisse remedium peccati, quo illa Joan. 3. *Non intrabit in regnum cælorum*, ostendunt eodem fine institutum esse baptismum.

Notandum præterea est, Deum nunquam fœdus iniisse cum impiis; sed ut fœdus cum hominibus ineat, opus est, ut aut justitiam habeant, aut ipso fœderis signo justitiam consequantur. Et Abraham quidem ante circumcisionem justus erat, ideoque accepit, ut ait Apostolus ad Rom. 4. 11. *signum circumcisionis, signaculum justitiæ fidei,*

fidei, quæ est in præputio. At parvuli ex Abrahæ semine procreati nascebantur, ut ceteri omnes, *filii iræ*, & originali infecti peccato. Cum iis itaque Deus in circumcisione fœdus inibat, impertiendo justificationem & gratiam, cujus circumcisio practicum signum erat.

Objicies 5. Apostolus ad Rom. 3. v. 1. ait: *Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei*. Si ergo præcipuum emolumentum, quod Judæi ex circumcisione traxerunt, fuit legem scriptam habere; dicendum profecto videtur, circumcisionem non delesse peccatum; quod opus est prophetia & lege præstantius. Hinc & ad Gal. 5. v. 6. legitur: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium*.

Resp. ad 1. quod eo loci Apostolus asserat, Judæis gloriandum non esse, quod legem, & circumcisionem receperint; quoniam circumcisio carnis, & lex, quatenus spectant ad vetus testamentum, ritusque Judaicos, absque fide Christi, & absque circumcisione cordis in spiritu, nihil aliud conferunt utilitatis, nisi notitiam præceptorum, & eloquiorum Domini, quæ peccatum redarguunt, non expungunt: ideoque semper, & in unoquoque statu justitia repetenda est a Christi fide, sine qua lex fuisset inutilis, & circumcisio carnis vulnus, non justitiæ signaculum extitisset.

Ad 2. Apostolus ibi agit adversus eos, qui legem Mosis non a Christo abrogatam, sed ad salutem adhuc necessariam esse dicebant; cum obligare desierit, & circumcisio fuerit Sacramentum quidem, sed illius temporis, & quæ adim-

 ple-

pletis, quæ prænuntiabat, nuda remansit, ac nihil valet; quemadmodum nihil valet & præputium; id est, *sine fide, quæ per charitatem operatur*, nec Judæus circumcisus, nec gentilis præputiatus potest obtinere salutem.

Opponunt etiam plures SS. Patrum auctoritates, in quibus aperte affirmare videntur, quod circumcisio nullo pacto data fuerit in originalis culpæ remedium, sed dumtaxat in signum, ne Judæi gentibus commiscerentur. At Patres illi circumcisionem sub ea tantum ratione considerant, qua carnis signaculum erat, & a Mediatoris fide sejuncta, & aliquando penitus abroganda: ei vero non denegant prærogativas alias, quatenus erat religionis symbolum, fideique in promissum Reparatorem signum protestativum, ac Sacramentum: alioquin iidem Patres quomodo tam diserte affirmassent, ipsammet carnis circumcisionem fuisse fœderis cum Abraham initi, divinarumque promissionum symbolum, typum baptismi, signum innovationis spiritus, & circumcisionis cordis, &c, quæ nonnisi ex divina institutione possunt rei sensibili convenire? quomodo enim asseruissent, circumcisionem fuisse signum illius temporis, cum etiamnum Judæi illam in tesseram gentis suæ circumferant? Aliter ergo de circumcisione nuda & legali, aliter de ea, ut symbolo ac Sacramento, dicendum est; eademque ratione exponendi sunt Patres.

Objicies 6. Si circumcisio instituta fuisset in remedium originalis peccati, potuisset quolibet tempore applicari, maxime dum id necessitas exigebat: atqui circumcisio parvulis ante octavum diem applicari non poterat.

1. Tum, remedium originalis peccati masculis

& fe-

& feminis debet esse commune: atqui circumcisio talis profecto non fuit.

Deinde, quadraginta annis in deserto circumcisio omissa fuit, ut legitur Josue 5. Verisimile autem non videtur permisisse Mosen, ut tanto tempore Judæi carerent medio, per quod originale piaculum delebatur.

Resp. ad 1. Sacramenta justificandi vim habere juxtà Dei voluntatem. Cum ergo ille die octava circumcisionem masculis indixerit, si isti ante hanc diem obirent, salutem consequi poterant per solum legis naturæ remedium. Et sane circumcisione uti sine vitæ discrimine non poterant Judæi in parvulis nuper natis; ideoque in his per dies octo rationabiliter indultum est. Deinde idcirco ad octavum usque diem dilata est circumcisio, quia, ut ait S. Bonaventura in 4. d. 2. a. 3. q. 2. *circumcisio significabat utramque circumcisionem, scilicet primam in anima a culpa, & secundam in corpore a miseria, quæ futura erat in octava resurrectionis.*

Ad 2. Sicuti mares ante octavum diem decedentes, ita & femellæ per solum legis naturæ remedium, sive per protestationem fidei sensibili aliquo signo factam, ab originali peccato mundabantur, & gratiam obtinebant. Adnotat etiam hac super re S. Bonaventura citato mox in loco, *quod circumcisio non tantum fuit in remedium, sed etiam in signum distinctionis, ut gens Judæorum ab aliis discerneretur; ex quo Christus debebat ab ea nasci: & quia propagatio, & genealogia attenditur penes mares; ideo illis data fuit, non mulieribus.*

Ad 3. respondent aliqui, cum populo illo fuisse tunc divinitus dispensatum, ut sine circumci-

cisione salvari posset, eodem nempe modo, quo ante institutam circumcisionem sub naturæ lege contigerat; idque propterea quod essent velut in perpetua profectione, ignorantes quando vel castra movere, vel contra hostes præliari deberent. At alii cum Augustino q. 6. super Josue probabilius arbitrantur in deserto prætermissam fuisse circumcisionem negligentia, culpa, & incredulitate parentum: *Quidam enim de Ægypto exeuntium filii*, inquit S. Doctor, *in illo populo incircumcisi erant, quos poterat circumcidere Jesus; illorum scilicet filios qui genuerunt in deserto, & contempserunt eos circumcidere, quod inobedientes erant legi Dei*.

Objectare etiam solent, Apostolum scripsisse, quod Sacramenta veteris legis fuerint infirma & egena, umbramque dumtaxat futurorum bonorum habuerint, salutemque promiserint quidem, non vero contulerint. Concilium etiam Florentinum de antiquis Sacramentis indefinite pronunciat, ea non causasse gratiam, sed illam solum per Christi passionem dandam figurasse; quod & Tridentinum asseruit sess. 7. can. 2.

At reponi 1. potest, circumcisionem ad veterem Mosaicam legem minime pertinuisse, uti Christus affirmat Joan. 7. v. 22. *Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem: non quia ex Moyse est, sed ex Patribus*. Deinde Apostolus, Concilia, & Patres tantum inquiunt, circumcisionem nihil valuisse ad expiandum originale peccatum, quatenus erat signaculum carnis, & antiqui fœderis ceremonia nudumque symbolum; non quatenus ei ex Christi meritis, & institutione divina conjunctum erat peccati remedium.

CA-

CAPUT. XVIII.

In quo de sacramentali Charactere differitur.

DUplex est Sacramentorum effectus; gratia scilicet, & character. Illa de qua hucusque diximus, Sacramentis omnibus est communis: iste vero de quo nunc agimus, quibusdam dumtaxat competit Sacramentis. Est autem Character spirituale signaculum quoddam animæ indelebili modo inhærens, per quod Christiani in quorumdam Sacramentorum susceptione divino cultui deputantur, ejusque ratione Sacramenta, per quæ confertur, iterari non possunt.

Wiclefus primo, ac deinde Lutherus, Calvinus, & alii Novatores summo consensu negarunt per Sacramenta ullum imprimi characterem, eundemque ab Innocentio III. primitus excogitatum fuisse dixerunt. Scholæ vero Doctores characterem concorditer fatentur existere, & in exponenda tantum ejus natura, ac in assignando subjecto dissentiunt.

Durandus existimat characterem esse relationem rationis, sive extrinsecam denominationem, per quam homo ad sacra quædam munera deputatur; cujusmodi est in nummo ratio pretii, & in homine a principe delegato character ducis ac præsidis. Nonnulli vero Scotistæ characteris naturam in reali quadam relatione constituunt, quæ tamen inhærentem formam nequaquam

quam excludat. Alii denique censent, characterem esse formam aliquam absolutam, veramque qualitatem; qui iterum inter se diffident, an ejuscemodi qualitas collocanda sit necne sub specie aliqua ex iis, quæ Aristoteles adinvenit.

Non minor etiam discordia est in designando subjecto, cui immediate character inhæreat. Alii enim intellectum, alii voluntatem, alii utramque potentiam, alii denique ipsam animæ substantiam pro proximo characteris subjecto constituunt.

Propositio. Datur character, eumque in anima imprimunt Sacramenta quæ iterari non possunt, Baptismus scilicet, Confirmatio, & Ordo.

Probatur. Apostolus in 2. ad Cor. c. 1. v. 21. ait: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris*. Ut enim Catechismus etiam Romanus in p. 2. c. 1. n. 30. ait, Apostolus *voce illa*, signavit, *non obscure characterem descripsit; cujus proprium est, aliquid signare, & notare*. Et re quidem vera græcum illud σφραγισάμενος idem denotat ac *impresso sigillo insignivit*, & permanente nota obsignavit. Hinc & Paulus ad Rom. 4. v. 11. *signum circumcisionis* utique carni impressum & indelebile, appellavit, τὸν σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης, *signaculum justitiæ*. Ex quo patet, quod etsi nonnulli illud *signavit* ad gratiam referant, probabilius tamen alii referunt ad characterem.

Legitur etiam ad Ephes. 1. v. 13. *In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis Sancto.* Et c. 4. v. 30. *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis*: super quæ verba Chrysostomus hom. 2. inquit: *Porro character*

Eter Spiritus Sancti nos insignivit. Et infra: *Signati sunt Israelitæ, sed circumcisionis nota, ut pecora: nos autem, ut filii, signati sumus Spiritu Sancto*.

Alii quoque Patres catholicum dogma demonstrant. Nam S. Ambrosius in lib. de mysteriis c. 7. scribit accipere nos in baptismate *signaculum spiritale*. Cyrillus Hierosf. in præfat. ad Catech. ait in baptismo nobis imprimi *sigillum sanctum indelebile*. Basilius orat. 13. in S. Baptisma inquit homines obsignari, ut Angelus curam eorum gerat; alioquin, subdit S. Doctor, *quomodo eripiet te ex hostibus, nisi impressum sigillum agnoscat?* Comparat etiam baptizatorum animas domibus Hebræorum in Ægypto illitas sanguine, easque appellat *obsignatum thesaurum, ovemque signatam*. Eadem comparatione utitur Nazianzenus scribens in Hortatione ad sacrum Lavacrum: *Ovis enim, quæ sigillo insignita est, non facile patet insidiis, &c.* Item Epiphanius hær. 5. n. 6. characterem baptismatis signo circumcisionis assimilat, aitque: *Circumcisio magna, idest baptismatis, signantis nos in Dei nomen*.

Præ cæteris autem Patribus Augustinus aperte docuit in tribus præfatis Sacramentis imprimi characterem. Pluribus enim in locis baptismi characterem æquiparat notæ, qua milites ab Imperatoribus signabantur, adhibetque ovium similitudinem quam supra produximus. Lege tract. 6. in Joan. n. 13. lib. 1. contra Cresconium c. 30. lib. 6. de bapt. contra Donatistas c. 1. &c. Sed præsertim in lib. 2. contra epist. Parmeniani c. 13. S. Doctor comparationem militaris characteris adducit, ac subdit: *An forte minus hærent Sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota?*

nota? Cum videamus, nec apostatas carere Baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur; & ideo amitti non posse judicatur. De Confirmatione etiam inquit in lib. 2. contra lit. Petiliani c. 104. *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus: sed potest esse & in hominibus pessimis, &c.* Denique in lib. 2. contra epist. Parmeniani c. 13. Ordinem Baptismo comparans ait: *Utrumque Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur, istud cum ordinatur: ideoque in Catholica utrumque non licet iterari.*

Postremo hujusce dogmatis rationem Patres ex eo desumunt, quod Baptismus, Confirmatio, & Ordo sine sacrilegio iterari non possint; unde & consequitur tria tantum hæc Sacramenta characterem imprimere. Quare Synodus Tridentina in sess. 7. can. 9. ita decrevit: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spiritale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* Idem antea docuit Eugenius IV. in Decreto, quo instruxit Armenos.

Infertur ex dictis, quid indelebilis sit character; idque etiam communi Theologorum assertione probatur ajentium, characteri nihil esse contrarium, a quo destrui possit; peccatum enim gratiæ opponitur, non characteri, tum quia potest etiam impius ferre Christi signaculum, quemadmodum desertor baltheum militis, tum quia character non confertur ad animarum sanctificationem, sed ad consecrationem quandam, spiritalemque potestatem. Unde communiter Scho-

læ

læ Doctores asserunt etiam in Beatis ad ornatum, necnon in damnatis ad dedecus, spirituale illud signaculum permanere. Vide S. Thomam in p. 3. q. 63. a. 5. S. Bonaventuram in 4. d. 6. p. 1. a. 1. q. 5. & Ven. Scotum in 4. d. 6. q. 9.

Deduci quoque videtur, characterem esse physicam qualitatem absolutam ab anima reali distinctione secretam; id enim non obscure designant ea verba, quibus Concilia ac Patres utuntur, ut characteris munus exponant, ajuntque illum *imprimi*, *infigi*, *imponi*, *hærere* &c. quæ profecto accidentariam realem formam esse characterem evidenter ostendunt. Nequit autem dici forma relativa; nam nihil magnum præstare potest iners sterilisque relatio: erit igitur accidentalis qualitas absoluta. Relege quæ diximus in lib. 23. c. 1. ubi simili modo de gratia sanctificante censuimus.

Si vero quæsieris, in quanam qualitatis specie reponendus sit character: respondebimus, hac de re quæ nullius momenti est, definite aliquid affirmari non posse; locari tamen non improbabiliter poterit in secunda qualitatis specie, quatenus est potestas quædam spiritualis ad recipiendum aliquid, vel agendum. Ut enim Angelicus Doctor ait in p. 3. q. 63. a. 2.: *Sacramenta novæ legis characterem imprimunt, inquantum per ea deputantur homines ad cultum Dei secundum ritum Christianæ religionis. Unde Dionysius in 2. cap. Eccles. Hierarchiæ cum dixisset, quod Deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum, subjungit, Perficiens eum divinum, & communicatorem divinorum. Divinus autem cultus consistit, vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis;*

ad

ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia: nam ad tradendum aliquid aliis, requiritur potentia activa, ad recipiendum autem requiritur potentia passiva. Et ideo character importat quandam potentiam spiritualem ordinatam ad ea, quæ sunt divini cultus. Ita etiam opinatur P. Mastrius in 4. disp. 1. q. 5, a. 2. n. 205. affirmans, quod *potentia, quæ est secunda species qualitatis, importat essentialiter qualitatem, quæ sit principium alicujus operationis; sed character est qualitas ex divina institutione ordinata ad aliquam operationem; ordinatur enim ad cultum Dei, qui in Sacramentorum receptione, vel administratione exercetur: nam character baptismalis reddit hominem habilem, & idoneum ad omnia recipienda Sacramenta, & eorum effectus, ita ut sine tali charactere neque vera Sacramenta reciperentur, neque effectus illorum. Character Ordinis dat facultatem homini, ut diversa munera ipsorum Ordinum exerceat, & ministret. Character denique Confirmationis hominem ordinat ad hoc, quod fidem coram tyranno confiteatur quasi ex proprio officio, & munere: ergo character in secunda specie qualitatis reponi potest.*

Sed contra principalem propositionem objectant hæretici; quod neque ex Scripturis, neque ex Patribus demonstrari possit sacramentalis characteris existentia. Plures enim postremæ etiam ætatis Scholastici confitentur nullum de charactere in sacris libris extare vestigium. Patres autem signaculi quidem baptismatis alicubi meminere, & Augustinus characterem expresso quoque vocabulo nominavit; at nequaquam id, quod contendunt Scholastici, eo vocabulo designarunt, sed vel ipsum Sacramentum,

tum, vel gratiam sanctificantem, vel solam fidei professionem. Et sane Augustinus in sermone coram Emerito Donatista n. 2. ait: *Ego quando venio ad fratrem meum, & colligo errantem fratrem meum, adtendo fidem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Iste est character Imperatoris mei. De isto charactere militibus suis, vel potius comitibus suis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant castris ejus, præcepit dicens, Ite, baptizate gentes in nomine Patris, &c.*

Resp. quod etsi Scholastici quidam oppositum senserint, Bellarminus tamen, Gotti, Berti, aliique Cl. Viri, quibus subscribimus, affirmarunt, etiam ex Scripturis evinci existentiam characteris. Quamvis autem illæ silerent, clamat Antiquorum traditio, traditionisque custos, & perscrutatrix Ecclesia, quæ SS. Patrum mentem satis ac super expressit.

Et sane quod Patres characterem ab exteriori Sacramenti ritu distinxerint, inde patet, quod illum descripserint ut Sacramenti effectum, animæ inhærentem, etiam postquam Sacramentalis actio transiit. Quod pariter asseruerint characterem a gratia sanctificante, & a fidei professione esse diversum, ex eo perspicuum est, quod eundem in peccatoribus, in apostatis, in hæreticis permanere docuerint.

Objecto autem in loco Augustinus idcirco characterem appellat *fidem in nomine Patris &c.* sive fidem Trinitatis; quia ex ea fidei professione cognoscimus characterem; cum fidei confessio exprimat Trinitatem, cujus invocatione collatum baptisma characterem figit & imprimit. Et profecto Augustinus ibi asserit quod

Baptismi, & Ordinis character in desertore permaneat, ac desertoris nomine schismaticum & hæreticum intelligit: agnoscit igitur characterem a gratia sanctificante, & a fidei professione distinctum.

At urgebis. Augustinus paulo ante adducta verba ait: *Si Donatus, quando schisma fecit, in nomine Donati baptizaret, desertoris characterem infigeret: ego quando vocarem ad unitatem, si invenirem desertoris characterem, exterminarem, delerem, abolerem, abjicerem, non approbarem, respuerem, anathematizarem, damnarem: nunc vero ipse desertor characterem fixit Imperatoris sui*. Si ergo Donatus proprio in nomine baptizasset, juxta Augustini mentem suum quidem impressisset characterem, non tamen inviolabilem, & qui deleri non posset, sed qui aliud non esset, quam tessera illiusque sectæ professio; idem itaque de Dominico charactere dicendum est.

Resp. Augustinum ibi de charactere baptismatis in nomine Donati non absolute, sed hypothetice tantum loqui; quasi dicat: Si baptismus in nomine Donati daretur, iterandus esset, nec indelebilem characterem imprimeret, quoniam esset character desertoris; contra vero dum in Trinitatis nomine datur, baptismus iterandus non est, figitque perenne signaculum, quoniam signaculum est Imperatoris. Sicut autem S. Doctor non ait baptismum a desertore collatum in nomine desertoris verum esse baptismum, ita non credidit characterem Donati futurum in ea hypothesi verum characterem: neque hypothesim ipsam approbat, sed ex ea urget & vellicat Donatistas iterantes collatum in

in Christi nomine Sacramentum extra Ecclesiæ unitatem.

Ex huculque dictis apparet, quam falso Kemnitius in 2. p. Exam. Conc. Tridentini scripserit characterem ab Innocentio primitus fuisse confictum. Liquet enim ex cap. *Majores*, quod Pontifex Archiepiscopo Arelatensi rescribens de charactere loquatur, tanquam de re nota, omnibusque comperta: neque ibi quæstio pertractatur, *an baptismus characterem conferat*, sed, *an baptismus characterem conferat, si baptizentur amentes aut dormientes*. Denique ante Innocentium etiam Magister in 4. d. 24. meminit characteris, dum ait: *Character spiritualis, ubi fit promotio potestatis, ordo vocatur*; docetque hunc Ordinis characterem *sacrum quoddam esse signaculum*.

Objic. 2. Scholæ Theologi vitioso circulo implicantur, dum probare nituntur tria Sacramenta characterem imprimere, quia iterari non possunt; ajuntque vicissim iterari illa non posse, ex quo imprimunt characterem.

Deinde, idcirco docent in Baptismo, Confirmatione & Ordine characterem infigi, quod ea Sacramenta conferuntur quadam consecratione, per quam in Dei cultum homines deputentur; atqui id cujuslibet Sacramenti proprium esse videtur: ergo.

Postremo, character ille, qui ut signum quoddam distinctionis admittitur, est prorsus inutilis. Cui enim innotescere debent ferentes hanc notam? An Deo? At iste omnia per seipsum immediate cognoscit. An vero Beatis? Sed omnia illi intuentur in Verbo. An denique Viatoribus? Verum spirituale signaculum videri

 non

non potest ab homine corporeis sensibus alligato.

Resp. ad 1. vitiosum non esse circulum, dum existentia effectus ex causa, & vicissim existentia causæ ex effectu probatur; quando eorum unum a nobis certo dignoscitur. Cum ergo compertum sit, baptismum, etiam confessione hæreticorum, iterandum non esse, inde colligimus, quod id ex peculiari quodam & permanente ejusdem baptismi effectu contingat.

Ad 2. Quamvis Sacramenta omnia in Dei cultum homines deputent eo in sensu, ut gratiam conferant, ac liberent a peccato; non ita tamen, ut spiritualem tribuant potestatem ut superius dictum est. Legitur etiam hac de re in Catechismo Romano p. 2. c. 1. n. 31. *Character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel peragendum efficiamur, tum ut aliqua nota alter ab altero internoscatur. Ac Baptismi quidem charactere utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, distinguuntur. Idem autem in charactere Confirmationis, & sacri Ordinis licet agnoscere; quorum altero veluti Christi milites, ad ejus nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur, atque instruimur, simulque ab iis, qui nuper baptizati, tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur: alter vero tum potestatem Sacramenta conficiendi, & ministrandi conjunctam habet, tum eorum, qui hujusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fidelium cœtu distinctionem ostendit.*

Ad 3. brevis esto responsio, placuisse Deo fi-

filios, milites, ac ministros suos spirituali indelebili charactere signare, ut ita consecrati cognoscerentur ab ipso Deo, mentibusque beatis, & in cœlo etiam ad decus, in gehenna autem ad opprobrium ejuscemodi nota maneret; quamvis aliter fieri a Deo potuisse quis neget? Lege Scotum in 4. d. 6. q. 9. n. 19.

Si postremo quis interrogare voluerit, quodnam sit characteris subjectum? Respondebimus, remotum quidem subjectum esse animam, ut patet ex Canone 9. sessionis 7. Synodi Tridentinæ: de proximo autem subjecto certum quid affirmari non potest; num scilicet character immediate recipiatur in anima sub ratione *formali* animæ; an potius sub ratione *formali* intellectus, vel voluntatis. Quod si quid de parum utili ac insolubili quæstione Candidati nosse desiderant, adeant S. Thomam in p. 3. q. 63. a. 4. S. Bonaventuram in 4. d. 6. a. 1. q. 3. Ven. Scotum in 4. d. 6. q. 9. P. Mastrium in 4. disp. 1. q. 5. a. 4. &c.

CAPUT XIX.

De Cæremoniis, quæ in Sacramentorum administratione servantur.

CÆremoniæ nomen unde deducat originem, non una est doctissimorum Virorum opinio. Aliqui illud a Cœre repetunt Etruriæ Urbe, quam Gallico bello furente Vestales, æternumque ignem perhibent asservasse: ita Strabo, Valerius Maximus, & Livius apud Vossium in Etymologico. At alii ceremoniam derivant a *Cerere*, in cujus honorem *Cerealia* antiquitus instituta fuerunt: quidam a *Cœlo*, quasi in eo mysteria sculpta cernantur; aut priori mutata litera, a *Gero*, eo quod sacris Ministris modum ostendant, quo sese gerere in sacrorum administratione tenentur: nonnulli a nomine *Cerus*, quod veteri lingua *bonum*, *justumque* significat: aliqui ab Hebraico verbo חרם, vel a Græco *χαίρειν* *cæremoniæ* nomen deducunt: plerique tandem a *carendo* volunt *appellatas ceremonias*, *quasi caremonias*, *eo quod observantes careant his rebus*, *a quibus abstinent*: ita sensit Augustinus in lib. 2. Retract. c. 37. & post eum Isidorus in lib. 6. Etymolog. c. 19.

Sed quidquid de ceremoniæ etymologia dicatur, eo nomine hic intelliguntur externi ritus ab Apostolis, vel ab Ecclesia instituti, ut Sacramenta majori cum sanctitate tractentur, & uberiori cum fructu percipiantur; ita nimirum, ut

non

non ipsa Sacramenta, sed modum dumtaxat & ordinem eadem peragendi ceremoniarum nomine designemus. De hujuscemodi ritibus duo breviter hoc in capite quærimus; 1. nempe, an eos Ecclesia jure merito prudenterque præscripserit; 2. an iidem ab omnibus sedulo sint servandi: utrumque enim recentiores inficiantur hæretici.

Propositio 1. Ecclesia sacras ceremonias præcipere jure potuit, ac recte prudenterque præcepit.

Probatur 1. pars. Sane quod Ecclesia auctoritatem habeat instituendi sacros ritus & ceremonias, quas in Sacramentorum administratione usurpare solemus, inde facile demonstratur, quod cum Paulus in 1. ad Cor. c. 11. multa de Eucharistia digne sumenda scripsisset, v. 34. conclusit: *Cetera cum venero disponam*. Quæ verba referens Augustinus epist. 118. modo 54. ad Jan. c. 6. scribit: *Unde intelligi datur, (quia multum erat, ut in ea epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quam universa per Orbem servat Ecclesia) ab ipso ordinatum esse quod nulla morum diversitate variatur*. Vides, quod censuerit Augustinus, ordinem ritumque quem in Eucharistia ministranda tenemus, ab Apostolo Paulo fuisse dispositum. Antea etiam scribit, quod *ideo Salvator non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur* Eucharistiæ Sacramentum, *ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum*. Ordinaria autem potestas illa quam habebant Apostoli, perseveravit semper in Ecclesia, & adhuc integra perseverat.

Deinde, sacrarum ceremoniarum institutio veterum Patrum traditione probatur. Martyr enim Justinus prope finem Apologiæ ad Antoni-

num Pium commemorat sacros Dominicæ diei conventus, concionum precumque ordinem, benedictionem Antistitum, Diaconorum ministerium, oblationes aquæ & vini, præscriptamque Eucharistiæ consecrandæ rationem. Tertullianus pariter de Corona militis c. 3. abrenuntiationes quæ in baptismo fiunt, trinam immersionem, gustatum lactis & mellis, Crucis signaculum fronti impressum, aliosque complures ritus ex antiqua disciplina recenset, quos inter nonnulli jam sunt obsoleti, alii vero nostra etiam ætate servantur. Lege præterea S. Cyprianum in Epistola ad Magnum, Cyrillum Jerosolym. in Catechesi 5. Basilium in lib. de Spiritu S. c. 27. Ambrosium in lib. 1. de Sacram. c. 1. Augustinum in lib. 15. de Trin. c. 26. aliosque qui de sacris ritibus sæpissime pertractarunt.

Postremo, certa sacrorum mysteriorum ratio ad promovendum Dei cultum omni prorsus ætate recepta est ex ipso instinctu naturæ, ex legis mandato, & ex auctoritate majorum. Et quidem nondum lata lege, post pium Abelem Noe constructo altari Domino pecudes volucresque mactavit. Jacob non solum lapidem erexit in titulum, verum & desuper oleum sacra ceremonia fudit. Jethro Exodi 18. v. 20. Mosi suasit, ut ceremonias, ritumque colendi Deum populo præmonstraret. Quæ vero idem Moses Domino præcipiente constituit, manifesta sunt omnibus. Rituum autem veterum observationem ipsemet Moses Deut. 4. populum alloquens, & Rex David in fine vitæ suæ Salomonem exhortans 3. Regum c. 2. summopere commendarunt. Synagoga quoque Judæorum nova addidit festa, ut patet ex lib. Esther c. 9. ex lib.

Ju-

Judith c. 16. ex lib. 1. Machab. c. 4. Quis vero majorem Synagogæ, quam Ecclesiæ hisce in rebus tribuet auctoritatem? Denique in Evangelica lege statuerunt Apostoli abstinentiam a suffocato & sanguine, electionem Mathiæ per sortes, septem Diaconorum institutionem, & alia bene multa, quæ opportuna noverunt.

Ex dictis apparet quam merito Tridentina Synodus in sess. 21. c. 2. declarat, *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.*

Quod vero ad 2. partem pertinet, nimirum quod Ecclesia in ceremoniarum institutione recte prudenterque se gesserit, eadem Sacrosancta Synodus in sess. 22. c. 5. verbis hisce demonstrat: „ Cum natura hominum ea sit, ut non facile „ queat sine adminiculis exterioribus ad rerum „ divinarum meditationem sustolli; propterea „ pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet „ quædam submissa voce, alia vero clariore in „ Missa pronuntiarentur, instituit. Ceremonias „ item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lu„ mina, thymiamata, vestes, aliaque id genus „ multa ex Apostolica disciplina, & traditio„ ne, quo & majestas tanti sacrificii commen„ daretur, & mentes fidelium per hæc visibilia „ religionis, & pietatis signa ad rerum altissi„ marum, quæ in hoc sacrificio latent, con„ templationem excitarentur.

Hisce consona scribit etiam Catechismus Romanus in p. 2. c. 1. n. 18. inquiens: „ Merito

„ qui-

„ quidem a primis usque Ecclesiæ temporibus „ illud semper servatum est, ut Sacramenta „ solemnibus quibusdam ceremoniis ministra- „ rentur. Primum enim maxime decuit sacris „ mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut „ Sancta Sancti tractare videremur. Præterea, „ quæ Sacramento efficiuntur, ceremoniæ ipsæ „ magis declarant, ac veluti ante oculos po- „ nunt, & earum rerum sanctitatem in animos „ fidelium altius imprimunt. Deinde vero men- „ tes illorum, qui eas intuentur, & diligenter „ observant, ad sublimium rerum cogitationem „ erigunt, fidemque in eis, & charitatem ex- „ citant: quo major cura & diligentia adhiben- „ da erit, ut fideles vim ceremoniarum, qui- „ bus singula Sacramenta conficiuntur, cogni- „ tam & perspectam habeant.

Propositio 2. Peccant qui secluso etiam scandalo & contemptu, præscriptos ab Ecclesia ritus in solemni Sacramentorum administratione non servant.

Probatur. Ii proculdubio peccant, qui Ecclesiæ præceptum infringunt: qui autem, secluso etiam scandalo ac contemptu, prædictos ritus omittunt, Ecclesiæ præceptum infringunt: ergo &c. Major propositio constat ex dictis in lib. 15. c. 10. ubi probavimus esse in Ecclesia potestatem condendi præcepta, quæ fideles in conscientia ligent. Minor etiam patet ex Canonibus, ac Ritualibus libris, præsertimque Romano, in quibus spectantes ad Sacramentorum administrationem ceremoniæ præscribuntur.

Merito itaque Tridentina Synodus in sess. 7. can. 13. sic decernit: *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sa-*

Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, anathema sit. Et sess. 22. can. 7. *Si quis dixerit, cæremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quam officia pietatis, anathema sit*.

Objicies 1. Plures Romanæ Ecclesiæ ceremoniæ a Judæorum legibus derivarunt; plures etiam a Paganorum superstitione desumptæ fuerunt: atqui nefas est ejuscemodi ceremonias adhibere. Id innuisse videtur Christus Dominus inquiens Joan. 4. v. 23. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum*.

Resp. quod etsi a Judæis, vel Paganis ceremoniæ traxissent originem, retinendæ adhuc essent, eo quod nos spiritualiter usurparemus, quæ Judæi carnaliter observarunt, & in Dei cultum verteremus, quæ Ethnici sacrilege adhibuerunt. Lege S. Augustinum in lib. 20. contra Faustum c. 21. Sane superstitio vel attenditur ex objecto; & est, quando Dei cultus creaturæ tribuitur: vel ex modo desumitur, quod contingit, quando improbis moribus, obscœnisque rebus sacra religionis officia temerantur. Superstitio itaque quæ in Gentilium ceremoniis invenitur, a nostris ceremoniis procul abest; quoniam nos verum Deum colimus, illi colunt idola: nos optimis institutis munera nostræ religionis exequimur, illi fœdis moribus cultum exercent; etsi utrique exterioribus signis utamur.

Quod

Quod vero ad Judaicas ceremonias specialiter attinet, respondemus, earum aliquas Evangelicæ legis mysteria præsignasse, uti circumcisio baptismum, cruenta sacrificia Christi mortem, & esus agni paschalis Sacramentum Eucharistiæ in figura signabant; & hi quidem ritus merito sublati sunt, quoniam res præfiguratæ jamdiu contigerunt. Alii vero ritus, ut sacræ vestes, lumina, thymiamata, cantica, quæ ad devotionis excitationem, exteriorisque cultus decentiam pertinebant, etiamnum jure servantur; cum teneamur animo & corpore cultum Deo præbere; maxime quod nostri ritus a mysticis abrogatæ legis ceremoniis sint valde diversi.

Paganorum autem ritus fere omnes diabolus divinorum honorum cupidissimus mutuavit ex nostris, *ipsas quoque res Sacramentorum divinorum, in idolorum mysteriis æmulatus*, ut loquitur Tertullianus in lib. de Præscript. c. 40. Quod si Christi Ecclesia quosdam eorum ritus, ut plebem a superstitione removeret, ex profanis sacros effecit; id non est idololatras imitari, sed idololatriæ adminicula in veræ religionis incrementa convertere.

Denique Christus apud Joannem reprobat dumtaxat actus mere corporeos & externos, cujusmodi erant sacrificia Judæorum & ceremoniæ, quæ res spirituales in umbra monstrabant, & ex sui natura ab interiori gratiæ spiritu, a fide, spe, charitate &c. minime procedebant, ac cum iis raro admodum jungebantur. Rejicit quoque Christus ibidem cultum a Samaritanis impensum, falsitati scilicet, & errori permixtum. Christianorum vero cultus est in spiritu, & veritate; cum exteriori cere-

mo-

moniarum cortici non inhæreat, & ab omni sit procul errore.

Objicies 2. Ipsi Papistæ se veterum rituum contemptores ostendunt, dum baptisma nunc absque degustatione lactis & mellis, & absque Eucharistia ministrant: quæ si aspernari fas est, cur exorcismos, cereos, & ejuscemodi cetera respuere non licebit?

Addit præterea Calvinus in lib. 4. Institut. c. 15., quod *cum videret Satan, stulta mundi credulitate absque negotio fere inter ipsa Evangelii exordia receptas esse suas imposturas, ad crassiora ludibria prorupit: hinc sputum, & similes nugæ palam in Baptismi probrum effræni licentia invectæ.*

Resp. fieri utique posse mutationem aliquam in accidentariis Sacramentorum ritibus; quin tamen inde sequatur, posse unumquemque privata auctoritate Ecclesiasticas ceremonias aspernari. Antiquati enim sunt quidam ritus, Ecclesiæ aut definitione, sicut communio parvulorum, aut desuetudine, sicut mellis lactisque degustatio; uti suo loco dicemus.

Ad id vero quod Calvinus affirmat, reponendum est, quod etiam Christus sputo surdum mutumque sanavit Marci 7. v. 33. eodemque sputo lutum fecit, quo cæcum a nativitate linivit, Joan. 9. v. 6. ideoque saliva liniuntur aures, naresque baptizandorum; *ut quemadmodum cæcus ille Evangelicus, quem Dominus jusserat oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit; ita etiam intelligamus sacræ ablutionis eam vim esse, ut menti ad cœlestem veritatem percipiendam lumen afferat*: ita Catechismus Romanus de Bapt. n. 68. & Gratianus cap.

Po-

Postea tanguntur, de Consecr. dist. 4. c. 68. qui canon desumptus est ex lib. 1. de Sacram. c. 1. n. 3. inter Ambrosii opera. Impudentissime igitur de more suo pestilentissimus hæresiarcha argutando nugatur.

Objicies 3. Vestes, & cerei, aliaque ejusce-modi vel ex locorum consuetudine, vel ex necessitate primitus usurpata fuisse videntur: ergo cum diversa modo vigeat consuetudo, ac diurno dumtaxat tempore ad Ecclesiam fideles accedant, antiquæ vestes, lumina, & cetera hujusce generis possunt sine culpa repelli.

Resp. non probari a nobis illorum systema, qui asserunt, sacras ceremonias ob necessitatem, regionumque consuetudinem inductas esse; cum earum institutio symbolica sit, mystica, spiritalis, uti superius ex Tridentino Concilio, & Catechismo Romano notavimus. Ceterum etsi ceremoniæ quædam ex necessitate ac pro gentium more fuissent inductæ, minime sequeretur esse abolendas, postquam illas usu suo probavit Ecclesia, in eisque præter res sensibiles nobis spiritualium rerum symbola demonstravit.

Opponunt hic etiam, quod Augustinus in laudata superius ad Januarium epistola scribat, non recte se gerere qui per ritus quosdam, *Religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum Sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus premunt*. At Augustini mentem exposuimus in lib. 15. c. 10. de humanæ legis vigore tractantes. Hic autem insuper adnotamus, eadem in epistola S. Doctorem asserere, quod si ceremoniæ ac ritus in universa Ecclesia sint recepti, eos parvipendere

in-

inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Si vero in peculiaribus Eccleſiis dumtaxat obtineant, in eiſdem Eccleſiis commorantes illarum ritus, conſuetudinemque ſervare tenentur, *pro eorum, inter quos vivitur, ſacietate*. Quod ergo hæretici ex Auguſtino nobis objectant, in ipſos jure merito retorquemus.

F I N I S.